ئەمىر خىسراۋ دېھلەۋى

تەنبىھات دەرۋىشىيە

قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى

ئەمىر خىسراۋ دېھلەۋى

تەنبىھات دەرۋىشىيە

نەشرگە تەييارلىغۇچى: مۇھەممەت ئوسمان

مۇھەممەت ئوسمان ئەمرى
AWT
穆罕默德·吾斯曼·爱美热

قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

虚心浪人的故事:维吾尔文/德里维著;穆罕麦德·乌斯曼整理.—喀什:喀什维吾尔文出版社,2000.6
ISBN 7—5373—0790—3

Ⅰ.虚... Ⅱ.①德...②穆... Ⅲ.故事—作品集—中国—当代—维吾尔语(中国少数民族语言)
Ⅳ.I247.8

中国版本图书馆CIP数据核字(2000)第34312号

喀什维吾尔文出版社出版发行
(地址:喀什市塔吾古孜路14号 邮编844000)
各 地 新 华 书 店 经 销
喀什维吾尔文出版社印刷厂印刷
850×1168**毫米** 1/32**开本** 9.625**印张** 1**插页**
2000**年**7**月第**1**版** 2000**年**7**月第**1**次印刷**
印数:1 ——5110 **定价**:13.50 **元**

مۇندەرىجە

مۇقەددىمە 1
بىرىنچى باب گۈمبەزدىكى ئۇچرىشىش 2
ئىككىنچى باب سودىگەرزادە ھېكايىسى 13
قەلئەدىن تاشلانغان قىز 18
بەزمىدىكى قىساس 46
مەلىكە بىلەن تاز 56
تۈزكورنىڭ ئۆلۈمى 64
غايىب بولغان مەلىكە 66
ئۈچىنچى باب ئەجەم شاھزادىسىنىڭ ھېكايىسى 70
چۆلدىكى بوۋاي 77
تاۋۇت كۆتۈرگەن دىۋانە يىگىت 94
مۇسىبەتلىك مەلىكە 103
بەھزادخان باتۇر 113
تۆتىنچى باب رۇم پادىشاھىنىڭ ھېكايىسى 123
ناھەقچىلىككە كەتكەن ۋەزىر 125
شىجائەتلىك قىز 128
ۋاپاسىز قېرىنداشلار 145
ۋاپادار ئىت 155
زىنداندىكى شاپائەتچى 160

شىكاردىكى مەلىكە 170
دوزاختىن كەلگەن قاچقۇن 194
تىلسىمات شەھىرىنىڭ سىرى 201
دوزاختىكى كۈنلەر 205
بەشىنچى باب پارس پادىشاھىنىڭ ھېكايىسى 213
ھاتەم بىلەن نەۋفىل 213
ساخاۋەتچى قىز 219
بەھرۇزنىڭ ھېكايىسى 227
قانخور يىگىتنىڭ سىرى 231
غايىب بولغان گۈل 238
ئالتىنچى باب چىن شاھزادىسىنىڭ ھېكايىسى 260
تىلسىمدىكى مايمۇن ھەيكىلى 265
سۇچى بوۋاي 273
جىن چاپلاشقان شەھەر 279
جىن قولىدىكى قىز 289
يەتتىنچى باب مالىك شاھباز ھېكايىسى 295

مۇقەددىمە

بۇ كىتاب دەرد ۋە ئەلەمدىن سۆزلىگەي ،
چەرختىن يەتكەن سىتەمدىن سۆزلىگەي ،

فارسى تىل ۋە يېزىقتىن ئۆزگىرىپ ،
تۈركىيغە تۈرك ۋە ئەجەمدىن سۆزلىگەي .

ئامۇخاس ئۇندىن نەسىھەتلەر ئېلىپ ،
ھەر كىشى ئۆزىنىڭ يولىنى كۆزلىگەي ،

ئۇشبۇ سەۋەبتىن كىتابنىڭ نامىنى
« تەنبىھات دەرۋىشىيە » دەپ تۈرلىگەي .

مۇھەممەت ئوسمان ئەمىرى
AWT
穆罕默德 · 吾斯曼 · 爱美尔

بىرىنچى باب

گۈمبەزدىكى ئۈچرىشىش

ئۆتكەن ئىشلاردىن خەۋەر يەتكۈزگۈچى شېرىن سۆزلۈك تۇتىلار ، نۇتۇق چىمەنىنىڭ كۈيچى بۇلبۇللىرى ، سۆز - مەنىلەر خامىنىدىن باشاقلار تېرىپ ھېكايە قىلغۇچىلار ، گەپدانلىق - تىل گۆھەرلىرىنى تاللىغۇچى سەرراپلار ، مەنىلەر بازىرىنىڭ جەۋھەرشۇناسلىرى ، ئىشق دەرياسىنىڭ بايان تەلىماتچىلىرى :

« كىمكى ئاشىق بولسا ، ئۇ باشتىن - ئاياغ
تاپمىدى ئۆزلۈكىدىن ھەرگىز چاتاق »

دېگەندەك ، شەۋق قوزغاتقۇچى ھېكايىچىلار ۋە مۇھەببەت بېغىشلىغۇچى تەھقىقچىلەر تاتلىق جۇملىلەرنىڭ بىباھا ئۈنچىلىرىنى گۈزەللىك تەھرىرىنىڭ رىشتىسىگە ئۆتكۈزۈپ ، بۇ شادلىق بىساتىدىن شېرىن سۇخەن ئىشتكۈچىلەرنىڭ زوقلىنىشى ئۈچۈن شۇنداق دەپتۇلەركى : قەدىمكى زاماندا رۇم مەملىكىتىنىڭ بىر پادىشاھى بار ئىدى ، ئۇنىڭ پايتەخت قارارگاھى ئىستانبۇلدا ئىدى .

بېيىت
ئۇنىڭ شانۇشەۋكىتىدىن ئاي بولغان تەخت ،
شۇ ۋەجىدىن ئاتالغان ئازادە بەخت .

ئۇنىڭ خەزىنىسى شۇنچىلىك مول ئىدىكى ، گۆھەرلە- رىنىڭ سان - ھۇدۇدىنى ھېچكىم بىلمەيتتى ، سەلتەنىتى ئەمىر - ئەمىرا ۋە لەشكەرلىرىنىڭ يۇكسەكلىكى بىلەن زىننەتلىنىپ ، ئۇستۇنلۇكتە ئالاھىدە پەرقلىنىپ تۇراتتى .

رۇبائىي

جاھاندا يوق ئىدى ئۇنىڭدەك شاھى ،
ئادالەت بابىدا تەڭداشسىز داھى .
بار ئىدى ئاتارۇت گويا سەركاھى ،
مىرىختەك ۋە يەنە يۇزمىڭ سىپاھى .

ئۇ ئۇلۇغلۇق مەرتىۋىسىدە شاھلارنىڭ شاھى (خاقان) ئىدى ، مۇلايىملىق ۋە ياخشىلىق بابىدا كامىل ، ئەدلى - ئادالەت كەمەندى بىلەن جەبىر - سىتەم كاسىپلىرى باغلاقلىق ، رۇم ۋە شام شەھەرلىرى بىلەن مەغرىب تەرەپتىن 100 شەھەر ئۇنىڭ ئىلكىدە پەرمانبەردار ئىدى . لېكىن ، بۇنداق بۇيۇكلۇك - مەرتىۋە ۋەجى بىر سائەتمۇ ئاللانىڭ ئىبادىتىدىن غاپىل بولمايتتى . ھەمىشە ئاق كۆڭۈل ، سېخىي ، ئالىيجاناب ، ھېچنېمىگە ئېھتىياجى چۈشمەيدىغان تۇرۇقلۇق ، يۇزلىرىنى قارا تۇپراققا سۇركەپ ، ھەددىسىز ئاجىزلىق ۋە تولىمۇ بەختسىزلىكىگە ئېچىنىپ ، ئالەم پاناھى پەرۋەردىگاردىن بىر پەرزەنت بېرىشنى ئىلتىجا قىلاتتى . « مەندىن كېيىن تاج - تەختىمگە ۋارىس بولسا » دەپ تىلەيتتى .

پادىشاھنىڭ كۈنلىرى مانا شۇنداق پەرزەنت غېمىدە ئۆتۈپ ، يېشى 50 كە يەتتى . ئۇ ، كۈنلەرنىڭ بىرىدە بامدات نامىزىنى ئوقۇپ بولۇپ ، سىلىق لەۋھە يۇزىدەك جاھان ئەينىكىنى قولىغا ئالدى - يۇ ، ئۆز جامالىنى كۆرۈپ چۆچۈپ كەتتى . ساقىلىدا نەچچە تال ئاق پەيدا بوپتۇ . بۇنىڭغا كۆزى چۈشكەن شاھ تېخىمۇ يالغۇزلۇق ھېس قىلىپ كۆڭلى بەكلا يېرىم بولدى ، ئېغىر خۇرسىنغان ھالدا كۆڭلىدە : « ۋادەرىخ ! پۈتۈن ئۆمرۈمنى

خاراب ئەيلەپ ، خەزىنە تولدۇرۇشقا سەرپ ئېتىپ ، لەشكەرلەرگە كۆڭۈل بېرىپ ، بۇ كەمگىچە ھېچقانداق ئارام ئالمىدىڭ ، ئى جان ! ئەمدى ھالىڭ نېچۇك ؟ ئەجەلنىڭ قەستى توختاۋسىز قەدىمىنى ۋۇجۇدۇڭ ئۈستىگە قويۇپتۇ ، ئۆلۈم خەۋەرچىسى تىزىمىڭنى دەپتەردىن ئۆچۈرۈش ئۈچۈن ھازىرلىنىپ تۇرۇپتۇ . بۈگۈن يا ئەتە بىرەر سەۋەب بىلەن گۈزەللىك قامىتىڭنى زەئىپلىك سىپاھى ھۇجۇمدىن توختىتىپ ، 〈ئادەم تۇغۇلماق ۋە ئۆلمەك 〉 نىداسى بىلەن قىچقىرىدۇ . ئۇ چاغدا خالامسەن ياكى خالىمامسەن بارماي ئىلاجىڭ يوق . ئەپسۇس ، مىڭ ئەپسۇسكى ، بىر پەرزەنتىڭ بولغان بولسا ئىدى ، تەختىڭگە ۋارىسلىق قىلىپ ئولتۇرغان بولاتتى ، مال ـ مۈلكۈڭ ۋە مەملىكىتىڭگە ھېچقانداق دۈشمەن كۆز تىكىپ ئاياغ باسالمايتتى ! » دەپ ھەسرەتلەر چەككىنىچە بۇ نەزمنى ئوقۇدى :

مەسنەۋى

ئەپسۇسكى ، ئۆمۈردە ۋەپا يوق ،
جاھان گەردىشىدە بەقا ① يوق .

دىدىمكى قىرىلىقىم قىلۇر پەست ،
پەرزەنت ئوغۇل تۇتار ماڭا دەست ② .

ئوغلان تەختىمنى قولىغە ئالسا ،
دۆلەت ئىشىنى يولىغە سالسا .

ئۆمرۈم چۈنكى خاراب ھال ئەبتەر ③ ،
بۇ كام ④ ئەمەس ماڭا مۇيەسسەر .

---

① بەقا ـــ مەڭگۈلۈك ، ئۇزاق ياشىماق ، ئەبەدىي تىرىكلىك

② دەست ـــ قول

③ ئەبتەر ـــ قىسقا

④ كام ـــ تىلەك ، ئىستەك ، مەقسەت ، ئارزۇ

پادىشاھ غەم - قايغۇلىرىنىڭ كۆپلۈكىدىن بىر خىلۋەتنى ماكان ئەيلەپ، ئۈچ كۈنگىچە ئەمىر - پازىللىرى بىلەنمۇ كۆرۈشمىدى، دۆلەت سەلتەنىتىدە ئولتۇرۇپ شاھلىق تەختىگە زىننەتمۇ بەرمىدى. ئۇ پەقەت دەرد ئاتەشىدە كۆيۈپ، ئاھ - نالىلەر چېكىپ دەملىرىنى ئۆتكۈزمەكتە ئىدى.

بۇ خەۋەردىن ئەنسىزلىك تەشۋىشلىرى ئوردا ئىچىگە تارقىلىپ، ۋەزىر - ئەركان، دۆلەت ئەربابلىرىنىڭ قۇلىقىغا يەتتى. ئۇلار بۇنىڭ بەرەر ئامالىنى تېپىش ئۈچۈن ھەرقانچە قىلىپمۇ ھېچبىر چارە تاپالمىدى.

ئوردىدا روشەنراي ئىسىملىك بىر ۋەزىر بولۇپ، پادىشاھ ئازادە بەختكە بەكمۇ سادىق، دۆلەت ئىشلىرىغا ناھايىتى كۆڭۈل بۆلىدىغان، تەدبىرلىك زات ئىدى. پادىشاھمۇ بۇ ۋەزىرىنى كۆڭلىگە يېقىن تۇتۇپ، خالىس دوستلۇقىنى قەدىرلەپ «ئاتا» دەپ چاقىراتتى. ۋەزىر روشەنراي ئەتراپىدىكىلەر يەتكۈزگەن تەشۋىشلىك خەۋەرنىڭ راستلىقىغا ئىشىنىپ، پادىشاھنىڭ ھۇزۇرىغا كىرىپ، ئۇنىڭ بېشىغا چۈشكەن غەم - قايغۇلارنىڭ سەۋەبىنى بىلمەك ئۈچۈن ئاتلاندى. ئوردا ياساۋۇللىرى ۋە ئىشىك باقارلار ئۇنى پادىشاھنىڭ خاس سۆھبەتدىشى دەپ بىلگەچكە، ھېچقانداق توسالغۇلۇق قىلىشمىدى. ئۇ پەقەت خاس خانىنىڭ ئىشىكىگە كەلگەندىلا خاس خادىملاردىن كىرىشكە ئىجازەت سورىدى. شۇئان پادىشاھنىڭ قۇلىقىغا ئۇنىڭ تونۇش ئاۋازى يېتىپ، ئىشارەت قىلدى.

روشەنراي پادىشاھ ئالىيلىرىنىڭ قوبۇل شەرىپىگە ئېرىشىپ، سەممىي تەزىم بەجا كەلتۈرگەندىن كېيىن، بۇلبۇلدەك ئاۋازى بىلەن بۇ رۇبائىينى ئوقۇدى:

شاھلىق دۆلىتىڭ ئۇزاق بولغاي يۈزمىڭ يىل،
ھەر يۈزمىڭىنىڭ بىرى يەنە يۈزمىڭ يىل.
ھەر يۈزمىڭ كۈن، ھەر كۈن يۈزمىڭ ئاي،
ھەر كۈن مىڭ سائەت، ھەر سائەت مىڭ يىل.

ئۇ رۇبائىيغا ئۇلاپلا يەنە مۇنۇ نەزمنى ئوقۇدى :

نە ئىشتىن گۈل چىرايىڭغا گۈلاپ ياشلار تۆكەرمىشسەن ،
يۈزۈڭ ئاپتابىغا شۇنچە يۇلتۇزلار تۆكەرمىشسەن .
سىنىڭ ھالىڭغا ئەل يىغلاپ كۆزلەر قان بۇلاق بولدى ،
سەۋەب نە ، مىسلىسىز غەمگە پېتىپ ئاھلار چېكەرمىشسەن .

— ئى شاھىم ، خالايىق غەم ـ ئەندىشە ئىلكىدە ناھايىتى مالالدۇر ، ئىلاھىم بۇ غەملەر ياخشىلىققا يۈزلەنگەي .

بېيت

يېمە غەمدىنكى ھەرگىز كەلمىگەي غەم ،
دېمە كىمدۇركى ھەرگىز بولمىغاي كەم .

شاھىم ، كۆڭۈللىرىنىڭ بۇنچە پاراكەندە ، بىئارام بولۇۋاتقانلىقىنىڭ سەۋەبلىرىنى بىلەلمىدۇق .

پادىشاھ ئازادە بەخت كۆزلىرىدىن تارام ـ تارام ياش تۆككىنىچە ئېيتتى :

— ئى ئاتا ، كۆڭلۈم شۇ سەۋەبتىن پەرىشان ، دىلىم غەملىكدۇركى ، ئەزىز ئۆمرۈمنىڭ شۇنچە ئۇزاق مۇددىتىنى زايە ئېتىپ ، لەشكەرلىرىمنى نابۇت قىلىش بەدىلىگە خەزىنىلەرنى تولدۇرۇپ بۇ مەملىكەتنى تەسەررۇپىمغا كىرگۈزۈپتىمەن ، ھالىم بۇ دەرىجىگە يېتىپتۇ . پەرزەنتىم بولسا ئىدى ، مەندىن كېيىن تاج ـ تەختىمگە ئىگىدارلىق قىلىپ ، مال ـ مەملىكەتنى بەرپا قىلىشتا تارتقان رەنجۇمۇشەققەتلىرىم زايە كەتمەيتتى ...

روشەنراي شۇ كەمگىچە پادىشاھنىڭ بۇنداق ئېزىلىپ يىغلىغىنىنى كۆرمىگەن ئىدى . ئۇ نۇتۇق خەزىنىسىدىن ئۈنچىلەر تاللاپ ، پادىشاھقا

تەسەللی بېرىپ ئېيتتی :

— ئۆمۈر رىشتىلىرى ئۇزۇن بولۇپ ، دۆلەتلىرى ئەبەدىي داۋام قىلىپ ، مۇسۇلمانسىز تەرەققىي تاپقايكى ، بۇ چۇشكۇن خىياللىرى شەيتاندىندۇر . دەرگاھى قۇددۇس سۇبھانە جانابىنىڭ نېمەتلىرى قەدرىنى بىلمىگەنلىك بولۇر .

بېيت

شۇكرى نېمەت نېمەتىڭ ئۇزۇن بولۇر ،

كۇپرى نېمەت ئىلكىدىن مەھرۇم قىلۇر .

شەھەر يار ، كۇفرى نېمەت دېگەن شۇكۇر ـ قانائەت قىلماسلىق بولۇپ ، ئاقىللار نەزىرىدە يامان كۆرىدۇ .

مىسرا

قىلمىغىل بۇ ئىش ، بۇ ئىشنى قىلماغىل .

ھەرقانداق نېمەتلەر ئۆز تەبىئىتىدىن بىلىنىپ تۇرۇپتۇكى ، دۇنياغا مەڭگۈلۈك ، ھاياتقا ۋاپا بېغىشلىمايدۇ . پادىشاھلىققا ۋارىس ، تەختتە ئولتۇرغىلى كىشى بولمىسا بولمايۋەرسۇن ، ئىككى كۈنلۈك ھاياتلىق ئۈچۈن غەم يەپ نېمە كەپتۇ ؟ كەلگۈسىنى قويۇپ ھازىرقى ھاياتنى ئەيش ـ ئىشرەت بىلەن ئۆتكۈزمەكلىك كېرەك . ئاللا نېمەت ئاتا قىلغان ئىكەن ، ھەربىر نەپەسنىمۇ پاراغەت ئىچىدە ئۆتكۈزۈش لازىمدۇر . ئەگەر پەرزەنت كۆرمەك تەلەپلىرى بولسا كېچىلەر تۇرۇپ ئىبادەت قىلىپ ، سەھەر ـ كەچلەردە ئاللاغا تېۋىنىپ يىغلاپ مۇناجاتلار ئوقۇپ تىلىسىلە ، پۇقرالاردىن خەير ـ ساخاۋەتنى ئايىماي دۇئاسىنى ئالسىلا ، غېرىب ـ غۇرۋا ، دەرۋىش ـ مىسكىنلەرگە كۆپلەپ سەدىقە بەرسىلە ، قۇللارنى ئازاد قىلسىلا ، شۇنداق ساۋابلىق ئىشلار بەدىلىگە ئىككى ئالەم پاناھى سۇبھانە ۋەتەئالا دۇئالىرىنى ئىجابەت ئەيلەپ ، چىراغلىرىنى روشەن قىلغاي .

نەزم

سۇبھى چاغ سەرۋ تېلىغا بۇلبۇل قونۇپ ، شەيدا دېدى ،
رومكىنى تولدۇر شارابقا ، چىمەندە ئۇ بىر گۇل ئىدى .
قىل تاماشا كەلسە قولدىن ئەتىگە قويما ، ساقىيا ،
ئىچ شارابىڭنى كېلەچەك ئىشنى ھېچكىم بىلمىدى .

ۋەزىر روشەنراي دىلنى يورۇتقۇچى ئاشۇنداق سۆزلىرى بىلەن پادىشاھنىڭ كۆڭۈل بوستانىدىن غەم ـ قايغۇلارنى كۆتۈردى . كۆڭلى تەسكىن تاپقان شاھ مۇلايىملىق بىلەن سۆزلەرگە كىرىشىپ ، ۋەزىر ـ ئەمىرلارنىڭ ئەھۋالىنى سورىدى . روشەنراي يەرنى ئۆپۈپ تۇرۇپ ئېيتتى :

— ھەممەيلەن دۆلەتلىرىنىڭ داۋام قىلىشى ئۈچۈن دۇئا تەلەپ بىلەن مەشغۇلدۇر . لېكىن ، بۇ دىلى سۇنۇق بىچارىلەر ئالىيلىرىنىڭ قەدەملىرىگە باش قويۇشتىن مەھرۇم قالغانلىق ۋەجىدىن كۆڭلى تولىمۇ يېرىمدۇر .

پادىشاھ پەرمان تەرىقىسىدە ئېيتتى :

— خۇدا نېسىپ ئەتسە ، ئەتە ياخشى سائەتتە ئوردىغا يىغىلىپ ھەمسۆھبەتتە بولغايمىز .

روشەنراي خۇشال ھالدا پادىشاھ بىلەن خوشلاشتى .

مىسرا

تا جاھان ، باقىي جاھاندا تاپماغىل ، شاھا ، زاۋال .

پادىشاھ ئەتىسى ۋەزىر ـ ئەمىرلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ئوردا خادىملىرىنى قوبۇل قىلىپ مەجلىس قۇرۇپ ، دەيدىغانىنى دېگەندىن كېيىن ھەممىسىنى ئۆز خىزمەت ئورۇنلىرىغا قايتۇردى . ئاندىن بىھۇدە غەم ـ قايغۇغا چۆككىنىگە ئۆكۈنۈپ ، جانابىي ئاللادىن گۇناھىنى مەغپىرەت قىلىشنى تىلىدى . ئوردا ئۆلىمالىرىنى يىغىپ سۆھبەت ئۇيۇشتۇ-

رۇپ ، غەم ـ قايغۇلاردىن يىراقلىششنى ئويلىدى . ئۇ كىتاب ئوقۇش بىلەن مەشغۇل بولۇپ ، كۆڭلىگە پىكىر كېلەتتى ـ يۇ ، شۇئان ئۆزىنى ئۇ خىيالدىن ياندۇراتتى . ئۇنىڭ نەزىرى تەپسىر كىتابىنىڭ مۇنۇ قۇرلارغا چۈشتى : « ئەگەر كىمكى غەمگە مۇپتىلا بولۇپ ، ئاسانلىقچە قۇتۇلالمىسا ، قەبرىستانغا بېرىپ ، قەبرە ئىگىلىرىنىڭ گۇناھىنى تىلەپ دۇئا قىلىپ ، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ روھىغا بېغىشلاپ مەدھەيىلەر ئوقۇسا مەقسىتى ھاسىل بولغۇسىدۇر ، بۇ جەرياندا كۆز يۇلىقىدىن نەچچە تامچە ياش راۋان ئاقسا كۆڭۈل بوستانى تەسكىن تاپقاي . ئەگەر كىمنىڭ دىل قەسىرىگە خۇشال ـ خۇراملىق يۈزلەنسە ، قەبرىستانلىققا كۆڭۈل كۆزى بىلەن قاراپ ، ئىلاھىنىڭ ئەسەر ـ كارامەتلىرىگە نەزەر سالغاي ، بۇنىڭدىن ئۆزىنىڭ غاپىل دىلىنى خەۋەردار قىلىپ تەنبىھ ئالغايكى ، قەبرىلەرنى ماكان ئەتكەنلەر ئىلگىرى ئۇلۇغ شانۇشەۋكەت ئىگىلىرى ئىدى ، ۋاپاسىز دۇنيادا ئالتۇن ـ گۆھەرلەرگە بېرىلىپ خەزىنىلەر تولدۇرغان ئىدى . كۆنلىرىنى ئەيش ـ ئىشرەت بىلەن كۆڭۈللۈك ئۆتكۈزەتتى . ۋاقتىكى ئەجەل ئۇلارغا ئۆلۈم شەربىتىنى ئىچۈرۈپ ، دوست ـ يارەنلىرىدىن ۋە مۇڭداش ـ دىلكەشلىرىدىن جۇدا قىلىپ ، تار گۆرلەردە ياتقۇزۇپ بىچارە ئەيلىدى . ئەمدىلىكتە خەزىنىلىرىدىكى ئالتۇن ـ بايلىقلار ھېچبىر ئەسقاتماي ، ھەممىدىن كېچىپ ، ئەزىز ئۆمرىنىڭ يىراقىدا باشلىرىغا تۇپراقلارنى چېچىپ ، يىلان ، چۈمۈلىلەرگە يەم بولدى .

بېيت

مەن يىغلادىمكى بىزگە شاھ بەرسە روزىگار ،

بۇ ئۆمۈر بىۋاپاغا ئەمەس ئېتىباركار .

ئېھتىمال بەزىدە ئېرىشكەن كىچىككىنە شاد ـ خۇراملىق كۆپلىگەن خاتىرجەمسىزلىك ۋە چوڭ چۈشكۈنلۈك پەيدا قىلۇر . دانالار ئېيتىپتۇكى :

بېيت

كەكلىك كۈلۈپ قەھ ـ قەھ قىلسا زەخمە ئەمەسمۇ ،
كىمكى كۈلسە ئارقىسىدىن يىغا ئەمەسمۇ » .

پادىشاھ ئازادە بەخت ئويلىدى : « قەبرىستانلىقنى زىيارەت قىلغىلى ياخشىسى كېچىسى باراي ، كۈندۈزى بارسام قەبرىستانلىق لەشكەرلەرنىڭ ئايىغى ئاستىدا دەسسىلىپ كېتىدۇ . ئۇ ھالدا ، ياراتقۇچىنىڭ قۇدرەت نىشانىنى بەندىلەرگە كۆرسىتىپ ، تىرىكلىك ۋە ئۆلمەكلىكتىن ئىبرەت ئالغىلى قويماس » . شۇنىڭ بىلەن پادىشاھ قاراڭغۇ تۈن قارا لىباسىنى زېمىن ئۈستىگە يايغاندا ئۈستۋاشلىرىنى ئۆزگەرتىپ. دەرەم ـ دىنارلاردىن① بىر سىقىم ئېلىپ ئۆزى يالغۇز سارايدىن چىقتى ـ دە ، شەھەر سىرتىغا يول ئالدى . ئۇ قەبرىستانغا يېتىپ بارغاندىن كېيىن ، قەبرىلەردە ياتقۇچىلارنىڭ روھىغا خاتىرجەملىك تىلەپ فاتىھە ئوقۇدى ۋە قولىنى كۆتۈرۈپ دۇئا قىلىۋېتىپ بىردىنلا كۆردىكى ، بىر گۈمبەزنىڭ ئىچىدە نۇرلۇق چىراغ يورۇپ تۇرۇپتۇ . « قارىغاندا بۇ ماكاندا بىرەر غېرىب ياكى ۋەتىنىدىن ئايرىلغان مۇساپىر بىچارە ۋە ياكى خەلقتىن كۆڭلى ئاغرىغان دەرۋىشلەردىن بىرەرسى ، ئۇمۇ بولمىسا ئۆزىنى ئاللا يولىغا بېغىشلىغان زاھىت پاناھلانسا كېرەك » دەپ ئويلىغان شاھ گۈمبەزگە يېقىنلاپ بېرىپ ، تۆت دەرۋىشنىڭ جەندىلىرىنى يېپىنچاقلاپ چاسا گۈمبەزنىڭ تۆت بۇرجىكىدە ئۆز ئالدىغا تەپەككۇر قاينىمىغا چۆكۈشكىنىچە قوللىرىنى تىزىغا قويۇپ جىمجىت ئولتۇرغىنىنى كۆردى . گۈمبەز ئىچى سۈكۈت ئىلكىدە ئىدى . چىراغ چوڭ بىر تاشنىڭ ئۈستىگە قويۇلغان بولۇپ ، ئولتۇرۇشقان دەرۋىشلەر يىراق يۇرت ۋە دوست ـ بۇرادەرلىرىدىن ئايرىلىش دەردى تۈپەيلى ئېغىر كۈلپەت ۋە گۇدرەت تۈپرىقى بىلەن مۇساپىرچىلىق دەشتىنى كەزگۈچى غېرىبلارنى ئەسلىتەتتى . لېكىن ، ئۇلارنىڭ جاھان ئىشلىرىدىن خەۋەردار

① ئالتۇن پۇل

كىشىلەر ئىكەنلىكى بىلىنىپ تۇراتتى . پادىشاھ كۆڭلىدە : «بۇلار ئىش بىلگۈچىلەردىندۇر » دېگەننى ئويلاپ ئۆلگۈردى .

بېيىت

جەننەت يۈزى كۆرەي دېسەڭ خىزمەت قىلغىن دەرۋىشلەرگە ،
ھەشەمەتكە ئىشەنمىگىن ، « توۋا » قىلغىن ئۆتمۈشلەرگە .

پادىشاھ : « ئەمدى بۇ دەرۋىشلەرگە ئىززەت نەپسىمدىن كېچىپ ھىممەت كۆرسەتسەم ، بەلكىم تاقالغان ئىشكلەر ئېچىلىپ ، ئىشىم مۇۋەپپەقىيەت تاپقاي » دەپ ئويلاپ ، ئۇلارنىڭ قېشىغا كىرىشكە تەمشىلىپ تۇراتتى ، بىردىنلا ئەقىل قەسرىدىن ئاۋاز كەلدى : « ئى جاھىل ! تونۇ-ماي ، سىنىماي ھەم ئۆز پىرلىرىدىن قانداق تەلىم ئالغانلىقلىرىنى ، ھىممەت قەدىمى قايسى يولغا تاشلانغانلىقىنى بىلمەيلا قېشىغا كىرەمسەن ؟ ئېسىڭدە بولسۇنكى ، بەزى بۆرىلەر قوي سۈرىتىدە ، بەزى دىۋىلەر ئىنسان سىياقىدا نىقابلىنىۋالىدۇ ... » دەل شۇ ئەسنادا دەرۋىشلەردىن بىرى قاتتىق چۈشكۈردى - دە ، ئاللاغا شۈكرى ئېيتتى ، يەنە بىرى قاتتىق سادادىن چۆچۈپ كۆزىنى ئاچتى ؛ ئۈچىنچىسى ئورنىدىن قوپۇپ چىراغنىڭ پىلىكىنى چىقىرىپ قويۇپ ، ئۆز ئورنىغا بېرىپ ئولتۇردى . پادىشاھ ئازادە بەخت ئۆز - ئۆزىگە : « ئەمدى بۇلارنىڭ سىرى ئاشكارىلىنىدىغان بولدى ، — دېدى - دە ، گۈمبەزنىڭ قەبرىگە يانداش تېمىغا يۈزلىنىپ ئولتۇردى ، — قېنى كۆرۈپ باقايچۇ ! »

پادىشاھ قۇلىقىنى دىڭ تۇتۇپ ئولتۇراتتى ، دەرۋىشلەردىن بىرى ئۆلپەتلىرىگە ئېيتتى :

— ئى بۇرادەرلەر ، بىز تۆتىمىز پەلەكنىڭ قىسمىتىدىن زىيدە بو-لۇپ ، زامانىنىڭ تەتۈرلۈكىدىن ۋەتەنلىرىمىزدىن قوغلىنىپ ئاۋارىچىلىق تارتقان ، ھەددى ھېسابسىز جەبىر - جاپالارنى چەككەن ، مەجنۇنغا ئوخشاش چۆل - جەزىرىلەردە يۈرۈپ ، گويا يۈگەنسىز كەلكۈندەك

تىنىمسىز ئېقىپ، ھېچبىر ئارام ئېلىپ باقمىغانلار ئىدۇق. ھالا بۈگۈنكى كۈنلۈكتە بىر ـ بىرىمىز بىلەن ئۇچراشتۇق. لېكىن پەلەك گەردىشىدىن بۇ بىچارە باشلىرىمىزغا يەنە قانداق تۇيۇقلارنىڭ ياغدىغانلىقى، قايسى ھىيلە ـ مىكىر پىتنىسى بالا چاڭلىرىنى چاچىدىغانلىقى بىزگە نامەلۇم. نېمە سەۋەبتىن ئۆزىمىزنى غەم ـ غۇسسە ئازابىنىڭ دامىغا سېلىپ ئولتۇرىمىز؟ ئۇنىڭدىن كۆرە ھەرقايسىمىز ئۆز بېشىمىزدىن ئۆتكەن سەرگۈزەشتىلەرنى بايان قىلىپ كۆڭۈل ئاۋۇندۇرساق بولمامدۇ؟ بۈگۈن كېچىنى ئۇخلىماي ئۆتكۈزۈۋالساق، ئەتە زامان قانداق بولىدىغانلىقىنى كىم بىلىدۇ!

دەرۋىشلەر ھەمراھىنىڭ بۇ مەسلىھەتىنى مۇۋاپىق كۆردى.

بېيىت

مەسلىھەت بىرلە قەدەم باس ئويلىنىپ،
بولمىسا مەغلۇپ بولارسەن تولغىنىپ.

— ئەڭ ياخشىسى گەپنى ئاۋۋال ئۆزىمىزنىڭ ئەھۋالىدىن باشلايلى، — دەپ ئېغىز ئاچتى بىرىنچى دەرۋىش، — شەرت شۇ بولسۇنكى، دېگەن سۆزلىرىمىزدىن راستىلىق پۇرىقى چىقىپ تۇرسۇن.

شۇنداق قىلىپ، بىرىنچى دەرۋىش كۆكلەم بۇلۇتىدەك ياش يامغۇرلىرىنى تۆكۈپ تۇرۇپ، سۆزمەن تۇتىلاردەك نەزم بىلەن سۆزىنى باشلىدى.

ئىككىنچى باب

سودىگەرزادە ھېكايىسى

ئەزىزلەر ۋە دوستلار ، ئى مېھرىبانلار ،
مۇھەببەتلىك ھەمىشە جان فىشانلار ① .

سۇمبۇل چاچ ئۈچۈن باشىمدا سەۋدا ،
نىگە ۋەھشىي ئۈچۈن جان بولدى شەيدا ؟

دەرىخ ، كەلگۈنە ② ئول غەمزە ③ ئوقىدىن ،
يىقىلدىم قانغا ھەم كەتتىم ئۆزۈمدىن .

فىراقتىن دىمەسمەن ھال بۇدۇر ،
كۆڭۈل دەرد ـ ئەلەمدىن لەختە خۇندۇر .

ئى دەرۋىشلەر ، پاناھ جەندىسى بىلەن ئالدىڭلاردا ئېغىز ئېچىپ سۆزلىگۈچى كەمىنە ئەرزىمەس پېقىر يەمەن شەھرىدىن بولىمەن . ئاتامنىڭ ئىسمى خوجائەھمەد بولۇپ ، ئېتىبارلىق سودىگەر ئىدى ، كۆپ مالۇدۇنياسى بار ئىدى ، سودىگەرلەرنىڭ تولىسى دەسمايىسىنى ئاتامدىن

① جان فىشان — جاننى پىدا قىلغۇچى
② كەلگۈنە — كېلىۋاتقان كۈنلەر
③ غەمزە — جىلۋە ، ناز ـ كەرەشمە

ئالاتتى، شۇ ئارقىلىق سودا ـ سەپىرنى قىلالايتتى. ئاتامنىڭ ئىككى پەرزەنتى بار ئىدى. بىرى مانا مەن ــ ئالدىڭلاردا ۋەزخانلىق قىلىپ تۇرۇپتىمەن. يەنە بىرى قىز بولۇپ، ئاتام ئۇنى ھاياتلىقىدا ئەرگە بەرگەن ئىدى. مەن ئۆز ۋاقتىدا بايۋەچچىلەر قاتارىدا گىدىيىپ يۈرەتتىم. 10 يېشىمدا بۈزرۈكۋار ئاتامغا ئەجەللىك كېسەل تېگىپ، بىر ھەپتە ئورۇن تۇتۇپ يېتىپلا جان ئۈزدى. ئۇرۇق ـ تۇغقان، ھەقەمسايە، يار ـ بۇرادەرلەر جەم بولۇپ، ئاتامنى ياخشى تەرىقىدە ئۇزىتىشىپ بەردى. تاكى بىر ھەپتىگىچە يىغا ـ زار قىلىشتۇق. ئاتامنىڭ نەزىر ـ چىراغلىرىنى تۈگەتكەندىن كېيىن، ئۇلار ئۆز مەنزىللىرىگە قايتىشتى. ئاتامنىڭ ئۆلۈمى بىلەن ماڭا غېرىبلىق يېتىپ، كاتتا ئۆي ـ بىسات، خەزىنىلەرنى بېسىپ ياتقىنىمچە تەنھا قالدىم. ئۇرۇق ـ تۇغقان ياكى ياتلار بولسۇن ھېچقايسىسىنىڭ يۈزىگە ئىشىك ياپمىدىم. كۆڭلىرىمنىڭ تولىسى ئېزىلىپ ياش تۆكۈش بىلەن ئۆتۈۋاتاتتى.

بېيت

بىز قايسى خىيالدا، پەلەك قايسى خىيال،

كەلتۈرگەي خام خىيال كىشىگە ۋەبال ①.

ئادەم قىياپىتىدىكى شەيتانلار ھەممە يەردە بار ئىدى، ئۇلار بىر لوقما تائامنى رىزىق بىلىپ، يىل بويى بىر ئەسكى چاپانغا پۈركىنىپ يۈرەتتى. ئۇلاردىن بىرنەچچىسى ئاتامنىڭ ئۆلۈم خەۋىرىنى تۆتىنچى كۈنى ئاڭلاپ فاتىھەگە كەلدى. ئۇلار: «خوجا قازا قىپتۇ، خوجازادە تېخى نادان» دەپ ئويلاپ، تەئزىيە ئېيتتى، ئاندىن مەن بىلەن تەڭ ئېزىلىپ ئولتۇرۇپ يىغا ـ زار قىلدى. ئۇلارنىڭ ئاھ ـ نالىلىرى ھەقىقەتەن تەسىرلىك ئىدى. بۇ فاتىھەچىلەر تەئزىيەت رەسىم ـ قائىدىسى ئاداسىدىن كېيىن ۋەز ـ نەسىھەتلەرگە ئېغىز ئاچتى:

ــ ئى خوجازادە،

---

① ۋەبال ــ ئاۋارىچىلىق، ئېغىرچىلىق

مىسرا

هەر كىشى كەلسە جەھانغا ئاقىۋەت كەتمەك كېرەك .

بۇ ئالەمدە ھەممە نەرسە ۋاپاسىزدۇر . شۇڭا يىغلاپ نالە قىلماق پايدىسىزدۇر . ئاتا - ئانا ئۆلمەك ئەبۇلبەشىر ھەزرەت ئادەم ئەلەيھەسسەلاۋاتۇ ۋەسسەللەمنىڭ زامانىدىن تا بۇدەمگىچە مىراس قېلىپتۇر . ھەممىنى ياراتقۇچى ۋە ئۇنىڭغا رىزىق بەرگۈچى ، ئاۋۋىلى - ئاخىرى ئوخشاش نۇقسانسىز ئاللاتائالادىن باشقىلىرىنىڭ ھەممىسى ۋاقىتلىقتۇر . ئىلاھا ئامىن ، سالامەت بولغىن ! دۇنيادىن ئۆتكەنلەرنىڭ ئەرۋاھلىرىنى دۇئا ۋە فاتىھە بىلەن ياد ئېتىپ ، ئۇلارنىڭ باقىي ئالەمدە نىجات تاپمىقى ئۈچۈن سەدىقە ۋە ھەدىيە بەرمەك كېرەكتۇر .

ئۇلار مۇشۇنداق سۆزلەرنى بايان قىلىپ ماڭا تەسەللى بەردى . ئى دەرۋىشلەر ، ئېيتماقچى بولغىنىمنىڭ قىسقىسى شۇكى ، ئۇلارنى جان - دوست ساناپ ، بار - يوقۇمنى ئالدامچىلىق سۆزلىرىگە تېگىشتىم،ئەپسانە - ئەپسۇنلىرىغا ئالدىنىپ ، پايدىسىز ئىشلارغا بېرىلدىم . شۇندىن ئېتىبارەن غەپلەت ئۇيقۇسى مېنى ئىلكىگە ئالدى . ھەمىشە گۈزەل ، ئاي رۇخسارلىق ئوغۇل - قىزلار بىلەن ئويۇن - تاماشالارغا بارار ئىدىم ، قوشاقچى ، سازەندىلەرنىڭ ئويۇن ۋە نەغمە - سازلىرىغا قۇلاق سېلىپ ، مەست - بىھوشلۇقتا ئۆتەر ئىدىم . ئۈچ يىلغىچە كۈنلىرىم مۇشۇ تەرىقىدە ئۆتتى . ئۆمرۈمنى زايە ، مال - مۈلكۈمنى نابۇد قىلدىم . ئاتامدىن 40 مىڭ تۈمەن مال - دۇنيا قالغان ئىدى . ئەھلى بۇرادەر ۋە ئالدامچىلارغا سەرپ قىلىپ ، غۇلام ۋە چاكارلارغا خالىغانچە خەجلەپ بېرىپ ، ئاخىرىدا بېشىمدىكى كونا قالپاق بىلەن ئۈچامدىكى يىرتىق توندىن باشقا نەرسە قالمىدى ، سورۇلۇپ تۈگەشتىم . ھەزرەت شەيخ بۇ ھەقتە ئېيتقانكى :

بېيىت

دۆت كىشى كۈندۈزدىمۇ ئايدىڭ چىراغنى يورۇتۇر ،
كەچ چىراغنىڭ يېغى قالماي قاراڭغۇلۇق ئىچرە ياتۇر .

ئۈچ كېچە - كۈندۈز ئاچ - زېرىن قىلىپ ، تەشنالىقتىن لەۋلىرىمۇ قۇرۇپ ، كۆزلىرىمنىڭ قارىقى كەينىگە تارتىپ خاراب بولغىنىمچە بىر ئەسكى مەسچىتنىڭ ئىچىدە ئولتۇردۇم ، تاشقىرىغا چىققىلى يۈزۈم چىدىمىدى . تۆتىنچى كۈنى تاقىتىم تاق بولدى ، چۈنكى ئاچلىق لەشكىرى قانائەت مەملىكىتىنى بۇلاپ ، سەۋر - تاقەت لەشكىرىنى مەغلۇپ قىلغان ئىدى . شۇنىڭ بىلەن مەسچىتتىن چىقىپ : « قايان بارارمەن ، كىمگە ئىلتىجا قىلارمەن » دەپ ئويلاپ ، بىردىنلا قېرىندىشىم (ئاچام)نى ئېسىمگە ئالدىم . ئى دەرۋىشلەر ، بۇ هالدا مەندىن قانائەتسىزراق كىشى يوق ئىدى . چۈنكى ئىلگىرى ئاچام مېنى تەكلىپ ئېتىپ كىشى ئەۋەتىپ : « ئىنىم ئۈچۈن جېنىم پىدا بولسۇنكى ، سەن ئاتا - ئانامنىڭ يادىگارى ، سەندىن باشقا هېچكىمىم يوق . غەمكىن كۆڭلۈمگە ئارام بەرگۈچىسەن . كېچە - كۈندۈز مەشۇق بىلەن بولۇپ هەرگىز ئايرىلمايسەن . هۆرمىتىڭنى قىلىپ قېشىڭغا بېرىشىم كېرەك ئىدى . ئەگەر جاپا كۆرمىسەڭ ، كەمىنە غەمكىن ئاچاڭنىڭ ئىلتىماسىنى ئىلىك ئېلىپ ، كۆزىنى جامالىڭ نۇرى بىلەن روشەن قىلغىن » دېگەن ئىدى . مەن كەلگۈچىگە بارالمايدىغانلىقىمنى ئېيتىپ قايتۇرغان ئىدىم . ئى دەرۋىشلەر ، شۇ ئەھۋالغا قالغاندا ئاچام تەرەپكە يۈزلەندىم . ئۇنىڭ ئۆيىنى ئىزدەپ تېپىپ دەرۋازىسىنى قاققان ئىدىم ، ئاچام ئالدىراپ ئالدىمغا چىقىپ بۇ تەقى - تۇرقۇمنى كۆرۈپ هۆركىرەپ يىغلاپ ، ياقىسىنى يىرتىپ ، يۈزلىرىنى تاتىلاپ ، چاچلىرىنى يۇلۇپ ، مەيدىسىنى مۇشتلىغىنىچە كېلىپ مېنى قۇچاقلىدى ، يۈزلىرىمگە سۆيۈپ ، ئۆيىگە باشلاپ تائام يېدۈرۈپ ، ئېسىل كىيىملەرنى كىيدۈرۈپ مېھرىبانلىق كۆرسەتتى . نەچچە كېچە - كۈندۈزنى شۇ تەرىقىدە ئۆتكۈزدۈم .

بىر كۈنى ئول ئاقىل هەمشىرەم (ئاچام) دېدىكى :

— ئى قېرىندىشىم ، بىلەمسەن ، ئەر كىشىنىڭ ئۆيدە ئولتۇرمىقى ناهايىتى قىيىندۇر . بولمىسا ئايىغىڭدا جېنىمنى پىدا قىلىشقا تەييار ئىدىم . باشقىچە ئويلاپ قالمىغىنكى ، ئەمدى شەهەردە تۇرۇۋەرمەي ، ئەلۋەتتە ،

بىرەر سەپەرگە چىقمىقىڭ لازىم . بىرنەچچە زامان غېرىبلىق ۋىلايەتلىرىدە يۈرۈپ ، بۇ ئالەمدىكى ئىسسىق ـ سوغۇق ، قاتتىق ـ يۇمشاقنىڭ تەمىنى تېتىغايسەن . چۈنكى سودىگەرنىڭ ئېتىبارى سەپەردىن كېلۇر . دېمەك ، سەپەر قىلساڭ ئاندىن ئېتىبارلىق يىگىت ھېسابلىنىسەن . بۇ ئەپتىڭدە خەقلەر سېنى بىكار يۈرۈپ كۈن ئۆتكۈزگۈچىكەن دەيدۇ .

مەن جىم تۇردۇم ، ھەمشىرەم ئورنىدىن قوپۇپ ، بىر كاسا ئالتۇن — بەش مىڭ تىللانى ئالدىمغا قويدى ـ دە :

— ئى ئىنىم ، بۇنىڭدىن زىيادىراقمۇ بېرەر ئىدىم . ئەمما ئەندىشە قىلىمەنكى ، ئەگەر ياخشى ساقلىساڭ ئۇشبۇ مىقداردىكى سەرمايە يېتەرلىكتۇر ، ئەكسى ھالدا مەنپەئەت ئىستىمسەڭ يۈزمىڭ تىللامۇ ھېچنېمىگە يەتمەس . ئى ئىنىم ، ئۇشبۇ كۈنلەردە سودىگەرلەرنىڭ بىر جامائەسى شام ۋىلايىتىگە سەپەرگە جابدۇندى . سەنمۇ بۇ ئالتۇنلارغا مال ئېلىپ بىرەر ئېتىبارلىق سودىگەرگە ھاۋالە قىلىپ ھەمراھ بولغىن . ئۇ سېنى شام ۋىلايىتىگە يەتكۈزگەي . بىرنەچچە ۋاقىت ئۇ يەردە تۇرۇپ كارۋانلار بىلەن تېپىشىپ بۇ ئالەمنىڭ راھىتىنى كۆرگەيسەن ، — دېدى .

ئى دەرۋىشلەر ، ئاچامنىڭ سۆزى بىلەن كېرەكلىك ماللارنى ئېلىپ ئىشەنچلىك كىشىگە ھاۋالە قىلماق ئۈچۈن تىرىشتىم ، تا بىر كىچە مۇشۇ ئىش بىلەن مەشغۇل بولۇپ ، كارۋانلار يولغا چىققۇچە ئاچامنىڭ ئۆيىدە بىرنەچچە كۈن تۇردۇم . نامۇۋاپىق كىشىلەر بىلەن ئۈلپەت بولۇپ ئۆتكەن كۈنلىرىمگە پۇشايمانلار قىلدىم . ئاندىن ئات ، يول خەجى ، كىيىم ـ كېچەكلىرىمنى كارۋانغا تاپشۇرۇپ ، ئاچام بىلەن خوشلىشىپ شام تەرەپكە راۋان بولدۇم . يول ئۈستىدە سىلەرگە سۆزلەپ بەرگۈدەك ئىش يۈز بەرمىدى . ئۈزۈن مەنزىللەرنى بېسىپ ئاخىرقى كۈنى كۈن ئولتۇراي دېگەندە شام شەھىرىنىڭ چەت تەۋەسىگە يەتتىم . سەپەرنىڭ مۇشەققىتىدىن تاقىتىم تاق بولغان بولسىمۇ « بۇ يەردە توختىسام بولماس ، كېچىچە يۈرۈپ شەھەرگە يېتىۋالمايمەنمۇ » دەپ ئويلاپ ، يولۇمنى داۋاملاشتۇرۇپ يېرىم كېچە بولغاندا شەھەر قەلئەسىگە يېتىپ باردىم . بۇ چاغدا شەھەر

دەرۋازىسى تاقىلىپ ، كوچىدىن ئادەم ئايىغى ئۈزۈلگەن ئىكەن ، ئەمما ئالەم ئايىنىڭ نۇرىدىن تۈنەك كېچىسىدەك روشەن ، يۇلتۇزلار شولىسىدىن نۇر ئېمىپ گۈزەل تۈسكە كىرگەن ئىدى . مەن بولسام كۈتۈپ تۇرغان ئازاب مۇقەددىمىسىنىڭ ھېكايىسىدىن تېخىچە بىخەۋەر ئىدىم .

بېيىت
يۈزىنى يۈيۈپتۇ گۈل سۈيىدە تۈن ،
ئۆزىگە نۇر ئالدى قىز يۈزىدىن كۈن .

قەلئەدىن تاشلانغان قىز

كېچىدە بىر خەندەكنىڭ بويىدا ئاتتىن چۈشۈپ كۆردۈمكى ، شەھەر قورغىنىنى ناھايىتى ئېگىز ئىكەن . ئويلىمىغان يەردىن كۆزۈم بىردىنلا بىر ئادەمگە چۈشتى . ئۇ قورغاننىڭ بىر چېتىدىن چىقىپ بىر ساندۇقنى يەرگە سىيرىلدۇردى ، ساندۇق خەندەكنىڭ بويىغا يەتكەندە قولىدىكى ئارغامچىنىڭ ئۇچىنى قويۇۋەتتى . ئويلىدىمكى ، بۇ ئادەم بىرەر باينىڭ خەزىنىسىگە تەگكەن ياكى سودىگەرلەر ياتقان ھۇجرىغا ئوغرىلىققا كىرگەن بولۇشى مۇمكىن . ئېھتىمال ئۇ يەنە بىرنەرسە ئەكەلگىلى ماڭدى بولغاي . شۇنداق گۇمان بىلەن بىردەم كۈتۈپ ئولتۇردۇم ، لېكىن ئۇ ئادەم كەلمىدى . كۆڭلۈمنى « بەلكىم بۇ نېسىۋىنى خۇدايىتائالا ماڭا ئاتا قىلغان ئوخشايدۇ . مۇشۇ سەۋەب بىلەن ئاتاقلىق بايلاردىن بولۇپ قالسام ئەجەب ئەمەس » دېگەن خام خىيالغا ئەسىر بېرىپ ، ۋەسۋەسە ئىچىدە تەمە يەمچۈكى بىلەن غەم تۇزىقىغا ئىلىندىم .

نەزم
تەمەدىن نېرىلىق ئەرلەر ئىشىدۇر ،
تەمە قىلماق ئەلەمنىڭ خاھىشىدۇر .

ئەمما ، ئی دەرۋىشلەر ، قازاغا چارە يوق . تەقدىرنى ئۆزگەرتكىلى بولماس .

بېيىت

قازا چۈن يېتىنى تەقدىردىن ئالسا ،
بولۇر كور ئاقىل ھەرقانچە بولسا .

ئالتۇن ـ تىللانىڭ تەمەسىدە خەندەك كۆۋرۈكىدىن ئۆتۈپ ، ساندۇق تامان ماڭدىم . ساندۇقنىڭ يېنىغا يېتىپ بېرىپ ، ئاللادىن بەختىمنى تىلەپ دۇئا قىلغاندىن كېيىن ، ئاغزىنى ئېچىپ ئىچىگە قارىدىم .

بېيىت

قان بىلەن غەرق بويىلىپتۇ سەرۋ قامەت بىر نىگار ،
چالا ئۆلۈك توز كەبى جىسمى ئۇنىڭ يۈز ياردار .

ئاق تېنى گۈلدەك بويىلىپ بوپتۇ قىزىل لالىزار ،
كۆرۈپلا كەتتى قولۇمدىن كۆزلىگەن مەقسەت بىكار .

ئی دەرۋىشلەر ، ئۆمرۈمدە بۇنداق ھالنى كۆرۈپ باققان بولسام كاشكى ، ساندۇق ئىچىدە ئاي يۈزلۈك ، سۇمبۇل چاچلىق ، قەددى قالتىس كېلىشكەن ، جاھاننىڭ جانى ، جاننىڭ جاھانى بىر نازىنىن سەنەم يېتىپتۇ . ئۇنىڭ نازۇك بەدىنى جاپا خەنجىرىنىڭ زەخمى بىلەن مەجرۇھلىنىپ ، ئۇستىۋاشلىرى قان بىلەن بۇلغىنىپ ، گۈل رۇخسارى ئەرغەۋان دەرىخى گۈلىدەك قىزىل تۇسكە كىرىپتۇ . كۆز بۇلاقلىرىنى قىياقتەك كىرپىكلەر يېپىپتۇ . پەرى پەيكەرنى بۇ ھالەتتە كۆرۈپ : « ئۆلۈم شەربىتىنى ئىچكەن ئوخشايدۇ » دەپ گۇمان ئەتتىم .

ئی دەرۋىشلەر ، ئول بەختسىز نازىنىننىڭ ئاغرىق ئازابىدىن ئاچچىق تولغىنىپ ، نالە ـ پەريادلىق ئىڭرىغىنىنى كۆرۈپ ، ئۆزۈمنى

يوقاتقان هالدا دېدىمكى :

بېيت

بىر كۆرۈپ گۈزەلنى مايىل بولدى دىل ،
تۈزاقا ئىلىنىپ لال بولدى ھەم تىل .

پەلەك يۈلتۈزىنىڭ مىسلىسىز جامالى ۋە ئىقبال شەرىپىنىڭ ئەۋجىگە رەھمىم كېلىپ كۆڭلۈم مالال بولدى . ئىچىمدە : « ئاجىزەنى قايسى نائەھلىنىڭ قولى بۇنداق ئۆۋالچىلىققا دۇچار قىلغاندۇ ؟ ئۇنىڭغا قايسى تاش يۈرەك بۇنداق زۇلۇم تىغى ئۇرغاندۇ ؟ قايسى زالىم ئېچىلىش ئالدىدا تۇرغان بۇ گۈلنى رەھىمسىزلىك بىلەن چەيلىگەندۇ ؟ » دەپ ھەسرەتلەر چېكىپ ، بىچارىنىڭ ئەھۋالىغا باھار يامغۇرىدەك ياش تۆكمەكتە ئىدىم . ئۇ بىردىنلا ھوشىغا كېلىپ ، مېنىڭ يىغلاۋاتقان ئاۋازىمنى ئاڭلىدى بولغاي ، ھەسرەت نالىسى بىلەن ئېيتتى :

— ئى يار ، نامۇۋاپىق دىلئازار ، ئى زالىملىقتا ئۇچىغا چىققان رەھىمسىز ستەمكار ! بۇ بەرگەن تۈزۈمىنىڭ ھەققىنى ساقلىغىنىڭمۇ ياكى مېھرىبانلىقنى بەجا كەلتۈرگىنىڭمۇ ؟

بېيت

جازا بەردىڭ يامانلىق - ياخشىلىققا ،
كۆرۈپ تۇرغىن پاتارسەن ھەم پېتىققا .

قايسى جەھەتلەردىن بۇ ياخشىلىقلىرىمنى ئۇنتۇدۇڭ ۋە ئۆمۈر چىرىغىمنى ياشلىقىمدا ئۆچۈرمەكچى بولدۇڭ ؟ دانالار ئېيتقانكى :

بېيت

يامانغا ياخشىلىق قىلماقلىق يامان ،
يامانلار ياخشىلىقنى بىلمەيدۇ ھامان .

كىمكى يامانغا ياخشىلىق قىلسا رەنج ـ بالا كۆرمىكى بەرھەق . ئى دەرۋىشلەر ، مەن بېشى قايغان ۋە ھەيرانلىقتىن كۆڭلى يەتكۇچە ئازار يې-گەن دىلخەستە پەرىشتەنىڭ شېرىن زۇۋان بىلەن قىلغان نالىسىنى ئاڭلاپ بىردىنلا كۆڭلۈم ئېرىپ ، ياش كەلكۈننى كىرپىك تۇغانى بىلەن توسقان ھالدا دېدىمكى :

— سېنى بۇ ئەھۋالدا كۆرگەندىن كۆرە ، كۆزلىرىم كور بولغان بولسا بولماسمىدى ، ساڭا سانجىلغان تىكەنلەر بەدىلىگە يولۇڭدا قوللىرىم كېسىلگەن بولسا بولماسمىدى ؟ ئەمدى سېنىڭ مۇھەببىتىڭدىن باشقىنى خىيال قىلىدىغان بولسام دارغا ئېسىلىپ شەرمەندە بولاي !

ساندۇق ئىچىدىكى ئول ئاي يۈزلۈك نازىنىن ئاۋازىمنى ئاڭلاپ :

— كىمدۇرسەن ، نېمە ۋەجىدىن بۇنداق نالە قىلىسەن؟ — دېدى. دەرھال جاۋاب بەردىم :

بېيىت

غېرىب تاشلاندۇق ۋەيران بولغانمەن ،
زەئىپ ۋە مۇپتىلا دەردكە تولغانمەن .

ئى نازىنىن ، پېقىر قۇل يەمەن شەھرىدىن بولىمەن . سەنمۇ مەلۇم قىلغىنكى ، قايسى چىمەننىڭ گۈلى ۋە قايسى مەجلىسنىڭ شامدۇرسەن ؟ بۇ زۇلۇم ـ سىتەمنى خۇدايتائالادىن قورقماي ساڭا كىم راۋا كۆردى ؟

نازىنىن ئىچ ـ ئىچىدىن ئاھ تارتىپ شۇنداق دېدى :

بېيىت

كۆڭۈل دەردىم بايان قىلسام بۇ دەردىمگە ۋەلى يەتمەس ،
پەلەك تەتۈرلۈكىنى ، كۆر ، تۆكۈلسە قان پىسەنت ئەتمەس .

ئى مەرد يىگىت ، سەندىن ئۆتۈنەيكى ، مېنى تۇپراققا تاپشۇرغىن ،

مېنى كۆرمىگەن بول ۋە ھېچكىمگە بۇ ماجىرانى ئەبەدىلئەبەد ئېيتمىغىن ، مەن غېرىبىنىڭ سىيما نەقشىنى خاتىرەڭ سەھىپىسىدىن ئۆچۈر ، خۇدايىتائالا ساڭا بۇ ياخشىلىقىنىڭ بەدىلىگە ئەجىر ئەزىم بەرگەي .

ئۇ گېپىنى تۈگىتىپلا يەنە ھوشىدىن كەتتى . مەن بۇ ئىشتىن گاڭگىراپ نېمە قىلارىمنى بىلمەي قالدىم . ئەقلىم گاھ قاچىدىغان يولنى ئىزدەيتتى ، گاھ ئىشق يولىغا قەدەم تاشلاشقا ئۈندەيتتى . ئاخىرى ئۆز - ئۆزۈمگە دېدىم : « بارلىقىڭنى بۇ ئىشقا ئاتىمساڭ ، قانداقمۇ ئاشىقلار قاتارىدىن ئورۇن ئالالايسەن ؟ »

بېيت

كىم ئول سابىت قەدەمدۇر ئاشىقدۇر ،
چىن ئاشىق كۆڭۈلنىڭ سادىقدۇر .

دەر مەھەل ئىشق شاھى كۆڭلۈمنى ئۆزىگە بويسۇندۇرۇپ ، رايىم ئۇنىڭغا قارار تاپتى . « بۇ مەجرۇھ گۈزەلنى شەھەرگە ئېلىپ بېرىپ داۋالىتىش ئىلاجىنى تىرىشىپ كۆرسەم ، خۇدا شىپالىق بېرىپ ساقىيىپ قالسا ، كۆڭۈل ئازارى يېنىكلەپ ، ۋەيران قەلبى ئەسلىگە كېلەرمىكىن » دەپ ئويلاپ ، ئۇنىڭ تىرىكلىكىدىن خەۋەر ئېلىپ تاڭنى ئىنتىزارلىق ئىلكىدە كۈتتۇم . ئاخىر تاڭ ئېتىپ شەھەر دەرۋازىسى ئېچىلدى . سەھرالىقلار شەھەر دەرۋازىسىدىن قىستىلىپ كىرىشكە باشلىغاندا ، ساندۇقنى ناھايىتى تەسلىكتە ئاتنىڭ ئۈستىگە ئالدىم - دە ، تاڭ قاراڭغۇسىدا ئۇلارغا قوشۇلۇپ شەھەر ئىچىگە كىردىم . لېكىن ، كۆرۈپ باقمىغان شەھەرنىڭ قەيېرىگە بېرىپ ، قايسى مەنزىلگە چۈشۈشۈمنى بىلمەيتتىم . بىر كەمدە مەشرىق قىزىرىپ جاھان يورۇدى . ئىچىمدە ئاللادىن ئوڭۇشلۇق تىلىمەكتە ئىدىم . بىردىنلا ئوڭ تەرەپتىكى كارۋان سارايىنىڭ ئىشىكى ئېچىلدى . ئېتىمنى ساراي ئىچىگە ئېلىپ كىرىپ سارايۋەننى چاقىردىم ۋە ئورۇنلىشىش ئۈچۈن خاس ھۇجرا سوراپ ئېلىپ ، ساندۇقنى جايلاشتۇردۇم . ئاتنى

بەش تىللا بىلەن سارايىۋەنگە تاپشۇرۇپ، يەم ـ خەشكىدىن خەۋەر ئېلىشنى تاپىلىدىم. ئاندىن ھۇجرىغا كىرىپ ئىشىكنى تاقاپ، پۈتۈن ئەس ـ مەيلىمنى ئول زىبانىڭ ھاياتلىق سەرمايىسى ئۈچۈن جەمئىي قىلىپ، ئۇنى ساندۇقتىن چىقاردىم ـ دە، يۇمشاق سېلىنچا ئۈستىگە ياتقۇزۇپ قويۇپ، تېۋىپ دۇكىنى ئىزدەپ ماڭدىم. يېقىنلا يەردە بىر تېۋىپ دۇكىنىنى بايقىدىم. تېۋىپ كېسەل داۋالاش بىلەن بەنت ئىدى، بىرنەچچە شاگىرتلىرى ئۇنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە ھەر خىل دورىلارنى ياساۋاتاتتى. تېۋىپنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئەدەپ بىلەن سالام بەجا كەلتۈردۇم. ئۇ سالىمىمنى ئىلىك ئالغاندىن كېيىن ئېيتتى:

— ئى ئوغلۇم، نېمە ھاجىتىڭ بار، بۇيرۇغىن.

— بىر ئاغرىق كىشىم بار ئىدى، — دېدىمەن، — ئەھۋالىنىڭ ئېغىرلىقىدىن ئۆيدىن تاشقىرىغا چىقالمايدۇ، ئېلىپ كېلىشكە ھەم ئاجىزمەن. ئەگەر ئۇنى كۆرۈپ بېقىشقا قەدەم تەشرىپ قىلىپ، داۋالاپ قويسىلا يېتەرلىك ئەجىر ھەققى بەرگەن بولاتتىم.

تېۋىپ رازىمەنلىك بىلەن كېلىپ، تۆشەكتە ياتقان كۈمۈش بەدەننى كۆرۈپ بىردەم ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن، ھەسرەت بىلەن قولنى سىلاپ تۇرۇپ، ئارقىدىن پۈتۈن كۈچىنى جەملەپ قۇلىقىمنىڭ تۈۋىگە بىر كاچات ئۇردىكى، ئۇنىڭ «لەززەت»نى ھېلىمۇ ئېسىمدىن چىقارغىنىم يوق. شۇئان كۆڭلۈمگە يەتمىگەن ئىشلار يەتتى: «بۇ ئادەم ئول گۈل چىرايىنى تونۇپ قالغان ئوخشايدۇ» دەپ، جېنىمدىن قولۇمنى يۇيۇپ، 100 تۈرلۈك سىياسەت ۋە رىيازەتكە بېلىمنى باغلاپ، رەسۋالىق خورلۇقى بىلەن ئۇندىمەي ئولتۇردۇم.

تېۋىپ غەزەپلەنگەن ھالدا دېدى:

— ئى زالىم تاش يۈرەك! مۇشۇنداق گۈزەلنىڭ بېشىغا قانداقلارچە بۇ بالالارنى كەلتۈردۈڭ؟

مەن ئۇنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ تۇرۇپ قولىغا سۆيدۇم، پېشىگە چىڭ ئېسىلىپ تۇرۇپ ئېسەدىگىنىمچە ئېيتتىم:

— ئى ھاياتلىق شامىنى ياققۇچى ، خۇدانى تىلغا ئېلىپ قەسەم قىلىمەنكى ، بۇ زەخىملەرنى ئۇنىڭغا مەن ئۇرمىدىم . مېنىڭ بېشىمغا كەل-گەن ئىشلار ھېچكىمگە نېسىپ بولمىسۇن . بۇ بىچارە مېنىڭ ھەمشىرەمدۇر ، ئەسلىي مەن يەمەن شەھرىدىن بولۇپ ، بەيتۇلمۇقەددەسنى تاۋاپ قىلماق ئىرادىسى بىلەن ئاتا - ئانام ، ئەل - ئاغىنە ، دوستلىرىم ۋە يەمەنلىك بىر-مۇنچە جامائەت بىرگە كېتىۋاتقان ئىدۇق . كۆتۈلمىگەندە ھەممىمىز قاراقچىغا يولۇقتۇق . مەن چاققانلىق قىلىپ ئۆزۈمنى چەتكە ئالدىم . قاراقچىلار دوستلىرىمنىڭ پۇل - ماللىرىنى بۇلىدى ۋە ئۇلارنى ئۇردى . ئىش ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن دىلىم كاۋاپ ، كۆزلىرىم قان - ياشتىن بۇلاق بولۇپ ، ئاران تەستە كارۋانغا قوشۇلۇپ كېتىۋاتقان ئىدىم ، بىردىنلا بىر قاتىللىق مەيدانىغا كۆزۈم چۈشتى . قارىسام خېلى كۆپ ئەزىزلەر ئېغىر زەخىملىنىپ قان تۇپراققا ئۆزىنى تاشلاپ ، جانلىرىنى ئۆلۈمگە ئاتاپ چۆلدە مەلەقتەك يېتىپتۇ . ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن ھەسرەتلىك نالە - زار قى-لىۋاتقان بۇ ھەمشىرەمنى يېرىم جان يىقىلغان ھالەتتە تاپتىم . شۇ ھامان بېشىنى قۇچىقىمغا ئېلىۋېدىم ، تەستە كۆزىنى ئېچىپ مېنى تونۇپ :

— ئى بۇرادەر ، ھازىر يىغلاپ ئولتۇرىدىغان پەيت ئەمەس ، — دېدى .

بۇ بىر ئېغىز گەپ مېنى سەگىتتى ، دەرھال بىر ساندۇق تېپىپ ئۇنى ئىچىگە ياتقۇزۇپ ، ئاتنىڭ ئۈستىگە ئارتتىم - دە ، تاڭ ئاتقۇچە يۈ-رۈپ شەھەرگە يېتىپ كېلىپ بۇ سارايغا چۈشتۈم .

باياننى ئاڭلاپ تېۋىپنىڭ روھىي كەيپىياتى سەل ئورنىغا چۈشتى . ئاندىن ئۇنىڭغا ئۆتۈنۈش بىلەن ئېيتتىم :

— ئى ئاتا ، ئەگەر سىلىنىڭ قوللىرى بىلەن بۇ زەئىپ ساقىيىپ قالسا ئەجىر ھەققىلىرى ئۈچۈن خالىغانلىرىنى بېرىمەن ، خۇدايىتائالامۇ ئەجىر ئەزىم بەرگەي .

تېڭىقچى تېۋىپ نېسى ۋەدىنى ئاڭلاپ :

— ئى ئوغلۇم ، كىشى بۇ جىسمىنىڭ تەركىبىگە قول تەگكۈزسە

ئۇنىڭ قېنىغا شېرىك بولغاي ، — دەپ ھۇجرىدىن چىقىپ كەتتى .

بۇ ھالدىن ھەيران بولۇپ تۇرۇپ قالدىم . بىچارە مەجرۇھنىڭ نالە - زارىغا چىدىماي ، بىردەم قولىغا ، بىردەم پۇتىغا سۆيەتتىم .

بېيىت

ساقايماقتىن ئۈمىدنى ئۈزمە زىنھار ،

ئەجەب ئەمەس شىپا تاپساڭ ، ئى نىگار .

« يەنە بىر قېتىم يالۋۇرۇپ باقسام رەھمى كېلىپ داۋالاپ قويارمىكىن » دېگەن ئۈمىدتە تېۋىپنىڭ كەينىدىن كارۋان سارايدىن چىقىپ قارىسام ، يۇرتۇمدىن چىقار ۋاقتىمدا بىرسىگە ھاۋالە قىلغان ماللىرىم يېتىپ كەلگەنلىكى ئايان بولدى ، ۋۇجۇدۇمنى شادلىق قاپلىدى . ئى دەرۋىشلەر ، ھېلىقى تېۋىپ مىنى قۇرۇق قول كۆرۈپ ، كېسەلنى داۋالاشتىن باش تارتقىنى ئېنىق ئىدى . خۇدانىڭ ئىلتىپاتى بىلەن ماللىرىمنى ئېلىپ كەلگۈچىدىن سالامەت تاپشۇرۇپ ئالدىم . جانابىي ئاللاغا شۈكرى بەجا كەلتۈرۈپ ، ماتالىرىمدىن بىرنەچچىنى كۆتۈرۈپ تېۋىپنىڭ دۇكىنىغا يەنە كەلدىم .

— ئى تېۋىپ ، بايا ئۆزلىرى سارايىنىڭ ئالدىدا كۆرگەن ماللارنىڭ ھەممىسى مېنىڭكى ، — دېدىم ئۇنىڭ قەدەم ھەققى ۋە ئەجرىنى بېرىپ ، — ئىلدامراق بولۇپ ، خەنجەرنىڭ زېدىلىرى جاننى ئالغۇچە ئىلاجىنى قىلسىلا .

تېۋىپ كارۋان سارىيىغا كېلىپ ماللىرىمنى كۆرۈپ خاتىرجەم بولدى . ئاندىن دەرھال بىر قازان تاپتۇرۇپ سۇ ئىسسىتىپ ، كۈمۈش بەدەننىڭ جاراھەتلىرىنى پاكىز يۇيۇپ ، زەخىملەرنىڭ تىكىشكە تېگىشلىكلىرىنى تىكتى ۋە مەلھەم دورىلارنى قويۇپ تاڭدى .

— ئى ئوغلۇم ، كۈندە ئىككى مەرتە دورا يەڭگۈشلىگىلى

كېلىمەن، — دېدى، ئاندىن ماڭا تاپىلىدى، — سەن ئۇنىڭدىن خەۋەر ئالغىنىكى، ھەرگىز ھەرىكەت قىلمىغاي، بولمىسا تىنىكىش سۆكۈلۈپ كېتىدۇ. بىدامۇشىلىك ۋە ئېرىغ بىدانى① يۈزىگە ھەم باشقا ئەزالىرىغا چاچقايسەن.

تېۋىپ كەتتى. كەمىنە پېقىر ئول نازىنىنىنىڭ قېشىدا ئولتۇردۇم. ھىممەت كەمىرىنى بېلىمگە باغلاپ، ئۇيقۇ ۋە ئارامنى ئۆزۈمگە ھارام قىلدىم. نازىنىنىنىڭ ھالىغا ئېچىنىپ مېھنەت - مۇشەققەتلەر بىلەن شىكەستە بولغان كۆڭلۈمدىن ھەسرەت ياشلىرىمنى ئاققۇزۇپ، يۈرىكىمدە زار - زار يىغلايتتىم ۋە ئۇنىڭ ساقىيىشىنى تىلەيتتىم. تېۋىپ ۋەدىسى بويىچە كۈندە ئىككى قېتىم كېلىپ جاراھەتنى تازىلاش، دورا سىلىپ تېڭىش ۋە دورا ياساپ بېرىش بىلەن ھەلەك ئىدى. تېۋىپ 10 كۈندىن كېيىن خاتىرجەم بولدى. دورا تەسىرىدە ساھىبجامال ساقىيىشقا يۈزلىنىۋاتاتتى. بۇنىڭ بىلەن كۆڭلۈم پارە بولۇپ، ئاۋۋالقى بىر ئىشقى گىرىپتارلىقىم ئەمدىلىكتە مىڭغا كۆپەيدى. مەجنۇندەك كىيىملىرىمنى يىرتىپ باياۋانلارغا چىقىپ كەتكۈم كېلەتتى. ئەمما يېقىملىق مەھبۇبىنىڭ يېنىدىن بىردەممۇ ئايرىلىشقا قىيمايتتىم. ئاي يۈزلۈك گۈزەل مېنىڭ شەيدالىقىمغا شەپقەت يۈزىدىن مۇلاھىزە ئەيلەپ كۆڭلۈمنى ياسايتتى، يىغا - زارىمغا تەسەللى بېرەتتى. مەن يۈزۈمنى ئۇنىڭ پۇتلىرىغا سۈركەيتتىم. بۇ ھالدا ئىزتىرابىم تېخىمۇ ئېشىپ، ۋەسلى ئېتىزىنى سۇغىرىش ئۈچۈن كۆز بۇلاقلىرىمدىن ئاققان ياشلار ئېقىن ياسايتتى. ئۇماڭا: « خۇدايىتائالا ساڭا سەۋر ۋە گۈزەللىك، ئەجرىڭ ئۈچۈن بايلىق كارامەت قىلغاي. ھاياتلا قالسام. سېنىڭ مېھرىبانلىقلىرىڭنىڭ بەدىلىنى بىر ئۆمۈر قايتۇرىمەن! » دەيتتى.

40 كۈن ئۆتكەندە ئۇنىڭ ھەممە جاراھەتلىرى ساقىيىپ، ئىز ئورنىمۇ قالمىدى. تېۋىپ ئۇنىڭ ھامامغا كىرىشىنى بۇيرۇدى. ئول سەرۋ قامەت شۇنچىلىك خۇشال بولدىكى، كېچىنى تولىمۇ راھەت ئىچىدە

---

① دورا ئىسمىلىرى

ئۆتكۈزدى . ناماز بامداتتىن كېيىن ئىككى رەكئەت شۈكرانە نامىزىنى ئادا قىلىپ بولۇپ :

— كۆڭلۈم تائام خالاۋاتىدۇ ، — دېدى .

ئى دەرۋىشلەر ، شۇدەمدە مەندە بىر ھالەت يۈز بەردىكى ، ئىلاھىم ھېچبىر بەندىگە يېقىن يولاتمىسۇن . دەسلەپتە ئۇنى بىر قېتىم بولسىمۇ شەربەت ئىچكۈدەك بولسا نېمە بولار ئىدى دەپ ئارزۇ قىلىپ يۈرسەم نېسىپ بولمىدى . بۈگۈن تائام يېگۈسى كەلگەندە ئۇنى تەييارلاپ بېرىشكە قۇربىم يەتمەيتتى . ساتقۇدەك ياكى گۆرۈ قويغۇدەكمۇ نەرسەم قالمىغان ئىدى . خىجالەتتىن بېشىمنى تۆۋەن سالدىم ، غەمكىن كۆزلىرىمدىن ياشلار راۋان بولدى . تۇيغۇن نىگار خەرجىمنىڭ قالمىغانلىقىنى پەملەپ ، ماڭا ئىچ ئاغرىتىش يۈزىسىدىن تەبەسسۇم قىلغىنىچە :

— ئى ئەزىز ، خەرجىڭ تۈگىگەنلىكىدىن غەم يېمىگىن ، ماڭا قەغەز ، قەلەم كەلتۈر ، — دېدى .

كۆزلىرىم ياش ، كۆڭلۈم پەرىشان ھالدا تاشقىرىغا چىقىپ ، تەلەپ قىلغان نەرسىلىرىنى ھازىر قىلدىم .

ئۇ ئىككىلىك خەت يېزىپ قولۇمغا تۇتقۇزۇپ :

— شەھەرنىڭ تۆت كوچا دوقمۇشىدا بىر جاۋاھىرپۇرۇش دۇكىنى بار ، ئۇنىڭ خوجايىنى بىر ئاقساقال كىشىدۇر ، — دېدى دۇكاندارنىڭ بىرقانچە نىشانلىرىنى بايان قىلىپ ، — بۇ خەتنى ئاپىرىپ ئۇنىڭغا بەرگىن ، نېمىلا بەرسە قوبۇل قىلىپ ئېلىپ كەلگىن .

مەن ئۇ خەتنى خىجالەتچىلىك ھەم يوقسۇزلۇق ۋەجىدىن ئېچىپ قاراپمۇ باقمايلا ئاپىرىپ ھېلىقى كىشىگە تاپشۇردۇم . دۇكاندار خەتنى ئوقۇپ بولۇپ سۆيۈپ ، كۆزلىرىگە سۈرتكەندىن كېيىن ، قولۇمدىن تۇتۇپ ئۆيىگە راۋان بولدى ، يولدا ناھايىتى مېھرىبانلىق كۆرسەتتى . ئەمما كۆڭلى قەۋەتلا يېرىمدەك ئىدى . ئۆيىگە يېتىپ بارغاندا مېنى مېھمانخانىسىغا باشلىدى . ئۆزى مەخپىي خانىغا كىرىپ كېتىپ بىردەمدىن كېيىن ، پارقىراق ئەينەك تاۋاقتا لىق ئالتۇن (تىللا)نى كۆتۈرۈپ چىقىپ

داستىخانغا يۈگەپ ، بىر غۇلامنىڭ بېشىغا قويدى . ئاندىن ماڭا بىرمۇنچە ئۆزرە ئېيتىپ ، غۇلامغا :

— نەگە ماڭ دېسە ، بۇ يىگىتنىڭ خالىغان يېرىگە ئاپىرىپ بېرىپ قايتىپ كەلگىن ، — دېدى .

مەن بۇ ھالدىن بەختىيارلىقنىڭ يۈزلەنگەنلىكىنى بىلدىم . ئەمما غەملىرىم تولۇپەيلى ئۆز - ئۆزۈمگە : « تەلىيىڭنىڭ قاچقىنىدىن تۇپراققا مىلەندىڭ بۇگۈن » دېدىم . ئاخىر بەختىمنىڭ قارىلىقى ، تەلىيىمنىڭ قاچ-قانلىقى سەۋەبىدىن ئەھۋالىم شۇ دەرىجىگە يەتتىكى ، بەخت ئۇچۇن جەڭ قىلىمەن دەپ ، ھەممىنى تەقدىرگە سىلىپ بېرىپ ، تىلىم تۆۋەندىكى مەز-مۇن بىلەن كۆيمەكتە ئىدى :

رۇبائىي

دەۋرىنىڭ تەتۈرلۈكى قىلدى مېنى زىرۇ زەبەر ،
ئەي پەلەك ، يوقتۇر مېنىڭدەك ھېچ كىشى ھالى بەتەر .
يا زېمىن پەرشىنى ئالغايسەن ئاياغىمدىن ، پەلەك ،
يا بېشىمنى ئال ۋەيا بۇ غەمنى ئالغىن ھىيلىگەر .

بىر كەمدە كارۋان سارىيىغا يېتىپ كەلدۇق . غۇلامغا : «داستىخاننى ھۇجرىنىڭ ئىشىكىدە قويۇپ قايتقىن » دېدىم . ئۇ كەتكەن-دىن كېيىن كۆز ياشلىرىمنى پاكىز سۈرتۈپ بولۇپ ، داستىخاننى كۆتۈرسەم شۇنداق ئېغىر بىلىندى . ئۇنى كۆتۈرۈپ ھۇجرىغا كىرىۋىدىم ، ئول نازىنىن ئۆزرىخاھلىق ئېيتىپ :

— قېنى ئاچقىن ، ئۇ ئالدامچى نېمە ئەۋەتتىكىن !؟ — دېدى .

ئۇنىڭ دەشنام سۆزىدىن ناھايىتى ھەيران بولدۇم . داستىخاننى ئېچىۋىدىم ، پارقىراق ئەينەك قاچا چىقتى ، قاچىنىڭ ياپقۇچىنى ئالغان ئىدىم ، ساپسېرىق تىللالار كۆرۈندى . بۇ ھالدىن كۆڭلۈمگە ھەرقىسما ئىشلار كېچىپ : « بۇ سەرۋ قامەت جانان قايسى خانىداندىن بولغىيتتى ؟

ئەجەب ئۇنىڭ ئىككىلىك ئەرزىمەس خىتى ئۇچۇن شۇنچىۋالا ئالتۇن بەر-
دىغۇ ؟ » دېگەننى ئويلاپ تۇراتتىم ، ئول كۇمۇش بەدەن نازىنىن
ياخشىلىق يۈزىسىدىن ماڭا :

— ئى يىگىت ، خەج - خىراجەت خۇسۇسىدا پەقەت غەم قىلمى-
غىن ، مەن بىلىمەنكى ، سەن تىجارەت سەرمايەڭنى مېنى داۋالىتىش
ئۇچۇن سەرپ ئەتتىڭ ، بۇ مەقسەت يولىدا ھېچنېمىنى ئايىمىدىڭ . بۇنىڭ
ھەققىگە مەن ساڭا قەرزدار . تىرىكلا بولىدىكەنمەن سېنىڭ قۇلۇڭدۇرمەن .
ئەگەر خۇدا نېسىپ ئەيلەپ ئۆمرۈمگە ئامانلىق بەرسە خىجالىتىڭدىن
چىققايمەن ۋە قىلغان ياخشىلىقلىرىڭنى قايتۇرغايمەن . ئايىغىڭغا باش قوي-
سام ئەرزىيدۇ ! — دەپ سەممىي سۆزلەر بىلەن كۆڭۈل قويدى .

شۇ چاغدا مەن ئۇنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ ، تىلىمنى دۇئاغا
چاپتۇردۇم :

بېيىت

ئى خۇدايا ، بولدى بەس ، ئازاب زامان كەتسۇن يىراق ،
بىزگە لۇتپىڭ سايىسىدۇر ھەممىسىدىن ياخشىراق .

ئاندىن دىلرەبا ئېغىز ئېچىپ :

— دەرھال تائام كەلتۇرگىن ، — دېدى .

بازارغا بېرىپ تاماق ۋە ئۇسسۇلۇق ئېلىپ كەلدىم . نازىنىن غىزالى-
نىپ بولۇپ ، ئۆتۈنۈش تەلەپپۇزىدا ئېيتتى :

— ئى يىگىت ، مۇھەببەت دەۋايىڭ راست بولسا ، ھەرگىز مېنىڭ
دېگىنىمدىن چىقما ، سۆزۈمگە خىلاپلىق قىلمىغىن .

— ھەرقانداق پەرمانىڭدىن ھەرگىز باش تارتمايمەن !

— ئۇنداق بولسا ، — دېدى ئۇ ، — ئۆزۈڭگە ئاتاپ ھەشەمەتلىك
كىيىمدىن ئىككى قۇر ئالغىن .

بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئۇنچىقماستىن تۇرغان ئىدىم ، ئۇ يەنە :

— ئەھدىمنى سۇندۇردۇڭ ، قېنى كۆرەرمىز ، ئارىمىزدا قانچىلىك سازاۋەرچىلىك بولاركىن ، — دېدى ۋە ئەزىز جېنىغا قەسەم قىلغان تە-رىزدە داۋاملاشتۇردى ، — نېمە دېسەم دېگىنىمنى بەجا كەلتۈر . ئەگەر خىلاپلىق قىلساڭ ، سەندىن رەنجىيمەن !

مەندە ئۇنىڭ بۇيرۇقىنى ئورۇندىماسلىقتىن ئۆزگە ئامال قالمىدى . دەرھال بازارغا بېرىپ ئىككى قۇر يېپەك لىباس ئېلىپ كېلىپ ئالدىغا قويدۇم . بۇ كىيىمنىڭ بىر قۇرى ئەرزانراق ئىدى ، ئۇ بىلىپ قېلىپ مەق-بۇل كۆرمىدى . شۇنىڭ بىلەن ياندۇرۇپ بېرىشكە توغرا كېلىپ نەچچە مەرتە بازارغا باردىم ، تاللاپ يۈرۈپ ئالغان كىيىم تاكى ئۇنىڭغا يارىغاندىلا ئاندىن بولدى قىلدى . ئاندىن ئۇ دەۋران يەكتاسى ۋە گۈزەللەر سۇلتانى-نىڭ پەرمانى بىلەن ھاممامغا بېرىپ يۇيۇنۇپ يېڭى كىيىملەرنى كىيىپ ، ھۇجرىغا كىرىۋىدىم ، بېلىمنى ئۆز قولى بىلەن يېشىپ يېنىدا ئولتۇر-غۇزدى . زوقۇمنىڭ قالتىسلىقىدىن ، شەۋقىمنىڭ غالىبلىقىدىن يىغلىۋەتتىم . ئول نىگار مەرھەمەت ئەيلەپ يېشىمنى ئېرتقىلى تۇردى .

ئى دەرۋىشلەر ، تىرىكلىك لەززىتىنى تېتىغان شۇ مىنۇتتا ئۇنىڭ مېھرى ئۇچۇن جان پىدا قىلىشقا تەييار ئىدىم . شۇ ۋەجى تېنىمنى ئايىغىغا پاياندار قىلىپ بەرسەم ئەرزىيتتى .

ئۇ دېدىكى :

— ئى يىگىت ، بىر مېھمانخانىغا بېرىپ ، ئۇنىڭ ئىگىسى ۋە بىناكارى بىلەن سۆزلىشىپ ، ئۆيلىرىنى تەلەپ قىلغىن ، ھەممە ئۆيلەرنى بىر - بىرلەپ كۆرۈپ يارىغانلىرىنىڭ سۈرىتىنى ئېلىپ كەلگىن ، مەن كۆرۈپ باقاي ، لېكىن ئۇنىڭ قىممىتى توغرۇلۇق غەم يېمىگەيسەن ، تەييار بولغاندا شۇ يەرگە بارىمىز .

ئول دەۋران يېگانىسىنىڭ پەرمانىغا ئىتائەت قىلىپ ، بىر ئايغىچە ئەتىگەندىن تا كەچكىچە ، بىر تەرەپتىن مېھمانخانىغا بارسام ، يەنە بىر تە-رەپتىن ئۇنىڭ مۇلازىمىتىگە يۈگۈرۈپ يۈردۈم . ئاخىر بىر مېھمانخانا تەييار قىلدىم ، ئۇنىڭ شەكىل نۇسخىسى نازىنىنغا ياردى . باھاسى 10 مىڭ

تىللاغا تايىن تاپتى . ئاندىن بىر ئات كەلتۈرۈشنى بۇيرۇدى . ئۇنىمۇ ھازىر قىلدىم . سەرۋ قامەت ساھىبجامال ئۆزىنىڭ قۇياشتەك ھۆسنى بىلەن ئاتنىڭ گەۋدىسىنى گويا پانۇستەك يورۇتۇۋەتتى . ئۇ ماڭا پەرمان قىلىپ :

— بىرقانچە دىنارنى سارايۋەنگە بەرگىن ، — دېدى .

پەرمانىنى بەجا كەلتۈرگەندىن كېيىن ، نەرسە ـ كېرەك ۋە دەرۋىشانە كەمەندىلىرىمنى كۆتۈرۈپ ، تەييارلىغان مېھمانخانا تامان راۋان بولدۇق . بىر مەھەل ئۆتكەندە ئول ئىززەت ـ ئىقبال ئاپتىپى ھېلىقى شەرەپ بەيتى — مېھمانخانىغا يېتىپ بېرىپ تامام ئۆيلەرنى كۆزدىن كەچۈرۈپ مۇۋاپىق كۆردى . ئالىي بىساتلار بىلەن جابدۇپ ئۆزىگە تۇرار جاي قىلدى . ئاندىن دېدىكى :

— ئەمدى ماڭىمۇ بىر قۇر كىيىم لازىم بولدى .

بۇ سۆزدىن جېنىم سۆيۈنۈپ ، قەۋەت خۇش بولدۇم ۋە پۈتۈن ۋۇجۇدۇمنى پۇت قىلىپ يۈگۈرۈشكە تەييارلاندىم .

ئۇ كۈلۈپ كېتىپ دېدى :

— نېمانچە تەنتەكسەن ، مېنىڭ قەددىمگە لايىق كىيىمنى كىم تەييارلاپ تۇرغاندۇ ؟

— بىلمەيمەن ، بەلكىم بۇ جاھاندىكى كىيىملەرنىڭ ھېچقايسىسى لايىق كەلمەس . بېھىشتىن ئۇستۇاش كەلتۈرگەيمەن ، — دېدىم .

ئۇ ئېيتتى :

— خانىيە سارىيىغا بارغىن . ئۇ سارايىنىڭ ئىسمى « قەيسەرىيە » دۇر . ئەسلىي شام پادىشاھى بىنا قىلغان سارايمىش . ئۇ يەردىكى بىر دۇكاندا بىر يىگىت بولۇپ ، دۇكىنىدا شام پادىشاھىغا لازىمەتلىك نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى بار . دۇكاندا مەنسەپدارلار كىيىم ـ كېچەكلىرى سېتىلىدۇ . ئۇ يەرگە بارساڭ كۆڭلۈڭدىكىدەك كىيىملەرنى تاپالايسەن .

پۈتۈن زوق ـ شەۋقىم بىلەن قەيسەرىيە سارىيىغا راۋان بولدۇم . ئۇ يەرگە بېرىپ ، بازارنىڭ ئوتتۇرىسىغا جايلاشقان بىر دۇكاننى كۆردۈم . دۇكان شۇنداق ئالىي دەرىجىدە ياسالغانكى ، تاملىرى تىللا ـ جاۋاھىراتلار

بىلەن زىننەتلەنگەن ئىدى. ئۇنىڭ ئىچى ئاجايىپ چوڭ بولۇپ، ھەر-قانداق مىللەت - جىنستىكى كىشىلەرنىڭ ھەممىسىگە باب كېلىدىغان، ئۇلۇغلارغا مۇناسىپ ئالىي كىيىملەر، تۈرلۈك زەرباب رەختلەر، ئەتلەس - كىمخابلار تەل ئىدى، نامىلىرى يېزىپ چاپلانغان ئىدى.

دۇكاندار يىگىت 20 ياشلاردا بولۇپ، چىرايى ئاپئاپئاق، چاچلىرى كۆز گۆھىرىدەك، يىگىتلىك نىشانىدىن بەلگە بېرىدىغان بۇرۇتلىرى گۈل چەمبىرەكتەك ئاغزى ئەتراپىنى ئوراپ، ھۆسنىگە تېخىمۇ ھۆسن قوشقان ئىدى. دۇنيادا ئاپىرىدە بولغان ھېچقانداق ئىنسان زاتى تېخى بۇنىڭدەك گۈزەل قامەتنى كۆرمىگەن دېسە لاپ بولمايتتى. قانچىلىغان رومى، ھىندى، چىنى، ھەبەش قۇللار ئالتۇن كەمەرلىك بۇ يىگىتنىڭ خىزمىتىگە قول باغلاپ تۇراتتى.

مەن ئۇنىڭ گۈزەللىكىنى تاماشا قىلغاچ ئالدىغا بېرىپ سالام بەجا كەلتۈردۈم. ئۇ شۇنداق سەمىمىيەت ۋە مۇلايىملىق بىلەن سالامىمنى ئىلىك ئالدىكى، شۇررىدە ئېرىپ كەتكىلى تاس قالدىم. ئۇ ئېسىل كۇرسىدا ئولتۇراتتى. ھەيران بولغىنىمدىن ھەتتا نەپەسمۇ ئالالمايۋاتاتتىم.

يىگىت ماڭا ئالاھىدە ياخشى مۇئامىلە ۋە مېھرىبانلىق كۆرسىتىپ ھەمسۆھبەت بولدى. ئۇنىڭ تىلىدىن شېكەر تۆكۈلەتتى. بىز بىر پەستىلا قەدىناس دوستلاردەك ئىچەكىشىپ كەتتۇق. ئۇ گەپ ئارىلىقىدا:

— ئەگەر خىزمىتىڭىز بولسا پەرمان قىلغايسىز، — دېدى.

— بار، لېكىن مەخپىي ئېيتىمەن، — دېدىمەن قۇلىقىغا، — بىر مەستۇرە خوتۇنۇم بار ئىدى، ئۇنىڭغا ئاتاپ ئالىي يىپەك كىيىملەردىن ئالماقچى ئىدىم.

ئۇ شۇنداق ئىشارەت قىلىۋىدى، قۇللىرى ھايالشمايلا بىر بوغچىنى ئېلىپ چىقىپ ئاچتى ۋە ھەر خىل جىنس، ياش قۇرامدىكىلەرگە لايىق كېلىدىغان ئەڭ ئالىي كىيىملەرنى بىر - بىرلەپ كۆرسەتتى. بۇلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك كۆزۈمگە چىرايلىق كۆرۈندى. لېكىن يەنە ئەڭ ئېسىل-لىرىنى تاللاپ ئالدىم. تاللىغانلىرىمنى ھېلىقى يىگىت ئۆز قولى بىلەن بىر

بوغچا قىلىپ ئالدىمغا قويدى . ئاندىن دېدى :

— ئى بۇرادەر ، يەنە خىزمەت بولسا بۇيرۇغايسىز .

كىيىملەرنىڭ باھاسىنى سورىغان ئىدىم ، 30 مىڭ تەڭگە ئىكەنلىكىنى ئېيتتى . مەن بۇنداق خۇش مۇئامىلە ئالدىدا تالىششنى مۇناسىپ كۆرمەي ، دېگىنىنى ساناپ خىزمەتكارغا ئۆتكۈزدۈم . ئۇنىڭ 2 — 3 مۇلازىمىنى ئالىيجانابلار سۈپىتىدە ھۆرمەتلەپ ، ئۆزۈمنى ئۇلاردىن تۆۋەن تۇتتۇم .

يىگىت مەندەك خېرىدارىغا خېرىدارلىق كۆزى بىلەن قارىدى . خەلق ئىچىدە شۇنداق مەشھۇر سۆز باركى ، بىرەر مالنى 10 باھا قىلغاندا ئىككى تەرەپ كۈچىشىپ قالسا ، ساتقۇچى ئالتىگە ساتماس ، ئالغۇچى يەتتىدىن ئاشماس .

ئى دەرۋىشلەر ، يىگىت مېنىڭ تۇرقۇمغا بىر قۇر نەزەر سالغاندىن كېيىن :

— ئى بۇرادەر ، سىز قايسى شەھەردىن ؟ — دەپ سورىدى .

— يەمەن شەھىرىدىن بولۇرمەن ، — دەپ جاۋاب بەردىم .

— ئارزۇ قىلىمەنكى ، بىر كېچە خىزمىتىڭىزدە بولۇپ تاڭنى بىللە ئاتتۇرسام دەيمەن ، — دېدى ئۇ .

مەن ئادەمگەرچىلىك يۈزىسىدىن ئۆزرىخاھلىق ئېيتتىم :

— ئى ئادەمىيەت بوستانىنىڭ نەخلى ، ئەگەر قىسمەت بولسا خىزمەتكارلىرىڭىزنىڭ مۇلازىمىتىگە كېلىمەن . ئەمما بىر مەستۇرەم باركى ، ھېچ جايغا بارالمايدۇ . مەن بولسام بۇ دىيارغا مۇساپىرمەن . ئۇنى يالغۇز تاشلاپ قويۇش ئىنساپسىزلىق جۈملىسىگە كىرىدۇ . ئىنشائاللا ، ئەگەر ھاياتلا بولسام كېلىپ كۆڭلىڭىزنى يەردە قويمايمەن .

— باھانە كۆرسىتىۋاتىسىز ، — دېدى ئۇ قەتئىيەت بىلەن ، — بۈگۈن بىر كېچە كۆڭلۈمنى يەردىن كۆتۈرۈپ ، قەدىمىڭىزنى كۆزۈمگە قويغايسىز .

يىگىت قاتتىق تۇرۇۋالغاچقا ، ئاخىر ۋەدە بېرىپ ، ئۆيۈمگە بېرىپ

كەلمەكچى بولدۇم. ئۆيگە يېتىپ كېلىپ دەرۋازىنى قاقتىم. ئۇل جاھان يېگانىسى ئالدىمغا چىقتى، بوغجىمنى قولۇمدىن ئېلىپ ئىگىنلەرنى خوپ كۆردى ۋە دۇكانداردىڭ ئەھۋالىنى سورىدى. مەن ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشكەنلىكىم، چەكسىز مېھربانچىلىق كۆرسەتكەنلىكىدىن تارتىپ ياخشى مۇئامىلە قىلغانلىقىغىچە بولغان ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى بايان ئەيلىدىم.

— ئى يىگىت، ئەگەر كۆڭلۈمنىڭ رازىلىقىنى ئالماقچى بولساڭ، — دېدى گۈزەللەر شاھى، — ئۇنىڭغا بەرگەن ۋەدەڭگە خىلاپلىق قىلمىغايسەن. چۈنكى ئۇلۇغلار يالغان ۋەدىنى خوپ كۆرمەيدۇ.

— ئى جانانىم، قۇلۇڭغا سېنىڭ خىزمىتىڭ يېتەرلىكتۇر. مەن ئۆزگە يەنە بىرسىنىڭ ھۇزۇرىغا بارماسمەن، بەلكى سەندىن ئۆزگە ھەرقانداق دەرگاھنى مەۋجۇت بىلمەسمەن.

— ئەگەر سەن بىرىشقا ماقۇل بولساڭ، سەندىن رازى بولىمەن. ھەرقانداق ئىش بولسا ۋەدىگە ۋاپا قىلغايسەن. مېنىڭ تەنھا قېلىشىمدىن ئەنسىرىشىڭنىڭ ھېچبىر ھاجىتى يوق، — ئۇ شۇنداق دەپ، بېرىشقا دالالەت قىلىپ قاتتىق تۇرۇۋالدى.

ئۇنى يالغۇز قالدۇرۇشقا كۆڭلۈم ئۇنىمايتتى. ئاخىر ئۇ قەسەم قىلىپ تۇرۇپ:

— ئەگەر بارمىساڭ سەندىن رەنجىيمەن، — دېدى.

ئى دەرۋىشلەر، ئاشىقلارنىڭ مەزھىپىدە مەشۇقلارنىڭ رازىلىقى ئەسلىي پەرزدۇر. كۆڭلۈم مالال ھالدا دۇكاندار يىگىتنىڭ ھۇزۇرىغا راۋان بولدۇم. ئۇ دۇكىنىنى تاقاپ بولۇپ، دۇكان ئالدىدا ئىنتىزارلىق بىلەن كۈتۈپ كۇرسىدا ئولتۇرغان ئىكەن، مېنى كۆرۈپ قەۋەتلا خۇشال بولدى ۋە قولۇمنى تۇتۇپ ئۆيى تامان ئېلىپ ماڭدى. ئۇنىڭ ئۆيىگە يېتىپ بېرىپ بېھىشتىن قېلىشمىغۇدەك بىر باغنى كۆردۇمكى، ئالىي ئىمارەت ئالدىدىكى راۋاقتا ئوتقاشتەك گۈلەملەر سېلىنغان، ھەر خىل چالغۇلار تەخلەكلىك، كۆلنىڭ لېۋىگە كاۋاپدانلار تەييار قىلىنغان ئىدى.

سورۇننىڭ يۇقىرى تەرىپىدە بىر تەخت بولۇپ، ئىككى مەھمىل ① ئۇنىڭ ئۈستىگە جايلاشتۇرۇلۇق تۇراتتى.

يىگىت لىباسلىرىنى سېلىپ، يېپىلىك كىيىملىرىنىڭ يەڭلىرىنى تۈردى.

كاپۇردەك لىباس بىلەن قاپلانغان پانۇس ئىچىدىكى شامنىڭ نۇرلىرى جىلۋىلىنىپ، ئەتراپقا گۈزەللىك تۈسى بېرەتتى. مەن بۇ ئالامەتلەرنى كۆرۈپ دىۋانە ۋە ئاشىق بولدۇم.

بېيىت

كۆڭلىكى ئىچرە ئەگەر كۆرسە كىشى پىنهان ئۇنى،
دىن - ئىماندىن كېچەرمىشكىم كۆرۈپ شۇئان ئۇنى.

ئى دەرۋىشلەر، يىگىت مېنى ھەم كۆڭلەكچان قىلىپ تەختنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرغۇزدى. ئىككى جام شارابنىڭ بىرىنى ئۆزى ئىچىپ، بىرىنى ماڭا ئىچۈردى. تېخىمۇ مېھرىبانچىلىق كۆرسىتىۋەرگەچكە، ھۆرمىتىنى قىلىپ ئارقا - ئارقىدىن بىرنەچچە جام كۆتۈرۈۋەتتىم. بەدىنىم قىزىپ، كەيپىياتىم ئۆزگىرىشكە باشلىدى. بۇ چاغدا ئاي يۈزلۈك تۆت غۇلام سازلىرىنى قولىغا ئېلىپ سورۇننىڭ تېگىشلىك يېرىدىن ئورۇن ئالدى. يىگىت ئۇلارغىمۇ نەچچە جامدىن شاراب تۇتتى. ئۇلار شاراب تەسىرىدە قىزىشىپ خۇش ئاۋاز بىلەن سازلىرىنى چېلىشقا تۇتۇندى.

مۇزىكىنىڭ مۇڭى سۇنى ئېقىشتىن، ئۇچار قاناتلارنى ئۇچۇشتىن توختىتار ئىدى. ھەر نەغمىدە 12 مۇقامنىڭ 20 تارماق، 48 كۇيىنىڭ ھەممىسى جاي - جايىدا ئورۇندىلاتتى. سازەندىلىك ھۈنىرىدە كامال تاپقان بۇ غۇلاملار غەمكىن كۆڭۈلدىكى قايغۇلارنى يوقىتار ئىدى. مۇزىكىنىڭ جانغا راھەت بېغىشلىغۇچى مۇڭلۇق ئاھاڭلىرى ئاشىقلارنىڭ ۋۇجۇدىدىن ھوشىنى يىراقلاشتۇرۇپ مەست قىلىپ، ھىجاز ۋە ئىراق مۇقامى قوينىغا

① مەھمىل — تۆگىنىڭ ئۈستىگە ئورنىتىلغان كاجۇۋا

غەرق قىلار ئىدى. مۇقامدا ئوقۇلۇۋاتقان تېكىستلەر ھەقىقەتەن چوڭقۇر مەنىلىك ئىدى.

بېيت

سۆھبەتى باغۇ باھار ئۆزگە ئەمەستۇر ياخشى يار،
ساقىيا، مەي تۇتكى ئەمدى قىلمىغايسەن ئىنتىزار.

ئى دەرۋىشلەر، كۆڭۈلنى بەزلىگۈچى يېقىملىق يارنىڭ دىلدارلىقىنىڭ زىيادىلىكىدىن شارابنىڭ كەيپى پەرىشتە سۈپەت خۇش ئاۋاز سازەندىلەرنىڭ نەغمە پەيزى بىلەن قوشۇلۇپ ھوشۇمنى ئالدى. بىھوشلۇقتا تىرىكلىكىمنىڭ سەرمايىسى ئۆيدە قالغان ئول سەنەمنىڭ پىكرى ئىدى. ئۇنىڭدىن ئەنسىرىمەي تۇرالمايتتىم. مەستۇمۇستەغرەق ھالەتتە يىگىتنىڭمۇ يىغلاۋاتقانلىقىنى كۆردۈم ـ دە، مېھرىبانلىق بىلەن بىر قولۇمنى بويىنىغا سېلىپ، بىر قولۇمدا كۆز ياشلىرىنى سۈرتتۈم.

بېيت

ياخشىلار ئاچچىق شارابنى ئىچمەكنى قىلدى ئىختىيار،
مەست بولۇپ كەتتى ھوشىدىن، دېدى ئۆزىنى بەختىيار.

يىگىت بىرەر ئاش پىشىم چامىسىدا خىيال بىلەن بېشىنى تىزىغا قويۇپ ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن:

— بۇرادەرلىرىدىن كۆڭۈل سىرلىرىنى يوشۇرۇش ئوبدان ئىش ئەمەس! — دەپ ئورنىدىن قوپۇپ تاشقىرىغا چىقىپ كەتتى.

ئۇ كۆپ ئۆتمەي بىر نازىنىن سەنەمنى باشلاپ كىردى. سورۇن ئول گۈزەلنىڭ جامال نۇرىدىن باشقىچە يورۇپ كەتتى. مەن پەرىۋەشنى كۆرۈش بىلەنلا ھوشۇمدىن ئايرىلدىم. يىگىتنىڭ ئىشارىتى بىلەن ئول دەۋران يېگانىسى گەدىنىمگە قولىنى قويۇپ تۇرۇپ، بىر جام شارابنى ئىچۈرۈۋەتتى. يىگىتنىڭ ئىجازىتى بىلەن قىزنىڭ قولىنى تۇتقىنىمچە بۇ

بېيتنى ئوقۇدۇم :

بېيت

ياخشىلىق رەسمىي ساڭا تەسلىمدۇر ،
ياخشىلارغا ئىشلىرىڭ تەئلىمدۇر .

ئاندىن ئول پەرى سۈپەت يېنىمىزدا ئولتۇرۇپ مېھرىبانلىق كۆرسەتتى . بىردەمدىن كېيىن يىگىت ئۇنىڭغا :
— ئى جان جاھانىم ، بۇ بۇرادەر ئەزىزىمگە بىردەم ساز چېلىپ بەرگەن بولساڭ ، — دېدى ۋە ئىشارەت بىلەن سازنى ئەكەلدۈردى .
ياخشىلىق ئاسمىنىنىڭ زۆھرە يۇلتۇزى ئورنىدىن قوزغىلىپ ، ھەشەمەت بىساتىدا جايلىشىپ ئولتۇرغاندىن كېيىن ، سازنى قۇچىقىغا ئې-لىپ چالغىلى تۇردى . مۇزىكىنىڭ مۇڭى ئادەم زاتىنى بىھوش قىلىۋەتكۈدەك ئىدى . ئۇ ، كۈيگە تەڭكەش قىلىپ بۇ غەزەلنى ئوقۇدى :

بېيت

شاراب شادلىق بېرەر ماڭا ، گۈلگە تاقار زىننەت ساباھ ،
دانا ئەمەس مەي كەلگەندە تىلىگۈچى ئۆزىگە پاناھ .
مەشۇق بىلەن شاراب ئەگەر تاپسا پۇرسەت ، پىنھان ماكان ،
شۇ دەم شوخلۇق دولقۇنلىنار ، بۇنداق ئويناش بولماس گۇناھ .

نەغمىنىڭ كۈي - ھۇزۇرىدىن كۆڭۈل ئېرىتكۈچى خۇشاللىقلار ۋۇجۇدقا كەلدى . خۇشاللىق ئەۋجىدە كەيپىم ئېشىپ ، ئىختىيارلىق قولۇمدىن كەتتى . مېنى مەست ھالەتتە كۆرگەن يىگىت قولۇمدىن يېتى-لەپ ياتاق ئۆيگە باشلاپ كىردى . ئىستراھەت تەختى (ئارامگاھ) پىل چىشى ۋە خۇش پۇراق ئابنۇس ياغىچىدىن ياسالغان ، ئۇستىگە ئېسىل بى-ساتلار سېلىنغان بولۇپ ، چىرايلىق شامدانلاردىكى شاملار روشەن يورۇپ تۇراتتى . ئۇ مېنى يېشىندۇرۇپ ياتقۇزۇپ قويدى . ئۆزى تەخت ئايىغىدا

ئولتۇرۇپ غەيرىيلەرنىڭ كىرىپ ـ چىقىشىنى مەنئى قىلدى. ئاندىن شاراب بىلەن جامنى ئاي يۈزلۈك ساھىبجامالنىڭ ئالدىدا قويۇپ، سۆھبە-تىنى خالىي تۇتتى. بىر چاغدا بىلدىمكى، ئۇلار ئولتۇرغاندا مەن ئۇخلاپ قاپتىمەن. ياتقان ئورنۇمدىن دەرھال تۇرۇپ ئۇلارنىڭ قېشىغا كېلىپ ئولتۇردۇم. يىگىت مېنى قۇچاقلاپ تۇرۇپ، دىلغا ئارام بېغىشلىغۇچى بىر جام شارابنى ئەدەپ بىلەن ماڭا تۇتتى. مەن تەكەللۇپسىزلا كۆتۈرۈۋې-تىپ، سۆھبەتكە سەمە بولدۇم. كۆڭۈل ئوۋلىغۇچى دىلناز ماڭا ھەددى ھېسابسىز مېھرىبانلىقلار كۆرسەتتى. شۇنداق خۇشلۇققا چۆمدۈمكى، دى-ماغلىرىمغا ئۇرۇلغان خۇش پۇراقتىن ئۆزۈمنى تونۇيالماي قالدىم. گەپنىڭ قىسقىسى، ئىككى كېچە ـ كۈندۈز مەست يۈردۈم.

نەزم

تىرىكلىكتە شۇنداق شېرىن لەززەت تاپتىم،
ئىچىپ مەينى قورسىقىمدا دولقۇنلاتتىم.

ئۈچىنچى كۈنى كەچ كىرىپ چىراغ يېقىلغاندا مېنى ئۇيقۇ لەشكەرلىرى قاپسىۋالدى. يېرىم كېچىدە ئويغىنىپ، ئۆيدە قالغان نازىنىن ئېسىمگە كېلىپ تولغىنىپ ياتالمىدىم. چۈنكى ئۇ ئۆيدە تەنھا ئىدى. بۇ ھالدىن كۆڭلۈم يېرىم بولۇپ: «كۆردۈڭمۇ، نېمە ئىشلارنى قىلىپ، قانداق بالالارغا يولۇقتۇڭ ـ ھە؟ مانا، ئۈچ كېچە ـ كۈندۈزدىن بېرى بۇ يەردە ئەيش ـ ئىشرەتكە بېرىلىپ، شېرىن لەۋ جانانىڭدىن خەۋەر ئالمى-دىڭ!» دەپ ئۆزۈمنى ئەيىبلەيتتىم. ھېلىقى ئىككىيلەن ئۆز خاھىشىچە ئىچكىرى خانىدا سۆھبەت قۇرغان ئىدى. مەن ئۇخلىغان بولۇۋېلىپ ئەھۋالنى كۆزەتتىم.

تاڭ ئاتقاندا يىگىت مەشۇقىغە:

— قوپقىن كېتەيلى! — دېدى ـ دە، ئىككىسى قول تۇتۇشقانچە سىرتقا ماڭدى.

مەن پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ دەرھال ئورنۇمدىن قوپۇپ، خىزمەتكارلاردىن لىباسلىرىمنى ئېلىپ ھامامغا يۈرۈپ كەتتىم. بەدىنىمدىكى شاراب ھىدلىرىنى پاكىز تازىلاپ ئۆيگە كېتىۋاتقاچ، ئۆز-ئۆزۈمگە: «مېھرىبانىڭ ساڭا ئازار بەرسە ياكى ئاغرىنسىغۇ ئۆززە ئېيتارسەن، لېكىن خىجالەتچىلىكتە قېشىدا قانداق تۇرارسەن؟ سەن شۇنداق رەنج-مۇشەققەتلەرنى تارتىپ كۆرمىگەننى كۆرگەن تۇرۇقلۇق بىر قەدەمنى خاتا بېسىش تۈپەيلى شۇنچە ناچار قىلىقلارنى قىلدىڭ!» دەپ كايىغىنىمچە ئۆيگە كېلىپ قالغىنىمنى بىلمەي قاپتىمەن. ئىشىكنى قاققان ئىدىم، دىلناز چىقىپ ئاچتى-دە، كەيپىياتىمنىڭ نورمالسىزلىقىنى سېزىپ تەبەسسۇم قىلدى. بۇ ھالدىن تەسىرلىنىپ ئاياغلىرىغا يىقىلدىم، قەدەم ئىزلىرىنى سۆيۈپ، ئۆزرىگە ئېغىز ئاچتىم.

— ئى يىگىت، بۇنچە ھودۇقۇشىڭ نېمە ھاجىتى؟ — دېدى ئۇ، — مەلۇمكى، كىشىنىڭ ئۆيىگە بارماقلىقىنىڭ ئىختىيارلىقى ئۆز قولىدا، لېكىن قايتىپ چىقماقلىق ئۆي ئىگىسىنىڭ ئىختىيارلىقى بىلەن بولىدۇ. ماڭا ئايان، سەن نائىلاجلىقتىن بارغان ئىدىڭ، ھەممە ئىش مېنىڭ رازىلىقىم ۋە خۇشاللىقىم ئۈچۈن قىلىنغان ئىدى، — ئاندىن مېھرىبانلىق بىلەن كۆڭلۈمنى ياسىدى، — بۇ جەھەتتىن خىجالەت بولما. ئەمدى بايان قىلغىنكى، ئىككى كۈندىن بۇيان نېمە كۆردۈڭ، نېمە ئىشىتتىڭ؟

مەن ئۇ يىگىت بىلەن مەشۇقىنىڭ ھۆسن-جامالىنى، ئادەمگەرچىلىك ۋە مېھرىبانلىقلىرىنى تەسۋىرلەپ، كۆرگەنلىرىمنىڭ ھەممىسىنى بايان قىلدىم.

بۇنى ئاڭلىغان نازىنىن تىلىدىن ھېكمەت جەۋھەرلىرىنى تۆكۈپ ئېيتتى.

— رەسىم-قائىدە شۇكى، كىشىنىڭ نېنى كىشىگە قەرزدۇر.

مەن خىجالەتتىن بېشىمنى تۆۋەن سېلىپ ئۇنىڭ سۆزلىرىنى تەنە ھېسابلاپ: «ئەگەر بايلىقىم بولغىنىدا يىگىتنىڭ قىلغانلىرىنى قايتۇرۇپ، لايىقىدا ئادەمگەرچىلىك قائىدىسىنى بەجا كەلتۈرەتتىم» دەپ، سەممىيەت

بىلەن ئېيتتىم :

— ئى مېھرىبان يار ۋە قەدىردان نىگار ، مۇشۇنچىلىك خىجالەت تارتقىنىمىزنى يېتەرلىك ، يەنە كىنايە قىلىشىڭىزنىڭ ھاجىتى يوق .

— مېنىڭ سۆزۈمنى كىنايە بىلمىگىن ، تەنىمىز سانىمىغىن ، تەلىپىم شۇكى ، سەنمۇ ياخشىلىققا كۆز يۇمماي ، ھىممەت داستىخىنى تەييارلاپ ئۇ يىگىتنى مۇساپىرخانىمىزغا تەكلىپ قىل .

مەن تەسىرلەنگىنىمدىن يىغلاپ تۇرۇپ :

— ئى ھاياتلىق بېغىشلىغۇچى دىلدارىم ، ھەرنېمە قىلغان بولسام ، سادىر بولغان بۇ خاتالىقلار ئىختىيارسىزلىقتىن ئىدى ! — دەپ چۈشەندۈرۈشكە ئۇرۇندۇم .

ئۇ ئېيتتى :

— مەن كىنايە قىلغىنىم يوق ، خالايمەنكى ، سەن ئۇ يىگىتنى مېھمان قىلىپ ياخشىلىقلىرىنى قايتۇر ، شەرمەندە بولمىغايسەن .

— سۆزۈڭنى قوبۇل قىلدىم ، — دېدىممەن ، — ئەمما ھويلىمىزنىڭ ئۈستىدە ئاسمان ، تۆت ئەتراپىدا تامدىن بۆلەك ھېچ نەرسە بولمىسا ، قايسى جابدۇق بىلەن زىياپەت ھازىرلايمىز ؟

ئۇ كۈلۈپ كېتىپ :

— ھېچ نەرسىنىڭ غېمىنى يېمەي ، ئۆزۈڭنىڭ ئىشىنى خۇدايىتائالاغا قويغىن ، — دېدى .

ئى دەرۋىشلەر ، ئۆزۈممۇ كۆردۈمكى ، نىگارنىڭ ئېيتقانلىرى دۇرۇس ئىدى . شۇڭا : « نازىنىنىنىڭ كۆڭلى ئۈچۈن بازارغا باراي » دەپ ئويلاپ ، ئېيتتىم :

— ئى كۆڭلۈمنىڭ قىبلىگاھى ، ھاياتلىقىمنىڭ كاپالىتى ، ھەرقانداق پەرمان قىلساڭ خۇشاللىق بىلەن ئورۇندىغايمەن !

— شەرمەندە بولماي دېسەڭ ئۇنى ئالماي كەلمىگىن ، مەن ئىنتىزار بولۇپ كېتىۋاتىمەن ، — دەپ تاپىلىدى ئۇ .

ئى دەرۋىشلەر ، ھەرقانچە قىلىپمۇ بۇ سۆزنىڭ تېگىگە يېتەلمىدىم .

ئاخىر ئۆيدىن چىقىپ : « سەنەمنىڭ ئارزۇسى يۈزىسىدىن يىگىتنى تەكلەپ قىلاي ، ئەمما بىرەر ھىيلە بىلەن ئۇنىڭ قوبۇل قىلماسلىقىنى توغا كەلتۈرەي » دەپ ئويلاپ مەنزىلگە يول ئالدىم .

ئۇ يىگىت مېنى ئاۋۋالقىدىنمۇ قىزغىن قارشى ئېلىپ ، ھۆرمەتلىك مېھمىنى سۈپىتىدە كۆرۈشتى ، بۇقىرى چىقىرىپ يېنىدا ئولتۇرغۇزدى ، ھال - ئەھۋالىمنى سورىدى . بىز بىردەم ھەمسۆھبەتتە بولدۇق . ئاندىن ئۇ غۇلامغا ئىشارەت قىلغان ئىدى ، غۇلام ئالتۇن ياپقۇچلۇق بىر مەرۋايىت كوزىنى كۈمۈش تەگلىكى بىلەن كۆتۈرۈپ كەلدى . يىگىت ئۇنىڭدىن بىر يۇتۇم ئىچىپ ماڭا بەردى . مەن « سۇ ئوخشايدۇ » دەپ ئويلاپ ئىچكەن ئىدىم ، شەربەت ئىكەن . ئۇ ئىنتايىن تاتلىق ۋە خۇشبۇي ئىدى .

— بۇ نېمە ، نېمىگە پايدا قىلىدۇ ؟ — دەپ سورىۋىدىم ، ئۇ جاۋابەن :

— مەيخورلارنىڭ باش ئاغرىقىنى يوقىتىدىغان دىماغ دورىسى . تەركىبى دىلنىڭ ھېكمەت قۇۋۋىتى بىلەن سەندەل يىلتىزى . مۇشىك تېلى ، شېكەر ۋە سۇ ، لىمون ، ئەنبەر ، ئەشھەبتۇر ، — دېدى .

بىرەر ئاش پىشىم ئۆتكەندىن كېيىن ئۇنىڭ كەيپ - ئۇۋۇتى بەدىنىمگە تارقىدى . شۇنىڭ بىلەن ئۆزلۈكىمدىن تەلەپ قىلىپ ئىچىشكە باشلىدىم . بارغانسىرى دىماغلىرىم قىزىپ بىخۇد بولدۇم . مەستلىكتە ئۇ يىگىتكە :

— كەمىنىڭىز سىزگە ئىخلاسمەندۇر ، ئارزۇ بىلەن تەكلىپ ئېيتىمەنكى ، يوقسۇزلىقىڭىزنىڭ كۈلبىسىنى قەدەم نۇرىڭىز بىلەن يورۇتقايسىز ۋە باھانە - سەۋەب كۆرسەتمىگەيسىز ! — دەۋەتتىم .

يىگىت دەرھال ئىپادە بىلدۈردى :

— دوست - بۇرادەرلەرنىڭ ئارىسىدا جۇدالىق يوقتۇر ، سىز مۇنداق دەۋاتقان يەردە ئەلۋەتتە بارىمەن .

شۇنداق قىلىپ ، ناماز ئەسىرگىچە ۋاقىت شۇ تەرىقىدە ئۆتتى . ئاندىن ئۇ دۇكىنىنى تاقىدى . مەست - بىھوشلۇقتىن ئۆزۈمنى تونۇيالماس

هالغا يەتكەن ئىدىم ، يىگىت مېنىڭ مەست بولۇپ قالغانلىقىمنى بىلىپ قولتۇقلاپ ماڭدى . مەنمۇ ئۇنىڭ بويىنىغا قولۇمنى ئارتىۋالدىم . ئۆيگە يېقىن بارغاندىلا مەستلىكتىن يېشىلىپ ، ئۆيدە ھېچ نەرسە يوقلۇقى ئېسىمگە كەلدى - دە ، « ئەمدى شەرمەندە بولىدىغان بولدۇم » دەپ مېڭەمدىن تۇتۇن چىقىپ كەتتى ، يۈرىكىمنىڭ سوقۇشى رىتىمسىزلىنىشقا باشلىدى . ئۆزۈمنى بىتاپ بولۇپ قالغانغا چىقىرىپ قەدەمدە بىر ئولتۇرۇۋالاتتىم . مۇددىئايىم قاراڭغۇ چۆشكەندە ئۇنى ئېزىقتۇرۇپ قېچىپ كېتىش ئىدى . بىر چاغدا زەرگەر كوچىسىغا كەلگىنىمىزنى سەزدىم .

يىگىت ماڭا ئېيتتى :

— ئېسىڭنى تاپقىن ، يول ئۇستىدە يىقىلىپ يۈرۈش سەتچىلىكتۇر .

نائىلاج ئۆزۈمنى تۈزەشتۈردۈم . شۇنداق قارىۋېدىم ، كۆزۈمگە بىردىنلا ئۆيۈمنىڭ ئىشىكى چېلىقتى . ئىشىك ئالدى سۈپۈرۈلۈپ ، سۇ چېچىلىپ پاكىز تازىلاپ قويۇلۇپتۇ . كىشىلەر قول باغلاپ تۇرۇشىدۇ . ئۇلارنىڭ بەزىسى ياساۋۇل سۈپىتىدە ئىدى . ئىشىك باقارلار ، يۈگۈر - يېتىمچىلەر ، مېھمان قولىغا سۇ بەرگۈچىلەر،ياردەمچىلەر،نازارەتچىلەر— ھەممە - ھەممىسى تەل ئىدى . بۇنى كۆرۈپ بىخۇدلۇقتا يولدىن ئېزىپ قالغىنىمنى جەزم قىلدىم ، لېكىن تېخىمۇ ياخشىراق سەپسىلىپ ، ئۆز ئۆيۈم جايلاشقان كوچا ئىكەنلىكىنى پەم ئەتتىم . بۇ بىر توپ جامائەت نېمشقا خىزمەتكارلار تەرىقىسىدە ئەدەپنى ساقلاپ تۇرىدىكىنە ؟ ... ئۇلارنىڭ ھەممىسى تەشۋىش ئىلكىدە ئالدىمىزغا كەلمەكتە ئىدى .

بوسۇغىغا قەدەم باسقاندا ئېسىل لىباسلارنى كىيىشكەن غۇلاملاردىن ئىككى ھىندى يىگىتنى ئۆلپەتلەردەك ھۆرمەت كۆرسەتتى : بىرىنىڭ قولىدا قەنت - گېزەكلەر ، يەنە بىرىنىڭ قولىدا شاراب تولدۇرۇلغان ئالتۇن جاملار تۇراتتى . بىر جامنى ماڭا تۇتقان ئىدى ، مەستلىكىمنى ئويلاپ ئىچمىدىم . يىگىت تۈزۈتسىزلا ئىچىۋەتتى . ئۆيگە كىردۇق ، مېھمانخانا پادىشاھ سارىيىنىڭ ئۆزى ئىدى . قەندەل ۋە چىراغلارنىڭ شولىسى سۈبھى يورۇۋاتقان چاغنى ئەسلىتەتتى . تاملارنىڭ كانارىغا دەرەخ ۋە گۈللەر

نەقىشلىنىپ ، شاراب بىلەن تولدۇرۇلغان شىشىلەر تەكچىلەرگە تىزىۋې-
تىلگەن ئىدى . تۇتى ، شارەك ، قۇمرى (قاراقۇشقاچ) ، بۇلبۇل قاتارلىق
جانىۋارلار ئالتۇن قەپەس ئىچىدىكى قونداقلاردا ئۆزىنى خۇددى دەرەخ
شاخلىرىدىكىدەك ھېس قىلىشىپ خۇشال سايرىشاتتى . بۇنى كۆرگەن
ئادەم ئۆزىنى بوستانلىقتا تۇرغاندەك سېزەتتى . ئىمارەت ئىچى پۈتۈنلەي
دېگۈدەك شاھانە بىساتلار بىلەن جابدۇلغان بولۇپ ، ئەتلەس ۋە كالۋوتون
داستىخانلاردا ئالىي ناز - نېمەتلەر تولىمۇ مول ئىدى . لەئلى - دۇر ۋە
ئالتۇن - كۈمۈشتىن ياسالغان شامدانلاردىكى كافۇردەك ئاپئاق شاملارنىڭ
يورۇقىدا ئاي يۈزلۈك سەنەملەر تېخىمۇ گۈزەل كۆرۈنەتتى . بىلدىمكى ،
ئۇلار مەخسۇس ئويۇن - تاماشاسى ئارقىلىق مېھمان كۆڭلىنى ئېلىش
ئۈچۈن تەقلىنىپتۇ . قوللىرىدا قەدەھ تۇتقان ساقىيلار ، زەر كۇلالىق خىز-
مەتكار ، لەئلى - ياقۇت بىلەن زىننەتلەنگەن كەمەرلەرنى
باغلىغان يۈگۈر - يېتىمچىلەر ئۆز رولىنى جايىدا جارى قىلدۇرۇپ
تۇراتتى . دۇكاندار يىگىت — مېنىڭ ئەزىز مېھمىنىممۇ بۇ ھالنى كۆرۈپ
ھەيران قالدى . زىياپەت تەييارلىقى ئۇنى خىجالەت قىلىپ قويغان ئىدى .
مەنمۇ كۆرۈۋاتقانلىرىمنىڭ ئوڭۇم ياكى چۈشۈم ئىكەنلىكىگە
ئىشىنەلمەيۋاتاتتىم . چۈنكى ، بايا ئۆيدىن چىقىپ كەتكەن ۋاقتىمدا بۇلار-
نىڭ ھېچبىرىدىن ئەسەر يوق ئەمەسمىدى ! لېكىن نېمىلا بولمىسۇن،
پۈتكۈل تەييارلىق كۆز ئالدىمدا ھەقىقىي زاھىر ئىدى .
مەن مېھماننى ئۇنىڭ ئۈچۈن راسلانغان شاھانە ئورۇندا ئولتۇرغۇ-
زۇپ قويۇپ ، بۇ كاتتا سورۇننىڭ ساھىبى ئول مەقسەت گۆھىرىنى
ئەتراپتىن ئىزدەشكە باشلىدىم . لېكىن ھەرقانچە كۆز يۈگۈرتۈپمۇ ھېچ
يەردىن تاپالمىدىم . شۇنىڭ بىلەن : « بۇ كۆرۈۋاتقانلىرىم چۈشۈم بولسا
كېرەك ياكى شارابنىڭ كەيپى كۈچىدىن كۆزۈمگە شۇنداق زاھىر بو-
لۇۋاتقان ئاجايىپ - غارايىباتلار ئوخشايدۇ » دېگەن تۇيغۇغا كېلىپ ،
ساراسىمە ئىچىدە ئۆيدىن چىقىپ ئاشخانا ۋە ئىسكىلات تەرەپنى ئاختۇ-
رۇشقا باشلىدىم . مەستلىكتە 33 شاھانە كارخانىلارنى كۆردۈم . بۇلار

مەخسۇس سانـدۇقخانا ، خىزمەتكار بۆلۈملىرى ، شارابخانا ۋە خىلۋەتخا-نىلاردىن تەركىب تاپقان بولۇپ ، ھەممىسى ئاشخانىغا تۇتىشاتتى . ئاشخانىدا ئاشپەزلەر جاھاندا بار تائاملارنىڭ تەييارلىقىنى ئۆز جايىدا پۇت-كۈزۈپ قويۇپتۇ . لېكىن بۇ يەردىمۇ ئۇل نىگار كۆرۈنمەيتتى . ئاخىر يەنە بىر ئاشخانىغا بارغان ئىدىم ، ھەر خىل جانىۋارلارنىڭ يۇمران گۆشلىرى زىخقا ئۆتكۈزۈلۈپ ، كاۋاپقا تەخلەپ قويۇلۇپتۇ . تىرىكلىك ئۆستىڭىنىڭ سەرۋەرى — نىگارىم ئۆزىنى جەندە ئىچىگە يوشۇرۇپ سىركە بىلەن كاۋاپ تەييارلاۋېتىپتۇ . ئۇنى بۇ ھالدا كۆرۈپ قوللىرىغا سۆيۈپ كەتتىم ۋە سورۇن ھەشەملىرى خۇسۇسىدا چۈشەنچە بېرىشنى ئۆتۈندۈم .

ئۇ كەسكىن تەلەپپۇزدا ئېيتتى :

— ئى يىگىت ، مېھماننى يالغۇز قويۇپ ، ئۆزى بۇلۇڭ - پۇچقاقلاردا يۈرۈش ئەقىل ئىگىسىنىڭ قىلىدىغان ئىشى ئەمەس ، بۇ ھەم قائىدىگىمۇ سىغمايدۇ .

— باش - ئايىغىڭغا پىدادۇرمەنكى ، — دېدىمەن ، — جامالىڭ ھىجرىدىن يۈرىكىم پارە - پارە بولۇپ ، گۈزەل ھۆسنى سىياقىڭنىڭ دەر-دىدە دىۋانە ، ئەقىل - ھوشۇمدىن بىگانە بولدۇم .

بېيىت

توسمىغىن شەيدالىقىمنى كۆزگە كۆرۈنمەس ئۆزگىسى ،
سۆيمىگەن ھەر يار ئۇچۈن كەلمەس كۆڭۈلنىڭ يۈرگۈسى .

ئۇ سۆزۈمنى ئاڭلاپ تاتلىققىنە كۈلۈپ دېدى :

— ھازىر بۇنداق ھېكايىنىڭ ۋاقتى ئەمەس ، ئەگەر مېنى خۇشال قىلىمەن دېسەڭ ، دەرھال بېرىپ مېھماننى كۈتكىن ، ئۆزۈڭنى ئۇلۇغلاردەك كۆرسەتكىن ، زۆرۈر دەپ تونۇغان ئىشلارنى قىلىۋەرگىن ، مېھماننىڭ يې-نىدىن نېرى كەتمەي ، پادىشاھلاردەك كەيپىياتنى ئىپادىلەپ خالىغان ئادەملىرىڭگە دىرەم - دىنار ۋە كىيىم - كېچەك ئىنئام قىلىپ تۇرغىن .

ئوتتۇردا يۇرگەن ئادەملەرگە ھۆكۇمدار تەرىقىسىدە خىزمەتلەر بۇيرۇغىن. لېكىن ئۆزۈڭنى «مەن بۇ ئادەملەرگە ھۆكۇمدارلىق قىلىشقا لايىق ئەمەس» دەپ ئويلىما. ئەگەر قولۇڭدىن كەلسە ئۇ يىگىتنىڭ مەشۇقىنىمۇ ھازىر قىل. چۈنكى مېھماننىڭ دىل خۇشلۇقى سېنىڭ زىياپە-تىڭدىن كۆرە، مەشۇقى بىلەن ھەمداستىخان بولماقلىق بىلەن ھاسىل بولىدۇ. مەشۇقسىز شاراب ئىچمەك، قان ئىچىپ ئىشرەت قىلغانلىقتۇر.

ئى دەرۋىشلەر، مەن بۇ سۆزدىن خاتىرجەم بولۇپ سورۇنغا قايتتىم ۋە ھەقتائالانىڭ شۇكرانىسىگە مەشغۇل بولدۇم.

بېيىت

ئەگەرچە نەچچە كۈن سەن جەبر تارتتىڭ،
ۋە لېكىن ئاخىرىدا خەزىنە تاپتىڭ.

ھەمىشە بولمىسا ئاشىق پەرىشان،
مۇھەببەت ئىچرە بولماس ئىشى ئاسان.

شۇندىن خۇشال - خۇراملىققا چۆمۈپ ئولتۇردۇقكى، ساقىيلار، ناخشىچى - سازەندىلەرگە ئىنئاملار كەلتۈرۈشكە ئەمر قىلىپ تۇردۇم.

بېيىت

مەي بىلەن ساقىي يۈزى گەر قىپقىزىل بىر گۈل بولۇر،
چىقسا شارابتىن سادا بۇلدۇقلىغان بۇلبۇل ئىرۇر.

نەغمە - ناۋالار، ئويۇن - تاماشالار ئەۋجى ئىچىدە ھەممىنى ئۇنتۇپ، مېھمان بىلەن شاراب ئىچىپ ئولتۇردۇم. سۆھبەت ئارىلىقىدا يې-گىتكە ئېيتتىم:

— كەمىنە مۇخلىسىڭىزنىڭ بىر ئىلتىماسى بار ئىدى، ئەگەر بۇ غورىگىل سورۇنغا مەشۇقىڭىز ھەم قەدەم تەشرىپ قىلغىنىدا، ئۇنىڭ

سۆھبىتىدىن كۆڭلىڭىز كۆتۈرۈلۈپ تېخىمۇ شادلىنىپ كەتكەن بولاتتى.

يىگىت بۇ سۆزنى خوپ كۆرۈپ، خىزمەتكارىغا ئىشارەت قىلغان ئىدى، ھايالىشماي ئۇ نازىنىننى ئېلىپ كەلدى. ئاندىن ئىشرەتۋازلىق ۋە ئىچىملىكلەرنىڭ كەيپىنى سۈرۈش ئۈزمەي ئۈچىنچى كۈنگە قەدەم قويدى. شادلىق ئۇرۇقى چېچىلغان بەزمىمىز داۋاملىق قىزىپ، كەيپىيات بۇ رۇبائىيدا ئېيتىلغاندەك كۆتۈرۈلۈپ بارار ئىدى:

رۇبائىي

مىڭ شۇكرىكى كۈنلەر ماڭا كام ① ئىرۇر،\
جەمشىت غۇلامىمكى ماڭا جام بېرۇر.\
مەشۇق قۇچىقىمدا قىزىپ ئىچسە مەي،\
غەمدىن خالاستۇر ئۇ ماڭا رام ئىرۇر.

بەزمىدىكى قىساس

ئى دەرۋىشلەر، تۆتىنچى كېچىسى تۈن يېرىمىدا مەست بولدۇق.

بېيىت

مەي ئىچىپ كەتتى ھوشىدىن يىگىت بىلەن زىبا نىگار،\
شۇ قەدەر بولدى بىخۇد، ساق قالمىدى بىر زۇلفى تار ②

بىر چاغدا مەستلىكتىن يېشىلىپ ئويغانسام، قۇياش ئىككى نەيزە بويى كۆتۈرۈلۈپتۇ. ئورنۇمدىن قوپۇپ ئەتراپقا قارىدىم، كۆزۈمگە ئۆزۈمدىن باشقا ئادەم زاتى ياكى زىبۇزىنىنەت، سەرەمجانلار چېلىقمىدى. قورقۇنچ ئىلكىدە ساراڭلاردەك ھەر تەرەپكە يۈگۈرۈپ باققان بولسامۇ

① كام ـــ تىلەك، مەقسەت، ئارزۇ ـ ئىستەك

② بىر تال چاچ

ئاخشامقى ھەشەملەردىن بىرەر ئىزنا تاپالمىدىم ، پەقەت بىر ئۆينىڭ بۇلۇ-ڭىدا تۇرغان بىر گىلەمنى كۆردۇمكى ، ئۇ تۇمار شەكلىدە قاتلاپ قويۇلۇپتۇ . ئۇنى ئېچىپ قارىسام يىگىت بىلەن مەشۇقى باشلىرى كېسىك-لىك تۇرۇپتۇ . ئۇلارنىڭ قان بىلەن بۇلغانغان جەسەتلىرىنىڭ گىلەمگە يۆگەلگەن ھالىتى مېنى قەۋەتلا قورقۇتۇۋەتتى ، ھوشۇمدىن كەتكىلى تاس قالدىم ، قورقۇنچتىن نېمە قىلارىمنى بىلمەي ئەندىشىگە چۈشتۇم . ئاخىر ئەقلىمنى ئىشقا سېلىپ ئۆزۈمنى تۇتۇۋالدىم ۋە ئېسەنكىرەش ئىچىدە چۆكۈپ كېتىۋاتقان قايىمدىن ئۆزۈمنى قۇتقۇزۇپ ، قىرغاقتىن پاناھ ئىز-دەش قارارىغا كەلدىم .

ئى دەرۋىشلەر ، ئادەمگە بۇنىڭدىنمۇ چوڭ مۇسىبەت ۋە بالا - قازا ئۇچرامدۇ ؟ مەن ئەسلىي ئاشقى - شەيدا ئەمەسمىدىم ؟ شۇ كەمگىچە بېشىمغا كەلگەن ھەر - ھەر ئىشلار ئۇنىڭغا بولغان ئەقىدەم تۈپەيلى بىلىنمەپتىكەن . ئەمدى ئۇنداق قىزنى تېپىش ئىنتايىن مۈشكۈل ئىدى . خېلىغىچە ھەيرانۇھەس بولۇپ ، دىلغا ھۇزۇر بېغىشلىغۇچى مەشۇقۇمنى ئىزدەپ ، سەل كەبى ياش تۆكۈپ ، باشسىز چىۋىندەك ھەر يان ئۇسۇپ يۈردۈم . بىردىنلا بىر ئادەمنىڭ ئىشىكتىن كىرىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم . «ئۆلگۈچى يىگىتنىڭ خىزمەتكارلىرىدىن بولمىسۇن يەنە ، — دەپ ئويلىدىم ئىچىمدە ، — ئەمدى ئۇنى ئۆيدىن چىققىلى قويمايلا ئۇجۇقتۇرۇۋېتەي ! » شۇنداق خىيال بىلەن ئۆزۈمنى باغدىكى دەرەخلەرنىڭ دالدىسىغا يوشۇرۇپ سىنچىلاپ قارىسام ، ھويلا دەرۋازىسى تاقاقلىق تۇرۇپتۇ . شەپە چىقارماي ھېلىقى ئادەمنىڭ ئارقىسىدىن بېرىپ ، تۇيۇقسىز تۇرغان يۇرىستىدىن پاي-دىلىنىپ يەرگە بېسىۋالدىم . قارىسام ئۇ ئۆز نىگارىمنىڭ خىزمەتكارلىرىدىن ئىكەن . ئۇنى سوراق قىلدىم :

— كىمنى ئىزدەيسەن ؟ ئۇ سېھىرگەر رەنا قەيەردە ؟ سەن قەيەردە ئىدىڭ ۋە ئەمدى نېمىدەپ كەلدىڭ ؟

خىزمەتكار ئېيتتى :

— سەن ئول رەناغا ھاقارەت قىلدىڭ ۋە ئۇنىڭدىن رەنجىدىڭ . ئۇ بولسا سېنىڭ پىكرىڭ بىلەندۇر .

— ئۇ قەيەردە ، نېمە ئىش قىلىۋاتىدۇ ، تېز ئېيت ؟ ئۇنىڭ ھىجر - پىراقىدا كۆڭلۈم پەرىشاندۇر .

— قېنى ، يۈرگىن . ئۇنىڭ ئالدىغا باشلاپ باراي ! — دېدى ئۇ .

مەن نىگارنىڭ مەۋجۇتلۇق خەۋىرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ، باياتىن بېرىقى پاراكەندىچىلىكنى ئۇنتۇپ ، غۇلامنىڭ ئارقىسىدىن ماڭدىم . خۇشاللىقتا ئۆزۈمنىمۇ ئۇنتۇغاندەك ئىدىم . غۇلام ئاغزى بېسىلماي كۆڭلۈمنى ياسىماقتا ئىدى . بىز نەچچە مەنزىل يول يۈرگەندىن كېيىن بىر شاھانە جايغا يەتتۇق . ئۇ يەرگە تۈرلۈك شەكىلدە ئالىي ئىمارەتلەر بىنا قىلىنغان ئىدى . ناھايىتى ھەشەمەتلىك بىر دەرۋازا كۆز ئالدىمدا نامايان بولدى . پەمىمچە بۇ بىر ئۇلۇغ خانىدانىنىڭ قەسرىدەك قىلاتتى . ئۇنىڭ روبىروسىدا كاتتا بىر مەسچىت بولۇپ ، مەسچىت ئالدىدىكى ئۆستەڭدە سۈپسۈزۈك سۇ ئېقىپ تۇراتتى . خىزمەتكار غۇلام مېنى دەرەخلەرنىڭ سايىسىدا ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ ، ئۆزى ئىچكىرىگە كىرىپ كەتتى . بىرەر ئاش پىشىم ۋاقىتتىن كېيىن دەرۋازىۋەن ئۇنىڭ بىلەن بىللە چىقتى . غۇلام يىگىت ئۇنى دەرۋازىدا قالدۇرۇپ قېشىمغا كەلدى ۋە :

— ئى يىگىت ، ھازىرچە مەسچىتنىڭ ھۇجرىسىدا ئولتۇرۇپ تۇرۇپ ، كەچ بولغاندا بۇ ئىشككە كەلگىن . دەرۋازىۋەن سېنى مەلىكىنىڭ قېشىغا باشلاپ كىرىدۇ ، — دېدى .

ئى دەرۋىشلەر ، قان چاچقۇچى كۆڭلۈم پەرىشان ھالدا مەسچىتنىڭ ھۇجرىسىغا كىرىپ ئولتۇردۇم . كەچ بولۇپ ئەل ئايىغى بېسىققاندا قەسىر دەرۋازىسىغا باردىم - دە ، كىرپىكلىرىمنى سۈپۈرگە قىلىپ ، ئول ئاستانىنىڭ چاڭ - توزانلىرىنى سۈپۈرگەچ ، ئاشىقانە ھالدا بۇ شېئىرنى ئوقۇدۇم:

نەزم

تۈن ـ كېچە ھىجران ئۇچۇن مەن بىرەر ھەمدەم تاپالماسمەن ،
ئۆلۈمگە چىن رىزا بولدۇم ئۇنى ھېچ ھەم تاپالماسمەن .
ئۇ ئالەم ئىچرە مەجنۇنغا كۆڭۈل دەردىمنى ئېيتارمەن ،
ۋە لېكىن بۇ ئالەم ئىچرە ، نىگار ، خۇررەم تاپالماسمەن .

قەسىر دەرۋازىسى بىردىنلا ئېچىلدى . دەرۋازىنىڭ مېنى ئىچكىرىگە باشلاپ كىردى . كۆردۈمكى ، بۇنىڭ ئىچى جەننەتتەك باغ ئىكەن . مىڭ-لىغان دەرەخلەر بىلەن تىكەنسىز گۈللەر رەتلىك ئۆسكەن ، بىر ئېرىق سۇ باغ ئوتتۇرىسىدىن ئېقىپ ئۆتكەن ، ئېرىق بويىدىكى چىملىققا يىپەك گى-لەملەر سېلىنغان ، ئالتۇن شامدانلاردا كافۇر شاملار يورۇپ تۇرغان ئىدى . دەرۋازىۋەن مېنى شۇ يەردە ئولتۇرۇشقا بۇيرۇدى . كۆڭۈل كۆزۈمنى ئاي يۈزلۈكۈمنىڭ يولىغا تىكىپ تەقەززالىق ئىلكىدە كۈتتۈم . ئول شەرەپ تەختىنىڭ قۇياشىنى قايسى تەرەپتىن چىقىپ كېلەركىن دەپ تەلمۈرمەكتە ئىدىم . ئارىدىن بىرەر ئاش پىشىم ئۆتۈپ ، ئاي يۈزلۈك نىگار نازۇكەرەشمە بىلەن پەيدا بولدى . ئۇنى كۆرۈپ ئىشقى ئوتۇم يالقۇنجىدى . ئول جاھان ئاپتىپىنىڭ سۇمبۇل چاچلىرى ئايدەك يۈزىنى تېخىمۇ گەۋدىلەندۈرۈپ تۇراتتى . مەن ئۇنى كۆيلەپ بۇ نەزمنى ئوقۇدۇم :

جادۇ كۆزى ئىچرە يۈز مىڭ نازى بار ،
چاچ ۋە قېشى ئىچرە يۈز مىڭ رازى بار .
گەر چىمەنلىكتە خۇشال كۈلسە سەنەم ،
سەرۋ ، شەمشاد ئىچرە يۈز مىڭ سازى بار .

گۈزەل نىگار تۇز قانىتىدەك لىباسنى كىيىپ ، جاۋاھىراتلار بىلەن بېزەلگەن تاجنى تاقاپ خۇشال ھالدا قېشىمغا كەلدى . ماڭا مېھرىبانلىق نەزىرىدە بېقىپ ، ئەھۋالىمنىڭ پەرىشانلىقىنى سورىدى ، شېرىن تەكەللۇم ئەيلەپ كۆڭۈل زەخمىمگە تۇز سېپىپ ، يېڭىۋاشتىن سەۋر ـ تاقەتسىزلىك

بالاسغا گىرىپتار قىلدى . مەن بىچارىدە تىنغۇدەك ماجال قالمىغان ئىدى . ئۇ ماڭا چوڭ ئىلتىپاتلار كۆرسەتكەندىن كېيىن دېدىكى :

بېيىت

ئەيىبنى ئەپۇ قىلىڭىز ،
نۇقسانىغا ئۆزرە ئېيتىمىز .

ئۇ نۇرغۇن ئۆزرىلەر بىلەن سۇنغان كۆڭلۈمنى كۆتۈرۈپ ئېيتتى :

— نەچچە مۇددەتلەردىن بېرى مېنىڭ رىزالىقىم ئۈچۈن ھېسابسىز جاپالار چەكتىڭ ، بىردەممۇ پاراغەت سۈرۈپ ئۆتمىدىڭ . ئەمدى ئەسىرىڭنىڭ ئۈمىدى شۇكى ، خۇدايىتائالا ساڭا ئىنئاملار بېغىشلىغاي . سودىگەرلىكىڭنىڭ دەسمايىسىنى ئۆز يۇرتۇڭدىن مەنپەئەت ئۈمىدى بىلەن ئېلىپ كەلگەن ئىدىڭ ، بۇنى مېنىڭ ئامالىم ئۈچۈن سەرپ قىلدىڭ . ئەمدى ئازراق يول خىراجىتىمىزنى قوبۇل قىلىپ ، قوپاللىقىمىزنى كەچۈرۈپ ، دۇئايىڭدا ئۇنتۇپ قالمىغايسەن .

ئۇ سۆزىنى تۈگىتىپ دەرۋازىۋەنگە ئىشارەت قىلغان ئىدى ، ئۇل خىزمەتكار ئىككى كاسا ئالتۇن ـ تىللا كەلتۈرۈپ ئالدىمغا قويدى .

ئاپتاپ تەلەت نىگار يەنە بۇيرۇدى :

— ياخشى ئاتتىن بىرنى بەرگىن . بۇگۈن كېچە شەھەردىن چىقىپ كەتسۇن .

نازىنىن قايتماقچى بولۇپ ئۆرۈلگەن ئىدى ، مەن بىباھا نەرسەمدىن ئايرىلىپ قېلىش ئالدىدا تۇرغاندەك ، ئىتتىك قولۇمنى ئۇزىتىپ ، ئۇنىڭ ئېتىكىنى تۇتقىنىمچە دېدىمكى :

بېيىت

سەرۋ قامەت خۇش ـ خۇرام ، نەخۇشتۇر خۇرامىڭىز ،
ئىشققا مۇپتىلا قىلغان شېرىن سۆز — كالامىڭىز .

ئى ئاپتاپ تەلەت نازىنىن ، بۇ ئىككى كەلىمە ۋەسىيەتكە قۇلاق سالغىن .

ئۇ كۈلۈپ تۇرۇپ دېدى :

— قېنى گېپىڭنى قىلغىن ، نېمە ۋەسىيىتىڭ بار ؟

— ئى نازىنىن ، ئۆمرۈڭ ئۇزاق بولغاي . ئەگەر بىئەدەپلىك قىلغان بولسام ۋە ياكى پەرمانىڭغا ئىتائەت قىلىشتىن باش تارتقان بولسام ، بۈگۈن كېچە بىر زەربە بىلەن ھالاك قىلىپ بىر چەتكە كۆمۈۋەت . بۇ سىرنى ھېچكىمگە بىلدۈرمەي پانىيدىن يوقات . يامانلىقىمغا مۇكاپات بېرىشتىن ھەزەر ئەيلە .

بېيت

گەر يامان بولسام يامانلىق قىلمىغىن ،

پەرقى بولسۇن خەلق ئارا ياخشى ـ يامان .

ئەگەر ياخشىلىق قىلغان بولسام ، سەن نېمە ئۈچۈن يامانلىق كەلتۈرسەن ؟

بېيت

ياخشىلىققا سەن يامانلىق ئەيلىمە ،

ياخشىلاردىن كەلمىگەي ھەرگىز يامان .

ئۇ سۆزۈمنى سەۋرچانلىق بىلەن ئىشتىپ دېدىكى :

— قانداق قىلماق كېرەك ؟

— ئى ھاياتىمنىڭ ئەبەدىيلىك سەرمايىسى ، — دېدىمەن ، — ماڭا سېنىڭسىز تىرىكلىك ھارامدۇر . ماڭا ئىككى ئىشنىڭ بىرىنى قىلغىن ، يا خىزمەتكارلىرىڭ قاتارىدىن ئورۇن بەرگىن ، يا مۇلازىمىڭدىن بىرىگە بۇيرۇغىن ، بىر زەربە بىلەن جېنىمنى ئېلىپ ، بۇ غەم ـ غۇسسەدىن خالاس ئەيلەپ ، ماگار يولۇڭغا دەپنە قىلسۇن . بەلكىم قەدەم تىۋىشىڭ بى-

لەن روھىم ئارامسىز تاپقاي .

بېيىت

ياكى خۇشاللىق بىلەن ئاسرىغىن ،
ۋەيا ئۆلتۈرگىنىڭنى تاپقايمەن نىجات .

ئەلقىسسە : بۇنى ئاڭلىغان نازىنىن كۈلۈپ كېتىپ دېدىكى :

— ئى يىگىت ، ئۆزۈڭنى بىھۇدە قىينىمىغىن . مۇمكىن ئەمەسكى ، ئاقىللار بۇنداق ئىشتىن نەپرەتلىنىدۇ . ئەگەر ۋەسلىمنى ئىزدىمەكنى خىيال ئەيلىسەڭ ئۆتكەن كۈنلەرنى كۆڭۈل خاتىرەڭگە ئوبدان سىزىۋال .

— ئۇنداقتا بۇ غارايىب نەقىش ، ئاجايىپ سۈرەتكە شۇنىمۇ قوشۇپ سىزىۋالايكى ، — دېدىمەن — ئۆتكەن كېچە بولغان ئىشنى بايان قىلغىن . ئۇنىڭ سەۋەبى نېمە ، شۇنچىلىك ئىچى[illegible]مىسكىنلىكنىڭ سەۋەبى نېمە ئىدى ؟

— بۇ ۋەقەنى بايان قىلغۇدەك سۈرەت يوقتۇر .

بېيىت

پەردىنى يىرتماق ئەمەس ئول ئەقلۇھوش ،
شام پەقەت پانۇستا يانغان ياخشىراق .

ئۇ شۇنداق دەپ يولىغا راۋان بولدى . ھەرقانچە يالۋۇرسامۇ دەرۋازىۋەن ۋە كېنىزەكلەر ئارقىسىدىن كىرىشىمگە يول قويمىدى . نازىنىن كۆزدىن غايىب بولۇشىغىلا ئۇلار مىنى ئۇ جايدىن قوغلاشتى . ئالتۇننى ھەرقانچە زورلىسىمۇ قوبۇل قىلمىدىم ، نائىلاج ئېلىپ كېتىشتى . مەن يەنە يۈرىكىم پارە - پارە ، كۆزلىرىم بەقەمدەك قىزارغان ھالدا مەسچىتنىڭ ھۇجرىسىنى ماكان تۇتۇپ ، ھېچكىمگە كۆرۈنمەي يالغۇز ئولتۇرۇشقا باشلىدىم . نالە - پىغان ئىلكىدە لەۋلىرىم يۇمۇلمايتتى . ئۇيقۇدىن بىدار كۆزلىرىمدىن ياش قۇرۇمايتتى . كۆڭۈل پەرىشانلىقىمنىڭ ۋەسپىنى ھىلالغا

ئېيتاتتىم .

نەزم

كۆردۇڭمۇ ، پەلەك جەبر ـ جاپا قىلدى ستەم ھەم ،
يەنە ئارزۇ ـ مەقسەتتىن قىلماقتىدۇر مەھرۇم ھەم .

كۆردۇڭمۇ ماڭا جەبر ـ جاپادىن ئۆزگىسى يوق ھېچ ،
ئەھدىنىڭ قېنى قىسمەتكە ، غەمدىن ئۆزگىسى يوق ھېچ .

ئالتە ئايغىچە كۈنلۈم مۇشۇ تەرىقىدە ئۆتۈپ ، غەمنىڭ تولىلىقىدىن ئاغرىپ قالدىم . تېنىم شۇنچىلىك زەئىپلىشىپ كەتتىكى ، ھالىمنى كۆرگۈچىلەرنىڭ ئىچ ئاغرىتىپ يىغلىمايدىغىنى يوق ئىدى .

بېيت

مۇپتىلا بولغان ، ئىلاھا ، يوق كىشى بۇندىن خاراب ،
ھەم ساقايماس بۇ كېسەلدىن كۆڭلى ئۇنىڭ ئالدىراپ .

40 كۈنگىچە ئاغرىق ئازابى تارتىپ ئەھۋالىم ئۇساللاشتى . ئاخىر ئۈچ كۈن ھوشسىز يېتىپ ئىختىيارلىق تىزگىنى قولۇمدىن چىقىپ كەتتى . مەسچىتكە كەلگۈچىلەر زەئىپ ھالىتىمنى كۆرۈپ ياشلىقىمغا ئىچ ئاغرىتىشاتتى . تەقدىر قىسمىتى بىلەن بىر كۈنى ھېلىقى دەرۋازىۋەنمۇ مەسچىتكە كىردى . ئۇ مېنىڭ ئىشىق سىرىمدىن بىخەۋەر ئىدى . جامائەت غېرىبلىقىمغا ئىچ ئاغرىتىپ ، تەكىيەمگە ياش ئۈنچىلىرىنى تۆكمەكتە ئىدى . دەرۋازىۋەن ماڭا ئۆتكۈر كۆزلىرى بىلەن سەپسېلىپ مېنى تونۇۋاپتۇ ۋە ھەسرەت ياشلىرىنى ئاققۇزغان ھالدا ئاي يۈزلۈكنىڭ ھەرەمگە كىرىپتۇ . ئول ياخشىلىق پادىشاھى ۋە مەھبۇبلۇق ئالىمىنىڭ مەلىكىسىگە ئەھۋالىمدىن خەۋەر يەتكۈزۈپ :

— ئۇ بىچارە دىلدارغا رەھىم كەلدى ، — دەپتۇ .

مەھبۇب دەرۋازىۋەنگە ئەمر قىلىپ :

— بارغىن ، مىسكىن غېرىبنىڭ بېشىدا ئولتۇرغىن . ئەگەر ئۆلۈپ كەتسە ، ئىززەت - ھۆرمىتى بىلەن كېپەنلەپ ، كىشىگە ئۇقتۇرماي ، مۇشۇ باغنىڭ خالىي يېرىگە دەپنە قىلغىن ، ئۇنىڭ ئارزۇسىنى ئەمەلگە ئاشۇرغان بولاي . ئەگەر ھايات قالسىمۇ كەچ چۈشكەندە ئېلىپ كەلگىن ، كېسىلىنىڭ ئىلاجىنى قىلغايمىز . ئەگەر كۆز ئالدىمدا ئەجەل يەتسىمۇ ، ھوشىغا كېلىشىنى كۈتۈپ ئاخىرقى رازىلىقىنى ئالغايمەن ! — دەپتۇ .

دەرۋازىۋەن ئۇنىڭ پەرمانىغا بىنائەن شۇ كۈنى بېشىمدا ئولتۇرۇپ ، قۇۋۋەت شەربىتىنى ئاغزىمغا ئارقا - ئارقىدىن تېمىتىپ تۇرۇپ ، كەچ بولغاندا ھەرەم بېغىغا ئېلىپ باردى . ئۇ ۋاپادار دىلدار رەھىم ئەيلەپ ، ئۆزىنىڭ تېۋىپىنى چاقىرتىپ ئاغرىقىمنىڭ ئىلاجىنى قىلىشقا بۇيرۇدى . تېۋىپ بەدىنىمدىن زەئىپلىكتىن باشقا كېسەللىك ئالامىتىنى تاپالمىدى . ئۇ مېنى پەقەت قۇۋۋەت شەربىتى ۋە ئاسان ھەزىم بولىدىغان لەززەتلىك تائاملار بىلەن داۋالاپ ئۈچ كۈننى ئۆتكۈزدى . تۆتىنچى كۈنى كېچىسى ھوشۇمغا كەلدىم . كۆردۈمكى ، زۇلەيخا سۈپەت مەھبۇبە بېشىمدا ئولتۇرۇپ ، گۈل يۈزىگە ياشلىرىنى ئاققۇزغىنىچە ، ئاغزىمغا ئۆز قولى بىلەن شەربەت تېمىتىۋېتىپتۇ .

بېيىت

ئاشىق دەردىنىڭ داۋاسى ، ياخشىسى ، مەشۇق ئىرۇر ،
بەلكى پەرھاد ئاغرىقىنىڭ شەربىتى شېرىندۇرۇر.

شۇنداق قىلىپ ، مەيخورلارنىڭ كۆزىدەك ھىجران پەردىسى قاپلىغان كۆزۈمگە ئۇنىڭ ئىزىنى لەئلى - جاۋاھىر سۈرمىسىدەك تارتىپ ، قانغۇدەك يىغلىغاندىن كېيىن مېھرىبان شەپقەتچىمنىڭ ئىلتىپاتلىرى سايىسىدا بىمار تېنىمنىڭ شىپاسى ، كۆڭۈل ۋە جان بېغىمنىڭ ئارامى ھاسىل بولدى . ئۇ ئاتا قىلغان چەكسىز مېھرىبانلىق بىلەن پۈتۈن ئاغرىق

ئازابىدىن خالاس تېپىپ ، هاياتلىققا قايتىدىن ئۈمىد باغلىدىم . كۈندىن كۈنگە ماغدۇرۇمغا كېلىپ ، 20 كۈن بولغاندا پۈتۈنلەي ئەسلىمگە كەلدىم . شۇ جەرياندا ئۇل ئاي يۈزلۈك دىلدار هالىمدىن خەۋەر ئالدى .

ئۇ ساقايغانلىقىمنى كۆرۈپ سورىدى :

— ئەي يىگىت ، مەقسەت ـ مۇددىئايىڭ نېمىدۇر ؟

مەن بىقارارلىق ئىلكىدە تارام ـ تارام ياش تۆكۈپ :

— پىدايىڭدۇرمەن ! — دەپ جاۋاب بەردىم .

نەزم

كۆڭۈل دەردىكى پىنهاندۇر ئىچىمدە ،
ئىرۇرمىش ئامان ـ بەخت كۈلپەت ئىچىدە.
گەر ئاهىم خورمىدەك ئايرىلسا شاختىن ،
ئىرۇرمىش يۈزمىڭ گۈل ھەسرەت ئىچىدە .

نەزمدىن كېيىن ئېيتتىم :

— ئى دەردىڭدە سولاشقان جىسمىمنىڭ پەرۋىشچىسى ، مۇددىئايىم بۇ ئەرزىمەس جېنىمنى باسقان ئىزلىرىڭغا پىدا ئەيلەپ ، قەدەملىرىڭ تەگكەن توپىنى تۈتىيا بىلىپ كۆزۈمگە سۈرتۈشتۇر . خىزمىتىڭدە بولۇش شەرىپىگە ئېرىشكىنىمدىن بۇيان ، سۈنغان كۆڭلۈمدە هېسابسىز تۈگۈنلەر بار .

ئۇ چىن دىلىدىن قايغۇرۇپ دېدى :

— ئى يىگىت ، دەرۋەقە مەندە سېنىڭ ھەققىڭ تولىدۇر . قورقىمەنكى ، قىيامەتتە ئۇنىڭ هېسابىنى قانداق بېرەرمەن ؟ ئەگەر سەن مېنىڭ خىزمىتىمدە قاچانغىچە تۇرساڭ ، مەن ھەم سېنىڭ رازىلىقىڭنى ئېلىشنى ئىستەيمەن . ئىشەنگىنكى ، قەدەملىرىمنى مەسلىھىتىڭ بويىچە باسـ قايمەن .

ئۇ ئاخىرىدا ئۆزىنىڭ ئەسلىي نەسەبىنى ئاشكارىلاپ ،

سەرگۈزەشتىلىرىنى بايان قىلدى . مەلۇم بولدىكى ، ئۇ شام پادىشاھىنىڭ قىزى ئىكەن .

مەلىكە بىلەن تاز

ئى يىگىت ، بىلگىن ۋە ئاگاھ بولغىنكى ، مەن شام پادىشاھىنىڭ قىزىدۇرمەن . ئاتامنىڭ مەندىن بۆلەك پەرزەنتى يوق ئىدى . شۇڭا مېنى بەك ئەتىۋارلايتتى . مەن ئۆزۈمنى بىلمەي هاراق ـ شارابقا بېرىلىپ كەتتىم . پۈتۈن شەھەردىكى گۈل يۈزلۈكلەر ، ئولۇغزادىلەر ، ئەكابىرلار ، ساھىبجامالالارنىڭ ھەممىسى قەدەھ شادلىقى بىلەن مېنىڭ ياخشىلىقىم نۇرىدىن بەھرىلىنىپ كۈنلىرىنى خۇشال ئۆتكۈزەتتى . سازەندە كېنىزەكلەرنى كۆپرەك خىزمىتىمدە ساقلايتتىم . قىسقىسى ، ئويۇن ـ تاماشا سورۇنلىرىنى ئۇيۇشتۇرۇشقا كۆپلەپ ۋەج سەرپ قىلىپ ، ئۆمرۈمنىڭ باھارىنى غاپىللىقتا ئويۇن ـ كۈلكە بىلەن ئۆتكۈزدۈم . شۇنداق قىلىپ ، مەلۇم بىر ئايەم كۈنى يېتىپ كەلدى . بۇ زۇلھەججە ئېيى بولۇپ ، شارابنى تەرك قىلماقلىق لازىم ئىدى . ئەمما ، ئويلىدىمكى ، شۇ كۈنلەرنىڭ ئالدىدىمۇ خۇمارلىق سەۋەبىدىن ئاغرىپ قالغان ئىدىم ، يۈرىكىم ئاغرىپ ، پۇت ـ قوللىرىم تىترەيتتى . خۇدا بۇنداق چىدىغۇسىز ئاغرىقنى دۈشمەنلىرىمگىمۇ كۆرسەتمىسۇن !

قېشىمغا نەدىندۇر پەيدا بولغان دەرۋازىۋەن ھالىتىمدىكى ئۆزگىچىلىكنى كۆرۈپ ، ئىچ ئاغرىتقان تەلەپپۇزدا ئېيتتى :

— مەلىكە ، كۆكنار ئىچسىلە ساقايغان بولاتتىلە .

— بۇ كەمگىچە « كۆكنار » دېگەننى ئاڭلىماپتىكەنمەن ، ھازىر قىلىڭلار ! — دېدىم .

ساراي غوجىدارى چىقىپ كۆكنار تېپىپ كەلدى . ئۇ 8 — 9 ياشلاردىكى بىر تازچاقنى ئەگەشتۈرۈۋالغان ئىدى . بالىنىڭ ئۇچىسىدىكى جۇلجۇل كىيىملەر كىشىنى يىرگەندۈرەتتى . جەندىسىنىڭ

رەڭگى كۆكنار شىرنىسىدىن پەرق ئەتكۈسىز ئىدى. كىگىز بۆك، كالتە ئىشتان كىيىپ، بېلىنى نەچچە يەردىن ئۈلانغان شوينىدا باغلىۋالغان بۇ تازچاق كۆكنار كوزىسىنى تۈتۈپ تۇراتتى. ئويلىدىمكى، دەرۋازىۋەننىڭ بۇ تازچاقنى ئېلىپ كېلىشتىكى مەقستى مۇشۇ پۇرسەتتە مەندىن بىرمۇنچە پۇل ئۈندۈرۈۋېلىش ئىدى.

پەلەكنىڭ گەردىشى پىتنە رېڭىنى چېچىپ، ھىيلە - نەيرەڭلىرىنى كۆرسىتىشكە باشلىدى. ئۇل نومۇسسىزنى كۆرۈش بىلەنلا ۋۇجۇدۇمغا قەھر - غەزەپ يۇزلەندى - دە، دەرۋازىۋەنگە كايىدىم.

ئۇ كۈلۈپ تۇرۇپ دېدى:

— سالامەت بولغايلىكى، خۇدانىڭ بەندىسىگە ھاقارەت نەزىرى بىلەن قارىماق ياخشى ئەمەس، ھەقىقەتتە ھەممىمىز بىر دەرگاھنىڭ بەندىسىدۇرمىز.

ئى يىگىت، شۇ ھامان ئۇ تىلى كېسىلگۇرنىڭ سۆزى تەسىر قىلدى. دەرۋازىۋەن ساقىي بولۇپ قەدەھنى كۆكنارغا تولدۇرۇپ، قىزلار- نىڭ ھەممىسىگە ئاز - ئازدىن ئىچۈردى. ئۇلارنىڭ تەكلىپى بىلەن مەنمۇ خېلى ئىچتىم. بىردەمدىن كېيىن، كۆكنارنىڭ كەيپى خۇمارىمنى بېسىپ، باش ئاغرىقىدىن خالاس تاپتىم ھەم ناھايىتى راھەتلەندىم. قىزلار بولسا ھېلىقى تازنى ئارىغا ئېلىۋېلىپ، ھەزىل سۆزلەر بىلەن ئازار بەرمەكتە ئىدى، تاز ئاھانەتكە چىدىماي يىغلاۋاتاتتى.

— ئۇنى يىغلىتىۋاتقان بىئەدەپلەر كىمدۇر؟ — دەپ ۋارقىرىغان ئىدىم، دەرۋازىۋەن:

— بۇ بالا ناھايىتى مەسخىرىۋازدۇر، — دېدى.

— بۇ كىچىككىنە تۇرۇپ قانداقمۇ چاقچاق قىلالىسۇن؟

— ئۆمۈرلىرى ئۇزاق بولغاي، — دېدى دەرۋازىۋەن، — بۇ بالا ھارامدىن بولغان، كۆكنارخانىلاردىكى تامام يارەنلەر ئۇنىڭ دوستلىرى- دۇر.

— چاقىرغىن، مەن ئۇنى بىر كۆرەي، — دېگەن ئىدىم.

دەرۋازىـۋەن بـاشلاپ كـىـردى . شوخلۇقتىن دەرۋازىۋەنگە بىرنەچچە ئېغىز سـۆز قـىـلـىـۋىدى ، كىچىكلىكىگە باقماي سۆزگە ئۇستىلىقى دەرۋازىۋەننى ئوسـال ئەھۋالـغـا چـۈشـۈرۈپ قويدى . ئۇنىڭ چاقچاقلىرىدىن ھۇزۇرلىنىپ كـۈلـدۈم . غوجىدارغا پەرمان قىلىپ كۆكنار ئەكەلگەن كوزىسىنى ئالتۇنغا تـولـدۇرغۇزۇپ بەردىم ۋە كۈندە كۆكنار ئەكىلىشنى بۇيرۇدۇم . ئۇ بۇيرۇ- قـۇمـنـى بـەجـا كـەلـتـۈردى . دەرۋازىۋەنمۇ ئۇنىڭ بىلەن ھەزىل قىلىشىپ كۆكنار ئېلىپ ئىچىپ تۇردى .

ئۇلـۇغ ئايـەم كـۈنلىرى تۈگىگەندىن كېيىن يەنە شارابخورلۇققا بې-رىـلـدىم . كۆكنار ئىچكۈم كەلسە يۈرىكىم ئاغرىپ ، كۆز ۋە بۇرۇنلىرىمدىن سـۇ تـامـاتـتـى . بۇنداق چاغدا ھېلىقى تازنى ئەسلەيتتىم . ئۇ يەنە كۆكنار ئەكـېـلـەتـتـى ، سۆھبەتلىرىمىزگە قاتنىشاتتى ، گاھىدا بەزمىلەردە ئۇنىڭغا شارابلار ئىچۈرەتتۇق . لېكىن ئۇنىڭ ئۇچىسىدا يەنىلا ئەسكى تون ، كىگىز بـۆك ، كـالتە ئىشتان بار ئىدى . تۇرغان تۇرقى بەك سەگگۇەيران ئىدى . گـۇمـان قـىـلـدىـمكى ، مەن بەرگەن ئالتۇننى خوجايىنىغا بەرسە كېرەك ، شۇڭا ئۇ ئالتۇنلار كۈپايە قىلماپتۇ .

— ئۇنـىـڭ كـوزىـسـىـنـى ئالـتۇن - تىللاغا تولدۇرۇپ بېرىڭلار ، ئۇستـۋىـشـىـنى ئوڭلىۋالسۇن ، بۇنداق ئىنئام قىلىش يەنە ئالتە ئايغىچە شۇ تەرىقىدە داۋاملاشسۇن ! — دېدىم .

ئەمـمـا ئۇ يـەنىلا جۇلجۇل كىيىملىرى بىلەن كېلەتتى . ئاخىر دوق قىلدىم :

— ئۇسـتۋىشىڭنى نېمىشقا يېڭىلىمايسەن ؟ ساڭا بەرگەن ئالتۇن - تىللالار نەگە كەتتى ؟

بالا يىغلاشقا باشلىدى ۋە ئېيتتى :

— مـەن ئـىـگـە - چـاقـىـسىز بىچارە يېتىمدۇرمەن . ئۇستازىم مېنى چـاكـار قـىـلـىـۋالـغـان بولۇپ ، ھەققىمگە يىلدا بىر تىللا ، كۈندە بىر نان بېرىدۇ . ھەرقانداقلىكى نەرسە تاپسام ئېلىۋالىدۇ .

ئۇنـىـڭ ئۇسـتـازىـنـىـڭ نامەردلىكى تۈپەيلى كۆڭلۈمدىن :« مۇشۇ

كىچىك بالىنىڭ ۋاستىسى بىلەن دىنار تېپىۋاتسا كېرەك » دېگەن ئوي كېچىپ ، ئۇنىڭغا ئېيتتىم :

— كۆكنار ئېلىشنى بىلەمسەن ؟ بىزنىڭ قېشىمىزدا تۇرغىن .

— ئەگەر مۇناسىپ كۆرسىلە ، ئىنتىلىرىغا خىزمەت قىلغايمەن ، — دېدى ئۇ .

ئاندىن دەرۋازىۋەنگە بۇيرۇق چۈشۈردۈم :

— بۇ بالىغا ئوبدان قارا ، كۆكنار ئەسۋابلىرىنى تەييارلاپ بېرىپ ، ھالىدىن خەۋەر ئالغىن !

شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭغا يېڭى كىيىملەر ئېلىپ بەردىم ، بېشىدىكى جاراھەتكە ئامال قىلدىم . ئۇ مەينەتچىلىكتىن خالاس تېپىپ ، يارىشىملىق لىباسلارنى كىيدى ، لەززەتلىك تائاملارنى يەپ ئەھۋالى كۆنسېرى ياخشىلاندى ، ھۆسنىگە تولۇپ قاملاشقان يىگىت بولدى . كېنىزەك ۋە ئۆلپەتلىرىم ئۇنىڭ سۆھبىتىدىن زوق - لەززەت ئالار ئىدى . ئادەم بالىسى ياخشى پەرۋىش تاپسا تېزلا يېتىلىدىكەن . ئاخىر ئىش شۇ يەرگە يەتتىكى ، ئۇنىڭ مۇھەببەت قوزغاتقۇچى كۆزلىرىدىن چاقنىغان ئۆتكۈر نۇرلار كۆزلىرىمدە چېقىن پەيدا قىلدى ، مۇھەببەتلىك بىقىشى كۆڭۈل قەسرىمدىن جاي ئېلىپ ، بىردەم كۆرمىسەم ۋىسال تەشنالىقى قىينايتتى ، كۆڭلۈم ئارامسىزلىنىپ ئىچىم سىقىلاتتى ، ئەقىل - ھوشۇمدىن ئايرىلغاندەك بولاتتىم ، كۆزلىرىمدىن ياشلار تۆكۈلەتتى . ئۇنىڭ كۆزلىرى بىلەن كۆزلىرىم ئۇچرىشىپ قالغاندا ، پۇت - قوللىرىم تىترەيتتى ، روھىي ھالىتىمنى كۆرگەنلەر ئىشقتا گىرىپتار بولغانلىقىمنى سېزىۋالالايتتى .

بېيىت

رەڭگىروھى ئۆچمەكلىك ، يۈرەك رەتسىز سوقماقلىق ،
يىراق ئەمەس ئاشىقتا ھامان رەسۋا بولماقلىق .

ئۈچ يىلغىچە ئۇنىڭ بىلەن ئىشقۋازلىق قىلىپ ، مۇھەببەتنىڭ

ھىجر ـ ۋىسال مەنزىللىرىنى ھەر تەرىقە باستىم . بۇ ھالنى كۆرگەن يېقىن قاياشلىرىم ، ئىنىكئانىلار مەسلىھەت بېرىپ :

ـــ بۇ تازىنى خالايىقنىڭ كۆزىدىن نېرى قىلىپ ، ئىشقۋازلىقنى خۇپىيانە ئېلىپ بارغايلا ، مەلىكە . بولمىسا كۆڭۈللىرىگە مالاللىق يېتىدۇ ، ئۇ خالايىق بىلەن خىزمەتكار سۈپىتىدە كۆرۈشكەي ! ـــ دېدى .

بۇ مەسلىھەتنى خوپ كۆرۈپ ، تازىنى خىزمەتكارلار قاتارىدا تەمىنلىتىن بەھرىمەن بولۇشقا پەرمان چۈشۈردۈم . ئىككى مىڭ تىللا سەرپ قىلىپ ، بازارنىڭ ئاۋات كوچا دوقمۇشىغا ئۇنىڭغا ئاتاپ سودىگەرچىلىك دۇكىنى سالدۇرۇپ بەردىم . دۇكان ئالاھىدە زىننەتلەندى . كىشىلەر ھەر جەھەتتىن مېنىڭ يۈز ـ خاتىرەمنى قىلىپ ئۇنى ھۆرمەتلىشەتتى . ئاتام ۋە ئوردىغا لازىملىق نەرسىلەر ئۇ دۇكاندا تەل ئىدى . غۇلاملار ئۇنىڭ ئالماق ـ ساتماق ئىشلىرىغا ياردەملىشەتتى . قەسىر باغچىسىدىن ئۇنىڭ دۇكىنىغىچە يەر ئاستى يول ياسالغان بولۇپ ، بۇنى ئىنىكئانا بىلەن قىزى ۋە دەرۋازىۋەندىن باشقا ئادەم بىلمەيتتى . ئۇلار كېچىسى ئەل ئۇيقۇغا پاتقاندا ئۇنى خىزمىتىمگە ھازىر قىلاتتى ، بەزمە ـ سۆھبەتىمىز سۈبھىگىچە داۋاملىشاتتى . مۇشۇ تەرىقىدە كۆڭلۈمنى بىر مەزگىل خۇش قىلىپ يۈردۈم . ئاشىقى ـ دىۋانىلىق دەستىدىن ئەلنىڭ تەنە ـ مالامىتىگە كۆمۈلۈپ ، بېشىمنى كۆتۈرەلمىگۈدەك ھالغا يەتتىم . لېكىن ، خىزمەتكارلار ئەدەپ يوللىرىنى تۇتۇشنى ئوبدان بىلەتتى .

كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئۇ ھايا بېغىنىڭ غۇنچىسىنى كۆڭلى پەرىشان ھالدا كۆرۈپ ، بۇنىڭ سەۋەبلىرىنى سورىدىم . ئۇ دېدىكى :

ـــ شەھەرنىڭ چېتىدە بىر باغنى كۆردۈم . ئۇنىڭدەك خۇش ھاۋالىق جاي بۇ ئىقلىمدا تېپىلمايدۇ . باغنى ئىگىسى ساتماقنى ئىختىيار قىپتۇ . باھاسى ئۈچ مىڭ تىللا ئىكەن . ماڭا مىڭ تىللاغا بەرمەكچى بولدى .

ئۇ گېپىنى تۈگىتىپ بىردىنلا شۈكلەپ قالدى . بىلدىمكى ، ئۇنىڭ خەجى تۈگەپتۇ . ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئىزدەپ باغنىڭ پۇلىنى بېرىپ

سىتۋالدىم. شۇ كېچىسى باغنى كۆرۈپ باقماق ئۈچۈن باردىم. ئەلھەق، شادلىق ئەيشىنىڭ خۇشاللىق بېغى ئىكەن. باغنىڭ ئوتتۇرىسىدا بەش كۆل بولۇپ، ھەربىر كۆلنىڭ ئەتراپىدا ئۆستۈرۈلگەن ئۆزگىچە گۈل - گىياھ ۋە بوستانلار زىننەت بېرىپ تۇراتتى. گەپنىڭ نەق ئۆزىنى ئېيتقاندا، ئۇنىڭ رازىلىقىنى ئىزدەيتتىم. ئۇنىڭسىز گېلىمدىن بىر تېمىم سۇمۇ ئۆتمەيتتى. ئۇنىڭ شوخلۇقى كۆڭلۈمنىڭ خۇشاللىقى ئىدى. راست، مەشۇقنىڭ رىزاسى ئاشىقلار مەزھىپىدە پەرزدۇر. مەلۇم ۋاقىت مۇشۇ تەرىقىدە ئۆتتى.

بىر كېچىسى ئۇ ئېيتتىكى:

— رۇملۇق بىر كېنىزەك بولۇپ، سازەندىلىكتە تەڭدىشى ئاز ئىكەن. ئىگىسى ئۇنى ساتماقچى بولۇپتۇ. نەغمە ئىلمىدا، خىزمەت بابىدا گەپ كەتمەيدۇ.

ئۇ شۇلارنى دەپ، جىم بولدى. بىلدىمكى «شۇنىڭ خىزمىتىنى خالايدىكەن». كۆپ ئويلاپ تۇرمايلا، يەنە ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئىزدەپ، رۇم كېنىزىكىنى 200 تىللاغا سېتىۋېلىپ خىزمىتىگە قويدۇم. مەن ھەم ئۇ كېنىزەكنىڭ سۆھبىتىدە بولۇپ، نەغمىسىنى ئىشىتتىمكى، تەرىپلىگەندىنمۇ ئارتۇق ئىكەن. ئۇنىڭغا نۇرغۇن ئالتۇن ۋە ئالتۇن - جاۋاھىر زىبۇزىننەتلەرنى ئىنئام قىلدىم. پۇرسەت تاپسامالا سۆھبەت - نەغمىسى بىلەن كۆڭۈل ئېچىپ، بىر ئاي شۇ تەرىقىدە ئۆتتى.

بىر كېچىسى ئۇ يىگىتنى چاقىرغىلى ئىنىكئانىنى ئەۋەتكەن ئىدىم، «مەلىكە تەقسىراتلىقىمنى ئەپۇ قىلغاي، بۈگۈن كېچە بېشىم ئاغرىپ تۇرىدۇ، خىزمىتىگە بارالمايمەن» دەپ قايتۇرۇپتۇ. بۇ گەپنى ئاڭلاپ، ئۆزۈم كۆرگىلى باردىم. كۆردۈمكى، ئۇ كېنىزەكنىڭ ئېتىكىگە بېشىنى قويۇپ، ئۆزىنى يوقاتقان ھالدا ئىشرەتۋازلىق قىلىۋېتىپتۇ. ئۇنىڭ ئاجىزلىق قىلىپ كېنىزەككە كۆڭۈل بەرگەنلىكىنى بىلدىم. قول - پۇتلىرىمغا تىترەك ئولاشتى، لېكىن بىلىندۇرمەسلىككە تىرىشتىم. ئۇلار مېنى كۆرۈپ جىددىيلىشىپ كەتتى - دە، دەرھال ئورنىدىن قوپۇپ، ھەرقايسىسى بىر-

دىن بۇلۇڭغا بىرىپ ئولتۇردى . بۇ ئىشنى يۈزىگە سىلىشنى راۋا كۆرمەي ، مېھرىبانلىق كۆرسەتتىم . كېنىزەك ئۆزىنىڭ ئالدىراشلىقى ۋە ئاجىزلىقىنى ئىزھار قىلىپ يىغلىماقتا ئىدى . يىگىت بولسا مېنىڭ بىلەن ئاۋۋالقىدەك مۇئامىلىدە بولمىدى .

ئەلقىسسە : شۇندىن تارتىپ راھەت يۈزىنى كۆرمىدىم . ئەكسىچە كېچىلىرى نالە - پەرياد چېكىپ تۈننى تاڭغا ئۇلايتتىم . ئۇ نەچچە كېچە يېنىمغا كەلمىدى . مەن ۋىسال ئارزۇسىدا بىتاپ بولۇپ ، بىر كىشىنى چاقىرىپ كېلىشكە ئەۋەتتىم . ئۇ :

— ئۆيدە يوقكەن ، — دېگەن خەۋەرنى ئېلىپ كەلدى .

ئىشق ئوتىدا كۆيۈپ ، خالايىق ئۇخلىغاندا ئورنۇمدىن تۇردۇم - دە ، خىزمەتكارلىرىمدىن بىرنى ھەمراھ قىلىپ ئۇنىڭ ئۆيىگە باردىم . ئىلتىپاتىم بىلەن ھال سورىغىلى كىرىپ كەتكەن خىزمەتكار قايتىپ چىقىپ دېدىكى : « ئول كېنىزەك بىلەن ئۆلپەت بولۇپتۇ ، بۈگۈن كېچە تەشۋىشسىز ھالدا باغقا بېرىپ تاماشا قىلماقچىكەن » .

بۇ گەپنى ئاڭلاپ كۆز ئالدىم قاراڭغۇلاشتى ، ھوشۇمدىن كەتكىلى تاس قالدىم . ئۆزۈمنى تۇتۇۋېلىپ باغ تامان راۋان بولدۇم . باغنىڭ ئىشىكى تاقاقلىق تۇرۇپتۇ . كۆپ مۇشەققەتلەر بىلەن باغقا كىرىپ كۆردۈمكى ، ئىككىسى كۆڭلەكچان ھالدا بىر - بىرىگە شىرنە - شېكەردەك چاپلىشىپ باغنىڭ بىر چېتىدە ئىشقۋازلىق پەيزىنى سۈرۈۋېتىپتۇ . قاراشقا تاقىتىم تۈگەپ ، پۇتلىرىمدىن ماغدۇر كەتكەن ھالدا جايىمدا ئولتۇرۇپ قالدىم . تىلىم ھەم سۆزگە كەلمەيتتى .

ئۇلار جامنى قولىغا ئېلىشتى . كېنىزەك مەن تەرەپكە قاراپ ئولتۇرغان ئىكەن ، ئىختىيارسىز بۇ نەزمنى ئوقۇدۇم :

نەزم

نە ئەيلىدىمكى پەلەككە بى ۋەسلە داغ قىلىپ ،
ئەجەل دەۋاسىدا مېنى كۈنۈتۈن سوراق قىلىپ .

كېنىزەك ئاۋازىنى ئىشىتىپ تونۇدى، جامنى يىراق تاشلاپ قولىنى يىگىت تەرەپكە سىلكىپ تۇرۇپ:

— ئەي يىگىت، جۈپتۈك بار تۇرۇقلۇق، يەنە مەن بىلەن ئىشقىۋازلىق قىلىشنىڭ سەۋەبى نېمە؟ نېمە ۋەجىدىن ئۇنىڭغا ۋە ماڭا ئازار يەتكۈزىسەن؟ — دېدى.

ئاندىن يىگىت ماڭا بېقىپ ئېيتتىكى:

— ئى مەلىكە، خۇدا سىلىنى سالامەت قىلسۇن. مېنىڭ بىلەن نېمە ئىشلىرى بار ئىدى؟ ماڭا ئات - تۆگە ساتقانمىدىلە ياكى مېنى پۇلغا سېتىۋالغانمۇ؟ مەن خانىماندىن كەچتىم، سىلىمۇ مەندىن كەچسىلە ئەمدى!

— ئى نامەرد! — دېدىم ئۇنىڭ قىلغان ياخشىلىقلىرىمغا بەرگەن جاۋابىنى ئاڭلاپ، — مەن ھەمسۆھبىتىڭدىن بەھرە ئالسام نېمە بوپتۇ؟

— ئۆزۈمنى ئۆلتۈرمىگۈچە كۆڭۈللىرى تىنمايدىغان ئوخشايدۇ! — دېدى ئۇ.

پىتنە قوزغىغۇچى كېنىزەك مازاق كۈلكىسى بىلەن ئۇنىڭ جاسارەت ئوتىنى تېخىمۇ ئۇلغايتتى.

شۇنىڭ بىلەن ئۇ مەن ئېلىپ بەرگەن خەنجەرنى غىلىپىدىن چىقىرىپ ئۆزىگە سالماقچى بولغان ئىدى، ئالدىغا يۈگۈرۈپ بېرىپ ئىككى قولىنى تۇتۇۋالدىم ۋە پۇتلىرىنى سۆيۈپ تۇرۇپ:

— پىدادۇرمەنكى، ئۆلتۈرۈشكە توغرا كەلسە مېنى ئۆلتۈرگىن. ئۆلۈمگە مەنلا لايىقتۇرمەن! — دېدىم.

ئۇ قەھر - غەزەپ بىلەن خەنجەرنى كۆكرەك - بېقىنلىرىمغا، بىلەك - يۈزلىرىمگە سانجىۋەردى. ھايال ئۆتمەي ھوشۇمدىن كېتىپ، كېيىنكى ئىشلارنى بىلمىدىم. ھوشۇمغا كەلسەم سەن بېشىمدا تۇرۇپسەن. ھېلىقى باغنىڭ بىر تەرىپى شەھەر قورغىنى بولۇپ، ئۇ مېنى ساندۇققا سولاپ قورغاننىڭ خەندىكىگە تاشلىغان ئىكەن. رىزقىم تۈگىمىگەن ئىكەن، خەندەكنىڭ بويىغا چۈشۈپتىمەن. سەن سەۋەبچى بولۇپ ھايا-

تىمنى قۇتقۇزۇۋاپسەن .

بېيت

ئەگەر ئالەم قىلىچىنى قولغا ئالسا ،
كېسەلمەس ئاللادىن بىئىزنى زىنھار .

مەن تۆكۈلگەن قېنىمنىڭ بەدىلىگە ئۇنىڭدىن قىساس ئالدىم . ئۇنى يۇقىرى مەرتىۋىگە ئېرىشتۈرگەن ئىدىم ، ئاخىر بېرىپ ماڭا نېمىلەرنى قىلغانلىقىنى ساڭا سۆزلەپ بەردىم . مېنىڭ ئۇنىڭغا قانداق جاۋاب قايتۇرغانلىقىمنى كۆردۈڭ .

تۈز كورنىڭ ئۆلۈمى

ئى دەرۋىشلەر ، ئۇ كۈمۈش بەدەننىڭ غەيرىتى ۋە مەردانىلىقىغا ئاپىرىن - تەھسىنلەر ئوقۇدۇم . ئۇنىڭدىن سورىدىمكى :

— يېرىم كېچىگىچە ئىككىمىز بىللە ئىدۇق ، يېرىم كېچىدىن كېيىن ئۆيدە پەيدا بولغان بىساتلار نەدىن كەلدى ؟ ئىككىسىنى بىر ياقلىق قىلىپ بولۇپ غايىب بولغانلىرى قانداق ئىش ؟

— بىساتلارنى ئاتامنىڭ ئوردىسىدىن كەلتۈرگەن ئىدىم .

— ئۆيلىرىگە قانداق كىرەلىدىلە ؟ يوقاپ كەتكەنلىكلىرىنى قانداق چۈشەندۈردىلە ؟

— ئى يىگىت ، بىلمىسەڭ كېرەك ،— دېدى ئۇ چۈشەندۈرۈپ ،— شام پادىشاھلىقىدا شۇنداق بىر قائىدە باركى ، پادىشاھ ئالتە ئايغىچە ئۆزىنىڭ ئىشى بىلەن بولىدۇ ، يەنە ئالتە ئايغىچە خۇدايىتائالاغا ئىبادەت قىلىش بىلەن بولىدۇ . مۇشۇ كۈنلەردە ئاتام ئوردىدا ئەمەس ئىدى . ئانام ئەقلىنىڭ زىيادىلىكىدىن بۇنى ھېچكىمگە دېمەيتتى . دەرۋازىۋەنلەر مېنى ئىزدەپ تاپالمىغان ئىدى . سەن ئۇ يىگىتنى تەكلىپ قىلغىلى كەتكەندە ، مەن ئىستىقبالىنىپ ئوردىغا بېرىپ ئانام بىلەن كۆرۈشتۈم . ئۇ مېنى سالامەت ھالدا

كۆرۈپ، ئەھۋالىمنى سورىدى.

— ئى ئانا، خۇدا ئۆزى گۇۋاھكى، مەن ئۆز ئىختىيارلىقىم بىلەن غايىب بولمىغان ئىدىم. مەندىن ھېچقانداق خاتالىق ئۆتمىدى. نومۇسچىلىقىمغا دەز كەتكۈزمىدىم، — دېدىم.

ئۇ گېپىمگە ئىشەنمىدى. پەقەت تەكشۈرۈپ كۆرۈپ «ئامانەت»نىڭ جايىدا ئىكەنلىكىنى بىلگەندىن كېيىن، خۇشال بولۇپ ئاللاتائالاغا شۈكرىلەر ئېيتتى. مەن ئۇنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ، پۇتلىرىنى سۆيۈپ يالۋۇرۇپ، يەنە ئۈچ كۈنلۈك رۇخسەت سورىدىم. ئاندىن لازىمەتلىك نەرسە - كېرەك ۋە خىزمەتكارلارنى ئېلىپ، دېگەن مۇددەتتە قايتىپ كېلىشكە ۋەدە قىلدىم. ئانام مېنى ياخشى كۆرگەنلىكى ۋە سالامەت كۆرۈشكەنلىكىنىڭ خۇشاللىقىدا 33 ئۆيىنىڭ سەرەمجانلىرىنى بەردى. ئىككى تۇزكورنىڭ جېنىنى جەھەننەمگە ئۇزىتىپ بولغاندىن كېيىن، شۇ كېچىدىلا خىزمەتكار ۋە بارلىق سەرەمجانلارنى ئۆيگە قايتۇرۇپ كەلدىم.

ئى دەرۋىشلەر، ئول شېكەر تىل گۈزەل بىر ئېغىز گەپ قىلىپ يامغۇردەك ياش تۆكەتتى، بېشىدىن ئۆتكەن ۋەقەلەرنى سۆزلەپ تۈگەتكۈچە مېنىڭ كۆز ياشلىرىممۇ ئېقىپ يۈتتى. ئۇ سۆزىنى تامام قىلىپ بولغاندىن كېيىن:

— ئى يىگىت، ئەمدى قانائەتلەنگەنسەن؟ — دەپ سورىدى.

— ئى سېھرىنىڭ مېھرى، ھازىرچە قانائەت تاپتىم. شېرىن سۆزلەر بىلەن كۆڭلۈمنى خۇشال قىلدىڭ. جان - تېنىم ئۆزلىرىگە پىدا بولسۇنكى، كۆيگەن يۈرەكنىڭ دورىسى بولۇشقا رازىدۇرمەن.

سۆزۈمنى ئاڭلىغان مەلىكە خېلىغىچە ئويلىنىپ تۇرۇپ قالدى. ئاندىن ئاجىز دىلىمنىڭ سۇنۇقلۇقىنى نەزەرگە ئېلىپ، تۇتىدەك شېرىن تىللىرىدىن شەربەت تامدۇرۇپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

بېيت

توپان بالاسىغا دىل ۋە دىن بەردىم جان ھەم،
كەلكۈن كېلىپ ئېلىپ كەتتى ئۆيۈمدىن ھەم غەم.

بۇنىڭدىن بۆلەك ئىلاجىم يوقكى ، نومۇس ساقلىغايمەن ، كۆڭ-لۈڭگە ھەم ئازار بەرمەيمەن . بۇ شەھەردە تۇرۇپ رازىلىقىڭنى ئېلىشنىڭ ئامالىنى تاپالمىدىم . بۇ يەردىن كېتىشىڭ كېرەك ، سەھرا دەشتلەردە يۈرۈش ھىممىتىنى تەلەپ قىلماقلىق ئەۋزەل . تەقدىر قىسمىتىمۇ ئەزەلدىن شۇنداق بولۇپ كەلگەن ئىدى . ئەمدى ۋاقتىنى كۈتكىنىكى ، تەقدىرنىڭ قانداقلىقىنى كۆرەيلى .

ئى دەرۋىشلەر ، بۇ سۆزلەر پەرىشان كۆڭلۈمگە خاتىرجەملىك ئاتا قىلدى . بىرنەچچە كۈن دەرۋازىۋەنىڭ مېھمىنى بولدۇم . بىر كېچىسى كۆز يۇمماي ئۇل دىلدارنىڭ يولىغا ئىنتىزارلىقتا تىكىلىپ تۇراتتىم ، ۋاپادارلىق سەرۋەرىنى كۆرۈش نېسىپ بولدىكى ، كېچە قاراڭغۇسىدا ئابى-ھاياتتەك ئېقىپ كېلىپ :

— پۇرسەت غەنىيمەتتۇر ! — دېدى

غايىب بولغان مەلىكە

ئورنۇمدىن چاچراپ تۇرۇپ ، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن راۋان بولدۇم . ئۇ خاس ئاتخانىغا باشلاپ كىرىپ ، شامالدىن يۈگۈرۈك ئىككى ئاتنى ئىگەر - جابدۇقلىرى بىلەن قولۇمغا تۇتقۇزدى . ئاندىن ئۆيگە كىرىپ ، ئالدىن تەييارلاپ قويۇلغان ئىككى خۇرجۇن ئالتۇن - تىللا ۋە يېمەكلىكلەرنى ئېلىپ چىقتۇق - تە ، ئاتقا ئارتىپ شەھەردىن ئۇزىدۇق . شۇ ماڭغانچە مەنزىلى نامەلۇم سەپەرنى داۋاملاشتۇرۇپ ، كېچە - كۈندۈز دېمەي يۈر-دۇق . كۈندۈزلىرى بىرەر جايدا ئارام ئېلىپ ، ئاتنى ئوتلاتقاندىن باشقا ، قېنىپ ئۇخلاپ باقمىدۇق . يېمەكلىك تۈگىگەندە ياۋايى ھايۋانلارنى ئوۋلاپ كاۋاپ قىلىپ يېدۇق . قانچىلىك يول يۈرۈپ ، قەيەرگە ئۇلاشقىنىمىزنى بىلمەيتتۇق .

بىر كۈنى كېتىۋېتىپ ، ئۇل ئاي يۈزلۈك شۇنداق دېدى :

— ئى يىگىت ، نومۇسۇمنى ، مال ـ دۇنيانى ، يۇرتۇمنى سىنى دەپ تاشلىدىم . سەنمۇ ھېلىقى ۋاپاسىز ستەمكاردەك تۇزكورلۇق قىلارسەنمۇ ياكى ئەھدىگە سادىق بولارسەنمۇ ؟ ئۆز ۋاقتىدا ئۇنىڭدىنمۇ ياخشىلىق كۈتكەن ئىدىم .

مەن ئۈنچىقمىدىم . بىز بىر ئايچە مېڭىپ ، بىر كېچىسى يولدىن ئازغىنىپ كەتتۇق . ئالدىمىز باش ـ ئايىغى يوق چۆللۈك ئىدى . ھاۋانىڭ تىنجىقلىقىدىن ئەركىن نەپەس ئېلىشمۇ قىيىن توختايتتى ، ئاتلىرىمىزمۇ ھالىدىن كەتكەن ئىدى . ئاخىر بىر تۈپ دەرەخنى ئىلغا قىلىپ ، ئۇنىڭ سايىسىغا تەستە ئۇلاشتۇق .

مەن ئول ۋاپا پەرشتىسىنى ئارام ئېلىپ تۇرۇشقا سايىدا ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ ، يول ئىيىپ كېلىش ئۈچۈن ئاتلىق يۈرۈپ كەتتىم .

مەن قايتىپ كەلگەندە ئول جاھان ئاپتىپىدىن ئەسەر يوق ، ئەندىشىگە چۈشتۈم . « بىرەر ھەيۋار كىشى كېلىپ قالغان بولسا ، ئۇنى بۇ يەردە كۆرۈپ شام شەھىرىگە قايتۇرۇپ كەتكەن بولمىغاي » دەپ ئويلاپ ، ئۈستىۋېشىمنى ئۆزگەرتىپ شام تەرەپكە يۈردۈم . شەھەرگە يېتىپ بىرىپ ھېچ يەردىن دېرىكىنى ئالالمىدىم . ئۇنىڭ دەردىدە تولا يىغلاپ كۆزلىرىمدىن ياش ئورنىغا قان ئاقتى . جاھاندىكى بارچە شەھەرلەرنى ئاختۇرۇپمۇ بىر نىشان تاپالماي ياكى خەۋىرىنى ئالالماي : « يار ـ دوستىسىز تىرىك يۈرگەندىن كۆرە ، تىرىكلىك بىلەن ۋىدالاشقان ياخشىراق » دەپ ئويلىدىم .

بېيت

تىرىكلىك مەھبۇبىنىڭ دىدارىغا خاس ،
مەھبۇبسىز ياشماق ھاياتلىق بولماس .

راستىنى ئېيتقاندا ، ئۇ ھاياتلىق سۆيىنى ھاياتلىقىمدىكى مۇشۇ مۇساپىرچىلىقىمدا كۆرگەن بولسام ياكى خەۋىرىنى ئالالىسام قانداق بولۇپ

كېتەر ئىدىم ! ئاخىر ئۆزۈمنى ھالاك قىلماق قارارىغا كېلىپ ، بىر تاغنى كۆزلەپ ماڭدىم ـ دە ، ئۈستىدىن ئۆزۈمنى تاشلاپ تىرىكلىكتىن خالاس تېپىپ ، ئول جانان يولىدا جېنىمنى قۇربان قىلماقچى ، بۇ ئالەمنىڭ غەم ـ غۇسسەلىرىدىن بىراقلا قۇتۇلماقچى بولدۇم . تاغنىڭ خۇش ھاۋالىق بىر يېرىدە بىر زاھىت كىشىنى ئۇچراتتىم . ئۇ جايىنامازدا ئولتۇرۇپ ئىبادەت بىلەن شۇغۇللىنىۋاتاتتى . بۇلاق بويىغا سېلىنغان جايىنامازدا قۇرئان تىلا-ۋەت قىلىۋاتقان زاھىت مېنى يىراقتىن كۆرۈپ ئورنىدىن قوپتى ، قېشىغا بارغىنىمدا ھالىمنىڭ پەرىشانلىقىدىن خاۋاتىرلىنىپ ئەھۋال سورىدى . بۇ ھېكايەتنى ئول ھىدايەت يولىنىڭ مۇخلىسىغا بايان قىلىپ ، كۆڭۈل سىرلىرىمنى ئېيتتىم . ئۇ كەلگۈسىمگە پال سېلىپ دېدى :

ـــ خاتىرەڭنى جەم قىلغىنكى ، يىتتۈرگەن مەھبۇبىڭنى تاپىسەن . ئۇ تېخى ھاياتكەن ، ئۇنىڭ خىزمىتىنى قىلىشقا ئۈلگۈرىسەن ۋە لېكىن ساڭا ئىستانبۇل شەھرىنىڭ يولىدا دەردمەن ئۈچ دەرۋىش ھەمراھ بولىدۇ . ئۇلارنىڭ ھەر بىرى ئۆزىنىڭ ئۇلۇغ ئارزۇسى قەستىدىدۇر . ھەر-قانداق مەقسەتڭلار بولسا ، ئۇ شەھەرگە بېرىپ پادىشاھنىڭ خىزمىتىگە مۇيەسسەر بولغاندا ئاندىن ئەمەلگە ئاشىدۇ .

زاھىتنىڭ سۆزىدىن دىلدارىنىڭ ۋەسىل ۋەسپىنى بىلىپ ، شەۋق ۋە ئىشتىياق بىلەن شەھەر تەرەپكە راۋان بولدۇم ۋە مانا بۈگۈن سىلەر بى-لەن ئۇچراشتىم . زاھىتنىڭ پال ھۆكمىدىن بىرى توغرا چىقتى . بۇ روزىگار ئالەم ئەتە قايسى رەڭدە بويىلىدۇ ، پەلەك نەيرەڭۋازلىرى قايسى تۇپراقنى بېشىمىزغا چاچىدۇ بىلمەيمىز . ئەمدى سىلەردىن قايسىڭلارنى ۋاپادارلىق تەبىئىتىنىڭ دېمىغى تەقەززا قىلدى . سەرگۈزەشتىلىرىڭلارنى با-يان قىلساڭلار ، دەپ بىرىنچى دەرۋىش ھېكايىسىنى تۈگەتتى .

ئىستانبۇل شەھرىنى تەخت قىلغان پادىشاھ ئازادە بەخت بېشىغا كۈن چۈشكەن سەۋەبلىك يۇرتى ئۇتتەك يېنىپ ، ئۆزگە پاناھلىق تىلىدى ۋە زارلانغىنىچە ئاللاتائالاغا سېغىنىپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى :

يەككە ـ يېگانە ، قۇدرەتلىك خۇدا ،
ھاجەتمەنلەرگە نىجات بەر ئۇدا .

سەن بىلمەيدىغان ھېچ پىنهان يوقتۇر ،
مەشۇق ۋەسلىگە بولدى جان پىدا .

ئىبادىتىڭنى قىلاي مەن ئادا ،
ئىجابەت قىلغىن ئاشىققا دۇئا .

مۇشكۇل ئىشقا سەن سەۋەب قىلغۇچى ،
رەھىم قىلغايسەن ، ھالىمىز مانا .

ئۈچىنچى بىلىم

ئەجەم شاھزادىسىنىڭ ھېكايىسى

شۇ ئەسنادا ئىككىنچى دەرۋىش گېپىنى قىرىقۋېتىپ سۆزگە ئېغىز ئاچتى، كۆڭۈل غۇنچىسىنى ئېچىلدۇرماق مۇددىئاسىدا ھېكايىسىنى باشلىدى.

بېيىت

ئەزىز يارەنلەر ھوشيارراق بولغاي،
قىلغان ھېكايەم قۇلاققا تولغاي.

ئى ئەزىز دەرۋىشلەر، كەمىنە ئەجەم ۋىلايىتىنىڭ شاھزادىسى بولىمەن. ئاتامنىڭ مەندىن بۆلەك پەرزەنتى يوق ئىدى. مېنى ئۆز ئورنىغا ۋارىس قىلىش ئۈمىدىدە كىچىك ۋاقتىمدىلا تەختتە ئولتۇرغۇزۇپ، ئۆمۈر مەملىكىتىنى ماڭا تاپشۇردى. كىچىكلىكىمگە قارىماي ئاللانىڭ مەرھىمىتى بىلەن ئەلنى ئۆزۈمگە ئىتائەت قىلدۇردۇم. ئويۇن - تاماشا بىلەن جەبىر - مۇشەققەتسىز يارلىق چۈشۈرەتتىم. ياشلىقنىڭ تەقەززاسى بىلەن ئويۇن ۋە سەيلە - شىكارغا مەشغۇل بولۇپ، قۇشبېگىلەرگە:

— شىكار جابدۇقىنى مۇكەممەل قىلىپ، ئۆگىتىلگەن لاچىن، شۇڭقار، قارچىغا، تۇرۇمتاي، ئىنالگۇ، بەھرىن، قىرغى، تۇيغۇن قاتارلىقلارنى ئېلىپ، باشقا جانىۋارلارنى كەمەن ۋە دام بىلەن يىغىشتۇر-

عـايـمـز . شـكار قىلماقتا ئۈۋچىلار تەييارلىنىپ ، ياخشى سائەتتە سەھرا تەرەپكە يۈزلەنسۇن ! ـــ دەپ ئەمر قىلدىم .

شـكارغا چىققان كۆنى ئەمىرزادىلەر ، ئالىيلەر ۋە داڭدار ئۈۋچىلار ئوۋ قىلىش بىلەن مەشغۇل بولدى . مەن ئېگىز بىر جايغا چىقىپ ئۇلارنىڭ ئوۋ جـەريـانـىنـى تـامـاشا قىلىۋاتاتتىم ، بىردىنلا يىراقتىن كېلىۋاتقان بىر كېيىككە كۆزۈم چۈشتىكى ، ئۇنى تەرىپلەشكە تىلىم ئاجىزدۇر . تۇتقۇسىغا قـىـمـەت بـاھالىق جاۋاھىرات ۋە دۇر ـ تىللادىن كۆز قويغان كەمەندنى قـولـۇمـغا ئېلىپ كېيىكنى تىرىك تۇتۇش قارارىغا كەلدىم . چۈنكى ئۇنىڭ جـەۋلانـى ۋە گـۈزەللىكى ئەسلىدىكى نىيىتىمدىن ياندۇرغان ئىدى . لېكىن ئۇنىڭ دامىمغا قانداق چۈشۈشىنى بىلمەيتتىم . قول ئاستىمدىكىلەرگە ئۇنى تـۇتـۇشـنـى بـۇيـرۇدۇم . دىلاۋەرلـەر كەمەندلىرىنى تەييارلاپ ئۇنىڭغا ئات سـالدى . نەچچە ئات ئۇنى قوغلاۋىرىپ كاردىن چىقتى . ئەمما ھېچقايسىسى تـۇتالمىدى . ئاخىر ئۇ جانىۋار ئۇلاردىن يىراقلاپ مەن تەرەپكە يۈزلەندى . مـەن پـۇرسـەتنى غەنىيمەت بىلىپ ئۇنىڭغا كەمەند تاشلىدىم . ئۇ مەندىنمۇ قۇتۇلۇپ باياۋان تەرەپكە قاچتى . مەن ئەتراپىمدىكىلەرگە :

ـــ ھېـچـكـىـمـنـىـڭ ئۇ كـېـيـىك بىلەن كارى بولمىسۇن ، ئۆزۈم تـۇتـىـمـەن ! ـــ دەپ ، باشقىلارنى ئارىلاشتۇرماستىن ئۇنى قولغا چۈشۈر-مەككە ئارقىسىدىن قوغلاپ ماڭدىم . ئۇ ، يىراقتا قالسام ئوتلىغىلى تۇراتتى ، يـېـقىنلاپ كەمەند تاشلىسام قاچاتتى . شۇ تەرىقىدە چاشكا ۋاقتىدىن كۈن ئولـتـۇرغۇچە تاغۇدەشتىلەرنى كېزىپ يۈرۈپ ، ئېتىمنىڭ چاپقۇچىلىكى قال-مـىدى ، ئۆزۈممۇ ھالىمدىن كەتتىم . غەزىپىمگە پايلىماي كەمەندنى تاشلاپ كامانىنى ئېلىپ ، ساغداقتىن بىر تال ئوقنى سۇغۇرۇپ كىرىچكە تىرەپ تازا چـەنـلەپ ئاتقان ئىدىم ، تەقدىرنىڭ كارامىتى بىلەن ئاھۇنىڭ سۆڭگىچىگە تـەگـدى . ئۇ بـىـچـارە ئوقـنـىـڭ زەربـە زەخـمـىـدىن سەنتۈرۈلۈپرەك بىر ئېگىزلىككە يۈزلەندى ۋە ئاززاق مېڭىپ بىر تاغنىڭ ئېتىكىگە بېرىپلا غايىب بـولـدى . « يـىـقـىلغان بولۇشى مۇمكىن » دەپ ئويلاپ ، پىيادە ئاختۇرۇپ يـۇرۇپ تـاپـالماي كەچ كىردى . قاراڭغۇ چۈشكەندە تاغنىڭ يانباغرىدا بىر

گۈمبەز بىلەن بىرنەچچە تۈپ دەرەخ كۆرۈندى. گۈمبەزگە بېرىپ كىچىنى ئۆتكۈزمەكچى بولدۇم. يېقىن ئارىلىقتىكى بۇلاقنى كۆرۈپ، سۇيى ھا- ياتلىقتىن دېرەك بېرەتتى. ئۇنىڭ بويىدا ئولتۇرۇپ تەرەت ئېلىپ، تەپەككۇر قاينىمىغا چۆككىنىمچە ئولتۇراتتىم، بىردىنلا گۈمبەز ئىچىدىن ئادەمزاتنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى: «ئەي دوستۇم، ھەمراھىم، ۋاي پەرىشتەم! غەمدىشىم! — دەيتتى ئاۋاز ئىگىسى، — سېنى قايسى زالىم بۇ ئازابقا سالدى. خۇدادىن ۋە قىيامەت ئازابىدىن قورقمىغانمىدۇ؟ ئىلاھىم ئۇ بۇرادەر ۋە ھەمسۆھبەتلىرىدىن بەھرە ئالالمىغاي!»

ئۇنىڭ بۇ ئېچىنىشلىق نالە - زارلىرىنى ئاڭلاپ، ماڭمۇ بىر ھەسرەت ئۇلاشتى - دە، گۈمبەز تەرەپكە قەدەم قويدۇم. گۈمبەز ئىچىدە بىر ئاقساقال كىشى كىيىكنى قۇچىقىغا ئېلىپ سۆيۈپ يىغلىغىلى تۇرۇپتۇ. ئەمما ئۇنىڭ ئۇچىسىدا سىپاھلارنىڭكىدەك لىباس بار ئىدى، ئۆزى پالۋان- دەك كۆرۈنەتتى.

ئۇنىڭغا ئىززەت - ئىكرام بىلەن سالام قىلدىم. ئۇ سالىمىمنى ئىلىك ئېلىپ ئورنىدىن قوزغالدى، ئۆزرە ئېيتىپ ئولتۇرغۇزدۇم ۋە دېدىم:

— ئى ھەممەتلىك كىشى، بۇ خاتالىق مەندىن ئۆتتى. ئۇقماپتى- مەن، تەقسىراتلىقىمنى ئەپۇ قىلغايلا.

— ئى يىگىت، — دېدى ئۇ، — بەندىلەرنىڭ خاتالىقىنى خۇدايىتائالا كەچۈرىدۇ.

ئۇنىڭ ياردىمى بىلەن كىيىكنىڭ سۆڭگۈچىدىن ئوقنى چىقىرىپ، جاراھەتنى تاڭدىم. نامازشام بىلەن خۇپتەننى بىللە ئوقۇپ، سۆھبەت قۇردۇق. قورساق تويغۇزغاندىن كېيىن، ئۇيقۇ لەشكەرلىرىنىڭ ئەسىرىگە ئايلاندىم. چۈشۈمدە كۆردۈمكى، بىرنەچچە دەرۋىش گۈمبەزدە تۆت سەپ بولۇپ، ھەر بىرسى بىردىن پەردىنىڭ ئىچىدە ئولتۇرۇشاتتى...

يېرىم كېچە بولغاندا ئويغانسام، ھېلىقى بوۋاي بىر پەردىنىڭ ئىچىدە ئېچىنىشلىق نالە - زار قىلىپ يىغلاپ، مۇنۇ مەسنەۋىنى ئوقۇۋېتىپتۇ:

مەسنەۋى

كۆرگەيسەن ، ئى پەلەك ، تۆككەن يېشمنى ،
رەھىم ئەيلەپ ئوڭلىغىن قاتقان بېشمنى .

كۈندۈزى غەم - قايغۇ ، كېچىسى ئاھ - زار ،
قولۇمدىن ئىش كەتتى ، بولدۇم مەن ناكار .

تەلىيىم يوقلۇقتىن ھېچ بىر ئەسەر ① يوق ،
جان - تېنىم كۆيمەكتە ياكى خەۋەر يوق .

ئاخىر ، ئى تاش يۈرەك ، يوقمۇ رەھىمىتىڭ ؟
شەپقەت قىل دەردىمگە داۋا رەھىمىتىڭ .

دىل سىتەم تىغىدىن بويالدى قانغا ،
ئايلاندى كۆز ئالدىم مۇدھىش تۇمانغا .

بىر ئېغىز سۆزۈڭگە قىلدىم مەن ھەۋەس ،
مىڭ سۆزدىن بىر قېتىم سۆيسەم بولدى ، بەس .

ھەسرەتتە ئاقماقتا كۆزلىرىمدىن ياش ،
رەھمەتنى ئايىدىڭ يۈرىكىڭدۇر تاش .

ئۇنىڭ ئۆزى ۋە سۆزىدىن ھەيران بولۇپ پەردىنىڭ ئارقىسىغا ئۆتۈپ ، پەردىنى شۇنداق قايرىغان ئىدىم ، بىر تەختنى كۆردۈمكى ، سەپلەرنىڭ يۇقىرى تەرىپى قۇرۇقلۇق ئىدى . شاھانە سىلىنچىلار سېلىنغان تەخت ئۈستىدە فەرەڭ رەختلىرىدىن لىباس ، يۈڭ توقۇلمىدىن باش كىيىم كىيىپ ، شاھانە تاج تاقىغان بىر نازىنىن سەنەم ئولتۇرۇپتۇ . ھېلىقى بە-

① ئەسەر — بەلگە ، نىشان

چارە بوۋاي ئۇ ئاپتاپ تەلەتىنىڭ يۈزىگە يۈزىنى سۈركەپ بەكمۇ ئاجىزلىق بىلەن نالە قىلغىنى تۇرۇپتۇ. نازىنىن سەنەم تەڭداشسىز ھۆسن جامالىنىڭ تەمەنناسىدىن ئۇنىڭغا نەزەر كۆزىنى سالمايۋېتىپتۇ.

غەزەل

دىل بىلەن دىنىمنى ئالدىڭ، كەتتىم ھوشۇمدىن، ئەي جانان،
يۈرىكىڭ تاشمۇ سېنىڭ، رەھىم قىلارسەن، ئاھ، قاچان.

شوخ نىگار، كۆرسەت تېنىڭدىن مۇشك نىقابلىق خەزىنىنى،
تاشلىغىن كىيگەن لىباسنى كەلسەم كۆرەيمەن ھەر زامان.

زەررە تاقەت قالمىدى ئاتەش بولۇپ ئىشقىڭدا، يار،
ئاھۇزارىمنىڭ تۇمانىدىن قاراڭغۇ بۇ جاھان.

گەر بۈگۈن بىچارە بولدۇم، بىر ئەمەس، مىڭ پارەمەن،
ئۇستىخانىم پارە - پارە، تەندە تۇرماس ئەمدى جان.

ئەي گۈزەل كۈمۈش بەدەن، سەۋدا قىلىپ ئالدىڭ ئەقىل،
پەرىلەرنىڭ شاھى جانان، باققىنا بىر مەن تامان.

يا كېلىپ تۇتقىن قولۇم ۋە يا كېلىپ ئۇرغىن قىلىچ،
يەتمىسەم ۋەسلىڭگە بىر رەت مەن ھاياتتىن سەرگىران①.

مەن شۇنداق دەپ، ھۆركىرەپ يىغلىغىنىمچە ھوشۇمدىن كەتتىم. بىر چاغدا ھوشۇمغا كېلىپ كۆزۈمنى ئاچسام، ھېلىقى كىشى يۈزۈمگە سۇ سەپكىلى تۇرۇپتۇ.

بېيىت

ھەر نېمە دېگەنبىلەن مەن مۇپتىلا بولدۇم ساڭا،
كىم بىچارە بولسا ئۇندىن شەپقىتىڭنى ئايىما.

---

① سەرگىران — نارازى، خاپا

— ئى بوۋا، بۇ سەنەم كىم بولىدۇ، نام - نەسەبى قايدىندۇر ؟ بۇ قايسى ئېرىقنىڭ سەرۋىسى، قايسى باغنىڭ نەخلىسى ؟ قايسى خانىدانغا ھۇجۇم قىلىپ، بۇ ھۆرنى قانداق تەرىقە بىلەن قولغا چۈشۈردىلە ؟

ئۇ جاۋاب بېرىپ ئېيتتى :

— ئۆزىدىن سورىغىن.

سەنەمنىڭ ئالدىغا بېرىپ ئوڭ قولۇمنى كۆكسۈمگە قويۇپ سالام قىلغان ئىدىم، يەنە سالامىمنى ئىلىك ئالمىدى ھەم قاراپمۇ قويمىدى. ئاندىن دېدىمكى :

— ئى ئاي يۈزلۈك سەنەم، سېنىڭ مەزھىپىڭدە مۇشۇنداق قائىدە بارمۇ ؟

بېيىت

بىلمەسكە سالمىغىن گۈزەللەر شاھى،
تۇتمىسۇن بىر كۆنى ئاشىقلار ئاھى.

سالامغا جاۋاب سالام قايتۇرماق ۋاجىپتۇر. جېنىم پىدادۇركى، ئەگەر بۇ بوۋايدىن ئازار يەتكەن بولسا، ئىشارەت بىلەن پەرمان قىلغىن، مەن ئۇنى قوغلاپ چىقىراي.

ھەر نېمە قىلغىنىم بىلەنمۇ ئۇ پەقەت ئۈندىمىدى. ئالدىغا تېخىمۇ يېقىنلاپ بېرىپ بېشىمنى پۇتىغا قويۇپ ئىنچىكىلەپ كۆزەتسەم، بۇ پەرى سۈپەت نازىنىن تاشتىن ياساپ قويۇلغان بۇت ئىكەن. ھەيكەلچىلەر ئۇنى پەرق ئەتكۈسىز دەرىجىدە ئوخشىتىپ ياساپتۇ. ھەسرەتلىك ئاھ ئۇرۇپ، بوۋايغا :

— بىر تاشقا شۇنچە كۆڭۈل بېرىپ، مېھنەت - مۇشەققەت ياشلىرىنى تۆكۈپ يۈرۈشۈڭ نېمە ۋەجىدىن ؟ — دېدىم بىردىنلا « سەن » لەپ، — ئى جاھىل گۇمراھ ! قارا نىيەت ئالدامچى شەيخ، ئەپسۇنچى جادۇگەر ! سەن مۇشۇنداق ئاجايىپ - غارايىب بۇتنى ياساپ، مىكرىڭ

ئارقىلىق كىشىلەرنى بۇتپەرەسلىك يولىغا ئازدۇرماقچىمۇ ؟
بوۋاي كۇلۇپ كېتىپ جاۋاب بەردى :
— مەن ھەم مۇشۇ دامغا چۈشكەن تۇرۇقلۇق ، بۇ ئىشقا باشقىلارنى شېرىك قىلىشقا قانداق رازى بولغايمەن !
— ئۇنداق بولسا مەن نېمدەپ بۇ تەسۋىرني تۇزاققا ئىلىندىم ؟

بېيت

رۇخسار كۆرستىپ يەنە پەرھىز ئەيلىدىڭ ،
يېقىپ ئاتەش بۇ كۆڭلۇمگە تىز ئەيلىدىڭ .

ئاۋۋال ئاخشاملا دۇئايىڭدا ئاللادىن تىلەپ : « ماڭا ئوخشاش قىلىغايسەن » دېگەنلىكىڭ ئۈچۈن ، دۇئايىڭ ئىجابەت بولۇپ ، مەنمۇ ساڭا ئوخشاش بىقارار بولدۇم . ئەمدى دىلزارىمنىڭ ، كۆيگەن جانىمنىڭ چارىسىنى قىلغايسەن . ئاۋۋال ئېيتقىنكى ، بۇ سۈرەتنىڭ ئىگىسىنى نەدە كۆردۇڭ ؟ ئۇ كىم ؟ بۇ سۈرەتتىن نېمە ئىشلارنى بايقىدىڭ ؟ ئەلدىن ئايرىلىپ بۇ يەردە يۇرۇشۇڭ نېمە ۋەجىدىن ؟ ئېيتىڭ نېمە ؟ بۇ سەنەمدىن نېمە ئارزۇنى كۈتىسەن ؟ — دېدىم .
— ئەي ئوغلۇم ، — دېدى ئۇ ، — بۇ ھېكايەتنى ئاشكارىلىمايمەن ، سەن ھەم ئاڭلىمىغىن . ياخشىسى ، بۇ ماجىرادىن كەچكىن ، بىھۇدە جاپا تارتمىغىن . بۇ كۆرگەنلىرىڭنى « چۈشۇم » دەپ ئويلىغىن .
— بۇ سۈرەتنىڭ ئىگىسىنى تەھقىقلىمىگۈچە ئۇنى قانداق تاپالايمەن ؟ ئىگىسىنى تاپماي ھەم كېچەلمەيمەن !
— مەقسىتىڭ نېمە ؟ — سورىدى ئۇ .

بېيت

دىل بەردىم ، دىن بەردىم ۋە ئىمان بەردىم ،
بۇ بەتنى ئۆزۈم ئاچتىم ، ئاڭا جان بەردىم .

ئەلقىسسە : ئۇ كۆپ نەسىھەتلەر قىلدى . قۇلاق سالمىدىم . ئەھۋالىنىڭ شەرھىسىنى تەلەپ قىلىپ دېدىمكى :

بېيىت

قىلمىغىن ، دوست ، نەسىھەت ، شېرىن لەۋنى سۆيەرمەن ،
ئىرادىدىن يانماق يوق مەزھىپىمدە ، كۆيەرمەن .

ھېلىھەم ئۆزۈڭگە ئازار يەتمىسۇن دېسەڭ باھانە كۆرسەتمىگىن . خىزىر ئورنىدا مەقسەت مەنزىلىمگە يول كۆرسەتكىن . بولمىسا ئېيتىشىڭدىن قولۇمنى بوشاتمايمەن .

— ئەي يىگىت ، — دېدى ئۇ ، — ئەگەر مەن بايان قىلسام سەن گۇناھكار بولىسەن .

— قېنى بايان قىلغىن ، كېيىنكى ئىشلارنى ئۆزۈمگە قويغىن . بوۋاي ئىلاجسىز قېلىپ ھېكايىسىنى باشلىدى .

چۆلدىكى بوۋاي

— ئى يىگىت ، مېنى كىشىلەر نەمان سەيياھ دەيدۇ ، ئىراق شەھىرىدە تۇغۇلغانمەن . ئاتامدىن ماڭا كۆپ مال - دۇنيا مىراس قالغان ئىدى . ياش ۋاقتىمدا سەپەرنى ئىختىيار قىلىپ ، ئۆمرۈمنىڭ تولىسىنى تىجارەت بىلەن ئۆتكۈزدۈم . ئەمما ھېچبىر شەھەر - ۋىلايەتتە ماكان تۇتماي ، ئارامىمۇ ئالماي ، يەتتە ئىقلىمنىڭ سەير - تاماشاسىغا ئۆزۈمنى بېغىشلاپ «ساياھەتچى (سەيياھ) » دېگەن نام بىلەن مەشھۇر بولدۇم .

تەقدىرنىڭ قىسمىتى بىلەن بىر نۆۋەت فەرەڭ شەھىرىگە بېرىپ قالدىم . شەھەرنىڭ نامىنى « رەڭدىبا » دەپ ئاتىشىدىكەن . بىر چوڭ دەريا بار بولۇپ ، ئۇنىڭ ئىككى تەرىپىدە ئىككى شەھەر بىنا قىلىنغان ئىكەن ، ھەر قايسى شەھەرنىڭ پادىشاھلىرى ئايرىم ئىكەن . بۇ شەھەرلەر بىر -

بىرىدىن كاتتا بولۇپ ، پاسىلى ئېقىپ تۇرغان دەريا بىلەن چېگرىلىنىدىكەن . مەن مۇشۇ شەھەرلەرنىڭ بىرىگە چۈشتۈم .

بىرنەچچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن ، بۇ شەھەرگە سودىگەر كەپتۇ ، دېگەن خەۋەر مەشھۇر بولدى . بىر كۈنى سۈبھى يورۇغاندا قوپۇپ تەرەت ئېلىپ ، كۆڭلۈمنى ئاللانىڭ ئىبادىتىگە بەنت ئەيلەپ ئولتۇراتتىم ، زەر نەقىشلىك كەمەر باغلىغان بىر كىشى بىرنەچچە خىزمەتكارنى ئەگەشتۈرۈپ كارۋان سارايغا كىرىپ ، ماللارنى كۆرۈپ بېقىشنى تەلەپ قىلغان ئىدى ، سودىگەرلەر مېنى كۆرسىتىپ قويۇشتى . شۇنداق قىلىپ، ئۇلار مېنىڭ هۇجرامغا كىرىشتى . ئۇلارنىڭ ئەلپازىدىن ئۇلۇغلارنىڭ خىزمەتكارلىرى ئىكەنلىكىنى پەملەپ ، لايىقىدا ئىززەت ـ هۆرمەت بىلدۈرگەندىن كېيىن مۇددىئالىرىنى سورىدىم .

خىزمەتكارلار بېشى دېدىكى :

ــ مەلىكە ئايئاق ياخشى ماللاردىن تەلەپ قىلدى . هەر خىل نەپىس ماللاردىن سەندە بار بولسۇن ياكى باشقىلاردا بار بولسۇن ، هەممىنى ئېلىپ مېنىڭ بىلەن بىللە بارغىن .

ئۇنىڭ دېگىنى بويىچە ماللىرىمنىڭ ئەڭ ئېسىللىرىدىن تاللاپ ، ئۇلارغا ئەگىشىپ پادىشاھ ئوردىسىغا باردىم . خاس خادىملار مېنى ئىچكىرىگە باشلاپ كىردى . هەرەمخانىدا بىر ئالىي ئىمارەتنى كۆردۈمكى ، ئۇ ئەسلىي گۈزەل نازىنىن سەنەملەر تۇرىدىغان جاي بولۇپ ، هەممىسى ئاپتاپ تەلەت ، ئاي يۈزلۈك ، پەرى سۈپەت ، نازۇك بەدەن ـ كۈمۈش تەنلەر ئىدى . ئۇلارنىڭ ئارىسىدا غەمكىن ، ئاينىڭمۇ رەشكىنى قوزغايدىغان ، كۆڭۈلگە ئاراملىق بېغىشلىغۇچى ، هۆسن ـ جامالدا تەڭدىشى يوق بىر سەنەم تاغدىن بەلگە بەرگۈچى چولپاندەك چېھرىدىن نۇر تۆكەتتى . بۇ نازۇك بەدەن ، ئاي يۈزلۈك كەمەند چاچ ، ئاهۇ كۆز ، پىستە ئېغىز ، گىلاس لەۋ ، شېرىن زۇۋان نازىنىن « مەلىكە ئايئاق » بولسا كېرەك دەپ ئويلىدىم .

بېيت

يۈزى ئاي ، ئۆز ئاغزى جام ئەرمىش ،
چېچى كۆكلۈم قۇشىغا دام ئەرمىش .

ئۇ ئابىھاياتنەك پىنھانە بولۇپ ، تەزىيەت ئەھلىدەك تۈرلۈك مەئىشەتلەردىن كەچكەن ئىدى ، ئېگىز بىر تەختىنىڭ ئۈستىدە ئولتۇراتتى . باشقا پەرى پەيكەرلەر ئاي ئەتراپىدىكى يۇلتۇزلاردەك ئۇنى چۆرىدەپ قول باغلاپ تۇرۇشاتتى . ئۆز غېمىدە بېشىنى تۆۋەن سېلىۋالغان گۈزەللەر شاھىنشاھىنىڭ كۆكلىنىڭ كېچە - كۈندۈز مالال ئىكەنلىكى ئۇچۇق پېشانىسىدىن ئاشكارا ئىپادىلىنەتتى . شۇنداق قىلىپ ، ئۇ ھۆر پەرى مەجمۇئىغا ۋە پەلەك دىلبىرىگە باشتىن - ئاياغ نەزىرىم چۈشۈپ ، كۆكۈل تىزگىنىم ئىختىيارسىز قولۇمدىن چىقىپ كەتتى ، ئىشق ئوقى كۆكسۈمنى تېشىپ ئۆتۈپ ، سەبرىم ئىلكىمدىن ئايرىلدى .

بېيت

مەجنۇن كۆكلۈم ئەمەس ئاشىق زۇلفىگە تەنھا ،
جانىم لەيلى سەۋداسىدا مەجنۇندۇر مانا .

ۋۇجۇدۇمغا ئىشق ئوتى يامىشىپ ، ئەھۋالىم شۇ دەرىجىگە يەتتىكى ، ھۆركىرەپ نەرە تارتىپ تاقەت تېشىنى پارە - پارە قىلغىلى تاس قالدىم . لېكىن يەنە ئۆزۈمنى تۇتۇۋالمىسام بولمايتتى .

بېيت

مۇھەببەتتىن قاچان مەنئى بولۇر دىۋانە كۆكلۈم ھېچ ،
كۆيۈشكە رازى پەرۋانە ، ناپسەنت ئاڭا ئۆلۈم ھېچ .

ئى دەرۋىشلەر ، ئول ئاپتاپ تەلەتنىڭ جامالىغا — ھۆسن

ئاسمىنىنىڭ يۇلتۇزىغا قاراپ ئۆزۈمنى يوقىتىپ ، ماڭغۇدەك ياكى گەپ قىلغۇدەك ھالىم يوقلۇقىدىن ئورنۇمدا قاققان قوزۇقتەكلا تۇرۇپ قالدىم . بىر ھازادىن كېيىن ئۇل پەرەڭ گۈزەللىرىنىڭ سەردارى بېشىنى كۆتۈرۈپ مەن تەرەپكە قاراپ لېۋىنى ھىمرىپ تەبەسسۇم ئەيلەپ ، بۇ بېيىتنىڭ مەزمۇنىنى ئىپادە قىلدى :

بېيت

دام غېمىگە مۇپتىلا بولۇپسەن بىر ساراڭدەك ،
مەغرۇرانە تۇرمامسەن بۇلبۇل گۈلگە قونغاندەك .

ئاندىن دېدىكى :

— ئى سودىگەر يىگىت ، بېرى كېلىپ ماللىرىڭنى كۆرسەتكىن .
بۇ شېرىن تەكەللۇمدىن جانلىنىپ ، شەۋق قوزغىغۇچى ئۇل گۈزەلنىڭ ئالدىغا يۈگۈردۈم ۋە ئاغزىمنى سۆزگە ئاچتىم :

نەزم

ئاي يۈزۈڭدىن جان كۆزى روشەن بولۇر ،
ھۆسنى شولاڭدىن جاھان گۈلشەن بولۇر .

ئاندىن ماللىرىمنى يېيىپ ، بىر - بىرلەپ كۆرسەتتىم . ئۇ تەكشۈرۈپ كۆرۈپ نەزىرىدىن ئۆتكۈزگەندىن كېيىن ، بىرنەچچە تال جاۋاھىر بىلەن رەختلەرنىڭ ئەڭ ئېسىللىرىدىن تالLاپ :

— بۇ جاۋاھىرلار بىلەن ماتالار قالسۇن ، ئەتە كېلىپ پۇلىنى ئالغىن ، — دېدى .

خىيالىمدىن : « يەنە بىر قېتىم كۆرۈۋالسام ، پۈتۈن ئۆمرۈم لەززىتىنى تاپقاندەك بولىمەن ، بۇ پەرىشتە سۈپەت گۈزەلنىڭ جامال نۇرى بىلەن كۆزۈم روشەن بولغاي » دېگەن ئوي كېچىپ ، ئالاھازەل قولۇمنى دۇئاغا كۆتۈردۈم ۋە دېدىم :

بېيت

ئۈمىد ئولدۇر كەرەم نەخلىغە ھەرگىز كەلمىگەي ھېچ غەم ،
شۇ رەھىمنىڭ سايىسى ئەسلا بىزگە بولمىغاي ھېچ كەم .

ئۇنىڭ ئالدىدىن كۆڭلۈم يېرىم ، غەمكىن ھالدا چىقىپ ، سارايدىكى ھۇجرامغا كەلدىم . بىر بۇلۇڭدا شۈككىنە ئولتۇرۇپ ، تاقەتسىزلەنگىنىمدىن كۆز ياشلىرىمنى ئاققۇزۇپ ، ھەسرەت - پىغانلار چېكىپ نالە - زار قىلدىم . رەنجۈئەلەمدىن گاھىدا ئۆزۈمنى ئەيىبلەپ : « ئى تەلەيسىز ، نېمىدېگەن ئەقىلسىزسەن . روشەنكى ، ئۇ كۈمۈش بەدەن نازىنىنىنىڭ ۋىسالى ساڭا نېسىپ بولماس . پىراق جاملىرىدىن نۇرغۇن شارابلار ئىچەرسەن بەلكى ، ئايرىلىش دەردىنىڭ تەمىنى تېتىيسەن ، جۇدالىق ئوچىقىدا كۆيۈپ ئېرىيسەن . قىلالايدىغىنىڭ پەقەتلا شۇكى ، ئۇ شېرىن لەۋنى خىيال قەدەھلىرىڭگىلا تەگكۈزەلەيسەن . ئى نادان ، قانداقلارچە بېشىڭغا بۇ بالالارنى كەلتۈرۈپ مۇنچە خاپىچىلىققا قالدىڭ ؟ ئەمدى سۆيگۈ ۋەسلىگە يېتەلمىسەڭ نېمە قىلىشنى ئويلاۋاتىسەن ؟ »
دەيتتىم ، گاھىدا يەنە ئۆز - ئۆزۈمنى بەزلەيتتىم : « ئەگەر خۇشاللىق بىلەن جېنىڭنى پىدا قىلساڭ ، ۋاپادارنىڭ مەرىكىسىدە تونۇلىسەن » .

بېيت

تىرىكلىك يار - مەھبۇب ھۆسنىنى كۆرمەك ،
نومۇستۇر يارسىز قايمۇقۇپ يۈرمەك .

شۇنداق قىلىپ ، يىگىتۋاشتىن ئىرادە تىكلىدىمكى ، ئىنتىزارلىقتا ئۇخلىماي ئۆتكۈنچى كېچىنى خىيال بىلەن ئۆتكۈزدۈم . ئەتىسى تاڭ ئېتىپ كۈن چىققاندىن كېيىن ، ئول كۆڭلۈم قۇياشىنىڭ دۆلەت سارىيىغا باردىم . ئۇ مېنىڭ پەرىشان ھالىمنى كۆرۈپ مېھرىبانلىق بىلەن :
— ئولتۇرغىن ! — دەپ ئەمىر قىلدى ۋە ئالغان ماللىرىنىڭ نەر-

خىنى سورىدى .

— ئۆمۈرلىرى ئۇزاق بولغاي . بۇلار ھېچبىر باھا قويۇشقا ئەرزىمەيدۇ ، — دېدىم .

ئۇنىڭ پەرمانى بىلەن غوجىدار بىر كاسا ئالتۇننى كەلتۈرۈپ ئالدىمغا قويدى . خىجالەتتىن بېشىمنى تۆۋەن سېلىپ ، كۆزۈمنى يۇمغىنىمچە ھەسرەت ـ ئەپسۇس بىلەن ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىدىم . ئورنۇمدىن تۇرۇپ كەتمەكچى بولغان ئىدىم ، ئۇ :

— ئى سودىگەر ، بىر سائەت تەخىر قىلغىن ، ئۆزۈم ئۇزىتىپ قويغايمەن ، — دېدى .

بۇ سۆزدىن دەرمان تېپىپ بەھۇزۇر ئولتۇردۇم . خىزمەتكارلار ئالدىمغا سۈت ۋە شەربەتلەرنى كەلتۈردى . ئۇنىڭ ياخشى مۇئامىلىسى سەۋەبىدىن ئىشق ئوتى ۋۇجۇدۇمغا شۇنچە شىددەت بىلەن تۇتىشاتتى . ئىچىمدە دەيتتىم :

مىسرا

پىتنە ئەگەر كۆزلىرىدىن كەلدى ماڭا ئېلتىپات .

داستىخان راسلىنىپ مەزە ـ چاي كەلتۈرۈلدى . ئول ئاي يۈزلۈكمۇ ئۇنىڭغا داخىل بولدى . نېمىشقىدۇر ئۇنىڭ كۆز بۇلاقلىرىدىن باھار يامغۇرىدەك ياشلار تۆكۈلۈپ ، ئەلەملىك يۈزىنى يۇماقتا ئىدى .

بېيىت

تۆكتى نەرگەس گۈلنى ، گۈلنى ئىسراپ ئەيلىدى ،
بەردى ئابرۇي ـ ئىشقنى ، كۆڭۈلنى تاب①ئەيلىدى .

ئۇ ئۆزىچە ھەسرەت ـ نادامەتلەر چەككەندىن كېيىن ، بىرنەچچە

① تاب — ئىسسىقلىق ، ھارارەت

لوقما تائام يېدى . ئاندىن داستىخان يىغىلىپ ، قوللار تائام يۇقۇندىلىرىدىن پاكلاندى . خىزمەتكارلار ئۆز كارىغا تارقىغاندا ، ئول ئاي يۈزلۈك مەن تەرەپكە يۈزلىنىپ :

— ئى سودىگەر يىگىت ، قانچىلىك تىجارەت سەرمايەڭ بار ؟ — دەپ سورىدى .

— پىدايىلىرىدۇرمەنكى ، 20 مىڭ تىللا ئالتۇنۇم بار .

— ئۇنىڭدىن قانچىلىك مەنپەئەت كۆرىسەن ؟

— خۇدايىتائالا قانچىلىك بەرسە شۇنچىلىك .

— فەرەڭ سەپىرىدىن قانچىلىك پايدا ئېلىشنى خالايسەن ؟

— خۇدايىتائالا ئاتا قىلغاننى .

— بۇ سەپىرىڭدە مىڭ تىللا پۇل پايدا تېگەرمۇ ؟

— يەنە خېلى كۆپ ماللىرىم بار ، جايىدا سېتىلىپ قالسا دېگەنلىرىدەك بولار .

— مېنىڭ بىر خىزمىتىم بار ، قولۇڭدىن كەلسە قىلىپ بەرسەڭ قانداق ؟

— بېشىم بىلەن . دوستىدىن بىرەر ئىشارە بولىدىكەن ، بويۇن تولغاش ۋىجدان ئەھلىنىڭ ئىشى ئەمەس !

بېيىت

خىزمىتىڭنىڭ يولىدا ، بىل ، جان پىدا قىلسام راۋا ،
نە ئەجەب شۇ ئىش تۇپەيلى دەردلىرىم تاپسا داۋا .

— ئۇنداق بولسا ، — دېدى ئۇ ، — تىرىشىپ كۆرگىن ، چەككەن جاپايىڭغا يارىشا كۆپ ئەجىر گە ئېرىشسەڭ ئەجەب ئەمەس .

— مېنىڭ ئەجرىم ئۆزلىرىنىڭ خۇشاللىقى ئۈچۈندۇر .

— خىزمىتىڭ مېنى خۇشال قىلسا ، مەنمۇ سېنى خۇشال قىلغايمەن .

— ئى ياخشىلارنىڭ ياخشىسى ، بەندىلەرنىڭ رىزاسى ، تەقەززالىقىمنى ئاشۇرماي ، خىزمەتنى بۇيرۇغايلا .

— ساڭا بىر پارچە خەت بېرىمەن ، ئۇنى مەن دېگەن جايغا ئېلىپ بېرىپ جاۋابىنى ئېلىپ كەلگەيسەن . ئەمما بۇنىڭدىن غەيرىيلەر خەۋەر تاپمىغاي . بولمىسا مېلىڭ ھەم بېشىڭ كېتىدۇ . قاتتىق ئېھتىيات قىلغايسەن ، — دېدى ئۇ بىر كاسا ئالتۇن - تىللانى بېرىپ ، — ئاۋۋال بۇنى ئېلىپ بېرىپ ، مۇۋاپىق كۆرسەڭ پۇتۇن ماللىرىڭنى دەريادىن ئۆتكۈزۈۋېتىپ ، قايتىپ كەلگەندىن كېيىن خىزمىتىمنى بەجا كەلتۈرگىن . ئەگەر بۇنى غەيرىيگە بىلدۈرۈپ قويساڭ بۇ تەرەپكە يانالمايسەن ، بەلكى ئۆزۈڭنى ھالاكەتكە دۇچار قىلىسەن .

مەن ئۇنىڭ ئېھتىياتچانلىقىدىن ھەيران قېلىپ ، ئۆز - ئۆزۈمگە : « ھېلىتىن ئېھتىياتنى شۇنچە چىڭىتلەيدۇ ، بۇ ئىشنىڭ جەريانى قانداق بولار » دېگىنىمچە ، ئالتۇننى كۆتۈرۈپ ھۇجرام تەرەپكە راۋان بولدۇم . ھەمراھلىرىمنى يىغىپ :

— بۇ شەھەردە تۇرساق ئۆزىمىزگە ئاۋارىچىلىق تاپقۇدەكمىز . چۈنكى بۇ دىيارنىڭ ھاكىمىنى بەك زالىم دەيدۇ . دەريانىڭ ئۇ تەرىپىدىكى يۇرتنىڭ ھاكىمى ناھايىتى ئادىلمىش . بىز دەرھال ئۇ تەرەپكە ئۆتۈپ كېتەيلى ! — دېگەن ئىدىم ، سودىگەرلەر مېنىڭ سۆزۈمنى توغرا تېپىپ ، مال - ماتالىرىنى دەريادىن ئۆتكۈزۈشتى . بىز ئۇ تەرەپتىكى كارۋان سارايلارنىڭ ئەڭ ياخشىسىنى تاللاپ ئورۇنلىشىپ تاڭنى ئاتقۇزدۇق . مەن كېچىنى ئۇل گۈزەلنىڭ شېرىن لەۋلىرىنى ئەسلەش بىلەن ئۇخلىماي ئۆتكۈزدۇم . ھەر نەپەستە يۈرەك يالقۇنىمنىڭ ئىسلىرى دىماغلىرىمنى ئېچىشتۇراتتى . « ئەتىكى ئىشلار قايسى تەرىقىدە باشلىنار ، — دەيتتىم ۋەسۋەسە ئىلكىدە ، — مېنىڭ ھالىم ئۇل كۈمۈش بەدەننىڭ پىراقىدا قانداق بولۇپ كېتەر . ئەگەر ئۆلسەم مەڭگۈ ھايات بولىمەن . چۈنكى ئاشىقنىڭ خۇشاللىقى مەشۇقنىڭ رازىلىقىدىن كېلىدۇ !» يەنە: «ئۇل بەخت قۇشى ، ئىقبال گۆھىرىنىڭ ئىشلىرى قايسى تەرىقىدە ئۆتەر ؟ » دەپ

ئويلاپ ، سۇبھى يورۇغاندىن كېيىن ئىككى رەكئەت پەرز نامىزىنى ئۆتەپ ، ئول جاھان يېگانىسىنىڭ خىزمىتىگە ئاتلاندىم .

بۇرادەرلىرىم :

— قايان ماڭدىڭ ، نېمە ئىشىڭ بار ؟ — دەپ سوراشتى .

— قىممەت باھالىق رەختلىرىمنى مەلىكىنىڭ خادىملىرىغا بەرگەن ئىدىم ، شۇنى سۈرۈشتۈرگىلى بارىمەن ، — دەپ جاۋاب بەردىم .

ئاندىن دەريادىن ئۆتۈپ ئاپتاپپەرەسلەر قىبلىسىنىڭ خىزمىتىگە باردىم . ئۇ مېنى خىلۋەتكە باشلاپ ئىلگىرىكىدىنمۇ مېھرىبانلىق ، ئىلتىپاتلارنى كۆرسەتتى ۋە :

— شەرت شۇكى ، بۇنىڭدىن ھېچ كىشى خەۋەر تاپمىغاي ! — دەپ تاپىلاپ ، بىر پارچە خەتنى مۆھۈرلەپ زەر ياغلىققا ئوراپ قولۇمغا تۇتقۇزدى ، ئاندىن بىر كىشىنىڭ ئىسمى ئويۇلغان بىر ئۈزۈكنى بېرىپ دېدى : — شەھەردىن چىقىپ شىمال تەرەپكە ماڭغىن . بىر پەرسەخ ① يول يۈرگەندىن كېيىن بىر باغقا يېتىپ بارىسەن . باغنىڭ ئىشىكىدە بىر-مۇنچە لەشكەر ۋە سەركەردىلەر بار . ئۇلارنىڭ سەركەردىسى خىسرو ئىسىملىك كىشىدۇر . بۇ ئۈزۈك بىلەن ياغلىقتىكى خەتنى ئۇنىڭغا كۆر-سەتكىن . ئۇ كىمنىڭ قېشىغا ئاپىرىشنى ئېيتسا ، شۇنى تېپىپ تاپشۇرۇپ جاۋابىنى ئېلىپ كەلگىن . ئول غېرىب بىچارىنىڭ قېشىغا بارغاندا بۇ مەس-نەۋىنى ئوقۇغايسەن :

ئەبيات

سالام ئەۋەتتى ساڭا ناتىۋان ،
غەمگە مۇپتىلا ۋە ئاغرىق بىر جان .

كى ئول يار جانىم چەكسىز مېھرىبان ،
ۋەسل غېمىدە بىئارام ھامان .

① فەرسەخ (ئەرەبچە) — ئۇزۇنلۇق بىرلىكى (6.24 كىلومېتىرغا تەڭ) .

كۆڭلى غەرق قاندۇر ، بىلگىن ، بىخەۋەر ،
خەۋەر ئالمىدىم مەن ھەم بىخەۋەر .

يەر ئۇپۇپ رازىلىق بىلدۈرۈپ راۋان بولدۇم . ئۇ ئېيتىپ بەرگەن يول بىلەن مېڭىپ ، باغقا يېتىپ بېرىپ بىر يىگىتنى كۆردۈم . يولۋاس سۈرەتلىك ئالتۇن سەندەلدە ئولتۇرغان بۇ يىگىتنىڭ خىزمىتىدە يۈزلىگەن ياراغ - جابدۇقلۇق ئادەم سەپ تارتىپ تۇرۇپتۇ . ئۇ مېنى كۆرۈپ ئالدىغا چاقىرىپ ئەھۋالىمنى سوراپ :

— ئى يىگىت ، سودىگەردەك قىلىسەن ، نېمە ئىشىڭ بار ؟ — دېدى .

— راست ئېيتتىڭ ، — دېدىممەن .

— ئۇنداق بولسا رەخت - ماللىرىڭ بارمۇ ؟ — دەپ سورىدى ئۇ .

مەن پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ ھېلىقى ئۈزۈكنى بېرىپ ، نېرىراق تۇردۇم . ئۇ ، ئۈزۈكنى كۆرۈپ خۇشال بولدى ۋە باغقا كىرىپ كەتتى . ئاندىن مېنى چاقىرتىپ مەخپىي خانىغا باشلاپ :

— بۇنى قەيەردىن ئېلىپ كەلدىڭ ؟ — دەپ سورىدى .

— ئىگىسى بېرىپ ، خىزمىتىڭگە ئەۋەتتى .

— يەنە باشقا نەرسىمۇ بارمۇ ؟

— ئىگىسىگە تاپشۇرىمەن ، — زەر ياغلىقنى كۆرسىتىپ جاۋاب بەردىم .

— بارغىن ، ئۇنىڭغا تاپشۇرۇپ ھايالشىماي قايتىپ كەلگىن !

سەركەردە شۇنداق دەپ باغدىن چىقىپ كەتتى . مەن باغنىڭ ئوتتۇرىسىغا بېرىپ كۆردۈمكى ، دەرەخنىڭ تۈۋىدىكى يوغان تۆمۈر قەپەستە 20 ياشلاردىكى ، قەددى - قامىتى كېلىشكەن ، قاپقارا بۇرۇتلىرى ئەمدىلا خەت تارتقان بىر يىگىت سولاقلىق تۇراتتى .

بېيت

سەرۋ قەد ئۆنگەن چىمەندەك جانىدىن ئاشىنا يىگىت ،
شاخ گۈلدەك سۈرىتى ئىنسان ئارا بەرنا يىگىت .

ئۇ قانىتى بۇغۇچلانغان قۇشتەك مۇستەھكەم قەپەس ئىچىگە سولانغان ھالدا تەپەككۇر تىزىغا بېشىنى قويۇپ تەھرىر دېڭىزىغا غەرق بولۇپتۇ . ئۇنىڭ بۇ قىسمىتىنى كۆرۈپ ھەيران قالدىم . ئالدىغا بېرىپ سالام قىلغان ئىدىم ، بېشىنى كۆتۈرۈپ دېدىكى :

— ئى يىگىت ، ئۆزۈڭ كىم بولىسەن . ماڭا نېمىدەپ سالام قىلىسەن ؟ بىلمىدىڭمۇ ، مېنىڭ سالامەتلىكىم مەندىن يىراقتۇر .

— مەن خەۋەرچى بولىمەن ، — دېدىم ۋە نامە ئورالغان ياغلىقنى قەپەسنىڭ يوچۇقىدىن سۇنۇپ بەردىم ، ئاندىن مەلىكە تاپىلىغان سۆزلەرنى ئېيتتىم .

ئۇ ئاڭلاپ گۈل رەڭلىك ياشلىرىنى رۇخسارى سەھىپىسىگە تۆكتى . نامەنى ئوقۇغاندىن كېيىن يېشىنى ئېرتىپ تۇرۇپ :

— ئەي دەردمەنلەر ئەلچىسى ، ئول دىلدارغا دېگەيسەنكى ، بىرەر تەدبىر قوللىنىپ ئۇتتۇرىمىزدىكى بۇ تىكەننى يوق قىلغاي . يىغلاپ يۈرۈش پايدىسىزدۇر . يەنە شۇنىمۇ دەپ قويغىنكى ، ئۇنىڭغا پىدادۇرمەن . لېكىن ھەرقانچە قىلسامۇ ۋىسالىغا ئېرىشىش نېسىپ بولماس . ئەمما ئارزۇيۇم شۇكى ، ئۇنى بىر كۆرۈپ جان بەرسەم رازىمەن . بۇنىڭدىن كېيىن خەت - خەۋەرنى ئاز ئەۋەتسۇن . چۈنكى بۇ پىتنە - پاساتقا سەۋەب بولۇر ، — دېدى ۋە باھار يامغۇرىدەك ياش تۆكتى .

مەن ئۇنىڭ ئىچىنىشلىق ئەھۋالىغا ھەيران بولۇپ تۇراتتىم ، بىردىنلا غۇلغۇلا - ئەنسىز پاراڭلار قۇلىقىمغا كىردى . قارىسام ، فەرەڭ پادىشاھىنىڭ غەزەپ - ئەمرى بىلەن بىر توپ كىشىلەر باغنىڭ دەرۋازىسىدىن كىرىپ كېلىۋاتاتتى ، ئۇلارنىڭ قوللىرىدا نەيزە - قىلىچلار بار ئىدى . خۇددى ھەيكەلدەك گىروي ، سۈرلۈك بىر سىپاھ ئېتىلىپ

كېلىپ نەيزە بىلەن بېشىمغا شۇنداق ئۇردىكى، چۇل - چۇل پارچىلىرى ھەريان ئۇچتى. شۇئان ھوشۇمدىن ئايرىلىپ يىقىلدىم. ھوشۇمغا كەلسەم ئالەمنى قاراڭغۇلۇق بېسىپتۇ. ئۆزۈمنى بىر كىشىنىڭ قۇچىقىدا كۆر-دۈمكى، مېنى يولدا ئېلىپ كېتىۋاتاتتى.

ئۇ بۇرادىرىگە:

— ئەجەب بۇ شۇم بىلەن خىسرونى تاشلاپ كەتتىغۇ! — دېدى.

ئىككىنچىسى ئېيتتى:

— بۇنى تاشلىۋېتىپ خىسرونى تاپايلى.

— ساراڭ بولدۇڭمۇ؟ — دېدى يەنە بىرى، — ئىككىلىسىنى تاشلاپ كېتىشكە بولمايدۇ. ئەمما، ئەپسۇس، شاھزادىنى بىگۇناھ ئۆلتۈ-رىدىغان بولدى.

— بۇ نېمە سىردۇر، — دېدىمەن، — سىلەر ئۇ شاھزادىنىڭ ئۆلۈمىگە نېمىشقا ئەپسۇسلىنىسىلەر؟ مېنى ھەم ئۇ يەرگە ئېلىپ بارساڭلار نېمە بولغاي؟

ئۇلار جاۋاب بېرىپ ئېيتىشتى:

— بىلسەڭ شۇنداق ئاجايىپ بىر سىردۇركى، مەشۇقى ئاشىقنى ئۆلتۈرىدۇ.

— ئى يارەنلەر، بۇ ئىشنىڭ تەپسلاتىنى بىلسەم دەيمەن، ئېيت-تىڭلارچۇ، ئاشىق كىمدۇر، مەشۇق كىمدۇر؟ ئاشىقنى ئۆلتۈرۈشنىڭ سەۋەبى نېمە؟

— مەشۇق پادىشاھنىڭ قىزى، ئاشىق بولسا ئاكىسىنىڭ ئوغلى-دۇر. سەن ھېلىقى نامەنى ئۇنىڭغا ئېلىپ كەلگەن ئىدىڭ. شۇ نامە بىلەن بۇ چاتاقنى تېرىدىڭ.

— نېمە ئۇچۇن ئۇ يىگىتنى ئۆلتۈرىدۇ؟

— ئۇنىڭ شەرھى ئۇزاقتۇر.

— مېنىمۇ ئېلىپ بېرىڭلار، سىلەرنىڭ ياردىمىڭلار بىلەن بۇ سىرنى بىلىۋالاي.

ئۇلار مېنىڭ ئارزۇيۇمنى نەزەرگە ئېلىپ، كىچىك يول يۈرۈپ پادىشاھنىڭ ئوردىسىغا قايتۇرۇپ كەلدى. شۇ دەقىقىدىكى بىردىنبىر ئارزۇيۇم ئول دىلبەرنىڭ جامالى بىلەن قەلبىمنى نۇرلاندۇرۇۋېلىپ ئاندىن ئۇنىڭ ئالدىدا جان تەسەددۇق ئەيلەش ئىدى. بىز پادىشاھنىڭ خىلۋەتخانىسىنىڭ بېغىغا كىرگەندە، كۆتۈرۈپ كەلگەن ئادەم مېنى بىر دەرەخنىڭ تۈۋىگە ئولتۇرغۇزۇپ قويدى. ھەمراھلىرى تاماشا قىلغىلى مېڭىشتى. قارىسام باغنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر دەريا ئېقىپ تۇرۇپتۇ، پادىشاھ ئۇنىڭ بويىغا ئالتۇن كۇرسىنى قويۇپ ئولتۇرۇپتۇ. ئەتراپىدىكى مەشئەللەر پارىلاپ كۆيۈپ كۈندۈزدەك يورۇتۇپتۇ. شۇ ئەسنادا مەلىكە ئاپئاق ناھايىتى سىرلىق ھالدا زەر لىباسقا ئورالغىنىچە پەيدا بولدى. ئاتىسىنىڭ ئالدىغا كەلگەندە تەزىم بەجا كەلتۈردى. پادىشاھ ئۇنى قۇچاقلاپ يېنىدا ئولتۇرغۇزدى ۋە غەمگۇزار ئاتىلارچە مېھرىبانلىق كۆرسەتتى.

مېنى كۆتۈرۈپ كەلگەن ئادەمدىن سورىدىم:

— ئى دوستۇم، بۇ نېمە ۋەقەدۇر؟

— قەپەسدىكى يىگىت بىزنىڭ چوڭ پادىشاھىمىز (ھازىرقى پادىشاھنىڭ ئاكىسى) نىڭ ئوغلى بولىدۇ، كىچىك ۋاقتىدىلا ئاتىسى ۋاپات بولۇپ كەتكەن. ئۆز ۋاقتىدا ئۇ ئۆزىنىڭ ئىنىسىنى بۇ ئوغۇلغا نائىپ تەيىنلەپ، سەلتەنەت تەختىگە ۋەكىل قىلىپ ئولتۇرغۇزغان ئىدى. ۋەسىيەتتە: «ئوغلۇم بالاغەتكە يەتكەندە تەختنى ئۇنىڭغا تاپشۇرۇپ بېرىپ، قىزىڭىزنى نىكاھلاپ قويۇڭ. ئاندىن ئۆزىڭىز پاراغەتتە ئۆتكەيسىز» دېيىلگەن ئىدى. پادىشاھنىڭ ئىنىسى تەختتە ئولتۇرۇپ ھۆكۈمرانلىق قىلماقنىڭ لەززىتىنى تېتىپ قېلىپ، ئاكىسىنىڭ ۋەسىيىتىنى ئۇنتۇدى، غەپلەت ۋە مەغرۇرلۇق شارابىنى ئىچىپ تويمىدى. شاھزادە تاغىسىنىڭ قىزى بىلەن بىر يەردە ئۆسۈپ يېتىلىپ، ئىشق ـ مۇھەببەت ئۆلپەتچىلىكىنى بەجا كەلتۈرۈپ ئىشقىۋازلىقتا بېرىلدى. شاھزادە بالاغەتكە يەتكەنسېرى قابىلىيەت نىشانى پەيدا بولۇشقا باشلىدى.« پادىشاھ» ۋەزىرلىرى بىلەن مەسلىھەتلىشىپ، شاھزادىنى تەختكە ۋارىسلىق

قىلىشتىن ئىلگىرى يوقاتماقچى بولدى. مىكىر گە باي بىر ۋەزىرى يول كۆرسىتىپ: «ئۇنىڭغا ‹ساراڭ› دېگەن تۆھمەتنى چاپلاپ قامىۋەتسەك، خەلقمۇ ئۇنىڭ تەرەپدارى بولمايدۇ» دېدى. پادىشاھ بۇ مەسلىھەتنى مۇۋاپىق كۆرۈپ، شاھزادىنى قامىۋېتىشكە پەرمان قىلدى. بۇ ئىشتىن پادىشاھنىڭ قىزى خەۋەر تېپىپ، ئاتىسىنىڭ بۇ پىلانىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشىنى توسماقچى بولدى. شاھزادىنىڭ بەزى دوستلىرىمۇ بۇ شۇم خەۋەردىن ئۇنى خەۋەرلەندۇردى. ئايغاقچىلار بۇ گەپ ـ سۆزلەرنى پادىشاھقا يەتكۈزۈپ: «ئەگەر ئۇنداق قىلساق خەلق قوزغىلىپ شاھزادىنى قاماقتىن قۇتقۇزۇپ، ئالىيلىرىنىڭ بېشىغا بالا كەلتۈرسە قانداق قىلماق كېرەك؟» دېيىشتى.

بىر ۋەزىرنىڭ ئاقىلانە مەسلىھىتى بىلەن ئەمىرلەر شۇنداق ئەقىل كۆرسەتتىكى: پادىشاھنىڭ ئالدىدا بۇ ئوغۇلنىڭ ھاقارەتلىنىشى مۇناسىپ ئەمەس. بىر باغ بىنا قىلىنسۇنكى، ئۇرنى خەلق كۆزىدىن يىراق بولسۇن. باغدا سۇلار ئېقىپ تۇرسۇن. خىلمۇخىل گۈل ـ گىياھلار ئۆستۈرۈلۈپ، قۇشلار نەغمە ـ ناۋا قىلىپ تۇرغان بولسۇن. شۇ باغقا ئۇنى نەزەربەند قىلىۋەتسەك يامان ئاقىۋەت يۈز بەرمەس، خەلق بىلىپ قالغان تەقدىردىمۇ پادىشاھنى بۇ يىگىتكە زۇلۇم قىلدى دېمەس. تېخىمۇ خاتىرجەم بولۇش ئۈچۈن پولاتتىن قەپەس ياساپ شۇنىڭ ئىچىگە بەندلىۋېتىش لازىمدۇر. ئاخىر ئۇ قەپەسكە سېلىنىپ، مەخسۇس بىنا قىلىنغان باغقا ئاپىرىۋېتىلدى. نازارەتچىلىككە 100 قاراۋۇل بەلگىلەندى. قارا يۈرەكلەر ئۇنىڭغا ئۆلۈم خەۋپى يەتكۈزۈش قەستىدە نەچچە نۆۋەت ئىپلاس پىلان قۇرۇشقان بولسىمۇ، پادىشاھنىڭ قىزى يامان نىيەتنى ئىشقا ئاشۇرغۇزماي، ياخشى مۇددىئا بىلەن شاھزادە خىسرونى ئۆزىگە قارىتىپ غەم دەرۋازىسىنى ئېچىپ قويدى. سەن ئېلىپ بارغان نامەنىڭ مەزمۇنى: «كۆڭلىڭىزنى خۇش تۇتقايسىز، ھىجران كۈنلىرى ئاخىرلاشتى. ھەرقانداق قىلىپ بولمىسۇن ئاتامنى ئۆلتۈرۈپ، ئۆزۈمنى ۋە سىزنى مەھرۇملۇقتىن قۇتقۇزىمەن» دېگەندىن ئىبارەت ئىدى. ئەپسۇس، بىر مۇناپىق كىشى مەخپىيەتنى بى-

لىپ قىلىپ ئاتىسىغا ئېيتىپ قويدى . ئاتىسى خەۋەرنى ئاڭلاپ : « خەت ئاپارغۇچىنى تۇتۇپ جازاسىنى بېرىپ ، قەپەس بىلەن خىسرونىڭ بېشىنى دەرگاھىمغا ھازىر قىلىڭلار ! » دەپ پەرمان چۈشۈردى . شۇڭا ، پادىشاھنىڭ يارلىقىغا بىنائەن بېشىغا زەخىم يەتكۈزۈشتى . سەن ھو-شۇڭدىن كەتكەچكە ئۇلار سېنى تاشلاپ كەتتى . پادىشاھ ۋەزىرى بىلەن مەسلىھەتلىشىپ ئۇل بىگۇناھ يىگىتنى ئۆلتۈرمەكچى بولدى . ۋەزىر مەس-لىھەت كۆرسىتىپ : « مېنىڭچە ، ئۇنى مەلىكىنىڭ قولى بىلەن ئۆلتۈرگەيمىزكى ، ئەل - ئاۋام ، پادىشاھنىڭ قىزى بەتنامدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن ئۇنى ئۆلتۈرۈۋېتىپتۇ دېسۇن » دېدى . پادىشاھ : « ئەگەر قىزىم قوشۇلسا شۇنداق قىلايلى » دەپ قوشۇلدى . ۋەزىر پادىشاھنىڭ تاپشۇرۇقى بويىچە مەلىكىنىڭ قېشىغا كىرىپ ، ھىيلە - مىكىر خەزىنىسىنى ئېچىپ ، مالامەت كەلتۈرگۈچى سۆزلەرنى قىلىپ : خەلق سىزنى «پادىشاھنىڭ قىزى ئۇ يىگىتكە ئاشىق بوپتۇ » دەيدۇ ، دېدى . قىز ئويلى-نىۋالغاندىن كېيىن بۇ گەپتىن تاندى . ۋەزىر شۇئان : « ئەگەر سۆزىڭىز راست بولسا ، ئىغۋا گەپلەرنىڭ ئاغزىنى ئېتىش ئۈچۈن ئۇنى ئۆز قولىڭىز بىلەن ئۆلتۈرۈپ ئاتىڭىزنى رازى قىلغايسىز » دەپ قۇتراتتى . قىز : «ھېچۋەقەسى يوق ، كەچتە بېرىپ ئاتامغا ئۆزرە ئېيتىمەن » دېدى . ۋەزىر قايتىپ بېرىپ ، پادىشاھقا مەلۇم قىلدى ۋە كېچىسى يەنە قىزنىڭ يېنىغا كىرىپ : « ئەمىسە ۋەدىگە ۋاپا قىلغايسىز » دېگەن ئىدى ، قىز گېپىدە تۇرۇپ ، ئاتىسىنىڭ خىزمىتىگە راۋان بولدى . ئۇ كېتىۋېتىپ يولدا سېنىڭ ياتقانلىقىڭنى كۆرۈپ ئېيتتى : « بۇ جەسەتنى بىر چەتكەئاپىرىۋېتىڭلار!» بىز سېنى تۇتۇشمىزغا مىدىرلاپ ئىڭرىدىڭ ، شۇئان « تىرىك ئىكەن » دەپ گۇمان قىلدۇق .

— ئەمدى سېنى دەريادىن ئۆتكۈزىمىز ۋە يولداشلىرىڭنىڭ قېشىغا يەتكۈزىمىز ، — دېيىشتى ئۇلار ، — مۆھۈرلۈك خەت بېرىشىڭ كېرەككى ، سېنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن باقاۋۇللارغا 100 تىللا بەردۇق .

— سىلەرگە ھالال بولسۇن ، — دېدىمەن .

— ئاندىن ، — دېدى ئۇلار ۋەقەنىڭ كېيىنكى جەريانىنى بايان قىلىپ ، — پادىشاھ شاھزادىنى قەپەستىن چىقىرىپ يىراق ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ ، مەلىكىگە : « ئەگەر گېپىڭ راست بولسا ئۇنى بىر تىغ بىلەن ھالاك قىلغىن » دەپ پەرمان چۈشۈرگەن ئىدى ، مەلىكە ئىلاجسىز قېلىپ شاھزادىنى ئۆلتۈرمەككە تىغ كۆتۈردى . لېكىن يېقىن بارغاندا پىغانلىق ئاھ ئۇرۇپ تىغنى تاشلاپ ، بۇ ئەبياتنى ئوقۇدى :

ئەبيات

ساقىيا ، كۆيدۈم خۇمارىم يادىدا ،
كۆيدۈم ئاخىر ئول نىگارىم يادىدا ؛
ئۆتتى ئۆمرۈم كۆرمىدىم يار ۋەسلىنى ؛
ھىجرى تۈنلەر دىلپىكارىم يادىدا .

ئاندىن : « بېشىڭدىن ئۆرگىلەيكى ، بۇ بىئەدەپلىكىمنى كەچۈرگىن ، كۆزلىرىم يەنە بىر مەرتىۋە دىدارىڭ شەمئى بىلەن روشەن بولغاي ! » دەپ ھەسرەتلىك بىر تىنىپ ھوشىدىن كەتتى . پادىشاھ بۇ ھالنى كۆرۈپ قاتتىق غەزەپلىنىپ : « مېنىڭ ئارزۇيۇم بۇنداق بولۇشنى كۆرۈش ئەمەس ، بۇ ئوغۇلنىڭ كاللىسىنى دەرھال ئېلىڭلار ، ئەمدى نامىنى ئاڭلاشقا تاقىتىم قالمىدى » دېگەن ئىدى ، نېمىنىدۇر ئويلىغان ۋەزىر جاللاتنى بىر ياققا قايرىپ قويۇپ ، قىلىچنى كۆتۈرۈپ ئوغۇلنىڭ ئالدىغا يۈگۈردى . ئۇ ئەمدىلا ئىشىنى پۈتكۈزەي دەۋاتقاندا ، دەرەخنىڭ ئارىسىدىن بىر يا ئوقى ئۇچۇپ چىقىپ كۆكسىگە سانجىلدى ـ دە ، ئارقىسىغا يىقىلدى . پاتىپاراقچىلىق كۆتۈرۈلدى . پادىشاھمۇ جان قورقۇنچىسىدا ھەرەمخانىسىغا تىكىۋەتتى . « تۇت ! تۇت ! » دېگەن ئاۋازلار پەلەككە يەتتى . مەنمۇ قورقۇنچتىن خۇدۇمنى يوقاتتىم . ھوشۇمغا كەلسەم ، فەرەڭ دوختۇرنىڭ ھۇجرىسىدا يېتىپتىمەن ، ئۇ جاراھەتلىرىمنى تاڭغىلى تۇرۇپتۇ .

— ئى يىگىت ، رىزقىم بار ئىكەن ، جاراھەتلىرىم ساقايدى ، —

بوۋاي سۆزىنى داۋام قىلىپ ئېيتتى، — ئەمما كۆكىلۇمنىڭ زەخمى ساقاي-مىدى، بەلكى زەرداپقا ئايلاندى. كېيىن سەپەرداشلىرىم ئۇ شەھەردىن قايتىشقا تەييارلاندى ۋە مېنىمۇ ئۆزلىرى بىلەن ئېلىپ ماڭدى. ئېنىقكى، ئۇ تەڭداشسىز سەنەمنىڭ ۋەسلى ماڭا نېسىپ بولمايدىغانلىقى تۇرغان گەپ ئىدى. ئەمما ئۇنىڭ خىيالى جېنىمنى ئازابلايتتى.

بېيىت

گەرچە تەن دەرگاھىدىن بولدى يىراق،
جان شامى ھەم نۇرىدىن تاپتى پىراق.

كۆكىلۇمنىڭ پەرىشانلىقى شۇ دەرىجىگە يەتتىكى، ئەل ئىشىنى يى-غىشتۇرۇپ، ئالەم ۋاپاسىزلىقىدىن نەپرەتكە تولۇپ بۇ نەزمنى ئوقۇدۇم:

نەزم

مۇيەدەك بولدۇم، كۆر، ماڭلىيىڭنى كۆرۈپ،
مۇپتىلا بولدۇم جامالىڭنى كۆرۈپ؛

دەرد - غېمىڭ بىلەن بولۇپ ھەمنەپەس،
تاپمىدىم ئارامىم دامىڭنى كۆرۈپ.

كەلدى تۇمشۇققا جان، ئۆلسەم مەيلى،
شېرىن لەۋلەر ھەم پېشانەڭنى كۆرۈپ.

سەپەرنى داۋاملاشتۇرۇپ كېتىۋېتىپ بۇ ماكانغا چۈشتۇم.

بېيىت

گەر تاپالماسەن ۋىسال، جان دىلبىرى،
خەلقئالەمدىن يىراق يۈرگىن نېرى.

ئەسلىدە بۇ تاشلاندۇق، ۋەيران بىر جاي ئىكەن. ئۇستا تامچى، تاشچىلارنى شەھەردىن تېپىپ كېلىپ، نۇرغۇن پۇل خەجلەپ، بۇ ئىبادەتخانىنى بىنا قىلدىم. قالغان ۋەجىمنى ۋارىسلارغا ئۆلەشتۈرۈپ بەردىم. يەنە 10 مىڭ تىللا بىلەن بىر قاتار تۆگىنى ئازاد قىلىۋەتكەن قۇلۇمغا بېرىپ يولغا سالدىم. ئۇ، راستچىل، دىيانەتلىك ئادەم ئىدى، بەرگەن ئالتۇنلارنى دەسمايە قىلىپ تىجارىتىنى يۈرۈشتۈرۈپ، مېنىڭ تۇرمۇش تەمىناتىمنى يەتكۈزۈپ بېرىپ تۇرۇۋاتىدۇ. شۇنىڭدىن بۇيان بۇ جايدا ئاشۇ نازىنىنىنىڭ سۈرىتىنى ياساش بىلەن ئىشقۋاز كۆڭلۈمنى ئاۋۇتۇپ، تۆۋەندىكى بېيىتنى ئوقۇپ ئۆزۈمگە ئاراملىق ئىزدەيمەن:

بېيىت

مۇيەسسەر بولمىسا ۋەسلىڭ پىلانىنى غەيرىي تۈزمەسمەن،
ۋەلى بىلگىل، ھاياتىڭ پىشىدىن قولۇمنى ئۈزمەسمەن.

تاۋۇت كۆتۈرگەن دىۋانە يىگىت

ئى دەرۋىشلەر، مەن ئۇ ئاپتاپ تەلەت، مەرتىۋە ئىگىسىنىڭ تەڭداشسىز گۈزەللىك ۋەسپىنى ئاڭلاپ شۇئان ئاشىق - بىقارار بولدۇم، ھەتتا ئۆزۈمنى بىلمىگۈدەك دەرىجىگە يەتتىم. شۇنىڭ بىلەن ئول دەردمەن كىشىنىڭ قولىغا سۆيۈپ تۇرۇپ:

— ئى دوستلۇق يولىنىڭ پەرۋىشچىسى، مېھرىبانلىقىڭنى ئايىمىغايسەنكى، پارە - پارە كۆڭلۈم فەرەڭ قىزىغا مۇپتىلا بولدى.

بېيىت

ئۇنىڭ ئىشق دەردى كەلتۈردى دىلىمغا كۆپ جاراھەتلەر،
بولۇپ پەجمۇدە ئۇستىخانىم، تېنىمگە يەتتى ھەم دەردلەر.

ئۇ كىشى مېنىڭ پەرىشان ھالىمنى كۆرۈپ ھەيران بولدى ۋە بۇ

بېيىتنى ئوقۇدى :

بېيىت

ھەقىقىي مۇھەببەت ياسالما بولماس ،

يۇلتۇزغا ئەقىللىق كىشى قول سۇناس .

بۇنى ئاڭلاپ دېدىم :

— ئى بوۋاي ، بىلىپ قوي ، ساپ مۇھەببىتىم گۇۋاھ بولسۇنكى ، مەقسىتىمگە يەتمىگۈچە ئارام ئالمايمەن ، يا ئۇنى قولغا كەلتۈرىمەن ۋە يا ئۇنىڭ ئۈچۈن جېنىمنى بېرىمەن .

بېيىت

نىگارنى تاپمىغۇنچە گەر تەلەپتىن قول كۆتۈرمەسمەن ،

چىقار جان ياكى بۇ تەندىن ۋەيا جانان قۇچار بۇ تەن .

شۇنداق ئىلتىماس قىلىپ تۇرۇۋېلىپ ، ئاخىر ئۇنى رەھىم ـ شەپقەت يولىغا كىرگۈزدۈم . ئۇ كۆپ نەسىھەتلەردىن كېيىن ، ئىشقنىڭ قائىدە ـ يوسۇنلىرى ھەققىدە تەلىم بەردى . ئاندىن دۇئاغا قول كۆتۈرۈپ ، بىر چاڭگال تىللا ئىنئام قىلدى . ئۇنى ھەميانىمغا سېلىپ ، دىل شەرتىنى بەجا كەلتۈردۈم ـ دە ، پاراكەندە كۆڭلۈم بىلەن تاغدىن قىياندەك چۈشۈپ كەتتىم . دەشت ـ باياۋانلارنى كۆزۈمنىڭ نۇرى بىلەن روشەن ئەيلەپ ، كېچە ـ كۈندۈز دېمەي يولۇمنى داۋام قىلدىم ، مۇساپە ـ مەنزىللەردە ئاجايىپ ـ غارايىپ ئىشلارنى كۆردۈم . ھەددى ھېسابسىز مۇشەققەتلەرنى تارتىپ بىر دىيارغا يېتىپ باردىم . ھەسرەت ـ نادامەت ئوتلىرى ۋۇجۇدۇمنى كۆيدۈرەر ئىدى ، ئۆزۈمگە ئۆزۈم تەسكىن بېرىپ بۇ بېيىتنى ئوقۇيتتىم :

بېيىت

بۇل چىداملىق ، ئۇل نىگار سالغاي نەزەر ،
يالتىيىشتىن ئىشق يولى ئەيلەر ھەزەر .

كۆپ جاپا ـ مۇشەققەتلىك سەپەرلەردىن كېيىن كۆزلىگەن مەنزىلگە يېتىپ باردىم . بۇ چاغدا چاچلىرىم بىلىمگە چۈشۈپ ، ئاجىزلاپ كەتكەنلىكىمدىن ساراڭغا ئوخشاپ كىشىلەرنىڭ ئاتقان تاشلىرىغا نىشان بولدۇم . شۇنداقتىمۇ بىرنەچچە ۋاقىت ئۇل نازىنىننى دېرەكلەش ۋە چەۋەندازنى تەكشۈرۈش بىلەن مەجنۇنلۇق دەشتىدە يۈرۈپ ، ھېچ يەردىن ھېدىنى ئالالمىدىم . كېچە ـ كۈندۈز بىدارلىقتا تارتقان ئاھلىرىمنىڭ تۈتۈنلىرى پەلەكنى قاپلىماقتا ئىدى .

بېيىت

يار دىدارىنى كۆرمەك ئاشىق ئۈچۈن ئەڭ زور تىلەك ،
قان ـ يېشىمدىن پۈتتى دەريا جەبرىدىن كۆرمەي بۆلەك .

تاكى بىر يىلغىچە ئۇل ۋىسال دۆلىتىنىڭ ئارزۇسىدا پەرىشانلىق كوچىلىرىدا ئۇششاق باللارغا ئويۇنچۇق بولۇپ يۈردۈم . ئاخىر بۇ ئىشنىڭ نەتىجىسىدىن ئۈمىدسىزلىنىپ ، ھاياتىنىڭ ئىبادىتىدىن سەرگەشتە ، پەلەكنىڭ گەردىشىدىن بەختسىز بولدۇم .

يۈرەك نىدالىرىمنىڭ نىشانى سۈپىتىدە يۈزلىرىمگە تۇپراقلارنى سۈرتۈپ ، ئاجىز ۋە بىچارىلىكىمگە ئۆكۈنۈپ يىغلايتتىم :

مۇناجات

ئىلاھى بىھەق شاھى ئەنبىيا ،
بىھەق ئەلى ئۇل شاھى ئەۋلىيا .

بولدى ھەسەنگە يالغۇزلۇق نېسىپ ،
ھۈسەيىن بولدى شېھىت ۋە غېرىب .

ئىلاھى ياخشىلار ساپا ھۆرمىتى ،
گۈل ، باغ ۋە ئارزۇ ، ۋاپا ھۆرمىتى .

يۇرتتىن ئايرىلغان سەرسان ھۆرمىتى ،
ۋەسلى تاپمىغان ئارمان ھۆرمىتى .

يەتكۈز مەقسەتكە ئۆز پەزلىڭ بىلەن ،
رەھىم قىل ، كۆيدۇرمە تاب - ھىجرىڭ بىلەن .

بۇ مۇناجاتنى تەكرار ئوقۇپ ، ئاخشامدىن سۇبھىگىچە يىغلاپ ، ئاللادىن مۇشكۇلۇمگە ئاسانلىق تىلىدىم . قۇياش كۆتۈرۈلگەندىن كېيىن ، جاھىللىقىم تۇتۇپ ، ۋەيران بولغان كۆڭۈل دىۋانىسى بىلەن يەنە بازارغا چىقىپ ، تۆت كوچا دوقمۇشىغا باردىم . كۆردۇمكى ، نۇرغۇن ئادەملەر ۋەھشىي يىرتقۇچتىن قورققاندەك قېچىپ يۈرۈشەتتى . بىردەمدە بازاردا ھېچكىم قالمىدى . قارىسام ، ئاجايىپ ھەممەتلىك بىر يىگىت يولۋاستەك ھەيۋە بىلەن كېلىۋاتاتتى ، ئۇنىڭ يۈزى ئاپتاپتەك ، ساقىلى مۇشكناپتەك ، قەددى سەنەۋبەردەك ، كۆزلىرى تورنىڭكىدەك قانلىق ئىدى ، ئېسىل ئىگىنلەرنى كىيىپ ، قىممەتلىك كەمەرنى باغلىغان بولۇپ ، قولىدىكى ئالماس قىلىچىنى ھەريان شىلتىيتتى ، قەھر - غەزىپى تاشقانلىقتىن ئاغزىدىن كۆپۈكلەر چاچرايتتى . يەنە بىر قولىدىكى مۇخرەكلىك گۈرزىسىنى ئايلاندۇرسا ، تاشقى سۇنىڭ شاۋقۇنىدەك « ۋاش ... ۋاش ... » ئاۋاز چىقاتتى . ئارقىسىدىن بىر تاۋۇتنى كۆتۈرۈپ كېلىۋاتقان 14 ياشلاردىكى ئىككى يىگىت ، كوچىنىڭ دوقمۇشىدا ئۇنىڭ ئىشارىسى بىلەن جىنازىنى يەرگە قويدى .

يىگىت جىنازىنىڭ باش تەرىپىدە يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ ، مۇڭلۇق ئاۋاز بىلەن ئاھ ئۇرۇپ بۇ ئەبياتنى ئوقۇدى :

ئاھ شاھزادە ، ھەسرىتا ، تەگدى ئاپەت ، ۋاي شىبھەت ،
زالىملارنىڭ تىغىدا تارتتىڭ كۈلپەت ، ۋاي شىبھەت .

پارە بولۇپ يۈرىكىڭ كۆزلىرىڭدىن قان ئاقتى ،
ئەلۋىدا ، ئەل ـ قوۋمىڭدا يوقكى تاقەت ، ۋاي شىبھەت .

ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ياشلىرى سەلدەك ئاقتى ، نالە ـ پىغانى كۆككە يەتتى ، ھەسرەتلىك مەرسىيە سۆزلىرى خەلقنىڭ يۈرەكلىرىنى تىترىتىپ ، نۇرغۇن ئادەمنى ئەس ـ ھوشىدىن ئايرىدى . ئالامان ئۇل جىنازىنى قولمۇقول كۆتۈرۈپ كوچىنى بىرقانچە ئايلانغاندىن كېيىن ، يىگىت تاۋۇتنى يەنە قۇللىرىغا كۆتۈرتۈپ ئېلىپ ماڭدى .
ئى دەرۋىشلەر ، بۇ ھالنى كۆرۈپ مېنىڭمۇ يۈرىكىم لەختە ـ لەختە بولۇپ كەتتى .

بېيىت
مۇھەببەت جىلۋىسى ئالغاي كۆڭۈلنىڭ قەسرىنى شۇئان ،
چىراغىنىڭ بېشىدا تۈتۈن قىلۇر ھاسىل بۇلۇت ـ تۇمان .

بارا ـ بارا ئەس ـ ھوشۇمدىن ئايرىلىپ ساراڭدەك بولۇپ قالدىم . كۆپ ئىزتىراپلار چەككەندىن كېيىن بىردىنلا ئەندىشە قىلدىمكى ، تەجرىبىلىك ئۇلۇغلارنىڭ سۆزىدە : « ھەرقانداق ئادەمنىڭ بېشىغا كۈن چۈشسە ، ئەمما تەدبىرنىڭ ئالقىنى ئېچىلمىسا ، ئۆزىدىن تەدبىرلىك كىشىلەرگە ئىلتىجا قىلىپ ، ئىلاجىنى سورىغاي ۋە يىغلاپ تۇرۇپ دۇئا ئېلىپ ، مەقسەت يولىغا قەدەم قويغاي ، — دېيىلگەنلىكى ئېسىمگە چۈشتى ،—

بېيىت
ئەقلۇئىدراك بىرلە ھاسىل بولمىسا مەقسەت ـ مۇراد ،
سەۋر ـ تاقەت قىل داۋاملىق ، تاپقۇچە يول چەكمە داد .

ئەگەر ساڭا بىرەر مۇشكۇلچىلىك يۈزلەنسە، تەدبىرلىك كىشىلەردىن ياردەم تەلەپ قىلماي بۇ ئىشنى ئاسانلاشتۇرۇش تەستۇر. ھەرقانچە ئۇرۇنساڭمۇ بىرەر توغرا يول كۆرسەتكۈچىنىڭ ياردىمىگە ئېرىشەلمىسەڭ، ئامال شۇكى، ئۆزۈڭنى ساراڭ قىياپىتىگە سېلىۋال!»

بېيىت

مۇشكۇل ئىشقا يولۇققاندا بولۇۋالغىن يالغان ساراڭ،
شۇندا ئىلماس خەقلەر كۆزگە، مەقسەت ئۈچۈن ئاڭلا پاراڭ.

«ئېھتىمال مۇشۇ ئىشلار ۋەجىدىن غەم پادىشاھىنىڭ لەشكەرلىرى باغلىنىپ، بىرەر توغرا پەتىۋا بەرگۈچى يولۇققاي» دەپ ئويلاپ، يىگىتنىڭ ئارقىسىدىن راۋان بولدۇم. خالايىقلار كۆرۈپ، مېنى بۇنداق قىلىشتىن توستى.

بېيىت

ئېھتىيات قىلغىن ستەمگەردىن يېتەر جانغا زۇلۇم،
ئارسلاندىن قاچ نېرى ئۇ كەلتۈرەر شەكسىز ئۆلۈم.

ئۇلار: «ئى غېرىب جاھىل، يىگىت غاپىل، جاھاندىن تويۇپ ھاياتىڭدىن كەچتىڭمۇ؟ بۇ خام خىيال بىلەن ئۆزۈڭنى بالاغا گىرىپتار قىلىسەن» دەپ قانچە مەنئى قىلسىمۇ، ساراڭلىقتا ئېلىپ نەسىھەتلەرگە زادى قۇلاق سالمىدىم. ئەمما ئۇلار ماڭغىلى قويماي توسۇۋالدى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بىر دەردمەن كىشى بار ئىكەن، ئۇ مېنىڭ ھالىمنى كۆرۈپ خاپا بولغىنىچە ئۇلارغا:

— ئى يارەنلەر، ساراڭنىڭ ئارقىسىدىن ماڭغان ھەم ساراڭدۇر، نېرى تۇرۇڭلار، ئۇنىڭ كۆڭلىنىمەنئى ئىرنىقى بىلەنئاغرىتماڭلار!— دەپ مېنى ئۆز ئىختىيارىمغا قويۇپ بەردى. شۇنداق قىلىپ، ھېلىقى يىگىتنىڭ ئارقىسىدىن يۈرۈپ كەتتىم.

خالايىق ئۇنىڭ ئالدىدىن قاچار ئىدى ، مەن بولسام ئارقىسىدىن قوغلىماقتا ئىدىم . بۇ ھالنى كۆرگەنلەر ھەيرانلىقتىن بارمىقىنى چىشلەيتتى . ھېلىقى يىگىت كېتىۋاتقاچ مېنىڭ ۋارقىرىغىنىمنى ئاڭلايتتى ، لېكىن مەن تەرەپكە قارىمايتتى . ئۇ شۇنداق ماڭغىنىچە بىر خىلۋەت ھويلا ئىچىگە كىرىپ كەتتى . مەن دەرۋازا ئالدىدا ھەيرانلىقتا پاتقىنىمچە تۇرۇپ قالدىم . بىردەمدىن كېيىن بىر غۇلام يىگىت چىقىپ مېنى ئىچكىرىگە باشلاپ كىردى . بۇنىڭ ئۈچۈن خۇداغا مىڭ شۈكرىلەر ئېيتتىم . چوڭ قورۇنىڭ ئوتتۇرىسىغا كاتتا ئىمارەت بىنا قىلىنغان بولۇپ ، ئەتراپى ساپ ھاۋالىق باغ ئىدى . غۇلامغا ئەگىشىپ ئالىي دەرىجىدە بېزەلگەن بىر خانىغا كىرسەم ، ھېلىقى جىنازا بىر تەخت ئۈستىگە قويۇلۇپ ، باش تەرىپىگە كافۇر شام ياندۇرۇپ قويۇلۇپتۇ . يىگىت بىر ياندا ئالتە قىرلىق گۆرزىنى تۇتقىنىچە بېشىنى تۆۋەن سېلىپ تۇرۇپتۇ . ئۇنىڭ چوڭقۇر خىيالغا غەرق بولغىنىنى پەملىدىم .

ئەدەپ يۈزىسىدىن سالام قىلىۋىدىم ، ئۇ چۆچۈگەندەك قاراپ شۇنداق دېدى :

— ھەي ئەخمەق ! ئارقامدىن نېمىدەپ ئەگىشىپ كەلدىڭ ؟ قولۇمدىكى گۆرزە بىلەن بىرنى ئۇرسام بۇ دۇنيانى تەرك ئېتىسەن ! ...

مەن بېشىمنى ئېگىپ ئۆلۈمنى كۈتۈپ تۇردۇم ۋە سەممىي ھالدا ئېيتتىم :

— ئى مەردانە يىگىت ، ئاچچىقىڭغا ھاي بېرىپ ، ئۆز دىنىڭنىڭ ھەققى - ھۆرمىتى ئۈچۈن بولسىمۇ مېنى بۇ دەردتىن خالاس قىلغايسەن ، بۇنداق تىرىكلىكتىن ئۆمىدنى ئۈزدۈم .

ئۇ گۆرزىسىنى تاشلىۋېتىپ ، مۇشتى بىلەن قۇلىقىمنىڭ تۈۋىگە بىرنى ئۇرغىنىنى بىلىمەن ، ھوشۇمدىن كېتىپتىمەن . ھوشۇمغا كېلىپ بېشىمنى ئۇنىڭ قۇچىقىدا كۆردۈم . ئۇ ناھايىتى مېھرىبانلىق بىلەن كۆزلىرىگە تەلمۈرۈپ تۇرۇپتۇ . شۇ ئان ئۆزۈمنى رۇسلاپ ئولتۇردۇم . ئۇنىڭ كۆزلىرى بىردىنلا غەزەپلىك تۈس ئالدى :

— ئى بىچارە، نېمە دەردىڭ بار؟ ئەقلىڭ ئىختىيارىڭدىن كېتىپتۇ. قانداق ئىش جىنىڭغا تەگدى، پىچاق ئۇستىخىنىڭغا يېتىپتۇ. جىنىڭدىن تويدۇڭمۇ؟ كىشلەر مەندىن قېچىۋاتسا، سەن قوغلاۋاتىسەن. بۇنىڭ سەۋەبىنى راستلىق بىلەن ئېيتقىن.

مەن بۇ رۇبائىينى ئوقۇدۇم:

يىغىدىن ئۆزگىنى بىلمەسمەن، نېرى شادلىق خىيال قىلماق،
گۆدەكلەر يىغلىسا ئۆكسۈپ كېرەك ئۇنى خۇشال قىلماق.
پەقەتلا تاپمىدىم دىلكەش كۆڭۈل دەردىنى ئېيتماققا،
ئاشىقلار بولسا سەرسانە ئادىللىقمۇ ئۇۋال قىلماق.

ئارقىدىن شۇنداق يىغلىۋەتتىمكى، ئۇمۇ تەسىرلىنىپ قوشۇلۇپ يىغلىدى. ئاندىن ئېيتتى:

— ئى ھىجران ئوتىدا يانغان يىگىت، ئەمدى يىغاڭنى توختىتىپ ئۆز ئەھۋالىڭنى بايان قىلغىن، ھەرقانداق تەلپىڭ بولسا ياردەم بېرىپ، مەقسىتىڭنى بەجا كەلتۈرۈش يولىدا جانىنى پىدا قىلغايمەن. شەرتىم شۇكى، مەندىن ھېچ نەرسىنى سىر تۇتمىغايسەن.

مەن روھلاندىم - دە، كۆرگەن - ئاڭلىغانلىرىمنىڭ ھەممىسىنى، يەنى فەرەڭ گۈزىلىنىڭ سۈرىتىنى كۆرگىنىمدىن تارتىپ دەشت - باياۋانلاردا باشتىن كەچۈرگەنلىرىمنى ۋە ئۆزۈمنىڭ نام - نەسەبىمنى قالدۇرماي سۆزلەپ بەردىم.

يىگىت ئاڭلاپ بولۇپ سەل ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن، بېشىنى كۆتۈرۈپ دېدى:

— ئول پەتنە قوزغاتقۇچىنىڭ بېشىدىن شۇنداق ئىشلار ئۆتتىكى، بۇ كەمگىچە ھېچقانداق ئىنسان زاتى دۇچ كەلمىگەن. زۇلۇم يەتكەن ئۇ يىگىتنىڭ قېنى سەل بولۇپ ئاقتى، يەنە بىرنەچچە كىشىمۇ ناھەق جېنى-

دىن ئايرىلدى . ئەمدى سەن ئەقىل تىز گىنىنى قولۇڭغا ئالغىن ، بۇنداق ئىشقا ئاشماس خىياللارنى تاشلاپ ، ئۆزۈڭگە سالامەتلىك ئىشىكىنى ئاچ- قىن . بولمىسا سېنى مەن ئۆلتۈرۈپ ، غەمدىن بىر يولى خالاس قىلىمەن .

— ئى يىگىت ، ئول ماجىرادا ۋەزىرنى ئوق بىلەن ئاتقان كىم ؟

— مانا مەن ! بۇ جىنازىدىكىسى زۇلۇم يەتكەن شاھزادىنىڭ جەسىتىدۇر . مەن بولسام ئۇنىڭ تاغىسىنىڭ ئوغلى بولىمەن . پەلەكنىڭ كاجلىقىدىن شېھىت بولغان شاھزادىنىڭ پىراقىدا ھوشۇمنى يوقىتىپ ، مۇشۇنداق ساراڭلىق كوچىسىدا تېنەپ - تەمتىرەپ يۈرىمەن . قېرىندى- شىمنىڭ بىگۇناھ ئۆلۈشىگە سەۋەبكار بولغۇچىلاردىن پادىشاھتىن باشقىلىرىنىڭ تېگىشلىك جاجىسىنى بەردىم ، پادىشاھ پۇختا قوغدىنىش ئىلكىدە بولغاچ زەخىم يەتكۈزۈشنىڭ ئىلاجىنى قىلالمىدىم . ئەنە شۇنىڭدىن ئېتىبارەن ئۇنىڭ جەسىتىنى ھەر ئايدا بىر مەرتە كوچا ئايلان- دۇرۇپ يۈرۈۋاتىمەن ۋە تەزىيە قائىدىسىنى ئورۇنداۋاتىمەن . خالايىقلار مېنى ساراڭ دەيدۇ ، مەن زالىملارنىڭ جاجىسىنى بېرىش كويىدا ئاۋارى- دۇرمەن . ئەمدى سەنمۇ ئۇ گۈزەلنىڭ پىراقىدا يەتكۈچە جەبىر تارتىپ قېشىمغا كەپسەن . ھەقىقەت ئىسپات ئېتىپ تۇرۇپتۇكى ، سەن ھەقلىق- تۇرسەن . ئەمما مەندىن باشقا ھېچكىم بۇ ئىشقا ياردەم بېرەلمەيدۇ . بىر شەرت باركى ، ئۇنى كۆرگىنىڭدە نالە - پەريادلار چېكىپ ئاھ ئۇرمىغاي- سەن . ئەگەر بۇ قائىدىنى بۇزساڭ ، شۇ يەرنىڭ ئۆزىدىلا تېنىڭنى ئىككى پارە قىلىۋېتىمەن .

رۇبائىي

كۆكۆل بەرگەن ھەر ئاشىق بولغۇسى بىھوش ،
سەۋەب ، سۆيگۈ يولىدا يوقتۇر تاقەت - ھوش .
ئاتەشىنىڭ تىنغىدۇر ئاشىق مىجەزى ،
ۋىسالىنىڭ يولىدا ئۇرار دائىم جوش .

مۇسىبەتلىك مەلىكە

شۇنداق قىلىپ، شەرت بويىچە بىر كېچە - كۈندۈزنى ئۆتكۈزۈپ، ئىككىنچى كۈنى تاڭ ئاتقاندا، يىگىت مېنى تەييارلىق قىلىشقا بۇيرۇدى ھەمدە ماڭا ئاتاپ بازاردىن ئېسىل كىيىملەرنى ئالدۇرۇپ كېلىپ كىيدۈردى. ئۇ، جىنازىنىڭ بىر بېشىنى ماڭا، يەنە بىر بېشىنى غۇلامغا كۆتۈرتتى، ئۆزى بولسا ئالدىمىزدا ماڭدى. بىز قانچىلىك يول يۈردۇق، بىلمەيمەن، بىردىنلا باغنىڭ ئىشىكىگە يېتىپ كەلدۇق. جىنازىنى ئىشىك ئالدىدا ئېقىۋاتقان ئەزىم دەريانىڭ بويىغا قويۇشنى بۇيرۇدى. بىز ئۇنىڭ دېگىنىنى بەجا كەلتۈرۈپ بولۇپ، بىر چەتتە ئولتۇردۇق.

ئول دىلاۋەرجان بار ئاۋازى بىلەن بىر نەرە تارتقان ئىدى، ئەتراپ ۋە باغ ھەممىسى لەرزىگە كەلدى. ئاندىن ئىچ - ئىچىدىن ئۆرتىنىپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

نەزم

سەنسىز ماڭا، ئى جانان، گۈل - گۈلستان بەرىبىر،
سۇمبۇل چاچمۇ بەرىبىر، سەرۋىرىستان بەرىبىر.

تەئنەلەرنىڭ دەستىدىن كۆرمىدىممەن يار يۈزى،
بولمىسا گەر كۆڭلى پاك، شەكەرىستان بەرىبىر.

كۆرگىل مانا، ھاپىزا، مەردكە مەنزىل بۇ ئەمەس،
ھىجرانىڭدا ساراڭغا ھەممە تامان بەرىبىر.

ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن باھار يامغۇرىدەك ياش تۆكۈلەتتى. مەن بولسام ئول نازىنىننىڭ دىدار مۇلاقاتىغا مۇشەررەپ بولۇش شەۋقىدە مەست ئىدىم، قەدەملىرىنىڭ تېۋىشىنى ئىنتىزارلىق ئىلكىدە كۈتۈپ بىر بۇلۇڭدا

ئولتۇراتتىم .

بىردىنلا ئالالاتائالانىڭ فەزلى بىلەن بەختىيارلىق ماڭا يۈزلىنىپ ، ئول نازىنىن چىقىپ كەلدى .

نەزم

تۇزلار مەستتۇركى ، كۆر ، نەركەسمۇ مەست ،
كۆرۈپلا شۇئان بولدۇم مەنمۇ مەست .

كۆز چاناقىدىن تۆكۈلدى گۈلاب ،
قىلدى شۇم پەلەك ئۇ رەناغا قەست .

تۇراتتى لېكىن شۇنچىلىك تەمكىن ،
خوشلاشتى ھوشۇم ئۇلغايغاچ ھەۋەس .

ئى دەرۋىش ئەزىزلەر ، ئۇنى كۆرۈپلا بېشىمدىن تاپىنىمغىچە بىر ئوت تۇتاشتى ، پارە كۆڭلۈم مۇھەببەت تىرنىقىدا زىدىلەندى . بېشىمنى تۇتقىنىمچە « ئاھ ! » دەپلا ھوشۇمدىن ئايرىلدىم . بىر چاغدا ھوشۇمغا كېلىپ كۆزۈمنى ئاچسام ، ئول سەرۋ قامەتلىك گۈزەل چېھرىدىن نۇر تۆكۈپ تۇرۇپتۇ . شۇ تاپتا ئۇ گويا ھاياتلىق سۈيىنىڭ ئۆزى ئىدى ، قارىلىق كىيىم بىلەن قارا يىپەك توقۇلما ياغلىقى شۇنچىلىك سۈرلۈك كۆرسىتەتتى . ئۇ تەمكىن قەدەم بىلەن كېلىپ ، شەپقەتچىم دىلاۋەر يىگىتنىڭ ئۇدۇلىدىكى ئالتۇن كۇرسىدا ئولتۇردى . مەردانىلىق دېڭىزىنىڭ بىباھا گۆھىرى — شەپقەتچىم سۆز چىمەنىدىن گۈل تەردى ، ئول گۈزەل نازىنىن دىققىتىنى بەردى . ئاخىر گەپمۇ تۈگەپ ، گۈل يۈزلۈك نېمىشقىدۇر باھار يامغۇرىدەك ياش تۆكۈپ يىغلىغىلى تۇردى . ئۇنىڭ سەۋەبى ئېنىقسىز يىغىسىنى كۆرۈپ شۇنداق بىئارام بولدۇمكى ، ۋارقىراپ كىيىم - كېچەكلىرىمنى تىتما - تالاڭ قىلىشقا تاس قالدىم . ئول شىر سۈپەت يىگىت غەزەپ خەنجىرىنى كۆزۈمگە ئاچچىقى بىلەن سانجىۋىدى ،

ئۇنىڭ ۋەھىمىسىدىن بىخۇد بولدۇم .

نەزم

ئاي يۈزىدىن تۆكسە نۇرلار تەڭ كېلەلمەس ئاپتاپ ،
ئول يىگىتنىڭ ۋەھمى بىرلە بولدى ھالىم بىر بىتاب .

ئەي شامال ، ئەكەل ھىدىنى ئەيلىمەي جۇدا مېنى ،
بىر كۆرۈپ كەتتىم ھوشۇمدىن قويدۇما جاننى ئاتاپ .

ئەلقىسسە : شۇ ئەسنادا ئۇلار ئوتتۇرىسىدا يەنە گەپ باشلاندى . ئول نازىنىن تەمكىنلىك بىلەن ئاڭلايتتى ، گاھى تىل بىلەن ، گاھى قول ئىشارىسى بىلەن ئىنكاس قايتۇراتتى . ئۇلارنىڭ قىزغىن سۆھبىتى كۆڭ-لۈمنى غەشلىككە گىرىپتار ئەيلەپ ، رەشك ئوتىدا ياندۇردى . بىردەمدىن كېيىن ئول دەۋران يېگانىسى قايتىپ كەتتى . يىگىتمۇ ئورنىدىن قوپۇپ كەينىدىن راۋان بولدى . بۇ ھالنى كۆرۈپ يىغلىدىم ، كۆزلىرىمدىن ياش ئورنىغا قان تۆكۈپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدۇم :

بېيىت

كۆڭۈلنىڭ ئىزتىرابى ئۆگىتۈر پەرۋاز يولۇمدىن ،
بارۇرمەن تاكى بىر تىنىق تولۇق ، ناساز يولۇمدىن .

نىھايەت بەك ئېگىزدۇر جاي ـ ماكانىم ، ئۇچۇش مۇشكۈل ،
لېكىن ياناماققا يوق ئىمكان دېمەي ھەر باز يولۇمدىن .

قايتىش يولۇمدا ئاغزىمنى ئاچماي ، ئىچىمدە « ئاھ » ئۇرۇپ يىغلاپ ماڭدىم . ئول يىگىتنىڭ خانىسىغا كىرگەندە خىلۋەت بۇلۇڭنى تېپىپ يال-غۇز ئولتۇردۇم . ھەسرەتتىن قوللىرىمنى چىشلەيتتىم .

شېئىر

كۆزلىرىمدىن ئاققۇدەك بىر تامچە ياش ـ قان كەلمىدى ،
پارە بولدى خۇن جىگەرىم يار بىر ئان كەلمىدى .
تاخالاس بولسام ، نىگارا ، مەن بۇ غەم بىھۇدىدىن ،
ئەجىلىمدىن ئىلگىرى شۇ باغرى گىريان كەلمىدى .

يىگىت بىرەر ئاش پىشىم ۋاقىت ئۇخلىۋالغاندىن كېيىن ئويغىنىپ ، مېنى چاقىرتىپ ئەھۋالىمنى سورىدى . مەن بۇ نەزمنى ئوقۇدۇم :

گەر ئۆلۈپ كەتسەمۇ زىنھار ھالىمنى سەن سورىما ،
كۆر ، سېرىق سامان يۈزۈم ۋە قان ـ يېشىم بولۇر گۇۋاھ .

ئۇ ئېيتتى :

ـــ ئەلھەمدۇلىللا شۈكرىكى ، تەلىيىڭ ئوڭدىن كېلىپ ، ھىجران ئازابىڭ ئاخىرلىشىش ئالدىدا تۇرۇپتۇ ، بەختىڭ ئېچىلىشقا يۈزلىنىپ ، ئۈمىد ئۈرۈقۇڭ بىخ سۈرمەكتە ، ئۇ مېۋە بېرىشى چوقۇم !

بۇنى ئاڭلاپ دېدىم :

بېيىت

تەلىيىم كاج ، ئى يىگىت ، بۇ ئىش مۇمكىن ئەمەس ئاخىر ،
ئەگەر ۋىسال نېسىپ بولسا ، بۇنىڭغا ھەم خۇدا قادىر .

ـــ خاتىرجەم بولغىنكى ، ئىشىڭ پۈتۈش باسقۇچىغا يەتتى ، ـــ دېدى ئۇ ، ـــ بىلدىڭمۇ ، سېنى قارىتىپ قويۇپ ئۇنىڭغا قانداق ئىلتىماس قىلدىم ؟

ـــ خۇدانىڭ نامى بىلەن قەسەمكى ، مەن ھېچ ئىشنى ئاڭقىرالمىدىم . پەقەت ئىككى ئىشقا ھەيران قالدىم : دەسلەپ ئۇ نازىنىن

گېپىڭنى ئاڭلاپ يىغلىدى ؛ ئارقىدىن بىر ئىشنى قوبۇل كۆرگەندەك
كۆزلىرى بىلەن ئىشارە قىلدى .

— راست ئېيتتىڭ . ئۇنداق قىلىشىڭنىڭ سەۋەبلىرى بار . مەن ئۇ-
نىڭغا سېنىڭ ئومۇمىي ئەھۋالىڭنى تەپسىلىي بايان قىلىپ : « بۇ يىگىت
ئۇلۇغ خانىداندىندۇر ، سېنى دەپ ۋەتىنىدىن ئايرىلىپ ، شۇنچە ۋاقىتتىن
بېرى باياۋانلاردا سەرسانە بولۇپ كۆپ جاپا - مۇشەققەت تارتتى ،
دىدارىڭ مۇلاقاتىغا ئېرىشمىكى ئاسان توختىغىنى يوق . ئىگە - چاقىسىز
ھالدا شۇنچىلىك جەبىر - جاپالارنى تارتىشىمۇ سېنىڭ مۇھەببىتىڭدىن ۋاز
كەچمەي ، ماڭا ئۇچرىشىپ ئىلتىجا قىلدى .

بېيىت

راۋا ئەمەس كىشى ئۆلسە غېمىڭدىن ،
ئۆڭۈر رەڭگىڭ ھامان بىر كۈن يۈزۈڭدىن .

بىلەمسەن ، سېنىڭ يولۇڭدا كۆپ قان تۆكۈلدى . ئۈمىدىم شۇ-
كى ، بۇ ئاشىق يىگىتنىڭ مۇھەببىتىنى قوبۇل قىلساڭ ئىككى دۇنيالىق
ساۋاب تاپىسەن ، مەنمۇ ئالەمچە مىننەتدار بولىمەن . بۇ ئىشنىڭ روياپقا
چىقىشىدا ھەرقانداق مۈشكۈلاتنى بىتچىت قىلىشقا مەن تەييار ، سىلەرنى
جېنىم بىلەن مۇھاپىزەت قىلىمەن » دېدىم . ئۇ سۆزۈمنى ئاڭلاپ بىردەم
جىمجىت ئولتۇردى . ئاندىن : « ئەمىسە بۈگۈن كېچە ئۇ يىگىتنى
ئەۋەتىمەن ، خاتىرجەم بولۇپ مېنىڭ كۆڭلۈم ئۈچۈن قوبۇل قىلغىن ! »
دېگەن ئىدىم ، ئۇ ماقۇل كۆرۈپ ، كۆزى بىلەن رازىلىق بىلدۈردى . سەن
كۆرگەن « ئىشارە » ئەنە شۇنىڭدىن ئىبارەت . ئەمدى ئۇنىڭ مۇبارەكخا-
نىسىنى كۆزلەپ بارساڭ ، باغنىڭ ئىشىكىدىن تاپىسەن . ئەمما يولدا
ئېھتىيات قىلغىن . كېيىنكى ئىشلارنى قانداق ئورۇنلاشتۇرۇشنى ماڭا قوي-
ساڭ بولىدۇ ، — دېدى .

ئۇنىڭ قوللىرىغا سۆيۈپ ، كۆپ دۇئالار قىلدىم . كۈننى شادلىق

ئىلكىدە كەچ قىلىپ، قاراڭغۇ چۈشكەندە بىر غۇلامنى ماڭا قوشۇپ يولغا سالدى. غۇلامغا تاپىلاپ مۇنداق دېدى:

— بۇ بىچارە بۇ يۇرتقا مۇساپىر، يول بىلمەيدۇ. شۇڭا، باغنىڭ ئىشىكىگە باشلاپ ئاپىرىپ ئۆزۈڭ بىر چەتتە تۇرغىنىڭكى، ھېچكىم كۆرمەسۇن، ئىشنى تۈگىتىپ قايتقاندىمۇ يول باشلاپ كەلگەيسەن. بىرەر كىشى ئۇچراپ قالسىمۇ سەندىن گۇمان قىلمايدۇ.

ئى دەرۋىشلەر، يىگىتكە رەھمەتلەر ئېيتىپ غۇلامنىڭ كەينىدىن راۋان بولدۇم. ئازراق يول يۈرگەندىن كېيىن، غۇلام ئالدىمىزدىكى كوچىنى ماڭا كۆرسىتىپ:

— باغقا بارىدىغان يول مۇشۇ، مېنىڭ بۇ يەردە ئازراق ئىشىم بار ئىدى. سەن ئىشنى تۈگىتىپ يانغاندا مېنى مۇشۇ جايدا كۈتۈپ تۇرغىن، — دېدى - دە، باشقا بىر كوچىغا كىرىپ كەتتى.

ئۇنىڭ مۇددىئاسىنى بىلەلمىسەممۇ، مۇھەببەتنىڭ كۈچى بىلەن تەشۋىشتىن خالىي ھالدا باغنىڭ ئىشىكىگە بېرىپ ئولتۇرۇپ پۈتۈن ئىلھامىم ئەۋجىدە بۇ بېيىتنى ئوقۇدۇم:

بېيىت

ئۆزۈمنى يول بويى ئۇل يارغا تىكتىم،
كۆزۈمنى، ئاسقۇسى ئۇل دارغا تىكتىم.

بىرەر ئاش پىشىم ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن تۇيۇقسىز بىر غوۋغا كۆتۈرۈلدى. بۇنىڭدىن ناھايىتى قورقۇپ كەتتىم. دەل يېرىم كېچە بولغاندا ئۇل شەكەر لەۋ، كۈمۈش بەدەننىڭ قۇياشتەك جامالىنىڭ نۇرى كۆز ئالدىمنى ئاپتاپ مىسالى يورۇتتى. ئۇنى كۆرەلىگىنىمنىڭ شۈكرانىسىگە ئاتاپ بۇ مەدھىيە گۇلابىنى تۆكتۈم:

بېيىت

ئاچتى يار جامالىنى يورۇدى قەلبىم ئاشكار،
سەن نېسىپ قىلدىڭ بۇنى ياراتقۇچى پەرۋەردىگار.

ئانىدىن خۇشاللىقىمدا يەرگە يىقىلىپ، ئۆمىلەپ بارغىنىمچە ئۇل نازىنىننىڭ پۇتلىرىغا سۆيۈپ تۇرۇپ تۆۋەندىكى بېيىتنى ئوقۇدۇم:

ئىنتىزارلىقتۇر ئەلەم ئۈستىگە ئەلەم،
كۆپ خۇشاللىق ۋەسلىگە باسماق قەدەم.

ئۇ ئېيتتى:

— ئى جاھىل، ئېسىڭدە بولغايكى، بۇ بۇنداق سۆزلەرنى قىلىشنىڭ ۋاقتى ھەم جايى ئەمەس. ئەقىل تىزگىنىڭ قولۇڭدا بولسۇن، مانا مەن ۋەدەمگە ئەمەل قىلىپ كەلدىمغۇ! ...

ئاپتاپپەرەسلەرنىڭ قىبلىسى ئۇل قۇياش تەلەت شۇنداق دېگىنىچە ئارقامدىن ماڭدى.

ئى دەرۋىشلەر، خۇشال بولغىنىمدىن يۈرىكىم كۆكرەك قەپىسىگە سىغماي قالدى، ئەقىل - ھوشۇم ئىختىيارىمدىن كەتتى. مەردانە يىگىتنىڭ ئۆيىگە بارىدىغان يولنى يىتتۈردۇم، تاكى سۇبھىغىچە يېتىدىغان مەنزىلىمنى ئىلغا قىلالماي مەھەللە ئارىسىدا تەمتىرىدىم. ئۇل قۇياش تەلەت بۇ ھالدىن نارازى بولۇپ ئېيتتى:

— ئەي بېشى قايغان، پۇتى تايغان تەتۈر پېشانە، جايىڭ نەدىدۇر؟ مانا كۈن چىقاي دەپ قالدى. ھېلى بىكاردىن دۈشمەنلەرنىڭ قولىغا چۈشۈپ رەسۋايى جاھان، بەتنام سەرگەردان بولىمىز. ئىنسان ئۈچۈن بۇنىڭدىن ئارتۇق نومۇسلۇق ئىش يوق!

مېنىڭ بۇ تەنلەرگە ئىنكاس قايتۇرغۇدەك ھالىم نەدە دەيسىلەر، ساراڭدەك ھەريان پىتىراپ يۈگۈرگىنىم يۈگۈرگەن ئىدى. كۆڭلۈمدە بولسا ئاللانىڭ بىر يولغا سېلىشىنى تىلەپ، ئۇنىڭ شەپقىتىگە سېغىنىپ يىغلايتتىم.

مۇناجات

ئىلاھا، ساڭا يەتسۇن ئەرزىم،
بىھەق جامال، جەلالى ئەزىم.
رەھمىڭنى ئەيلەپ ماڭا يول كۆرسەت،
شاپائەتچى ھەق رەسۇلى كەرىم.

خۇدايا خۇداۋەندا، ئۇنداق قىلمىغايسەنكى، مەن بىچارە دەردمەن شۇنچە مۇشەققەتلەرنى تارتىپ ئاران تەسلىكتە ۋىسال بوسۇغىسىدىن ئاتلىغاندا يارنىڭ قولۇمدىكى ئېتەكلىرىنى چىقىرىۋەتمىسەڭ! مىڭ پارە كۆڭلۈمنى يەنە پارچىلاپ ھىجران بالاسىغا گىرىپتار ئەيلىمىسەڭ! ...

ئى دەرۋىشلەر، شۇنداق قىلىپ، كۈن چىققۇچە كوچىلاردا تېنەپ تەمتىرەپ يۈرۈپ، ئۇل گۈزەلنىڭ ئالدىدا يەرگە كىرىپ كەتكۇدەك خىجىل بولدۇم. ئىختىيارىم تىزگىنى ئاللىقاچان قولۇمدىن چىقىپ كەتكەن، بۇنداق خىجالەتچىلىكتە قالغۇچە ئۆلۈم ئەۋزەل ئىدى. تەڭقىسلىق بۇنىڭدىن ئارتۇق بولامدۇ دەپ تىت ـ تىتلىق ئىلكىدە ئىمتىلىنىپ تۇراتتىم، بىردىنلا كۆزۈمگە ئۇزۇن كوچىنىڭ ئۇ بېشىدىكى يوغان دەرۋازا كۆرۈندى. دەرۋازىغا قۇلۇپ سېلىنغان بولۇپ، ئۇنىڭدىن باشقا ئىشىك يوق ئىدى. قولۇمنى قولۇمغا ئۇرۇپ، نېمە قىلارىمنى بىلمەي بارمىقىمنى چىشلىگىنىمچە تۇراتتىم، ئۇل دەۋران يېگانىسى مېنى غەم قايىنىمىدىن سۇزۇپ چىقتى:

— ئى بىلىمسىز، نېمىنى خىيال قىلىۋاتىسەن؟

— بىلەلمىدىم، پىدايىڭدۇرمەنكى، بۇ جايدا ماڭا ھەمراھ بولۇپ كەلگەن بىر غۇلام بار ئىدى. دەرۋازىغا قۇلۇپ سېلىپ قويۇپ بىر ياققا كېتىپ قاپتۇ.

ئۇل پەرى سۈپەت نازىنىن يەردىن يوغان بىر تاشنى ئېلىپ قۇلۇپنى بىرلا ئۇرۇپ چېقىۋەتتى. مېنىڭ پۇت ـ قوللىرىم لاغىلداپ تىترەيتتى. ئۆزۈمچە: « بۇ ئىش ياخشى بولمىدى، شۇ تۇپەيلى رەسۋاچىلىق

يۈز بەرسە قانداق قىلغۇلۇق ؟ » دەيتتىم . ئۇل نازىنىن غىمدە يوق ئە-
شىكنى ئېچىپ ئىچكىرىگە ماڭدى ، مەنمۇ ئىلاجسىز ئارقىسىدىن
ئەگەشتىم . تەمتىرەپ كەتكىنىمدىن ئىشىكنىمۇ ياپماپتىمەن . ئىچكىرىلەپ
كىرىپ قارىسام بۇ جاي كىتابلاردا ئېيتىلغان جەننەتنىڭ ئۆزى ئىكەن .
باغقا جاھاندا بار دەرەخ تۈرلىرىنىڭ ھەممىسى تىكىلگەن بولۇپ ، سەنەۋ-
بەر ، شەمشاد ، تاغ تېرىكى قاتارلىقلار قەددىنى تىك تۇتۇپ ، ئېگىز
ئاسمانغا بوي سوزغان ئىدى . ھەر خىل مېۋىلەر پىشىپ ۋايىغا يەتكەن ،
رەڭمۇ رەڭ گۈللەر كۆز قاماشتۇرۇپ ئېچىلىپ كەتكەن ، ئېرىقلاردا
سۈپسۈزۈك زۇمرەت سۇلار « ۋىلىق - ۋىلىق » ئاۋاز چىقىرىپ ئاقاتتى .
گۈلسۈرۈخلارنىڭ غۇنچىلىرى ياز مەۋسۇمىدىن سۆيۈنگەندەك تەبەسسۇم
ئەيلەپ ، نازۇك شاخلىرىدا خۇش ئاۋاز قۇشلارنى ئۆز ياراتقۇچىسىغا ھەمدۇ
سانا ئېيتقۇزاتتى . بىناكارلىقنىڭ تەڭداشسىز ھۈنەرلىرى مۇجەسسەملەن-
گەن ئالىي ئۆيلەردە ئېسىل بىساتلار ، ئالتۇن - تىللالاردىن تەييارلانغان
بەزمە جابدۇقلىرى تەل ئىدى . سورۇننىڭ بېزىلىشى ئادەمنى ھەيرانۇھەس
قىلاتتى .

ئۇل گۈل بەدەن بۇ ئالىي ئىمارەتكە زىننەت بېرىپ ، ئۆز
خانىسىدەكلا قورۇنماي كۈلگەن پېتى بېرىپ تەخت ئۈستىدە ئولتۇردى .
يېپيېڭى تۇرغان بىر داستىخاننى ئېچىۋىدى ، ئىچىدىن نان ۋە تۈرلۈك
جانىۋارلارنىڭ كاۋاپلىرى چىقتى . ئۇ ناز - نېمەتلەرنى ماڭا كۆرسىتىپ :

— ئى ئەزىز ، گەرچە غۇلامىڭ قېچىپ كەتكەن بولسىمۇ ، ئەيش
ئىشكىڭ ئوچۇق ئىكەن ! — دېدى - دە ، ئۆز قولى بىلەن بىر قەدەھكە
شاراب تولدۇرۇپ ئىچتى . ئاندىن ماڭىمۇ بىر قەدەھ تۇتتى . ئۇنىڭ شېرىن
سۆزلىرىنى ئىشتىپ پۈتۈن دەرد - ئازابلارنى تۈگەل ئۇنتۇپ كەتتىم .
ئاي يۈزلۈك نازىنىن ئۈچ قەدەھ شارابنى كەينى - كەينىدىن ئىچىۋېتىپ ،
خىرامان ئولتۇردى . مەن بېشىمنى ئاياغلىرى ئۆزرە قويۇپ ، ئۆز قولۇم بە-
لەن بىر قەدەھ تۇتتۇم . ئۇ شارابنى بىر كۆتۈرۈپلا ئىچىۋەتكەندىن كېيىن
نېمەتلەرگە ئېغىز تەگدى ، ئىچكىرىدىن يەنە بىر داستىخاننى ئېلىپ چە-

قىپ ئالدىغا قويغان ئىدىم ، كۆڭلى تارتقان يىمەكلىكلەرنى تارتىنماي يېدى . مەن بىچارە قۇل كەيپلىك تەسرىدە ۋاپاسىز ئالەمنىڭ ھىيلە ـ نەيرەڭلىرىدىن بىردەملىككە غاپىل بولۇپ ، ئول گۈزەلنىڭ گۈل سۈپەت جامالىدىن ھۇزۇرلانغىنىمچە ئۆزۈمنى يوقىتىپ ، ئۇنىڭ مېھىر سېھرىگە ئا- تاپ بۇ نەزمنى ئوقۇدۇم :

جاھاننى ئاختۇرۇپ شۇنچە ، ئۇنى تاپتىم ئىچىمدىن مەن ،
كۆڭۈل قەسرىم يورۇپ سۈبھى كەبى كۈلدۈم قىنىمدىن مەن .

ئەلقىسسە : ئول سەنەمنىڭ بىر كېچىدىلا غايىب بولغانلىقىدىن پادىشاھقا خەۋەر يەتكۈزۈلدى . پادىشاھ ئالاقزادە بولۇپ ، چاپارمەنلىرىنى شەھەر تامان چاپتۇردى . مۇھاپىزەتچى پاسىبانلارغا ھەم مەكتۇپئارقىلىق: « خەۋەردار بولۇڭلاركى ، تېزدىن ئاختۇرۇپ تېپىپ ئالدىمغا ھازىر قىلىڭلار ! » دەپ پەرمان چۈشۈردى . 40 مەككار خوتۇننى تاپتۇرۇپ كې- لىپ ، ئۆي ـ ئۆيلەرنى قىدىرىپ ئول گۈل رۇخسارنى ئىزدەشكە بۇيرۇدى . كەنىزەلەردىن بىرى تەقدىرنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن بۇ كوچىغا ئاياغ بېسىپ ، مەن يېپىشنى ئۇنتۇغان ھېلىقى دەرۋازىنىڭ ئوچۇق تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ ئىچكىرىلەپ كىردى . قېرىغىنىدىن دۈمچىيىپ قالغان بۇ خوتۇن بىر قولىدا ھاسىسىنى تايىنىپ ، يەنە بىر قولىدىكى تەسۋىنى سىيرىغىنىچە :

— ئىلاھىم ئىككىڭلارنى يامان كۆزدىن ساقلاپ ، تېخىمۇ مېھرىبان قىلغاي ، دۈشمەنلىرىڭلار ئۆز جازاسىنى تارتىپ ، بالا ـ قازاغا گىرىپتار بولغاي ! — دەپ دۇئا بەجا كەلتۈرۈپ يېنىمىزدا ئولتۇردى .

نازىنىن ئۇنىڭدىن سورىدى :

— ئى ئانا ، قەيەردىن كەلدىڭىز ، نە سەۋەبتىن كۆزلىرىڭىز ياش ، كۆڭلىڭىز پەرىشان ؟

— ئى پەرى سۈپەت گۈزەل ، — دېدى ئۇ ، — مەن قوشناڭدۇر-

مەن ، ئۆي ـ ماكانىم بار . ئولتۇرسام ـ قوپسام سىنىڭ دۆلەت ـ بەختىڭنى تىلەپ دۇئا قىلىمەن . ماڭا كۈندە بىر لوقما تائام بولسىلا كۇپا- يە ، شۇنىڭ بىلەن كۈننى كەچ قىلسام ، ئۇچام يالىڭاچ قالمىسىلا بولدى . بىر قىزىم بار ئىدى ، ئاي ـ كۈنى توشۇپ ئىككى كۈندىن بۇيان تۇغالماي قىينىلىۋاتىدۇ . بىر كىشىنىڭ ئېيتىشىچە ، ئەگەر كاۋاپتا بۇي سالسا ئۇنىڭغا قۇۋۋەت پەيدا بولۇپ تۇغۇتى ئاسانلىشىدىكەن ، لېكىن ئۇنى ئېلىشقا قۇربىم يەتمىدى . شۇڭا ، دۆلەت خاناڭلارغا كىرىشىم ئىدى . بىچارەڭگە رەھىم ئەيلەپ بىرەر نېمەرسە سەدىقە قىلغايسەن .

ئول نازىنىن ئۇنىڭ سۆزلىرىگە ئىشىنىپ ، ئىككى توخۇ بىلەن بىر سان كاۋاپ ۋە بىرنەچچە ناننى بەردى . بۇنىڭغا قوشۇپ بىر قۇر كىيىممۇ سەدىقە قىلدى . ئاندىن :

— ئى ئانا ، يەنە كەلسەڭمۇ ئاچچىقىم كەلمەيدۇ ، قىزىڭنىڭ قېشىغا تېز بارغىن ! — دەپ ئۇزىتىپ قويدى .

موماي كۆپ رەھمەت ـ دۇئالار بىلەن چىقىپ كەتتى .

كۇمۇش بەدەن گۈزەل ئۇ مومايىنىڭ ھالى ئۈستىدە باش قاتۇرغىنىچە خىيالغا پېتىپ ئۇيقۇغا كېتىپتۇ . مەن بولسام ئۆز ئارزۇيۇم ھەلەكچىلىكىدە بىدار ئىدىم . شۇ ئەسنادا سىرتتا بىردىن غوۋغا كۆتۈرۈلۈپ : « تۇت ، باغلاۋەرگىن ! » دېگەن ئاۋاز قۇلىقىمغا كىردى . ئارقىدىن ئاللىقانداق ئۇپۇر ـ توپۇر ، قىقاس ـ سۈرەنلەر ئاڭلاندى . ئىشىككە قارىسام ھېچكىم كۆرۈنمىدى . بىردەمدىن كېيىن ھېلىقى موماي- نىڭ قاقشاشلىرى ئەتراپنى بىر ئالدى.

بەھزادخان باتۇر

ھويلىدىن ئوقتەك يۈگۈرۈپ چىقىپ ، شىرغا ئوخشاش قەھرلىك بىر ياۋۇزنى كۆردۈمكى ، بىلەكلىرى چىنارنىڭ غول شاخلىرىدەك ، يۈز- لىرى ئايدەك ، بېشىغا خۇراسان كۇلاھى كىيگەن بۇ پالۋان ئالتۇن

زەنجىرلەر بىلەن بېزەلگەن بەھەيۋەت كەمىرىنى بېلىگە باغلاپ ، دۇمبىسىدە ئوقيا ، يېنىدا قىلىچ ۋە لىق ئوق قاچىلانغان ئوقدان ، پەشلىرى قىستۇرۇل-غان ھالدا ، رەڭگىرويى قەھرلىك تۇستە ئىدى . ئات غانجۇغىسىدا بىر كېيىك ئېسىقلىق تۇراتتى . ئۇ بىر قولىدا نەيزە ، يەنە بىر قولىدا ھېلىقى موماينىڭ گەجگىسىدىن خۇددى سار بىچارە چۈجىنى قامالىغاندەك تۇتۇپ سۆرىگىنىچە كېتىۋاتاتتى ، ئازراق ماڭغاندىن كېيىن ، ئاتتىن چۈشۈپ مومايىنى شىلىلىسىدىن كۆتۈرۈپ يەرگە ئۇردى . موماينىڭ گەۋدىسى بىلەن يەرگە نەقىش چىقىرىپ ، ئاندىن قىلىچ چېپىپ بېشىنى كەستى ـ دە ، بوينىڭلىق بىلەن يەنە بولدى قىلماي ، بىر پۇتىدىن دەرەخكە ئېسىپ ، ئو-مۇرتقا بويلاپ ئىككى پارە قىلىۋەتتى . ئىشنى تاماملاپ شۇكرانە سەجدىسىگە باش قويۇپ بولۇپ ، غانجۇغىدىكى كېيىكنى سويۇپ پىشۇ-رۇپ يېدى . بۇ بىپەرۋانىڭ قورقۇمسىزلىقىنى كۆرۈپ تەنلىرىمگە تىترەك ئولاشتى ـ دە ، جېنىمنى ساقلاپ قالالمايدىغانلىقىمغا كۆزۈم يەتتى . ئۆ-زۈمنى لاغىلداشتىن زادىلا تۇتالمايتتىم .

شۇ چاغدا پالۋان مېنى كۆرۈپ قالدى ـ دە :

— ھەي ئادەمزات ، بۇياققا كەل ! — دەپ ۋارقىرىدى .

« لاھەۋلە ۋەلاقۇۋۋەتە ... »نى ئىچىمدە تەكرار ئوقۇپ ئۇنىڭ ئالدىغا باردىم .

— ئى بەختسىز ! شۇنداق پايدىسىز ئىشنىمۇ قىلامسەن ؟ ئەگەر مېھمان بولمىغىنىڭدا گۆشلىرىڭنى قىيما ـ چىيما قىلىۋەتەتتىم ، بۇ بەتامام جاھىللارغا تەنبىھ بولار ئىدى ! — دېدى ئۇ .

بۇ قورقۇنچلۇق سۆزنى ئىشىتىپ ئايىغىغا يىقىلدىم ، پۇتلىرىنى قۇچاقلاپ سۆيدۇم . ئۇ كۈلۈپ كېتىپ ئېيتتى :

— ئى زالىم ، شۇنداق چوڭ ئىشنى قىلىپ ، دەرۋازىنى ئوچۇق قويامسەن ؟ ئەگەر دەرۋازىنى زەنجىرلەپ قويغان بولساڭ ئول كەمپىر سى-رىڭنى بىلمەس ئىدى .

يېنىشلاپ ئۆزرەلەر ئېيتىپ قوللىرىنى ئۆپتۈم .

ــ ئۆلگەن خوتۇننىڭ كىملىكىنى بىلەمسەن ؟ ــ دېدى ئۇ .
ــ ھېلىلا سەدىقە تىلەپ كەلگەن ، شۇ چاغدا كۆرگەن ئىدىم .
ــ بىلەمسەن ، مەن نېمە ۋەجىدىن شۇنداق ۋەھشىيلىك قىلدىم ؟
ــ ياق . بۇنىڭ ئاشكارا ۋە پىنھان سىرلىرى ئۆزىڭىزگە مەلۇمدۇر .
ــ بەختىنىڭ مەدەتكار بولدى ، ــ دېدى ئۇ ، ــ خۇدا خالاپ مەن دەل ۋاقتىدا يېتىپ كەپتىمەن . بۇ مەككار جاسۇسلارنىڭ بىرى بولۇپ ، سىلەرنى ئىزدەپ مەھەللىمۇمەھەللە ، ئۆيمۇئۆي قىدىرىپ بۇ شەھەرگە ئوت ياقماقچى ئىدى . بۇنىڭ جەريانىنى بايان قىلىپ تۈگەتكىلى بولمايدۇ . مەن شىكاردىن يېنىشىمدا بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ كوچا ئاغزىغا كەلسەم ، ئۇ كەمپىر ئىككى توخۇ ۋە قوينىڭ بىر سان كاۋىپى بىلەن ئول نازىنىن بەرگەن كىيىمنى ئېلىپ مېڭىپتۇ . بۇلار سىلەرنى تۇتۇشنىڭ يېتەرلىك ماددىي ئىسپاتى ئىدى . كۆرۈپلا قاتتىق ئەنسىرىدىم . كوچىدا مېنىڭ ئۆيۈمدىن باشقا ئۆي يوق بولۇپ ، بۇ كاۋاپلار مېنىڭ جانىۋارلىرىمنىڭ ئىككەنلىكىدىن قىلچە گۇمانلانمايتتىم . ئۇنىڭدىن : « نەدىن كېلىۋاتىسەن ، بۇ نەرسىلەرنى قەيەردىن ئالدىڭ ؟ » دەپ سورىۋىدىم ، ئۇ دۇدۇقلاپ : «قىزىمنىڭ تۇغۇتى قىين كېلىپ بەك قىينىلىپ كەتتى ، كوچا ئاخىرىدىكى ئاۋۇ ئۆيگە كىرسەم ، بىر خانىم ئىچ ئاغرىتىپ بۇ نەرسىلەرنى بەردى » دېدى . شۇئان گۇمان قىلدىمكى « مەلىكىنى بىرەرسى بۇ يەرگە كەلتۈرۈپتۇ » . شۇنىڭ بىلەن كەمپىرنى ئوۋ گۆشىگە قىزىقتۇرۇپ گوللاپ قولغا چۈشۈرۈپ ئەدىپىنى بەردىم . ئەمدى خاتىرەڭنى جەم قىلىپ خۇشال بولغىنىڭكى ، بۇ ئۆيدە قانچىلىك ئۇزاق تۇرساڭمۇ مەندىن باشقا ھېچكىم بىلمەيدۇ . ئى ئوغلۇم ، خەقلەر مېنى بەھزادخان قاراقچى دېيىشىدۇ . قىلىچىمنىڭ زەربىدىن قورقۇپ پادىشاھمۇ خاتىرجەم ئۇخلىيالمايدۇ ، ــ دەپ سۆزىنى داۋام قىلدى پالۋان ، ــ مەن بۇنىڭدىن ئىلگىرى سەن پىراقىدا كۆيگەن نازىنىننىڭ ئاغىسىنىڭ خىزمىتىدە مەنسەپ تۇتقان ئىدىم . ئىش ھەقىقەت بويىچە بولغاندا پادىشاھنىڭ ئاغىسىنىڭ ئوغلى شاھلىق تەختىدە ئولتۇرۇشقا تېگىشلىك ئىدى . ئەمما بۇ پادىشاھ ئاغىسى-

نىڭ ئوغلىنى ئۆلتۈرۈۋەتتى . شۇ سەۋەبتىن مەن مەنسەپنى تاشلاپ تەركىدۇنياچىلار يولىغا كىرىپ مەملىكەت دائىرىسىدە قاراقچىلىق قىلىپ يۈرىمەن . چەت جايلارغا ئاياغ باسسام ، يول توسۇپ كىشىلەرنى بۇلاڭ - تالاڭ قىلىش ، قارشىلىق كۆرسەتكەنلەرنى ئۆلتۈرۈش بىلەن شۇغۇللىنىمەن . پادىشاھ سىپاھلىرى تىركىشىشتىن قورقۇپ ئاخىر مەن بىلەن سۈلھى تۈزۈشكە مەجبۇر بولدى . ھەر كېچىسى ئەلى كەرىمۇللاھۇ ۋەجھۇ چۈشۈمدە ئايان بولۇپ ، ماڭا : « قاراقچىلىقتىن قول ئۈزۈپ 〈تووۋا〉 قىل » دەپ پەرمان چۈشۈردى . شۇنىڭدىن بۇيان بۇ ئۆي خۇدانىڭ ئىبادىتىگە باش قويىدىغان جايىم بولۇپ كەلدى . ئىچىم پۇشسا ئوۋ بىلەن كۆڭۈل ئاۋۇندۇرىمەنكى ، كىشىلەر بىلەن ئارىلاشمايمەن . ئەمدى سەنمۇ ئەھۋالىڭنى بايان ئەيلە ، ئۆزۈڭ زادى كىم ؟ قەيەردىن كەلدىڭ ؟ قانداق جۈرئەت بىلەن بۇ يەرگە ئاياغ بېسىپ ئادەم يوق ئۆيىنىڭ ئىشىكىنى ئاچتىڭ ؟ قېنى بىر باشتىن سۆزلە ، مەن ئاڭلاپ باقاي .

ئى دەرۋىشلەر ، مەن ئۇنىڭ تەلىپىگە ئاساسەن « بۇ بېيىت مەزمۇنى بىلەن ئىشىك قۇلۇپىنى ئاچتىم » دېدىم :

بېيىت

راست سۆزدىن ئىنسانلار تاپارمىش نىجات ،
چۈنكى ئۇ بىرەرمىش تۇگىمەس ھايات .

ئاندىن بېشىمدىن ئۆتكەن ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى ئاۋۇبىلدىن ئاخىرىسىغىچە قالدۇرماي بايان قىلدىم . گەپ ئۆيىنىڭ ئىشىكىنى ئېچىش سەۋەبىگە كەلگەندە بارمىقىمنى چىشلەپ بىردەم تۇرۇۋېلىپ ، « دەرۋازىدا قۇلۇپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ ، غۇلامىم قۇلۇپلاپ قويۇپ بىر ياققا كېتىپ قالغان ئوخشايدۇ دەپ ئويلاپ ... » دېگەنلەرنى توقۇپ ، قۇلۇپنى قانداق چېقىپ ئۆيگە كىرگەنلىكىمدىن تارتىپ راستى بىلەن بايان قىلدىم . پالۋان ئاڭلاپ بولۇپ ، ئاتىلارچە بېشىمنى سىلاپ ، يۈز - كۆزلىرىمگە سۆيۈپ :

— رەھمەت ساڭا ، خۇدا رەھمەت قىلسۇنكى ، كۆڭلۈمدىكىدەك با-
يان قىلدىڭ ، سەندىن رازى بولدۇم . مەلىكىگە : ئىشىكنى قۇلۇپلاپ قويۇپ
كېتىپ قاپتۇ دېگەن بولساڭ ، ئەمدى مېنى قۇللۇققا ئالغىنىڭ ، جان -
دىلىم بىلەن خىزمىتىڭنى قىلغايمەن ! — دېدى .
مەن خىجالەت ئىلكىدە بېشىمنى تۆۋەن سېلىپ ، ئۇنىڭ ياخشىلىق-
لىرىغا رەھمەتلىرىمنى ئىزھار قىلدىم .
— بۇرادەر ، ئەمدى ئىشلىرىڭنىڭ روياپقا چىقىشىدىن غەم
يېمىسەڭمۇ بولىدۇ ، — دېدى ئۇ مېھرىبانلىق بىلدۈرۈپ ، — بۇمۇ ئالەم
پەرۋەردىگارىنىڭ ئىنايىتىدۇر .
ئول پالۋان مېھرىبانلىق كۆرسەتكەنسېرى شۇنچە خىجىل بولماقتا
ئىدىم . ئۇ بىر كېيىكنى سويۇپ يېرىم ياتىسىنى كاۋاپ قىلىپ ئالدىمىزدا
قويدى ، ئۆزى ساھىبخان سۈپىتىدە قول قوشتۇرۇپ تۇردى . نازىنىن
ئىككىمىزنىڭ كىر گىنىمىزنى تۇيۇپ ھېلىلا ئۇيقۇدىن ئويغانغان ئىدى . ئۇ
ئەمدى قوپال سۆزلەر بىلەن نارازىلىق بىلدۈرۈشكە باشلىدى .
پالۋان ئۆزىنى غۇلاملاردەك تۇتۇپ قائىدە بويىچە خىجىللىق
ئىلكىدە بېشىنى تۆۋەن سېلىپ تۇرۇپ :
— ئى مەلىكە ، كەمىنەلىرىنىڭ گۇناھى بۇنىڭدىنمۇ كۆپتۇركى ،
ئېغىر جازاغا لايىقمەن . شۇنداقتىمۇ ئەپۇ قىلىپ گۇناھىمدىن ئۆتكەيلا .
ھەرقايسىلىرىغا ھەدىيە قىلاي دېسەم بىر نېمەرسەم بولمىغاچقا ، ئاتايىن
شىكارغا چىقىپ بىرەر ئولجا تېپىپ كېلەي دېگەن نىيەت بىلەن دەرۋازىغا
قۇلۇپ سېلىپ قويۇپ جاڭگالغا ئاتلىنىپ ، بۇ كېيىكنى ئوۋلاپ كەلگەن
ئىدىم ، — دەپ ئۆزرە ئېيتتى .
ئى دەرۋىشلەر ، ئول پالۋان يىگىتنىڭ مەردانىلىقىدىن
خىجالەتچىلىكتە ئۆلەي دېدىم . ئۇ بىردەمدىن كېيىن ئالدىمىزغا بىر كوزا
شاراب بىلەن توخۇ كاۋىپى كەلتۈردى . ئاندىن ئۆز قولى بىلەن بىر
قەدەھكە لىق قۇيۇپ نازىنىنغا تۇتتى . ئول سەنەم ئۇنىڭ ساھىبخانلىق قا-
بىلىيىتىدىن مەمنۇن بولۇپ ، جاۋابەن بىر قەدەھكە تولدۇرۇپ قۇيۇپ

كۆكۈل ئىزھار قىلدى. پالۋان بىر كۆتۈرۈپلا ئىچىۋەتتى. ئاندىن ئۆز ئە-
شىغا تۇتۇندى.

ئى دەرۋىشلەر، قىسسەنىڭ قىسقىسى، ئول مەردانە ئادەم ئۈچ
ئايغىچە بىزنىڭ خىزمىتىمىزگە بەل باغلاپ، ئۆز ئىشىنى قايرىپ قويدى ۋە
بۇنىڭغا رازىمەنلىك ئىزھار قىلىپ: «ئەگەر خۇدا 100 يىل ئۆمۈر نېسىپ
ئەتسە، سىلەرنى مۇشۇ ئۆيدە تۇرغۇزۇپ خىزمىتىڭلارنى قىلسام دەيمەن.
مۇبادا ئۆز ۋىلايىتىمگە قايتىمەن دەپ قالساڭ، بىللە بېرىپ خىزمىتىڭگە
جان پىدا قىلىشقىمۇ رازى ئىدىم، تەۋپىق ئىلاھى بىلەن ئىككىڭلارنى ئارزۇ
مەنزىلىگە باشلايتتىم!» دېدى.

— يىگىتلەرنىڭ مەردانىلىقى ئادەمگەرچىلىكتە ئىپادىلىنىدۇ، —
دېدىمەن، — قېرى ئاتامنىڭ مەن بىچارە توغرىسىدا ھېچقانداق خەۋىرى
يوق. ھېلىمۇ ئۇنتۇلغۇسىز ياخشىلىقلارنى قىلدىڭىز.

بۇ سۆزۈمنى ئىشىتكەندىن كېيىن ئۇمۇ سەپەرگە تەييارلاندى.
ياخشى كۆڭلەرنىڭ بىرىدە ئول نازىنىن بىلەن مەسلىھەتىمىزنى پىشۇرۇپ
ئۇنىڭغا ئىپتىقان ئىدۇق، پىكرىمىزنى ماقۇل كۆردى. ئۇنىڭ ياردىمى بى-
لەن، يارامىلىق ئۈچ ئات، ئىگەر - جابدۇق، ئوق - كامان، ساۋۇت -
قالقان قاتارلىق تەييارلىقلارنى پۇختىلا قىلىپ، يېتەرلىك يېمەكلىكلەرنى
خۇرجۇنلارغا قاچىلاپ، ئۈچىنچى كېچىسى يولۇپ كەتتۇق. ئۇ ئىلگىرىكى
قائىدىسى بويىچە ئىشىك - دەرۋازىلىرىنى قۇلۇپلاپ قويدى.

بىز ئادەمسىز چۆللەردىن مېڭىپ، ئېھتىيات ئارقىلىق خەۋپ -
خەتەردىن ساقلىنىپ ئەجەم (تۈرك ئېلى) گە بارماقچى ئىدۇق، ئەمما
ھېلىقى ئەقىلسىز غايىب بولغان باغقا كەلگىنىمىزدە، پادىشاھ پەرمان
چۈشۈرۈپ:

— پاسىبانلار كېچىسى يوللارنى قامال قىلسۇن، شەھەر دەرۋازى-
سىنى تاقاپ ھېچ كىشىنى سىرتقا چىققىلى قويمىسۇن! — دېگەن ئىكەن.

ئەگەر كىم سەپەرگە چىقىدىغان بولسا پادىشاھقا مەلۇم قىلىپ،
ئۇنىڭ ئىجازىتىنى ئېلىش كېرەك ئىكەن.

بىز بۇ ئەھۋالدىن بىخەۋەر دەرۋازىغا كەلگەن ئىكەنمىز . پالۋان يىگىت ۋارقىراپ دەرۋازىۋەنلەرنى ئويغىتىپ :

— دەرۋازىنى ئاچ ! — دېدى .

ئۇلار قورقۇنچتىن لاغىلداپ تىترەشكىنىچە ئېيتتى :

— سىلەر كىم بولۇسىلەر ، پادىشاھنىڭ پەرمانىدىن خەۋىرىڭلار يوقمۇ ؟

باتۇر كۈلۈپ تۇرۇپ :

— ئى ئەخمەقلەر ، قارىغۇمۇ سىلەر ؟ مەن بەھزادخان بولىمەن ، بۇ يىگىت پادىشاھتۇر ، يەنە بىرى پادىشاھنىڭ مەلىكىسى . بىز ئەجەم ۋىلايىتىگە ماڭدۇق ، — دېدى ۋە ئاتتىن چۈشۈپ دەرۋازا قۇلۇپىنى چېقىۋەتتى ، — ئى ئىتلار ، بىز بۇ قىزنى ئېلىپ كېتىمىز.سەنلەرنى قىيما - چىيما قىلىپ جەھەننەمگە ئۇزاتماقچى ئىدىم . بىراق ئۇل زالىمغا خەۋەر يەتكۈزۈشمىسەڭ بولمايدۇ . ياخشىلىقىڭنى ئايىماي ، باشلىقىڭغا مەلۇم قىل ، ئارقىمىزدىن كىشى ئەۋەتسۇن . ئېيتىپ قويايكى ، ئۆزىنى چاغلاپراق ئىش كۆرگەي !

بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ ھەيران قالغىنىمدىن ئۆزۈمنى تۇتۇۋېلىشقا ھەرقانچە ئۇرۇنساممۇ پۈتۈن ۋۇجۇدۇم تىترەشكە باشلىدى . ئۇل باتۇر ئاۋۋال بىزنى دەرۋازىدىن چىقىرىۋېتىپ ، ئاندىن ئۆزى چىقتى . دەرۋازىۋەنلەرنى ھەيرەتتە قالدۇرۇپ شەھىرى بولغار تەرەپكە راۋان بولدۇق . تاڭ ئاتقۇچە يول يۈرگەندىن كېيىن ئالدىمىزدا بىر چوڭ دەريا كۆرۈندى . بىر توپ لەشكەر دەريانىڭ كۆۋرۈكىنى قورۇقداپ ئولتۇرغان ئىكەن ، بىزنى كۆرۈپ ئەھۋال سورىدى . بەھزادخان دەرۋازىۋەنلەرگە ئېيتقان سۆزنى بۇلارغىمۇ ئەينەن ئېيتتى . ئۇلار ئاتلىرىغا مىنىشىپ يولىمىزنى توستى . پالۋان بەھزادخان شىردەك ھۆركىرىگىنىچە نەرە تارتىپ قىلىچ شىلتىدى . لەشكەرلەرنىڭ سېپى بۇزۇلۇپ ، پاتىپاراق بولۇشۇپ كەتتى ، بىرنەچچىسى جېنىدىن ئايرىلدى . بىز دەريادىن ئامان - ئېسەن ئۆتۈپ ، بىرەر فەرسەخ ماڭغان ئىدۇق ، ئارقىمىزدىن كې-

لىۋاتقان لەشكەرلەرنىڭ ئات تۇياقلىرىدىن كۆتۈرۈلگەن چاڭ - توزانلار كۆرۈندى . چاڭ - توزان ھاۋانى قاراڭغۇلاشتۇرغان ئىدى .

بەھزادخان ئېيتتى :

— ئى ئەزىزلەر ، قارىغاندا بۇ دۈشمەن لەشكەرلىرىدۇر ، بىزنى تۇتۇش ئۈچۈن ئەۋەتىلگىنى ئېنىق . ئەمما ئانچە قورقۇپ كەتكۈچىلىكى يوق . ئىككىڭلار ئاۋۇ تاغنىڭ ئۈستىگە چىقىپ ، خۇدايىتائالانىڭ قۇدرىتىنى تاماشا قىلغايسىزلەر . لەشكەرلەرنىڭ ئالدىغا ئۆزۈم بېرىپ ، تېگىشلىك جاۋابنى بېرىپ كېلەي !

ئۇ شۇنداق دەپ ، ئاستىدىكى خۇرجۇننى بىزگە تاشلاپ بەردى . ئاندىن ئېگەر - جابدۇقلارنى مەھكەم چىڭىتىپ ، لاچىندەك شۇڭغۇپ ئاتقا مىندى - دە ، دۇئا بەجا كەلتۈرۈۋەتكەندىن كېيىن دۈشمەن تامان چېپىپ كەتتى .

دۈشمەن لەشكەرلىرىنىڭ كۆپلۈكىدىن بېشى بىزگە يېقىنلاپ كەلگەن بولسا ، ئاخىرىسى ئوردىدىن چىقىپ بولالمىغان ئىدى .

بەھزادخان باتۇر خۇدايىتائالادىن مەدەت تىلەپ ، دۈشمەن قايسى تەرەپتىن كەلسە شۇ ياققا قىلىچ ئوينىتىپ بېرىپ ، ئۇچرىغانىنى چاناپ ئىلگىرىلەيتتى . دۈشمەنلەرنىڭ بەزىسى قورقۇنچتىن ئۆزلىرىنى ئاتتىن تاشلايتتى . باتۇرنىڭ ھۇجۇمى قايسى تەرەپكە يۈزلەنسە شۇ ياقتىكىلەر ئالاقزادە بولاتتى . باتۇر شۇ تەرىقىدە ھۇجۇم قىلىپ ، ھەربىر نەرە تارتقاندا نەچچىلىگەن لەشكەرنىڭ كاللىسى تېنىدىن ئاجرايتتى . ئۇ توختىماي قان تۆكۈپ ، ئاخىر لەشكەرلەر سەردارىنىڭ قېشىغا يېتىپ باردى . ئۇمۇ نامدار پالۋانلاردىن ئىدى . ئۇ فەرەڭلەرنىڭ جەڭ قىلىش ئادىتى بويىچە بەھزادخانغا ھەملە قىلدى . بەھزادخانمۇ بوش كەلمەي ، ئاللادىن مەدەت تىلەپ قىلىچىنى كۈچەپ شىلتىغان ئىدى ، ئۇنىڭ ئىت كاللىسىغا شۇنداق تەگدىكى ، بېشى تاۋۇزدەك ئىككى كاسا بولغاننىڭ ئۈستىگە كۆكرەك قەپەسىگە يېتىپ بېرىپ ، يۈرىكىنىمۇ ئىككىگە بۆلۈپ تاشلىدى . لەشكەرلەر سەردارىنىڭ پاجىئەسىنى كۆرۈپ يولۋاسنىڭ ئالدىدىن قاچقان تۈلكىدەك

جىنىنى ئېلىشقا ئاران ئۈلگۈردى. باتۇر يېرىم فەرسەخچە كەينىدىن قوغلاپ ئاندىن بولدى قىلدى.

ئۇ دەريانىڭ بويىغا كېلىپ قوللىرىدىكى قانلارنى يۇيۇۋەتكەندىن كېيىن ئېتىنى مىنىپ كۆۋرۈككە چىقتى ۋە بىزگە ئۆزرە ئېيتىپ:

— ئى ئەزىزلەر، بۈگۈن كۆپ جاپا تارتتىڭلار، كەمىنەڭلارنى ئەپۇ قىلىڭلار! — دېدى.

بىز پالۋاننىڭ تەڭداشسىز باتۇرلۇقىغا ئاپىرىن - تەھسىنلەر ئېيتتۇق. ئاندىن ئازراق بىرنەرسە يېۋېلىپ، يەنە يولغا راۋان بولدۇق. كەچ كىرگەن ئىدى، كېچىچە مېڭىپ ئەتىسى بىر بوستانلىققا ئۇلاشتۇق. ئاتلىرىمىزنى يالىڭاچلاپ ئوتلاققا قويۇۋېتىپ، غىزالاندۇق. ئارام ئېلىۋېلىپ سەپىرىمىزنى شۇ داۋاملاشتۇرغانچە فەرەڭ مەملىكىتى چېگرىسىدىن ئۆتۈپ بولمىغۇچە توختىمىدۇق. بۇ جەرياندا نۇرغۇن يوللارنى بېسىپ، توققۇز ئايدىن كېيىن ئەجەم زېمىنىغا قەدەم قويدۇق. ئۇلۇغ بۇزرۇكۋار ئاتامنى قاتتىق سېغىنغانلىقىمدىن خەۋىرىمنى يەتكۈزۈشكە ئادەم ئەۋەتتىم. ئۇلار يۇرت زېمىنىغا ئاياغ باسقانلىقىمنى ئۇقۇپ، ئوردا قازىلىرىدىن بىرنەچچەسىنى شەھەردىن بەش فەرسەخ يىراقلىقتىكى دەريانىڭ بويىغا بىزنى كۈتۈۋالغىلى چىقارتىپتۇ. ئاتامۇ بىللە چىقىپ كۈتۈپ تۇرۇپتۇ. ئۇنى يىراقتىن كۆرۈپ دەرھال ئات چاپتۇرغان ئىدىم، بىردەمدە دەريا بويىغا يېتىپ كەلدىم. دەريادىن تېز ئۆتۈپ ئاتام بىلەن قۇچاقلىشىش ئارزۇيۇم ئۈلغىيىپ، ئاتقا قامچا ئۇرۇشۇم بىلەن ئات سۇغا ئۆزىنى ئاتتى. دەريادىن ئۆتۈپلا ئاتتىن چۈشۈپ، ئاتامنىڭ ئالدىغا پىيادە يۈگۈردۈم. بۇزرۇكۋارىم بىلەن دىدارلىشىپ بولۇپ ئارقامغا قارىسام، ئول نازىنىن بىلەن پالۋان ئىككىسى ئۇلۇغ سۇغا غەرق بولۇپتۇ. چۈنكى قىزنىڭ مىنگەن ئېتى مەن مىنگەن ئاتنىڭ بالىسى ئىدى. ئۇ بالىسى دەريانىڭ ئوتتۇرىسىدا كۆرۈپ ئۆزىنى سۇغا ئېتىپتۇ. بۇ ھالنى كۆرگەن بەھزادخان ئۇلارنى قۇتقۇزىمەن دەپ سۇغا سەكرىگەن ئىكەن، ئۇلۇغ سۇ ئىككىلىسىنى ئېقىتىپ كېتىپتۇ. ئىش ئىنتايىن خەتەرلىك باسقۇچقا يەتكەچكە، پۇت - قولۇمدا جان قال-

مىدى. غەۋۋاسلار يېتىپ كېلىپ ھەرقانچە تىرىشچانلىق كۆرسەتكەن بولسىمۇ، قۇتقۇزۇشنىڭ ئامالىنى قىلالمىدى.

ئى دەرۋىشلەر، مەن گاڭگىرىغىنىمدىن ئۆلۈك - تىرىكلىكىمنى ئاڭقىرالمىغۇدەك دەرىجىگە يەتتىم. سەپەرنىڭ جاپاسى بىر ياندا قېلىپ، ئۇلارنىڭ دەرد - ئەلىمى نەچچە كەررە ئېشىپ چۈشتى. ئىشق - مۇھەببەت يولىدا شۇنچە مۇشەققەت - جەبىرلەرنى چېكىپ، مەشۇقىنىڭ ۋەسلىگە تېخى يەتمەي تۇرۇپ بۇنداق كۈتۈلمىگەن بالاغا يولۇقۇش، بولۇپمۇ جېنىمنى قۇتقۇزۇپ قالغان شەپقەتچىم بەھزادخان باتۇرنى ئاتام بىلەن كۆرۈشتۈرگۈچە ئۇنىڭ ئېچىنىشلىق ھالاك بولۇشى ئەلىمىم ئۈستىگە ئەلەم قوشقان ئىدى. پەلەكنىڭ ھەممە كېلىشمەسلىكلەرنى بىزگىلا كەلتۈرگەنلىكىگە يىغلاپ، كېيىم - كېچەكلىرىمنى يىرتىۋېتىپ يالىڭاچ پېتىم مەجنۇنلارچە دەشتۇچۆللەر تامان يۈزلەندىم. ئاغزىمغا گىياھ سالماي، يۈرىكىمنى كاۋاپ، قان - ياشلىرىمنى شاراب قىلىپ، پەرىشانلىق ۋادىسىنى كېزىپ، تىرىكلىكتىن كەچتىم. ئۆزۈمنى كىشى كۆرمەس دەشت - باياۋاندا ھالاك قىلىپ، جانىمنىڭ جامەسىنى ئۇ ئەزىزلەر ئۈچۈن يىرتقايمەن، دەپ ئول تاغنىڭ باغرىغا يەتتىم. بىر چاغدا، جاھانىنىڭ سىرلىرىنى بىلگۈچى بايىقى زات بىزنى كۆرۈپ، كەلگۈسىدە بولغۇسى ئىشلارنى مەزكۇر بۇرادەرگە ئېيتقاندەك تەرىقىدە بايان قىلدى. بۇنى ئىشىتىپ مۇراد - مەقسىتىمنىڭ ھاسىل بولۇشىغا قايتىدىن ئۈمىدلەندىم. شۇنىڭ بىلەن مانا سىلەر بىلەن ئۇچرىشىپ، دەسلەپكى نىشانىمغا يەتتىم. ئەمدى كېيىنكى ئىشلار قانداق بولار، يەنە قانداق كۈنلەرنى كۆرەرمەن، بۇلار ماڭا قاراڭغۇ.

تۆتىنچى بلب

رۇم پادىشاھىنىڭ ھېكايىسى

رىۋايەتچىلەرنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، ئىككىنچى دەرۋىش ئۆز ھې-كايىسىنى تاماملىغاندا، مەزىن بامداتقا ئەزان ئېيتىپ، جامائەتنى نامازغا چىللىدى. ئازادە بەخت شاھ ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ ئوردا مەسچىتىگە راۋان بولدى. بەخت مەنزىلىگە يېتىپ بېرىپ، ھەقتائالانىڭ پەرزىنى بەجا كەلتۈرۈپ بولغاندىن كېيىن، كىيىم يەڭگۈشلەپ بارگاھقا باردى. ئىككى ياساۋۇلنى دەرۋىشلەرنى چاقىرىپ كېلىشكە ماڭدۇردى. ئاندىن شاھلىق تەختىگە ئولتۇرۇپ، ئۆز خاسۇئاملىرى (يېقىن ئادەملىرى) بىلەن دۆلەت ئىشلىرى خۇسۇسىدا سۆھبەت سورۇنى قۇردى.

دەرۋىشلەر بامدات نامىزىنى ئەمدىلا ئادا قىلىپ بولۇپ ئولتۇرۇ-شاتتى، ياساۋۇللار يېتىپ كېلىپ، پادىشاھنىڭ ھۇزۇرىغا چاقىرتقانلىق خەۋىرىنى يەتكۈزدى. دەرۋىشلەر ئىنسۇجىنلارنىڭ ياراتقۇچىسى ئاللاغا ھەمدۇسانا ۋە شۈكرىلەر ئېيتقاندىن كېيىن، پادىشاھنىڭ ئالدىغا راۋان بولۇشتى. پادىشاھنىڭ ھۇزۇرىغا كىرىپ، ئىجازىتىنى ئالغاندىن كېيىن سەجدىگە باش قويۇپ، ئاللادىن دۆلەت ئامانلىقىنى تىلىدى، ئاندىن بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

نەزم
ئىلاھا دۆلىتىڭ مۇستەھكەم بولسۇن،
بەخت يۇلتۇزى ساڭا باغلانسۇن.

بۇدۇر ئۇمىدى بىز چاكىرىڭنىڭ ،
زۇھەل ۋە ئاتارۇت بېشىڭغا قونسۇن .

سائادەت بولسۇن يار شاھلىق تەختىڭگە ،
رەقىبىڭ كالللىسى تەندىن ئايرىلسۇن .

دەرۋىشلەر ماختاش - مەدھىيىلىرىنى توگىتىپ ، سەپ تۈزۈپ تۇردى . پادىشاھ ئۇلارغا خەير - ئېھسان قىلىش ئۈچۈن چاقىرتىپ كەلگەن ئىدى . شۇڭا تولىمۇ مۇلايىملىق بىلەن ھال - ئەھۋال سوراپ ئېيتتى :

— ئى يوقسۇزلۇق مەملىكىتىنىڭ پادىشاھلىرى ، خۇش كېلىپسىلەر ، ئەمدى قايان بارىسىلەر ؟ بۇنچە غەمكىن تۇرقۇڭلار نېمە ۋەجىدىن ؟

— بەختلىرى زىيادە بولۇپ ، دۆلەتلىرى تېخىمۇ قۇدرەت تاپسۇنكى ، بىز بىچارە دەرۋىشلەر ۋەتەندىن ئايرىلىپ ، جاھان نېمەتلىرىدىن كېچىپ ، يوقسۇزلۇقنىڭ زەھىرىنى پاراۋانلىقنىڭ ئېپادىسى سۈپىتىدە ئىچىپ ، جۇدالىق يولىغا سالىك ① بولۇپ ، تەركىدۇنيالىقنى ئىختىيار ئېتىپ يۈرىمىز . پايانسىز ھىجران دەشتىنىڭ جەبىر - زۇلۇملىرىنى يەتكۈچە تارتساقمۇ ھېچقاچان بىر ماكاندا تۇرمىدۇق . تىرىكلىك غېمىنىڭ دەرد - ئەلىمى ، ئۆمۈر مۇساپىسىنىڭ چاڭلىرىغا مىلەندۇق .

ئازادە بەخت ئېيتتى :

— ئۇنداق بولسا ئەھۋالىڭلارنى ئوچۇقراق بايان قىلىپ بېقىڭلار .

— ئى شەھرىيار ئېلىنىڭ باشپاناھى ، — دېدى ئۇلار ، — ئۆمۈرلىرى ئۇزاق بولسۇنكى ، بىزدە بۇنى ئېيتىشقا تاقەت يوق ، سىلىدە ئاڭلىغۇدەك قۇۋۋەت يوقتۇر . ئەھۋالىمىز ھەددىسىز ئېچىنىشلىقتۇر .

ئازادە بەخت گۈلدەك چېھرى ئېچىپ دېدى :

---

① سالىك — يولۇچى مەنىسىدە .

— ئى دەرۋىشلەر ، سۆزۈڭلار راست ئەمەستۇر ، چۈنكى مەن ئۆتكەن كېچە ئىككى كىشىنىڭ سەرگۈزەشتىنى ئاڭلىغان . ئەمدى يەنە بىرىڭلار نىقابىنى ئېلىۋېتىپ ، كەچۈرمىشلەرنى بىرمۇبىر بايان قىلىڭلار .

دەرۋىشلەر پادىشاھنىڭ سۆزىنى ئىشىتىپ ھودۇققىنىچە بىر ـ بىرىگە قاراشتى . ئۇلار ئەيمىنىش تۇيغۇسى ئىلكىدە تىترەشمەكتە ئىدى . ئازادە بەخت بۇ ھالنى كۆرۈپ ، ئۇلاردا ئىنكاس قايتۇرغۇدەك قۇدرەتنىڭ يوقلۇقىنى سەزدى . شۇنىڭ بىلەن ئىلتىپات كۆرسىتىپ ، ئالاھىدە راسلانغان ئورۇندا ئولتۇرغۇزدى . ئاندىن ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى خاتىرجەم قىلىش ئۈچۈن ئۆز سەرگۈزەشتى ئۈستىدە ئېغىز ئاچتى .

ناھەقچىلىككە كەتكەن ۋەزىر

— ئى دەرۋىشلەر ، — ئازادە بەخت ئۆز سەرگۈزەشتىلىرىدىن گەپ ئېچىپ دېدى ، — ئادەم كۆرگەن كۈنىدىن نومۇس قىلىپ ئولتۇرۇش ھاجەتسىز . چۈنكى بۇ سەرگۈزەشتىلەرنى ئىلگىرى ئۆز بېشىمدىن ئۆتكۈزۈپ ، ئىشىنىڭ ھەقىقىتىگە يەتكەن ئىدىم . ئەمدى سىلەرمۇ خەۋەر تېپىپ قېلىڭلار .

دەۋىشلەر يەر ئۆپۈپ ، تەڭلا ئېيتتى :

— ئى پادىشاھئالەم ، شاھلارنىڭ شەپقىتى گادايلارغا بەخت ئاتا قىلغايكى ، دېگەنلىرىنى ئەمەلدە كۆرسەتسىلە ، بۇ بىزگە يەتكۈزگەن مېھىر ـ شەپقەتلىرى بولار ئىدى .

پادىشاھ ئازادە بەخت ئېيتتى :

— دېمەكچى بولغانلىرىمنىڭ مۇقەددىمىسى شۇ پەيتىدە ئىشىتىڭلاركى ، ياشلىقىمنىڭ ئاۋۋىلىدا ئاتام پانىيدىن باقىيغا كۆچتى . مەن ئۇ بەرپا قىلغان سۇلتانلىق تەختىدە ھۆكۈمران بولۇپ ئولتۇردۇم . رۇم مەملىكىتى پەرمانىمدا ئىدى . شۇ كۈنلەردە بەدەخشان سودىگەرلىرىدىن

بىرسى بۇ ۋىلايەتكە ھەر خىل گەزمال ـ توقۇلما ۋە ئېسىل جاۋاھىرلارنى ئېلىپ كەلدى . ئۇنىڭ داڭقى پۈتۈن ۋىلايەت تەۋەسىدە مەشھۇر بولۇپ ، خەۋىرى بىزگىمۇ يەتتى . بۇنى ئاڭلاپ دەرھال ئوردىغا ئېلىپ كېلىشكە پەرمان چۈشۈردۈم . مۇددىئايىم ئۇنىڭدىن ھەرقايسى ۋىلايەتلەرنىڭ ئەھۋالى ، پادىشاھلىرىنىڭ ئەلنى ئىدارە قىلىشتا تۇتقان يوللىرى ۋە شەھەر سۇلتانلىرىنىڭ ساپاسى ، لەشكىرى كۈچ ـ قۇدرىتى قاتارلىقلارنى سوراپ مەلۇماتقا ئىگە بولۇش ئىدى . ئۇ سودىگەر پەرمانىمنى ئاڭلاپ ، ھۇزۇرۇمغا رەسمىي يوسۇن بويىچە سوۋغات ئېلىپ كەلدى . بوغچىنى ئۆز قولۇم بىلەن ئېچىۋىدىم ، بىر پارچە لەئل كۆزۈمنى قاماشتۇردى . ئۇ شۇ قەدەر سۈزۈك ، رەڭلىك بولۇپ ، ئۈچ مىسقالچە كېلەتتى . بۇنداق لەئلنى ھېلىغىچە كۆرۈپ باقمىغان ئىدىم . شۇڭا خۇشاللىق بىلەن قوبۇل قىلدىم . سودىگەرگە ھۆرمەت يۈزىسىدىن كۆپ ئىنئام ـ ھەدىيىلەر قىلىپ ، شاھانە تون كىيدۈردۈم . ئۇ بىر مەزگىل مېنىڭ قېشىمدا تۇردى . ھېس قىلىشىمچە ، جاھان كۆرگەن ، مەردلەرگە خىزمەت قىلغان ، خۇش مۇئامىلە ، قائىدە ـ يوسۇنلۇق كىشى ئىكەن ، بەلكى پەزىلەتتە بۇنىڭدىنمۇ ئارتۇقراق كۆردۈم . مەن ئۇ سوۋغا قىلغان لەئلنى ئەتىۋارلاپ ، ئايەملەردە ، بەزمە ـ سورۇنلاردا يېنىمدىن ئايرىماي كىشىلەرگە كۆرسىتىپ ، ئالاھىدە ئېتىخارلىناتتىم . كۆرگەن كىشىلەرمۇ ماختىشىپ كېتىشەتتى .

بىر چاغدا ھەرقايسى مەملىكەتلەردىن دەرگاھىمغا ئەلچىلەر كەلدى . ئۇلارغا ئاتاپ ئالاھىدە سورۇن تەييارلاپ ، دۆلەت ئەركانلىرىنىڭ قاتنىششىدا شاھانە بەزمە ئۇيۇشتۇردۇم . كۆڭۈل ئازادىلىكى ۋە خۇشال ـ خۇرام كەيپىيات تازا ئەۋجىگە كۆتۈرۈلگەندە ، ئادىتىم بويىچە ھېلىقى لەئلنى ئەكەلدۈرۈپ ماختىنىشلى تۇرۇۋىدىم ، فەرەڭدىن كەلگەن ئەلچىلەر بۇنىڭدىن سۆيۈنۈپ تەبەسسۇم قىلدى . ئەمما ئاتامنىڭ ۋاقتىدا ۋەزىر بولغان ، كۆپ تەدبىرلىك بىر كىشى بولۇپ ، ئۇ قائىدە ـ يوسۇن بويىچە مۇناسىپ ئىشلارنى بەجا كەلتۈرۈپ ، مەدھىيە ـ ماختاشلارنى تاماملىغاندىن كېيىن شۇنداق دېدى :

— ئى ئۇلۇغ پادىشاھ ئالىيلىرى ، رۇم مەملىكىتىنىڭ سەرۋىرى ، شۇ بىر پارچە تاش ھەرقانچە ئېسىل ، مىسلىسىز دەرىجىدە گۈزەل بولسىمۇ ، ئۆزگىلەر ئالدىدا بۇنچە تەرىپلەشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ ۋەھالەنكى ، مېنىڭچە ئۇنىڭ ھېچقانچە قەدىر - قىممىتى يوق . خۇراسان شەھىرىدە بىر سودىگەر بولۇپ ، ئۇنىڭ 12 تال لەئلىسى بار ، ھەر بىرى 70 مىسقالدىن كېلىدۇ . ئەمما ئۇ 12 تال لەئلىنىڭ ھەممىسىنى بىر ئىتنىڭ بويىنىغا ئېسىپ قويۇپتۇ .

بۇ سۆزدىن غەزىپىم ئوتى پەلەككە يەتتى . خۇراسان سودىگىرى ھەققىدىكى نەقىلنى يالغانغا چىقىرىپ ، ۋەزىرگە ئۆلۈم بۇيرۇدۇم ۋە تەئەللۇقاتىنى تارتىۋالماقچى بولدۇم . فەرەڭ پادىشاھىنىڭ ئەلچىسى ئۇنىڭ تەرىپىنى ئېلىپ :

— بۇ كىشىنىڭ نېمە تەقسىراتلىقى① باركىن ؟ مەن ئۇنىڭ گۇناھىنى تىلەيمەن ! — دەپ تۇرۇۋالدى .

— يالغانچىلىقتىنمۇ ئارتۇق گۇناھ بولامدۇ ؟ — دېدىممەن .

— پادىشاھ ئالىيلىرى ، ئۇنىڭ يالغانچىلىقىنى قانداق بىلدىلە ؟

— ئەقىلدىن يىراقكى ، ئۇ بىر سودىگەر ، بىر دىنار ئۈچۈن جانىنى ئالىقانىغا ئېلىپ ، گاھى تاغ - دەشتلەردە ، گاھى كېمىلەردە يۈرگەن تۇرۇقلۇق ھەر بىرى 70 مىسقالدىن كېلىدىغان 12 تال لەئلىنى قاراپ تۇرۇپ ئىتنىڭ بويىنىغا ئېسىپ قويارمۇ ؟

ئەلچى يەرگە باش قويۇپ تۇرۇپ ئېيتتى :

— پادىشاھ ئالىيلىرى ، دۆلەتلىرى زىيادە بولغايكى ، زامانىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى ، كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ ئېگىز - پەسلىكى بىھەد ۋە بىپاياندۇر . قۇلاققا يەتكەن ھەرقانداق ھېكايىنىڭ راست - يالغانلىق ئېھتىمالى باردۇر . ئېھتىمال بۇ ھېكايە راست بولۇشى مۇمكىن . ئەگەر يالغان دېيىلگەندىمۇ ۋەزىرلەر پادىشاھنىڭ ئەقلىدۇر . بىراق ، بۇ كىشىنىڭ گۇناھىنى تىلىگۈچى يوق ئوخشايدۇ . بۇ ھەقتە چىقارغان ھۆكۈمنى ئەمەلدىن

① تەقسىرات — سەۋەنلىكلەر .

قالدۇرغايلا . ھېچبولمىغاندا ئۇنىڭ كۆرسەتكەن ھەققانىي خىزمەتلىرىنىڭ يۈز - خاتىرىسىنى قىلغايلا ! ئۆتكەن پادىشاھلار زىندانىنى شۇنىڭ ئۈچۈن ياسىغانكى ، ھەرقانداق بىر گۇناھكار پادىشاھنىڭ غەزىپىنى كەلتۈرگەندە ئۇنى زىندانغا تاشلاش ؛ ئاچچىقى ياندىغاندا ئۇنىڭ گۇناھىنى ئېنىقلاش ، قىسقىسى ، پادىشاھ ناھەق قان قەرزگە بوغۇلۇشتىن ساقلىنىش ئۈچۈندۇر .

ئەلچىنىڭ ئاقىلانە سۆزلىرى بىلەن غەزىپىم ئىشىكلىرىنى تاقاپ ، ھۆكۈمنى ۋاقىتىنچە بىكار قىلدىم . ئۆلۈمنى كېچىكتۈرۈپ ، بىر يىلغىچە زىنداندا تۇختىتىشقا پەرمان چۈشۈردۈم . ئەگەر ئۇنىڭ دېگەنلىرى راست چىقسا قۇتۇلغىنى شۇ ئىدى ، يالغان چىقسا قالدىغان بولسا دەسلەپكى ھۆكۈم كۈچكە ئىگە بولاتتى .

ئەلچى يېنىك تىنىپ ئورنىدىن تۇردى . ۋەزىر زىندانغا تاشلاندى . بۇ خەۋەر ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا يېتىپ غوۋغا كۆتۈرۈلدى .

شىجائەتلىك قىز

ۋەزىرنىڭ 14 ياشلىق بىر قىزى بولۇپ ، گۈزەللىك ۋە ئەقىل - پاراسەتتە تەڭتۇشلىرىدىن ئېشىپ چۈشەتتى . ئاتىسى بۇ قىزىغا زىيادە ئامراقلىقىدىن ئۆز دەرگاھىنىڭ يېنىدىن بىر ئۆينى مەخسۇس تەييارلاپ ، خىزمىتىگە كېنىزەكلەرنى قويغان ۋە ئويۇن - تاماشا ، چالغۇ ئەسۋابلىرىنى تەل قىلىپ بەرگەن ئىدى . ئۇنىڭ كۈنلىرى قىزىقچى ۋە ئەمىرلەرنىڭ قىزلىرى بىلەن كۆڭۈللۈك ئۆتەتتى . ھېلىقى كۈنىمۇ ئۇ گۈزەللىك شاھى ئادىتى بويىچە ئويۇنغا بېرىلگەن ئىدى ، ئانىسى چاچلىرى چۇۋۇلغان ، كۆز بۇلاقلىرىدىن ئەلەملىك قان - ياشلار ئۇرغۇغان ھالدا كىرىپ كەلدى - دە ، ئۆزىنى كاچاتلاپ :

— ئىلاھىم بۇنىڭدەك قىزنى تۇغقىنىمغا مىڭ ئىسىت ! ئۇنىڭ چىرايلىق بولغىنىنى قۇرۇسۇن ! سەت بولسىمۇ بىر ئوغۇل بولغىنىدا ، ھازىرقىدەك باشقا كۈن چۈشكەندە ئۇنىڭ تەدبىرىنى قىلىپ ئائىلىمىزگە

كەلگەن بالا ـ قازا گۈدرەتلىرىنى خالاس ئەتمەسمىدى !... ــ دەپ داد ـ پەرياد كۆتۈردى .

قىز ئانىسىنىڭ نالە ـ زارىنى كۆرۈپ سورىدى :

ــ مېھرىبانىم ئانا ، نېمە ۋەقە يۈز بەردى بۇنچە قىلىپ كەتكۈدەك ؟ ئۇ ، سەت ئوغۇلنىڭ قولىدىن كېلىپ ، مېنىڭ قولۇمدىن كەلمەيدىغان زادى قانداق ئىش ئىدى ؟

ــ بېشىڭغا تاش ـ تۇپراق ياغسۇنكى ، بىزگە بۇنىڭدىن چوڭ دىشۋارچىلىق بولامدۇ ؟ قېرى ئاتاڭنى پادىشاھ زىندانغا سالدى . سەۋەبى : پادىشاھنىڭ ئالدىدا خۇراسان سودىگىرىنىڭ 12 تال لەئلىنى ئىتنىڭ بوينىغا ئېسىپ قويغانلىقىنى ھېكايە قىلغانلىق ئىكەن . بۇ ، پادىشاھنىڭ كۆڭلىگە ياقماي ، ئېيتقانلىرىڭ بىر يىلغىچە ئېنىقلىنىپ راست چىقسا قۇتۇلىسەن ، يالغان بولۇپ قالسا سىياسەت رەھىمسىزدۇر ! دەپ زىندانغا تاشلاپتۇ . ئەگەر سەن ئوغۇل بولغان بولساڭ بۇنىڭ تەدبىرىنى قىلىپ ، بىچارىنى زىندان ئازابىدىن قۇتقۇزاتتىڭ !

ــ ئى ئانا ، ــ دېدى قىز تەمكىن ھالدا ، ــ ئېيتقانلىرىڭىز دەر-ۋەقە راستتۇر . ئەمما ئىلاھىي تەقدىرنى ئۆزگەرتكىلى بولماس ، بەلكى سەۋر قىلماقلىق كېرەكتۇر . تەقدىرنىڭ قازاسىغا ئۆز رىزالىقى بىلەن سەۋر قىلماقتىن ئۆزگە چارە يوق . سەۋرلا ياخشى كۈننىڭ تۇغۇتتىن بۇرۇنقى تولغىقى . يىغا ـ زار قىلىشتىن ھېچقانداق پايدا چىقمايدۇ . ئېھتىمال دۈشمەننىڭ قۇتراتقۇلۇقى بىلەن پادىشاھنىڭ غەزىپى چەككە يەتكەندۇر . ئەمدى سەۋر ئارقىلىق خۇدانىڭ خاھىشىنىڭ قانداق بولۇشىنى كۈتەيلى .

قىز شۇلارنى دەپ ، ئويۇن ـ تاماشا ئەسۋابلىرىنى يىغىشتۇرۇپ ، بىر چەتتە ئۈندىمەي ئولتۇردى . كەچ كىرگەندە ئاتىسىنىڭ ئەڭ يېقىن دوستىنى خىلۋەتكە چاقىرىپ :

ــ ئاتامنى زىندان ئازابىدىن خالاس قىلىپ ، ئانامنىڭ تاپا ـ تەنىسىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن سېنىڭ بىلەن ئەجەم ۋىلايىتىگە بېرىپ، خۇراسان پادىشاھى بىلەن نىشاپورنىڭ ئۇلۇغلىرىدىن مۆھۈرلۈك خەت

ئېلىپ كەلسەم دەيمەن ، شۇنداق قىلسام ئاتام ناھەق جازادىن خالاس تا-
پاتتى ! — دېدى .

ئول خوجا كۆپ ئويلىنىشلاردىن كېيىن ، قىزنىڭ ئىرادىسىگە قايىل
بولۇپ ، رازىلىق بەردى .

ئۇلار مەسىلىھەتنى پىشۇرۇپ ، شۇنداق قارارغا كەلدىكى ، بۇ
ئىشتىن ھېچكىم خەۋەر تاپماسلىق كېرەكلىكى بېكىتىلدى . سودىگەر قىيا-
پىتىدە ياسىنىپ ، ئەجەملىكلەر ياخشى كۆرىدىغان تۇرلۇك رەخت ، ئېسىل
جاۋاھىرلار ۋە زۆرۈر بولغان غۇلاملارنى ئېلىپ يولغا چىقىدىغان بولۇشتى .
قىز ھەممە تەييارلىقنى پۇتكۇزۇپ ، ئوغۇل بالىچە كىيىندى ، ئىسمى-
نى «جىزادە ئەمىلى »گە ئۆزگەرتتى . ئاندىن كېلىشكەن بويىچە
ھېچكىمگە ئۇقتۇرماي ، ئەلياتقۇ مەھەلدە خوجا بىلەن ۋەدىلەشكەن جايغا
يېتىپ باردى . ئۇلار غۇلام - مۇلازىملار ۋە تەدبىرلىك ئەييارلارغا مال -
يېمەكلىكلەر ئارتىلغان ئات - ئۇلاغلارنى ھەيدىتىپ ئەجەم ۋىلايىتىگە
راۋان بولدى . بۇ ئىشنى قىزنىڭ ئانىسى ئۇقۇپ قالغان بولسىمۇ ، رەسۋا
بولۇشتىن قورقۇپ مەخپىي تۇتتى .

شۇنداق قىلىپ ، ئۇلار كۆپ مەنزىللەرنى بېسىپ ، نىشاپورغا ئامان
- ئېسەن يېتىپ باردى . سودىگەرلەر سارىيىغا چۈشۈپ بىرنەچچە كۈن
ئارام ئېلىپ ، يول رەنجىدىن خالاس تاپقاندىن كېيىن ، يۇيۇنۇپ -
تارىنىپ يېڭى كىيىملىرىنى كىيىپ ، ئەتىگەندە نىشاپۇر بازىرىغا چىقىشتى ؛
ئۇيان - بۇيان ئايلىنىپ تۆت كوچا دوقمۇشىدىكى بىر دۇكانغا كىرىشتى .
بۇ خىلمۇخىل لەئل - ياقۇت ، جاۋاھىرلار دۇكىنى بولۇپ ، 40 — 50
ياشلاردىكى دۇكاندار خۇدا بەرگەن راھەتنىڭ قەدرىگە يېتىپ ، ئالىي
ئورۇندۇقتا پەر ياستۇققا يۆلىنىپ ئولتۇراتتى ، ئۇچىسىدىكى كىيىملىرى
بەك ئېسىل رەختلەردىن يارىشىملىق تىكىلگەن بولۇپ ، ئالتۇن كەمىرىلا
ئۇنىڭ يېتىلگەن زەردار ئىكەنلىكىدىن بېشارەت بېرەتتى . ئەتراپىدا ھەر
خىل ۋەزىپىدىكى مۇلازىم - چاكارلار قول باغلاپ تۇراتتى . ئەمەلدار
سىياقىدىكى ۋە مۆتىۋەرلەردىن بولۇپ بىرنەچچە كىشى دۇكان ئالدىدىكى

سەندەللەردە ئولتۇرۇپ قىزغىن پاراڭغا چۈشكەن ئىدى .

قىز بۇ ئەھۋاللارنى كۆزىتىپ ھەيران قالدى . كۆڭلىدە : « ئاتام ھېكايە قىلغان سودىگەر شۇ بولسا كېرەك » دەپ ئويلاپ ، خۇدايىتائالادىن ئىشىنىڭ ئوڭۇشلۇق بولۇشىغا ھىدايەت تىلىدى .

ئۇلار يەنە بىر كوچىغا ئىچكىرىلەپ كىرىپ ، بىر دۇكاننى كۆردىكى ، دېرىزىسىنىڭ بىر قاپقىقىنى ئېچىپ ، ئىككىنچىسىنى ئاچماپتۇ ، ئىككى قەپەستە بىردىن ئادەم سولاقلىق تۇرۇپتۇ . بۇلار كىيىمسىز بولۇپ ، چاچ ـ ساقاللىرى ئېلىدە ، تىرناقلىرى زىيادە ئۆسۈپ كەتكەنلىكتىن قول- لىرى يولۋاسنىڭ چاڭگىلىدەك ، يۈزلىرى سېرىق ھەم دەردلىك تۈس ئالغان ، تەن ـ ئۇستىخانلىرى يېتىپ ئاشقۇدەك جەبىر ـ زۇلۇم زەخمىنى تارتقان ، ئىنسان زاتىنىڭ بۇنداق ئەھۋالغا گىرىپتار بولغىنىنى بۇ كەمگىچە ھېچكىم كۆرۈپ ياكى ئاڭلاپ باقمىغان ئىدى . قەپەسلەرنىڭ يېنىدا تۇرقى دەھشەتلىك ، كالتەك تۇتقان ئىككى زەڭگى پاسىبانلىق قىلىۋاتاتتى . بۇ ھال قىزنى تېخىمۇ ھەيرەتتە قالدۇرغان بولسا كېرەك ، ئىچىدە « تووۋا » دېگىنىچە باشقا تەرەپكە يۈزلەندى .

ئۇلار ئۈچىنچى بىر دۇكاننى كۆردىكى ، ئەبرىشىم ۋە قەلەمپۇر سېتىلىدىكەن . دۇكانغا ئاجايىپ ئېسىل زىننەتلەنگەن بىر سەندەل قويۇ- لۇپتۇ . ئۇستىگە زەر يىپتا توقۇلغان جۇل يېپىلغان ، بوينىغا تىللادىن ياسالغان نەپىس زەنجىر باغلانغان بىر ئىت سەندەل ئۇستىدە يېتىپتۇ . ئالتۇن ئاياقتا سۇ قويۇپ بېرىلىپتۇ . ئىككى غۇلام ئۇنىڭ خىزمىتىگە بەلگىلەنگەن بولۇپ ، بىرى زەر ياغلىقتا چاڭ ـ توزانلارنى سۈرتسە ، يەنە بىرى يەلپۈگۈچنى توختىماي يەلپۈۋاتاتتى . خوجا بىلەن ۋەزىرنىڭ قىزى تېخىمۇ سەپسېلىپ قاراپ ، ھېكايىگە سەۋەب بولغان لەئىللەرنى ئىتنىڭ بوينىدا كۆردى . قىز خۇدايىتائالاغا مىڭ شۈكرىلەر ئېيتىپ : «ئەمدى بۇنى قانداق تەدبىر بىلەن قولغا كىرگۈزۈپ ئاتامنى قۇتقۇزارمەن» دېگەن ئوينى قىلىپ تۇراتتى ، بازاردىكى كىشىلەر ئارىسىدا ئۆزىنىڭ ھۆسن ـ جامال شولىسى خۇسۇسىدا غوۋغا ، كۆڭۈللەر ئوچىقىدا ئوت ـ ئاتەش

پەيدا بولغىنىنى سېزىپ قالدى. خالايىق ئول گۈلچىرايىنىڭ ھۆسن تاما-
شاسىغا مەشغۇل بولۇپ توپلىشىۋېلىش سەۋەبىدىن بىردەمدىلا يول
توسۇلدى. خالايىق ھەسەل ھەرىلىرى گۈلگە ئۆزىنى ئۇرغاندەك ئۇنىڭ
ئەتراپىغا ئولىشىۋالغان ئىدى. جاۋاھىرپۇرۇش دۇكاندار بىر غۇلامنى ئۇنى
چاقىرىشقا ئەۋەتتى. غۇلام خوجايىنىنىڭ بۇيرۇقىنى بەجا كەلتۈردى.

ئى دەرۋىشلەر، تەقدىر - قىسمەتنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن
جاۋاھىرپۇرۇش خوجىنىڭ كۆزى ئوغۇلچە ياسانغان ۋەزىر قىزىنىڭ جامال
نۇرىغا چۈشۈپ، قىزنىڭ قاش كامانىدىن چىققان ئىشق ئوقى خوجازادە
بىچارىنىڭ كۆيۈۋاتقان يۈرىكىگە تەگدى. كۈتۈلمىگەن «ھۆ-
جۇم»غا دۇچ كەلگەن جاۋاھىر پۇرۇش خوجا ئىختىيارسىز ئاھ ئۇرۇپ،
ئەقىل تىزگىنىنى قولدىن چىقىرىۋەتتى.

شېئىر

ئىككى ئالەم كۆيگىنى ئول ئىشقى نەيرىڭى ئىرۇر،
ھەم شاھادەت ئىپتىداسى ئىشقنىڭ جېڭى ئىرۇر؛
ھەر بالا ۋە دەرد - ئەلەملەر ئىشقتىن پەيدا بولۇپ،
بۇ پەلەك ستەم قىلىپ ئاشىقنى مىڭ ۋەيران قىلۇر.

جاۋاھىر پۇرۇش خوجا ئەھۋالى خاراب، پەرىشان ھالدا بۇ بېيىتنى
ئوقۇدى:

بېيىت

رەڭگىرويىمدىن نىرى قان، زەئىپ يۈرەكىنىڭ سىلىشى،
ئىشقنىڭ گۇۋاھچىسى رەسۋايىئالەم قىلىشى.

ئى دەرۋىشلەر، مەشۇقنىڭ ئېھتىياجى چۈشكەن نەرسە ئاشىقنىڭ
قولىدا ئىدى. جىزادە ئەملى شەۋق يۈزىسىدىن ئۇنىڭ قوللىرىغا سۆيۈشنى
ئىختىيار ئەيلەپ ئىلدام ئالدىغا بارغان ئىدى، جاۋاھىرپۇرۇش خوجا ئۇنى

بىر يانغا تارتىپ خۇددى شېرىن جېنىنى ئەزىزلىگەندەك ئاتىلارچە يۈز - كۆزلىرىگە سۆيۈپ يېنىدا ئولتۇرغۇزدى . ئاندىن قىزغىن ئەھۋاللىشىپ ، سورىدى :

— ئى ئوغۇل ، ئۆزۈڭ قايسى گۈلىستانىنىڭ گۈلى ، قايسى بوستانىنىڭ سەرۋىرى ، قايسى سەدەپنىڭ دۇرىسەن ؟ نەدىن كەلدىڭ ، نەگە بارماقچىسەن ؟

— ۋەتىنىم ئىستانبۇلدۇر . ئاتام ياشلىق دەۋرىنى تىجارەت بىلەن ئۆتكۈزگەن ئىدى ، هازىر يېشى 70 كە يەتتى ، كۆز ئاغرىقىغا گىرىپتار بولۇپ ، خەلق بىلەن بېرىش - كېلىش ئىشىكى يېپىلدى . شۇنىڭ بىلەن ماڭا سەپەر قىلىش ئىجازىتى بەردى . ئۇنىڭ قىلماقچى بولغان ئىشلىرىنى داۋاملاشتۇرۇش ئىستىكى بىلەن ئەجەم ۋىلايىتىگە كېلىشنى ئىرادە قىلدىم . ئاندىن بۇ ئىقلىمغا ئاياغ بېسىپ ، يۇرتۇڭلارنىڭ داڭقىنى ئاڭلىدىم . كۆرۈپ بېقىش ھەۋىسى بىلەن خۇراسانغا كەلدىم . خۇدانىڭ ئىلتىپاتى بىلەن قولۇڭنى سۆيۈشكە مۇيەسسەر بولدۇم .

بېيىت

ئەمەلدە بىز ئۇلۇغلارنىڭ تىزانىغا يېتەلمەسمىز ،
ۋەلېكىن ئاڭا ئەگەشمەي ئۇياق - بۇياق كېتەلمەسمىز.

رىۋايەتچىلەرنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە ، ئول دىلرەبا (جىزادە ئەمىلى) ناھايىتى شېرىن سۆزلەر بىلەن جاۋاھىرپۇرۇش خوجىنىڭ مېھىر - مۇھەببىتىنى قوزغاپ ، بېشىنى ئايلاندۇرۇۋەتتى .

— ئى ئوغلۇم ، جەبىر - جاپا تارتىپ شەھىرىمىزگە كەپسەن ، — دېدى ئۇ ، — كەلگىنىڭگە ناھايىتى خۇشال بولدۇم .

رۇبائىي

قەدىمىڭ يەتتى يۇرتۇمغا ، غەمكىن ئى جان ،
پىدا بولسۇن بۇ كۆڭۈل تەمكىن ، ئى جان ؛

كۆزلىرىڭ راۋاقتۇر ، قەددىڭ ئاستانە ،
كەرەم ئەيلەپ ئۆيۈمگە چۈشكىن ، ئى جان .

ئى ئوغلۇم ، خىزمەتكارلىرىڭ قەيەردىدۇر ؟ بۇيرۇق قىلساڭ ، ئۇلار ھەم قۇلۇڭنىڭ ئۆيىگە كەلسە ئىكەن . ئۇلارنىڭ مۇساپىرخانىدا تۇرۇشى جايىز ئەمەستۇر . كەمىنەڭنىڭ ھەممىڭلارنى كۈتۈشكە ئىمكانىيىتى بار . تەئەللۇقاتىنى ياخشىلىق يولىدا سەرپ ئېتىشنى بىلدۇ . شۇڭا ئىلتىماسىمنى ماقۇل كۆرۈپ ، مۇبارەك قەدىمىڭنى تونۇشۇپ قالغانلىقىمىزنىڭ يۈز - خاتىرىسى يۈزىسىدىن كۆز قارىچۇقۇمغا قويساڭ ، پېقىر ئالەمچە خۇشال بولار ئىدى .

جىزادە ئەمىلى سەمىمي ئۆزرىخاھلىق بىلدۈرگەندىن كېيىن رازى بولۇپ ، غۇلاملاردىن بىرسىنى « كارۋان سارايدىكى مۇلازىملار ھەممە يۈك - تاقلارنى ئېلىپ كەلسۇن » دېگەن بۇيرۇق بىلەن ماڭدۇردى .

جاۋاھىرپۇرۇش خوجا ئۆز تىجارىتى بىلەن مەشغۇل بولۇپ ، كەچ كىرگەندە ئۆيىگە راۋان بولدى . غۇلاملىرىدىن بىرسى ئىتنى قۇچىقىغا ئېلىپ كۆتۈرسە ، يەنە بىرسى سەندەلنى ئېلىپ ماڭدى . ئارقىسىدىن كېلىۋاتقان ئىككى زەڭگى بىردىن قەپەسنى باشلىرىغا ئېلىۋالغان ئىدى . خوجا ئۆيىگە يېتىپ كېلىپ ، مەنزەرلىك پېشايۋاندىلا ئولتۇردى . ھويلىنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر كۆل بار ئىدى . ئىتنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالىدىغان ھېلىقى غۇلاملار كۆلنىڭ بويىغا يىپەك گىلەمنى سېلىپ ، ئۈستىگە سەندەلنى جايلاشتۇردى ، ئاندىن ئالىي يوپۇقلارنى يېپىپ ئىتنى ئاۋايلاپ قويۇشتى .

جاۋاھىر پۇرۇش خوجا كۆپ ئۆزرىخاھلىق ئېيتقاندىن كېيىن ، جىزادە ئەمىلىغە ئىلتىپات كۆرسىتىپ ئالدىغا شاراب كەلتۈردى - دە ، ئالدى بىلەن ئۆزى بىر قەدەھ ئىچىپ ، ئاندىن ئۇنىڭغا تۇتتى . ئۇلار كەيپ سۈرگەچ قىزغىن پاراڭغا چۈشۈپ كەتتى . بىر چاغدا تائام تارتىلدى .

جاۋاھىر پۇرۇش خوجىنىڭ ئىشارىتى بىلەن سەندەلنىڭ يېنىغىمۇ زەر داستىخان سېلىنىپ، ئوخشاش تائام كەلتۈرۈلدى. ئىت سەندەلدىن سەكرەپ چۈشۈپ خالىغانچە يەپ - ئىچىپ تويغاندىن كېيىن يەنە سەندەلگە چىقىپ ئولتۇردى. غۇلاملاردىن بىرى ئىتنى يەلپۈسە، يەنە بىرى ئاغزىنى ئېرتماقتا ئىدى. زەڭگى غۇلاملار بولسا ئىت غىزالانغان لېگەننى ئېلىپ قەپەسنىڭ يېنىغا قويغاندىن كېيىن، خوجىسىدىن ئاچقۇچنى ئېلىپ ئىشىكنى ئاچتى. ئاندىن قەپەستىكى بىچارىلەرنى چىقىرىپ قامچا بىلەن ھارغۇچە ئۇرۇپ بولۇپ، ئىتتىن ئاشقان تائامنى يېدۈردى - دە، يەنە قە-پەسكە سولاپ، ئاچقۇچنى خوجىسىغا بەردى. جاۋاھىر پۇرۇش خوجا پەقەت شۇ چاغدىلا تائامغا قول ئۇزاتتى.

جىزادە ئەمىلىغە جاۋاھىر پۇرۇش خوجىنىڭ بۇ قىلىقلىرى ياقماي، قاتتىق ئۆكۈندى. ئەمما مەزھەپ غەيرىيلىكىنى ئېتىبارغا ئېلىپ، ئۇندى-مەستىن داستىخاندىن ئۆزىنى چەتكە ئالدى. جاۋاھىر پۇرۇش خوجا ھەرقانچە زورلاپمۇ يېقىن كەلتۈرمەلمەي ئۇنىڭدىن سورىدى:

— نېمە ئۈچۈن تائام يېمەيسەن؟

— بۇنداق تائامنى يېيىش دۇرۇس ئەمەستۇر. نېمە ئۈچۈنلىكىنى سورىساڭ، ھەرقانداق مەزھەپتە ئىت نىجىس سانىلىدۇ. مۇبادا فەرەڭلەرنىڭ مەزھىپىدە ئىتنى پاك نىجىس ھېسابلىمىغان تەقدىردىمۇ ئۇنىڭۋالا ئەتىۋارلاپمۇ كەتمەيدۇ. سەن ئۇلاردىن ئېشىپ چۈشكۈدەك دەرىجىدە ئەتىۋارلاپ پەرۋىش قىلىدىكەنسەن، ئادەمنى بولسا كېچە - كۈندۈز قەپەسكە سولاپ ئېچىنىشلىق تۈردە ئازابلايدىكەنسەن. ئېخىمۇ يامىنى ئىتتىن ئاشقان تائامنى ئۇلارغا يېدۈردۈڭ. ئىنساپ بىلەن ئېيتقىن، سەن زادى قايسى مەزھەپتىن؟ ھەر بەندىنىڭ قىلغان - ئەتكىنى خۇداغا مەلۇمدۇركى، مۇشۇنداق يامان ئىشلارنى قىلىۋاتساڭ سېنى قانداقمۇ مۇ-سۇلمان دېگىلى بولسۇن؟ مېنىڭچە بۇنداق يامان ئىللەتلەر ھەرقانداق مەزھەپتە دۇرۇس ئەمەس!

— ئېيتقانلىرىڭ بىر تەرەپلىمە بولۇپ قالدى، — دېدى جاۋاھىر

پۇرۇش خوجا جاۋابەن ، — بىلىمەنكى ، بۇنداق ئىشلارنى قىلىش توغرا ئەمەس . ئەمما بۇنىڭدىن ئۆزگە چارە يوق . چۈنكى زاماننىڭ تەقەززاسى مېنى شۇنداق قىلىشقا مەجبۇرلىدى . بۇ ئىشىم مېنى خېلىدىن بېرى «ئىتپەرەس » دېگەن مەشھۇر نامغا مۇشەررەپ قىلدى . خۇدايىم مۇشرىكلارنىڭ ۋە كاپىرلارنىڭ ھەممىسىگە لەنەت ياغدۇرغاي !

ئۇ شۇلارنى دەپ ، كەلىمەتەيبەنى ئوقۇپ ئىمان كەلتۈرۈپ ، جىزادە ئەمىلىنىڭ كۆڭلىنى تەسكىن تاپتۇرغاندىن كېيىن ئېيتتى :

— ئى ئوغۇل ، مېنىڭ « ئىتپەرەس » دېگەن نامغا قانداقچە ئىگە بولۇپ قالغىنىمنى ھېچكىم بىلمەيدۇ ، مەنمۇ بۇ توغرىدا ئېغىز ئاچمايمەن . بۇ قىسسىنى ئىشىتكەنلەر غەم - قايغۇغا پاتماقتىن ، يۈرىكى قانغا تولماقتىن ئۆزگە ھېچنېمىگە ئېرىشەلمەيدۇ . شۇڭا سەنمۇ بۇنىڭدىكى سىرنى بىلىشتىن ۋاز كېچىپ ، ئەيش - ئىشرەتكە مەشغۇل بولغىن ، مەندە بۇ قىسسىنى بايان ئەيلىگۈدەك ماجال يوق ، سەندىمۇ ئاڭلاشقا ئىختىيار يوقتۇر .

جىزادە ئەمىلى بۇنى ئاڭلاپ تىلىنى تەقسىراتتىن توستى . مەقسەتنى قىسقىچە ئاشكارىلاش تەلىپىدىن كېچىپ ، تائام يېدى .

ئۇ ئىككى ئاي چامىسىدا جاۋاھىر پۇرۇش خوجا بىلەن ئاتا - بالىدەك يېقىن ئۆتتى . بۇ جەرياندا جاۋاھىر پۇرۇش خوجىنىڭ كۆڭلىنى ئېلىپ ، ھۆسن - جامال ۋە ئەدەپ - ئەخلاقى بىلەن ئاشىق - مەپتۇن قىلدى . قولىدىن كەلگەن بارچە ھىيلىلەرنى ئىشلىتىپ ، بىردەم كۆرمىسە ھايات چىرىغى ئۆچكەندەك بولىدىغان دەرىجىگە يەتكۈزدى . ئاندىن بىر كېچىسى مەست بولۇۋېلىپ ، يۈرەكنى ئەزگۈدەك يىغلىدى . جاۋاھىر پۇرۇش خوجا ئۇنىڭدىن يىغلىشىنىڭ سەۋەبىنى سورىغان ئىدى ، ئۇ جاۋابەن ئېيتتى :

— ئى ئاتا ، خىزمىتىڭگە كەلمىگەن بولسام بۇنداق يالغۇزلۇق دەردىنى ، بۇگۈنكىدەك ئايرىلىش خورلۇقىنى تارتماس ئىدىم . كېيىنكى تەقدىرىمنىڭ قانداق بولۇشىنى بىلمەيمەن ، ئەگەر ھاياتلا بولسام يەنە بىر نۆۋەت خىزمىتىڭدە بولۇپ ، ئايىغىڭدا جان بەرسەم دەيمەن !

جاۋاھىر يۈرۈش خوجا ئاشىق بىچارە تەسىرلىك سۆزنى ئىشىتىپ كۆڭلى بىر قىسما بولغان ھالدا يىغلاپ تۇرۇپ بۇ ئەبياتنى ئوقۇدى :

قانچە لاپ ئۇردۇمكى ئەمما ئاخىرىدا مۇپتىلا بولدۇم ،
ۋەلى بىگانىلىق قىلما ساڭا چىن ئاشىنا بولدۇم .
بۇ ھالدىن بولمساڭ ئاگاھ جىنىمنى قويما تەن ئىچرە ،
سۆزۈمنى دېمگىن چاقچاق ، ماماتىمغا رىزا بولدۇم .

ئى كۆڭۈل كۆزۈمنىڭ نۇرى ، نېمە ۋەجىدىن بەندەڭنى بۇنداق ئازابقا قويۇپ ئالدىراپ ئايرىلماقچى بولدۇڭ ؟

بېيىت

جامالىڭ كۆرستىپ ئالدىڭ كۆڭۈلنى ،
ئالدىراپ توختاتما بۇ تاتلىق كۈينى .

خۇدايىتائالا ئۆزى گۇۋاھتۇركى ، تىرىكلا بولىدىكەنمەن قولۇمنى ئېتىكىڭدىن ئاجراتمايمەن . ئى كۆز نۇرۇم ، بۇنداق خىياللارنى قىلما . قېرى قۇلۇڭ سەندىن ئايرىلىشنى خالىمايدۇ . ئەجەم ۋىلايىتىمۇ ناھايىتى خۇش ھاۋالىق جايكى ، رۇمدىن قېلىشمايدۇ . ئەگەر تۇرۇپ قېلىشنى ئىخ- تىيار ئەيلىسەڭ ، خىزمەتكارلىرىڭدىن بىرنەچچىنى يۇرتۇڭغا ئەۋەتكىن ، ئۇلار ئاتا - ئاناڭ ۋە قېرىنداشلىرىڭ بىلەن كۆرۈشۈپ تېز يۇرسەتتە خۇش خەۋەر ئېلىپ كېلىدۇ . ئى ئوغۇل ، جاھاننىڭ تىرىكچىلىك مۇشەققىتىنى كۆپ تارتىپ ، شەھەر ئارىلاپ يۈرۈپ ، ئۆمرۈم قېرىلىق مەزگىلىگە يەتتى . مال - دۇنيا ، تەئەللۇقاتلىرىم ھېسابسىز ، لېكىن ئالەمدىن ئۆتسەم چىرىغىمنى يورۇتۇپ ، پەرز - سۈننەتلەرنى بەجا كەل- تۈرگۈدەك پەرزەنتىمنىڭ يوقلۇقىدىن ئۆكۈنىمەن . خالايمەنكى ، سەن ئۆز ئوغلۇمنىڭ ئورنىدا بالا بولۇپ ، ماڭا ھەقتائالادىن ئەجەل يەتكەندە ئۆز قولۇڭ بىلەن دەپنە قىلىپ ئاخىرەتلىك ئىشلىرىمنى بەجا كەلتۈرسەڭ ،

كېيىنكى ئىشلار ئۆز ئىختىيارىڭدىدۇر .

ــ ئى ئاتا ، سەندىن ئايرىلغۇم يوق ، ــ دېدى جىزادەئەملى،ــ ئەمما ئاتىنىڭ رازىلىقى خۇدايىتائالانىڭ خۇشنۇدلۇقىدۇر . ئاتىنى رازى قىلغان پەرزەنت ھەر ئىككى ئالەمدە بەختلىك بولىدۇ . ئاتا ـ ئانىلىرىم ئاجىز ، شۇڭا بىر يىلدىن ئارتۇق رۇخسەت بەرمىگەن ئىدى . ئۇلار ئىنتىزارلىق كۆزى بىلەن يولۇمغا قاراشلىقتۇر . ئۇلارنى نارازى قىلىپ قو- يۇشتىن قورقىمەن . ئەگەر مالال كۆرمىسەڭ ، ماڭا شەپقەت ئەيلەپ ، ھەمراھ بولۇپ بىللە بارغايسەن . قەسەم قىلىمەنكى ، ھاياتلا بولىدىكەنمەن سېنىڭ قۇلۇڭدۇرمەن .

مۇشۇ تەرىقىدىكى بىرمۇنچە تالاش ـ تارتىشلاردىن كېيىن ، جاۋاھىر پۇرۇش خوجا بىچارە ئۆزى ئاشىق بولغاچقا ، بىللە بېرىشقا كۆندى . شۇنداق قىلىپ ، ئۇلار رۇمغا ئاتلانماقچى بولدى . سەپەرنىڭ تەييارلىقىنى پۇتكۈزۇش جەريانىدا بۇ ئىشتىن خۇراسان ، ئىراق سودىگەر- لىرىمۇ خەۋەر تاپتى . خوجا ئىتپەرەس ياخشى سائەتنى تاللاپ ، تۇغ ـ ئەلەملىرىنى كۆتۈرۈپ ، داقا ـ دۇمباق بىلەن قول ـ ئىلكىدىكى نۇرغۇن مال ، ئۈنچە ـ جاۋاھىرلىرىنى ئات ـ ئۇلاغلارغا ئارتىپ،پېتەرلىك مۇلازىم ـ غۇلاملارنىڭ قورۇقدىشىدا نىشاپۇر شەھىرىدىن ئايرىلدى . كارۋان شەھەر سىرتىدا بارگاھ ـ تۇرالغۇ قۇرۇپ ، ئۇزىتىپ قويغۇچىلار بىلەن خوشلاشتى . تىجارەتچىلەرنىڭ ئۆز ھالىغا يارىشا تەييارلىغان سوۋغا ـ سالاملىرىنى قوبۇل قىلدى . ئۇزاتقۇچىلارنىڭ ئايىغى ئۈزۈلگەندىن كېيىن خەيرلىك سائەتتە يولغا چىقتى . خوجا ئىتپەرەس 100 تۆگىگە ئالتۇن ـ كۈمۈش ، 100 تۆگىگە يىپەك رەخت ، يەنە 100 تۆگىگە ئۈنچە ـ جاۋاھىر ۋە ئالتۇن زىبۇزىننەتلەرنى ئارتقان بولۇپ ، قورۇقداپ مېڭىشقا قوراللانغان باھادىر ھەم مۇلازىم ـ قۇللاردىن 500 كىشىنى بىللە ئېلىپ ماڭغان ئىدى . جىزادە ئەملى بىلەن خوجىنىڭ ئادەملىرىمۇ بىللە ئىدى . خوجا ئىتپەرەس بىر تۆگىگە سايىۋەنلىك تەختىراۋاننى جايلاشتۇرۇپ ، ئۈستىگە ئىتنى ئولتۇرغۇزدى ، قەپەستىكى ئىككى مەھكۇمنى يەنە بىر تۆگىگە ئارتتى .

ئۇلار شۇ يۇرگەنچە ئۇزۇن يول - مەنزىللەرنى ئارقىدا قالدۇرۇپ ئاخىر رۇمغا ئۇلاشتى. جىزادە ئەمىلى خوجا ئىتپەرەستىن ئىجازەت تىلەپ:

— ئالدىدا بېرىپ كارۋاندىكى سەپەرداشلار ئۈچۈن چۈشكۈن تەييارلاپ تۇراي، — دېدى.

ئۇنىڭ مۇددىئاسى شەھەردىكى ئۆز ئۆيىگە كىرىپ، ئەھۋالدىن ئۆيدىكىلەرنى خەۋەرلەندۇرۇش ئىدى. ئويلىمىغان يەردىن كىشىلەر ئۇنىڭ شەھەرگە كىرىشىنى مەنئى قىلدى. لېكىن ئۇمۇ بوش كەلمەي ھىيلە - نەيرەڭ، ئۇستىلىق ئىشلىتىپ ئۆيىگە كىرىشكە مۇۋەپپەق بولدى.

— خۇدايىتائالا ھەممىنى بىلگۈچىدۇركى، — دېدى ئۇ ئانىسىغا گىرە سېلىپ، — بۇ ئىشتا مېنى ئەپۇ قىلىڭ، ئانا! ئاتامنى زىندان ئازابىدىن خالاس قىلىش ئۈچۈن شۇنداق قىلىشقا مەجبۇر بولدۇم. ئاخىر غەم كېچىسى شادلىق تاڭىغا ئورۇن بەردى. دۇئايىڭىزنىڭ بەركىتى بىلەن مۇددىئايىمغا يېتىپ، خوجاجاۋاھىرپۇرۇش سودىگەرنى بويىنىغا لەئل ئېسىلغان ئىتى بىلەن قوشۇپ بۇ يەرگە ئېلىپ كەلدىم. يەنە ئىككى كۈن تەخىر قىلىڭلار، ئاندىن ئىشنى پۇتكۈزۈپ، ئاتامنى ناھەق ئۆلۈم ۋە زۇلۇم زىندانىدىن قۇتقۇزىمەن!

دەردمەن ئانا قىزىدىن بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ، ئاللاتائالاغا مىڭ شۇكرىلەر ئېيتتى ۋە يۈرەك پارىسىنى قۇچاقلاپ يۈز - كۆزلىرىگە سۆيۈپ، ھەققىگە يېنىشلاپ - يېنىشلاپ دۇئالار قىلىپ، رۇخسەت بەردى. ئۇل كۇمۇش بەدەن دىلرەبا شۇ سائەتتىلا «خوجا ئىتپەرەس» سودىگەرنىڭ ئىشىغا يېتىپ باردى. ئەمما خوجا ئىتپەرەس سودىگەر جىزادە ئەمىلىگە زىيادە ئىچىكىپ كەتكەنلىكتىن، ئايرىلىشقا بەرداشلىق بېرەلمەي، تۇرۇۋاتقان جايىدىن كېتىپ قالغان ئىدى.

مىسرا

دوستىنىڭ ئول جىلۋەگاھى، مۇشكۇل ئەمەس كۆرمىكى.

جىمزادە ئەمىلى ئۇنى شەھەردىن بىر فەرسەخ يىراق يەردىن تېپىپ ئېلىپ كەلدى . ئۇلار شەھەرگە يېقىن ، خۇش ھاۋالىق ، سۇلىرى ئەلۋەك ، پاكىز بىر يەرنى بارگاھ قۇرۇشقا مۇۋاپىق كۆرۈپ ئورۇنلىشىپ ، ئىسترا- ھەتكە مەشغۇل بولدى .

ئەلقىسسە : ئوردىدىن شىكارغا چىققانلا نامازدىگەردە قايتىپ كېلىۋېتىپ ، كارۋان چۈشكۈننى كۆرۈپ قاپتۇ . شىكارچىلار باشلىقى قا- رىسا جىمزادە ئەمىلىلەر نۇرغۇن كىشىلەرنى بارگاھقا جەم قىلىپ ئارام ئېلىۋېتىپتۇ . خوجا ئىتپەرەس سودىگەر ئۆزى يالغۇز بىر ئېرىقنىڭ بويىغا سەندەلنى قويۇپ ئولتۇرۇپتۇ ، باشقىلارمۇ ئۆزلىرى خالىغانچە سۆھبەت - پاراڭغا چۈشۈپتۇ .

شىكارچىلار باشلىقى بۇ ئەھۋاللارنى كۆرۈپ ، ئىچىدە : « نېمە ئا- دەملەردۇ بۇ ؟ پادىشاھ ئەمىرلىرىنى بىر يەرگە ماڭدۇرغاندەك قىلمىغان ، باشقا پادىشاھلىقتىن ئەلچىمۇ كەلمىگەن ئىدى ... » دەپ ئويلاپ ، بىرەي- لەننى ئايغاقچىلىققا ئەۋەتىپتۇ . ئۇ ئادەم چۈشكۈنلەرنىڭ قېشىغا بېرىشىغا ، خوجا ئىتپەرەس سودىگەر ئۇنى چاقىرىپ ئەھۋاللىشىپتۇ . ئۇلار بىر دەمدىلا تونۇشۇپ كېتىشتىپتۇ . ئۇ كىشى خوجا ئىتپەرەس سودىگەرنىڭ جاي - مەنزىلىنى ئۇقۇپ ھەيران بوپتۇ .

خوجا ئىتپەرەس ئېيتىپتۇ :

— ئەگەر مالال كۆرمىسەڭلار پېقىرنىڭ بارگاھىنى مۇبارەك قەدىمىڭلار بىلەن ئاۋات قىلىپ ، بىردەم ئارام ئالغاچ ھەمسۆھبەتتە بول- ساڭلار .

شىكارچىلار باشلىقى ئەۋەتكەن كىشىسىدىن ئەھۋالنى ئۇقۇپ ، بۇلارغا قىزىقىپ قاپتۇ - دە ، دەرھال يېتىپ كېلىپ قىزغىن كۆرۈشۈپتۇ . سالام - سەھەت ، تەكەللۇپلاردىن كېيىن ، بەھۇزۇر ئولتۇرۇپ ئۆز پارىڭىغا چۈشۈپتۇ . شىكارچىلار باشلىقى ئىتپەرەس خوجا بىلەن ئاپتاپ تەلەت ۋەزىر زادە (جىمزادە ئەمىلى) نى ۋە ئۇلارنىڭ يېنىدىكى ئىت ئولتۇرغۇزۇپ قويۇلغان سەندەلنىڭ كارامەت ئالىيلىقىنى كۆرۈپ ئاغزىنى

ئېچىپلا قاپتۇ ، ئۇ كۆزلىرىگە ئىشىنەلمەپتۇ . ئىتپەرەس خوجا ئۇلارغا مېھماندوستلۇقنى بەجا كەلتۈرۈپ بولغاندىن كېيىن ، ھەر بىرىگە نەچچە قۇردىن تون - سەرپاي ۋە نەپىس رەختلەرنى ھەدىيە قىپتۇ . ئۇلار ئىتپەرەس خوجا باشلىق چۈشكۈندىكىلەرنىڭ ئەھۋالىنى ئىگىلەپ ، شەھەرگە قايتىپتۇ .

ئەتىسى شىكارچىلار باشلىقى ئوردىغا كېلىپ ، ماڭا ئىتپەرەس خوجىنىڭ ئەھۋالىنى بىر - بىرلەپ بايان قىلدى . بۇنى ئاڭلاپ ۋۇجۇدۇم غەزەپتىن تىترەپ ، ئىتپەرەس خوجا مۇشرىكلاردىن بولسا كېرەك دەپ جەزم قىلدىم ۋە ئۇنى جازالاش قارارىغا كەلدىم . شۇنىڭ بىلەن ئۇنى تۇتۇپ كېلىشكە ياساۋۇللارنى ئەۋەتتىم .

ئى دەرۋىشلەر ، مەن ئۇنى تۇتۇپ كېلىشكە ئادەم ماڭدۇرغاندا ، ھېلىقى چاغدا ۋەزىرگە شاپائەت كۆرسەتكەن ئەلچىمۇ يېنىمدا بار ئىدى . ئۇ مېنىڭ ھۆكمىمنى ئاڭلاپ ئىختىيارسىز كۈلۈپ كەتتى . بۇ ھالدىن غەزىپىم تېخىمۇ ئۆرلىگەن بولسىمۇ ، ئۆزۈمنى بېسىۋالمىسام بولمايتتى . ئۇستازلار ئېيتقانكى :

بېيىت

كۈلكىنى تولا كۈلۈش نادان ئىشى ،
يىغلىغان ياخشى ئۇنىڭدىن ھەر كىشى .

— ئى نادان ، نېمە سەۋەبتىن كۈلىسەن ؟ — سورىدىم ئەلچىدىن . ئۇ ئېيتتى :

— كۈلۈشۈمدە ئىككى تۈرلۈك سەۋەب بار : بىرىنچىسى ، ۋەزىرنىڭ « ھېكايە »سىنىڭ راستلىقى جانابلىرىنىڭ ئالدىدا ئاشكارىلاندى . دېمەك ، ئۇ گۇناھسىز كىشى زىنداندىن قۇتۇلىدۇ ، پېقىر گەرچە ئىقتىدارسىز بولسامۇ ، مېنىڭ شاپائىتىم بىلەن جانابلىرىنىڭ تەختلىرى گۇناھسىز ئىنسانىنىڭ قېنى بىلەن بۇلغانمايدۇ ؛ ئىككىنچىسى ، بىر كىشى يەنە بىر

كىشىنىڭ ئۆستىدىن ئەرز قىلسا، ئۇنىڭ ئۆز خاھىشى بويىچە دېگەن سۆزلىرىگە ئىشىنىپ، راست - يالغانلىقىنى ئېنىقلىمايلا ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىش ئادىللىقمۇ؟ ئەلۋەتتە، ئۇنىڭدىن گەپ سوراپ باقماق لازىم.

نەزم

ئېيتسا سۆز بىھۇدە قۇل، سالما قۇلاق،
بۇزغۇسىدۇر ئالدىراپلا دەزنى ئۇرماق.

راست دېسەڭ گەر، بولسا ئۇ يالغان بايان،
كەلتۈرەر ئەپسۇس ساڭا، چىقار چاتاق.

كەلسە ئالدىڭغا بىراۋ مېھمان بولۇپ،
جايىز ئەمەس تەكتىنى ئۇقماي قوغلىماق.

كۈتمىگەندە دوست بولۇپ چىقسا ئەگەر،
قاقشىساڭمۇ ئورنىغا كەلمەس بىراق.

ئالدىراپ كاللا كېسىش زالىم ئىشى،
ئادىللىقمەس بىر تەرەپنى ئاڭلىماق.

نە دۇرۇس بولسۇن خۇدانىڭ ئالدىدا،
بىگۇناھنى دار تۈۋىگە ھايدىماق.

بولسا لىللا ئول كىشىنىڭ سۆزلىرى —
سەن ئىشىت، ئادىللىق دادخا تىڭشىماق؛

ئىككى ياقنىڭ ئەرزىنى تەھقىق قىلىپ،
راست بىلەن يالغاننى ئادىل ئايرىماق.

تۇتسا مەنسەپلا كىشى دانا ئەمەس ،
غاپىللىقتۇر ئۆزىن ئاقىل چاغلىماق .

چۈشسە ئەلنىڭ نەزىرىدىن ھەر كىشى ،
خار بولۇر قاچار ئۇنىڭدىن قۇت يىراق .

پاتسا پاتقاققا ئىشەكمۇ ئۇنتۇماس ،
قايتا كەلسە دەسسىمەي قاچار يىراق .

خەقنى قاقشاتقان ، قەبىل قىلغان كىشى
خەلقئالەم نەزىرىدەدۇر مازاق .

ئى دەرۋىشلەر ، ئەقىللىق ئەلچى بۇ سۆزلىرى بىلەن مېنى ئاگاھلاندۇردى . شۇنىڭ بىلەن مەن ۋەزىرگە :

— ئول سودىگەرنى « ئوغلى » ۋە قەپەستىكى ئىككى مەھبۇس ھەم ئىتى بىلەن قوشۇپ ئالدىمغا كەلتۈرۈڭلار ! — دەپ پەرمان چۈشۈردۇم .

پەرمانىم بويىچە ئۇلار ھازىر قىلىندى . ئىتپەرەس خوجا بىلەن «خوجىزادە » ئالىي لىباسلارنى كىيگەن بولۇپ ، « ئوغۇل »نىڭ ھۆسن شولىسىدىن كۆزلىرىم چاقاردى ، ئەس - ھوشۇمدىن ئايرىلغىلى تاس قالدىم . ئول تەڭداشسىز قۇياش تەلەتىنىڭ قولىدىكى ئالتۇن ئۈزۈك-ەرگە قويۇلغان ئالماس - جاۋاھىر كۆزلەرنىڭ ھەر بىرى بىر خەزىنىنىڭ قىممىتىدە ئىدى .

ئىتپەرەس خوجا ماڭا ئىسىل ئالماس - جاۋاھىرلاردىن ھەدىيە قىلدى . ئاندىن تەزىم بەجا كەلتۈرگەندىن كېيىن ، نېرىراق بېرىپ تۇردى ۋە پادىشاھلىق شەنىمگە بىر تالاي ماختاش - مەدھىيىلەرنى ياغدۇرۇپ بولۇپ ، ئۆزى ھەققىدە ئىغىز ئاچتى . ئۇنىڭ يېتۈك پاساھەت ئىگىسى ئى-

كەنلىكنى جەزملەشتۈردۈم .

— ئى ئادەم سۈرەتلىك شەيتان ! — خىتاب تەرىقىسىدە ئۇنىڭغا دېدىم ، — ئىنسان زاتىغا قۇرغىنىڭ قانداق تۇزاق ، بۇنىڭغا ئىلىنغانلار كىم ؟ دىنىڭ قايسى ، پەيغەمبىرىڭ كىم ؟ بۇ كويغا كىرىشتىكى مۇددىئايىڭ نېمە ؟

ئۇ ئېيتتى :

— ئى شەھرىيار ، ئۆمرۈڭ ئۇزاق ، دۆلىتىڭ ئەبەدىي بولغاي ، ئۆزۈم خۇدانىڭ بەندىسى ، ئەلھەمدۇلىللا مۇسۇلماندۇرمەن ، پەيغەمبىرىم مۇھەممەد مۇستاپا سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدۇر . 12 ئىمام رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ دوستىدۇرمەن ، ناماز ۋە روزىنى ئادا قىلۇرمەن . ئۆزۈڭ كۆرۈپ تۇرۇپسەنكى ، بىر تۆھمەت تۇپەيلىدىن بىر گۇناھسىز ئەسىرگە چۈشتى . بۇنى زاھىر ئەتمەي مەخپىي تۇتماق زۆرۈردۇر . مەخپىيەتلىكنى ئاشكارىلاش مەغلۇبىيەتنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ . ئىتپەرەسلىكنى ئۆزۈمگە مۇناسىپ كۆرۈپ ، « خوجا ئىتپەرەس » دېگەن نام بىلەن مەشھۇر بولدۇم . ئەمدىلىكتە بېشىمنى ئاستانەڭگە قويۇپ تۇرۇپتىمەن . قالغان ئىشلار سېنىڭ ئەمرىڭ بويىچە بولۇر .

— ئى جاھانگىرى ، سېنى جاھىللاردىن كۆردۈمكى ، بىھۇدە سۆزلىرىڭگە ئالدانمايمەن . ئەگەر دەلىل - ئىسپاتلار كەلتۈرۈپ راست گەپ قىلمىساڭ قۇتۇلۇشۇڭدىن ئۈمىد كۈتمە ، قازاغا رىزا بولغىن ، باشقىلار قىسمىتىڭدىن ئىبرەت ئالغاي ! — دېدىم .

ئۇ ئېيتتى :

— ئى شەھرىيار ، ئۆز كىشىلىرىڭنىڭ قېنىدىن كەچكەيسەن . ئىلكىمدىكى تەئەللۇقاتىنىڭ ھېسابىنى ئېلىشقا جاھانمۇ ئاجىزلىق قىلىدۇ . شۇنىڭ ھەممىسىنى ئېلىپ ماڭا ئىجازەت بەرگىن .

— خالاس بولمىقىڭنىڭ يولى قىساس ئېلىشتۇر !

سۆزۈمنى ئاڭلاپ ، دەردمەن كىشى ئاھ ئۇردى . ئاندىن « خوجا زادە » گە :

— ئى ئوغۇل ، مەن ھاياتلىقتىن ئۈمىدىمنى ئۈزدۈم . ئەمدى سېنى كىمگە تاپشۇرارمەن ؟ — دەپ ھەسرەت چەكتى .

ئۇنىڭغا ئېيتتىم :

— ھەي ئەخمەق ! باھانە كۆرسەتمەي ئىلدام بولغىن ، بىھۇدە سۆزلىرىڭنى يىغىشتۇر !

ئول دەردمەن دەرمانىنى يىغىپ قەدىمىنى ئاخىرەت سەپىرىگە قويدى ۋە ئالقىنىنى ئېچىپ ئېيتتى :

— ئىلاھا ، پادىشاھ سالامەت بولغاي . ئەگەر جانىنىڭ مۇئامىلىسىدىن جانانىنىڭ يىراقلىقى يامان بولمىسا ئىدى ، ھېچكىم مەندىن بۇ سۆزنى ئىشىتمىگەن بولاتتى . ۋەھالەنكى ، ئەمدى ئىش بۇ يەرگە يەتتى . ئادەملىرىڭگە پەرمان قىلغىن ، قەپەستىكى ئىككى ئادەمنى كەلتۈرسۇن . دۆلەت ـ ئىقبالىڭ بىلەن بىردەم سۆزۈمگە قۇلاق سالغىن . ئەگەر سۆزۈمدە يالغان بولسا ، ئۇلار مېنى يالغانچىلىقتا قانداق ئەيىبلىسە مەيلى .

ئۇنىڭ ئىلتىماسى بويىچە پەرمان قىلىپ ، قەپەستىكى ئىككى ئادەمنى مەھكۇملۇقتىن قۇتقۇزۇپ ، ۋەزىرنىڭ ئوڭ تەرىپىدە بىرىنى ، سول تەرىپىدە يەنە بىرىنى ئولتۇرغۇزدۇم . خوجا ئىتپەرەس سۆزنى داۋاملاشتۇردى .

ۋاپاسىز قېرىنداشلار

خوجا ئىتپەرەس ئۆز سەرگۈزەشتلىرىنى شاھزادە ئازادە بەختكە بايان قىلىپ ئېيتتىكى :

— ئى شەھرىيار ، ۋەزىرنىڭ ئوڭ تەرىپىدە ئولتۇرغىنى چوڭ ئاكام ، سول تەرىپىدە ئولتۇرغىنى كىچىك ئاكام بولىدۇ . مەن ئوغۇللارنىڭ كىچىكى بولۇپ ، بىز پارس مەملىكىتىدىندۇرمىز . ئاتام سودىگەر ئىدى ، 20 مىڭ تىللا دەسمايىسى بار ئىدى . يېشىم 30 غا يەتكەندە ئاتام باقىيغا سەپەر قىلدى . ئۆلۈم ـ نەزىرلىرىنى تۈگىتىپ 10 كۈن ئۆتكەندە ئاكىلىرىم

ماڭا : « ئىشەنچلىك دەپ قارىغان كىشىلىرىڭدىن كىمنى خالىساڭ بىرسىنى باشلاپ كەلگىن . ئۇ ساڭا ئىگە بولۇپ ئاتىمىزدىن قالغان مىراسنى تەقسىملەشكە قاتناشسۇن ، ھەرقايسىمىز ئۆز تېگىشلىكىمىزنى ئالايلى » دېدى . مەن ئاكىلىرىمنىڭ سۆزلىرىدىن خىجىللىق ھېس قىلىپ : « ئى جان ـ جىگەر قېرىنداشلىرىم ، نېمە دەۋاتىسىلەر ؟ مەن سىلەرنىڭ خىزمەتكارىڭلار بولۇشقا رازى . گەرچە خىزمەتكار مۇلازىملىرىڭلار كۆپ بولسىمۇ ، مەن شۇلارنىڭ ئىچىدىكى يېقىنراقى ھېسابلىنىمەن . ئاتام ئالەمدىن ئۆتتى . ئەمدى سىلەر ئاتىمىزنىڭ ئورنىدا ماڭا ئاتىدارچىلىق قىلىڭلار . مەن بالاغەتكە يەتكۈچە سىلەرنىڭ باشپاناھ بولۇشىڭلارغا موھتاجمەن . بىز كىيىم ـ كېچەك ، يېمەك ـ ئىچمەك جەھەتتە ھېچكىمگە موھتاج ئەمەسمىز » دېدىم .

— ئەندىشە قىلما ! — دېدى ئۇلار ، — مۇشۇ ھىيلە بىلەن بىزنى پات پۇرسەتتە زەبۇن ۋە موھتاجلىقتا قالدۇرماي قويمايسەن .

بۇ گەپنى ئاڭلاپ ھېچنېمە دېمەي بولۇڭغا بېرىپ يىغلاپ ئولتۇردۇم . ئۇيان ئويلاپ ، بۇيان ئويلاپ : « ئاكىلىرىم مېنى سىناش ئۈچۈن شۇنداق دەۋاتقان ئوخشايدۇ » دەپ گۇمان قىلدىم .

بىر كۈنى ئەتىگەندە ئاكىلىرىم ئۆيدىن چىقىپ كەتتى . چۈش مەھەلدە شەرئى ھاكىمنىڭ ئادەملىرى كېلىپ ، مېنى شەرىئەت مەھكىمىسىگە ئېلىپ باردى . قارىسام ئاكىلىرىم شۇ يەردە تۇرۇپتۇ . ئۇلار ماڭا ئېيتقان مۇددىئالىرىنى ئېيتقان بولسا كېرەك ، شەرئى ھاكىمى كۆزۈمگە تىكىلىپ جىددىي تەلەپپۇزدا :

— شەرىئەت ھۆكمىدىن نېمىشقا باش تارتىسەن ؟ — دېدى .

ئالدىنقى كۈنى ئاكىلىرىمغا ئېيتقانلىرىمنى تەكرارلىدىم . ئاكىلىرىم دېدى :

— ئەگەر سۆزۈڭ راست بولسا ، تىلىڭدىن خەت بەرگىن . بۇنىڭدىن كېيىن ئاتا مىراسى توغرىلىق دەۋا قىلساڭ ، دەۋايىڭ شەرىئەت ئالدىدا باتىل بولۇپ تىڭشالمايدۇ .

— خوپ ! — دېدىم - دە ، ئاكىلىرىمنىڭ كۆڭلىدىكىدەك خەت پۈتتۈرۈپ ، شەرئەت مۆھرىنى باستۇرۇپ بەردىم . ئاندىن كۆڭلۈم غەش هالدا ئۆيگە قايتىپ كېلىپ ، بىرنەچچە كۈننى شۇ تەرىقىدە ئۆتكۈزدۈم .

بىر كۈنى ئاكىلىرىم باشقا بىر كىشىنىڭ ئاغزى ئارقىلىق : «هويلىمىزدىن چىقىپ كەتسۇن !» دېگەن گەپنى قىلدى . بىلدىمكى ، ئۇلار ماڭا دۈشمەنلىك ئىشلەتكەن ئىكەن . هەممىنى خۇدايىتائالاغا قويۇپ ، تەۋەككۇل قىلىپ بىر ياققا كېتىش قارارىغا كەلدىم ۋە ئۆزۈمگە تەئەللۇق نەرسىلەرنى يىغىشتۇرۇۋېلىش ئۈچۈن ئىككى كۈنلۈك مۆهلەت سورىدىم .

ئى پادىشاهىئالەم ، جاهان بېزەش ئۈچۈن جانابىي ئالىيغا مەخپىي قالمىغايكى ، ئاتام ئۆز ۋاقتىدا هەر قېتىم سەپەردىن قايتاردا ماڭا ئاتاپ هەر خىل نەرسە - كېرەكلەرنى ئالغاچ كېلىپ سوۋغا قىلاتتى . مەن كېنىزىكىم ئارقىلىق ئۇ سوۋغاتلارنى سېتىپ پۇلغا ئايلاندۇرۇپ مىڭ تىللا توپلىغان ئىدىم . ئۇنىڭغا مۇۋاپىق جايدىن بىر ئۆي - هويلا سېتىۋالدىم - دە ، تۇرمۇشۇمغا زۆرۈر نەرسىلىرىمنى ئېلىپ ئاتامدىن قالغان جايدىن چىقىپ كەتتىم . بۇنىڭدىن ئاكىلىرىم ناهايىتى خۇرسەن بولۇشتى .

قايسىدۇر بىر چاغدا ئاتام سەپەردىن قايتىشىدا بىر قانجۇق ئىتنى ئالغاچ كېلىپ ئاتخانىنىڭ بۇلۇڭىغا باغلاپ باقتى . ئاردىن بىر مەزگىل ئۆتۈپ ئىت كۈچۈكلىدى . شۇ كۈچۈكلەردىن بىرسىنى ئۆز قولۇم بىلەن بېقىپ چوڭ قىلغان ئىدىم . ئۆيدىن چىقىپ كېتىدىغاندا ، باققىنىمنىڭ هۆرمىتى ئۈچۈن ئۇنى ئۆزۈمگە هەمراه قىلىۋالدىم .

بېيت

بولما تۇزكور بىرلە هەمدەم هەم قاياش ،
ئىت ئىرۇر ياخشى ئۇنىڭدىن ، هەي ئاداش .

ئاكىلىرىم خۇدانىڭ غەزەپ قىلىشىدىن قورقماي ئۆز قېرىندىشىدىن يۈز ئۆرىگەن بولسا ، ئىت هايۋان ئىكەنلىكىگە قارىماي ماڭا هەمراه

بولدى . مەن سېتىۋالغان جايىمغا ئورۇنلىشىۋالغاندىن كېيىن ، خىزمەتكار غۇلامنى ۋە قالغان پۇللىرىمنى دەسمايە سېلىپ ، قەيسىرىيە پارسىدا بىر دۇكاننى ئىجارە ئېلىپ ، كۆڭلۈمنى خۇدايىتائالانىڭ لۇتفىغا باغلاپ تىجارەتكە كىرىشىپ كەتتىم . گەرچە ئاكىلىرىم يولسىزلىق بىلەن مىراستىن ۋاز كەچتۈرۈپ ئۆيدىن قوغلاپ چىقارغان بولسىمۇ ، خۇدايىتائالا مېھرىبانلىقى بىلەن ھىدايەتكە باشلاپ ئورنۇمنى كۆتۈردى . ئىككى يىلغا قالماي ئېتىبارلىق كاتتا ئائىلىدىن ئۆيلەندىم ، 4000 تىللاغا ئىگە بولۇپ ، سودىگەرلەرنىڭ خېلى مۆتىۋەرلىرىدىن بىرىگە ئايلاندىم . شەھەردىكى ئەمەلدار ۋە ئۇلۇغ ـ ئۆششاقلارنىڭ قايسىبىرى ھاجىتى چۈشۈپ ئالدىمغا كەلسە ئاللاتائالانىڭ كەرىمى بىلەن ئۇلارنىڭ مۇشكۈلىنى ئاسان قىلىپ ، كۈندىن ـ كۈنگە ئىناۋەت ـ ئابرۇي تاپتىم . تىلىمنى بۇنىڭ شۇكرانىسىگە جارى قىلىشنى ئۇنتۇمىدىم .

رۇبائىي

مىڭ شۇكرى ، خۇدايىم ماڭا يار بولدى ،
« توققۇزۇم تەل »لىنىپ ، يوقۇم بار بولدى .
خۇدادىن ئۆزگىدىن تىلىمەي مەدەت ،
سودىدا قۇت تېپىپ خەزىنەم تولدى .

شۇنداق قىلىپ ، تۆتىنچى يىلغا قەدەم قويغان بىر جۈمە كۈنى غۇلامنى بىر ئىش بىلەن بازارغا ئەۋەتكەن ئىدىم ، يىغلاپ قايتىپ كەلدى . يىغلىغانلىقىنىڭ سەۋەبىنى سورىسام « ئىشىڭنى قىل ! » دېگەندىن باشقا گەپنى دېگىلى ئۇنىمىدى .

— ئى قارا قورساق كالۋا ، ئوچۇقىنى ئېيت ، بىرەر بالاغا ئۇچرىدىڭمۇ ؟ — دەپ سورىغان ئىدىم ، ئۇ دېدى :

— بۇنىڭدىنمۇ چوڭ ئىش بولامدۇ ؟! ئاكىلىرىڭنى يەھۇدىيلار ئادەم توپلاشقان بىر مەيداندا پۇل ئۇچۇن ئارىغا ئېلىۋېلىپ ئۇرغىلى

تۇرۇپتۇ. سەن بولساڭ پۇل ـ مالىڭنىڭ تولىلىقىدىن كېرىلىپ خۇشال ـ خۇرام ئولتۇرىسەن!

ئى پادىشاھىم، بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ پۇت ـ قولۇمدا جان قالمىدى. قاتتىق بىئارام بولۇپ كەتتىم. ئالدىراپ ئۆيدىن تالاغا چىقىپ غۇلاملارغا: «ئالتۇن ـ تىللالارنىڭ ھەممىسىنى ئېلىپ چىقىڭلار!» دېدىم ـ دە، ۋەجىمنى ئېلىپ ھېلىقى مەيدانغا يېتىپ باردىم. قارىسام، راست دېگەندەك ئىككى ئاكامنى باغلاپ ئۇرغىلى تۇرۇپتۇ. يەھۇدىيلار قاقاقلاپ كۈلۈشۈپ: «ھەرقانچە ئۇرغىنىمىز بىلەنمۇ جاۋاھىرلارنى ئىككىڭدىن تىرىلدۇرۇپ ئالالمايمىز. ئۇنىڭدىن كۆرە بىراقلا ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈۋېتىپ، بايلىقنىڭ گېپىنى كۆڭلىمىزدىن چىقىرىۋەتكىنىمىز تۈزۈك» دېيىشىۋېتىپتۇ. ھېچكىم ئۇلارنى بۇ ياۋۇزلۇقتىن توسۇپ قالالماپتۇ.

يەھۇدىيلارنىڭ ئاغزىدىن چىققان ۋەھشىيانە گەپلەرنى ئاڭلاپ، ئىچىم ئېچىشىپ كەتتى، كۆزلىرىمدىن ياش ئورنىغا قان ئاقتى. ھاكىمنىڭ ئادەملىرىدىن ئۆزۈمگە ياردەم ـ مەدەت تىلەپ، ئۇلارنى ھەمراھ قىلىپ يەھۇدىيلارنىڭ قېشىغا باردىم ـ دە:

— ئى ناكەسلەر، ئىسلام دىنىدا بۇنداق زۇلۇم قىلىش چەكلەنگەن! — دېدىم.

ئۇلار ئېيتتى:

— ئەگەر بۇلارنى ھىمايە قىلماقچى بولساڭ ئالتۇن چىقار، بولمىسا ئارىلاشماي يولۇڭغا ماڭ!

— قانچىلىك ئېلىشىڭ بار؟ قېنى ھۆججىتىڭنى كۆرسىتىش!

— 100 تىللا بەرسەڭ بولىدۇ، ھۆججەت ھاكىمدا.

دەرھال 100 تىللانى بېرىپ ھۆججەتنى ئېلىۋالدىم. ئۇ ئىككى ئەزىزىمنىڭ پۇت ـ قوللىرى مەجرۇھلانغان ئىدى. ئۇلارنى غۇلاملارغا كۆتۈرتۈپ ئۆيگە ئېلىپ كەلدىم. جاراھەتلىرىگە مەلھەم سۈرتۈپ ساقايتتىم. ئاندىن ھاممامدا يۇيۇندۇرۇپ ئېسىل لىباسلارنى كىيدۈردۈم. قېرىنداشلىق مېھىر دەرۋازىسىنى كەڭ ئېچىپ، خىزمەتلىرىگە ھىممەت

كەمرىنى چىڭ باغلىدىم . شەرمەندە بولمىسۇن دەپ ، ئاتامنىڭ مىراسىدىن مەھرۇم قىلىپ ئۆيدىن ھەيدەپ چىقارغانلىقىنى ھېچقاچان يۈزىگە سالمىدىم .

ئەلقىسسە : بىر مەزگىل ئۆتكەندىن كېيىن خىيالىمغا : « بۇلار بىكارچىلىقتىن زېرىكىپ مېنىڭدىن رەنجىپ قالمىغاي » دېگەن ئوي كەچتى ـ دە ، سەمىمىيلىك بىلەن ئېيتتىم :

— ئى ئاكىلىرىم ، مېنىڭچە بىرنەچچە كۈن سەپەر قىلساڭلار ، چۈنكى سودىگەرنىڭ رىزقى ـ ئېتىبارى سەپەر بىلەندۇر .

ئۇلار سۆزۈمنى ماقۇل كۆردى . مەن خۇشال بولۇپ ، سەپەر لازىمەتلىكلىرى ۋە غۇلاملاردىن بىرنەچچىنى تەقلەپ ، ئات ـ تۆگىلەرگە مال يۈكلەپ بەردىم ، ھەر بىرىگە 100 تىللادىن تۇتقۇزدۇم . يالغۇزلۇق تارتمىسۇن دەپ كارۋانلارغا قوشۇپ يولغا سالدىم . بەرگەن پۇللىرىم ئۇلارنىڭ يېمەك ـ ئىچمەك ، يول خەج ـ خىراجەتلىرىگە يېتىپ ئاشقۇدەك ئىدى .

ئۇلار كەتكەندىن كېيىن « خۇدايىم سالامەت كەلگىلى نېسىپ قىلغاي » دەپ كېچە ـ كۈندۈز غېمىنى يەپ يولىغا ئىنتىزار بولدۇم . ئاردىن بىر يىل ئۆتكەندە بىللە كەتكەن كارۋانلار قايتىپ كەلدى ، ئەمما ئاكىلىرىم يوق ئىدى . ئۇلاردىن كوچىلاپ سوراۋەرسەم ، بىرەيلەن راستىنى ئېيتتى :

— ئاكىلىرىڭىزنىڭ بىرسى بۇخارا شەھىرىدە ماللىرىنى قىمارغا سېلىپ بەردى ، ھەممە نېمىسىدىن ئايرىلىپ ، قىمارخانىدا نۆكەرچىلىك قىلىۋاتىدۇ ؛ يەنە بىرى بىراۋغا ئاشىق بولۇپ ماللىرىنى تۈگەتتى ، ئەمدى ئۇنىڭغا چاكار بولۇپ ئىشلەۋاتىدۇ . كارۋانلاردىن سورىساڭمۇ خىجالەت بولۇپ بۇ ھېكايىنى دېمەيدۇ .

بۇ سۆزنى ئىشىتىپ بىتاقەتلىكىم كۈچەيدى ، قولۇمنى يېمەك ـ ئىچمەكتىن يىغدىم . ئىشلىرىمنى خۇدايىتائالاغا تاپشۇرۇپ ، ئالتۇن ـ جاۋاھىرلىرىمنى ئات ـ ئۇلاغلارغا يۈكلىدىم ـ دە ، دەرھال بۇخاراغا راۋان بولدۇم . مەنزىلگە يېتىپ ئۇلارنى تەستە تاپتىم ، ھاممامدا يۇيۇندۇرۇپ

يېڭى كىيىملەرنى كىيدۈردۈم . خىجالەت بولمسۇن دەپ قىلغان ئىشلىرىنى يەنىلا يۈزىگە سالماستىن ، ھەر بىرىگە 50 تىللالىقتىن رەخت ئېلىپ بەردىم . سەپەر جابدۇقلىرىنى تەل قىلىپ يۇرتىمىزغا راۋان بولدۇق . شەھىرىمىزگە يېقىنلىشىپ ، ئىككى مەنزىل يىراقلىقتىكى بىر كەنتتە ئۇلارنى قالدۇرۇپ ، ئۆزۈم ئۆيگە كېلىپ دوست - بۇرادەرلىرىمگە : « ئا-غىلىرىم سەپەردىن كەپتۇ » دەپ ئالدىغا كۈتۈۋېلىشقا ماڭدۇردۇم . ئىككىنچى كۈنى ئۆزۈم ئالدىغا چىقىپ كۈتۈۋېلىشنى ئويلاپ تۇراتتىم ، سەھەردىلا سەھرالىق بىر كىشى ئالدىراپ ئۆيگە كىرىپ كەلدى - دە ، ئېيتتى :

— ئاغىلىرىڭ كەنتىمىزگە چۈشمىگەن بولسا ئوبدان بولار ئىد-كەن ، ئۇلارنىڭ ماللىرىنى دەپ بىر توپ ئوغرى كەنتكە ھۇجۇم قىلىپ ، ماللارغا قوشۇپ بار - يوقمىزنى بۇلاڭ - تالاڭ قىلدى !

— ئاكىلىرىمنىڭ بار - يوقلۇقىنى بىلەمسەن ؟

شەھەرگە يېقىن بىر جايدا قىپيالىڭاچ يىغلىشىپ ئولتۇرىدۇ .

دەرھال كىيىم - كېچەكلەرنى ئېلىپ بېرىپ ، ئۇلارنى كىيىندۈ-رۈپ ئۆيگە قايتۇرۇپ كەلدىم . قولۇم - قوشنىلار ئۇلارنىڭ كەلگەنلىك خەۋىرىنى ئاڭلاپ كۆرۈشكىلى كىرىشتى . 20 كۈنگىچە ئوبدان كۈتۈپ ، قېرىنداشلىق مېھرىمنى ئايىماي يەتكۈزدۈم ، ئىلتىپاتىمدىن ھېچ نەرسىنى كەم قىلمىدىم . ئاكىلىرىم خىجالەت بولغىنىدىن قازناقتىن چىقماي ئولتۇ-رۇشتى .

ئۈچ ئاي ۋاقىت مۇشۇ تەرىقىدە ئۆتتى . كۆڭلۈمدىن : « بۇلار كىيىنكى تۇرمۇشى ھەققىدە غەم يەيدىغاندۇ ، قايغۇسىنى ئازايتىش ئۈچۈن بىرەر ئىش تېپىپ بېرەي » دېگەن خىيال كەچتى - دە ، بىر كۈنى ئۇلارغا مەسلىھەت سالدىم :

— ئى ئەزىزلىرىم ، مەن قۇلۇڭلار سىلەر بىلەن بىللە سەپەرگە چىقسام دەيمەن ، بۇنىڭغا قانداق پەرمانىڭلار بار ؟

— سەن نېمە دېسەڭ ئاغزىڭغا قارايمىز ! — دېيىشتى ئۇلار .

ئۇلارنىڭ رازىلىقىنى ئالغاندىن كېيىن سەپەر تەييارلىقىغا تۇتۇش قىلدىم . ھىندىستانلىقلارغا باب كېلىدىغان رەختلەر ۋە باشقا ماللاردىن يېتەرلىك تەقلەپ ، ئايالىمنىمۇ بىرگە ئېلىپ بارماقچى بولدۇم . بىز دەريا بويىغا يېتىپ كېلىپ ، سەپەر لازىمەتلىكلىرىنى بىر كېمىگە جايلاشتۇرۇپ يولىمىزغا راۋان بولدۇق . قىرغاقتىن ئانچە ئۇزىمايلا كۆردۇمكى ، ئۆيىمىزدىكى ئىت يۇگۇرگىنىچە دەريا بويىغا كېلىپ ، ھەر تەرەپكە چېپىپ قاۋاپ ، ئۆزىنى دەرياغا ئاتتى . ئۇنىڭغا ئىچىم ئاغرىپ كېمىچىگە ئېيتقان ئىدىم ، كېمىنى كەينىگە قايتۇرۇپ ئۇنى چىقىرىۋالدى . بىچارە ھايۋان ئۆزىنى يۇتلىرىمغا سۇركەپ قىلمىغىنى قالمىدى . ئاخىرى بىر ئايلىق يولدا ھەمراھ قىلىۋالدىم . خۇدايىتائالاغا شۇكرىكى ، ئۇ سەپىرىمىزنىڭ بىخەتەر بولۇشىدا تېگىشلىك رول ئوينىدى .

ئى شەھرىيار ، چوڭ ئاكام ئايالىمغا ئاشىق بولغان ئىكەن ، ئوتتۇرانچى ئاكامغا مەسلىھەت سېلىپ ، مېنى يوقىتىشنى ئېيتىپتۇ . ئوتتۇرانچى ئاكاممۇ يول كۆرسىتىپ ، ئارىمىزدىن بۇنى يوقاتساق ئاندىن خاتىرجەم بولاتتۇق ، ئۇنىڭ بىزگە قىلغان مېھرىبانلىقى بىشىمىزنى كۆتۈرگۈسىز ئۇياتقا قالدۇردى ، دەپتۇ . شۇنىڭ بىلەن ئىككىسى تىلنى بىر قىلىپ ، مېنى دەرياغا تاشلاش قارارىغا كېلىشىپتۇ .

بىر كېچىسى ئايالىم بىلەن تاتلىق ئۇخلاۋاتاتتىم ، ئوتتۇرانچى ئاكام مېنى چاقىرىپ ، « سەيلە قىلايلى » دەپ تاشقىرىغا ئېلىپ چىقتى . بۇ چاغدا ئىت ئويغاق ئىدى . ئوتتۇرانچى ئاكامنىڭ كەينىدىن ئەگىشىپ كېمىنىڭ قىرىغا كەلسەم ، چوڭ ئاكام سۇغا قارىغىنىچە « تاماشا » قىلغىلى تۇرۇپتۇ . مەن ئۇنى كۆرۈپ :

— ئى ئاكا ، نېمە تاماشا ئىكەن ؟ — دېدىم .

— قارا بۇنىڭغا ، شۇنداق تاماشانى كۆرسەڭكى ، سۇ خەلقى باشلىرىغا مارجاندىن مۇڭگۈز تاقاپ ، سۇدا ئۇسسۇل ئوينىغىلى تۇرۇپتۇ .

ئەگەر ئاكامدىن باشقا ئادەم بۇ گەپنى دېگەن بولسا ئىشەنمەيتتىم . ئۇيقۇلۇق كۆزلىرىم بىلەن ئېگىشىپ قارىسام ھېچنېمە كۆرۈنمىدى . ئوتـ

تۇرانچى ئاكام ئىككى پۇتۇمدىن تۇتۇپلا دەرياغا ئىتتىرىۋەتتى . كېمە دولقۇن يېرىپ تېز ئىلگىرىلەۋاتاتتى . سۇ قايناملىرى مېنى بۇژغۇنلار بىلەن ئارىلاشتۇرۇپ خالىغانچە ئايلاندۇرۇپ ئوينايتتى .

شېئىر

گاھى ئاستىن ، گاھىدا ئۇستۇن بولدۇم ،
گاھى بۇژغۇن ، گاھىدا دولقۇن بولدۇم .

شۇنداق قىلىپ ، جان قۇشى تەن قەپىسىدىن چىقىپ كېتەي دەپلا قالدى . ئاللادىن نىجاتلىق تىلەپ نالە قىلماقتا ئىدىم . بىر چاغدا قولۇمدىن بىرنەرسە تارتىپ سۇ يۈزىدە غۇلاچلىغاندەك قىلدى ، كۆزۈمنى تەستە ئېچىپ قارىسام ئىت ئىكەن . ئاكىلىرىم مېنى سۇغا تاشلىغاندا ئىتمۇ تەڭلا ئۆزىنى دەرياغا ئېتىپتۇ ـ دە ، ئۇزۇپ مەن تەرەپكە كەپتۇ . ھەقتائالانىڭ قۇدرەت ـ كامالى بىلەن بۇ ئالەمدە رىزقىم تۈگىمەپتىكەن ، نەدىندۇر بىر پارچە تاختاي قولۇمغا ئۇرۇندى ، ئىت بىلەن ئۇنىڭغا چىقىۋالدۇق . تۇپتوغرا يەتتە كېچە ـ كۈندۈز بۇ « قانخور » دەريادا ۋاپادار ئىت بىلەن ساناقسىز دولقۇنلارنىڭ ئىتتىرىشى نەتىجىسىدە قىرغاق تەرەپكە بېرىپ قالدۇق . سەككىزىنچى كۈنى بىر لايداڭغا ئۇلىشىپ ئۆملەپ دېگۈدەك قۇرۇقلۇققا چىقتىم ـ دە ، ھوشۇمدىن كەتتىم . ئەتىسى ئىتنىڭ ئېچىنىشلىق قاۋاشلىرىدىن سەگىپ ھوشۇمغا كەلدىم . خۇدايتائالاغا شۈكرىكى ، خەتەردىن ئامان قالدىم ، ئەمما ئاچلىق ، مۇشەققەت رەنجىدىن تېنىمدە كۈچ ـ قۇۋۋەتتىن ئەسەر يوق ئىدى ، مېڭىش تۈگۈل ئۆرە بولۇشقا كۆزۈم يەتمەيتتى . يانتۇ يېتىپ سىنچىلاپ قارىۋىدىم ، يىراقتا بىر شەھەرنىڭ قارىسى كۆرۈندى . ھەممىگە قادىر ئاللانىڭ مەدەت بېرىشى بىلەن نىمجان چۈمۈلىدەك ھەرىكەتلىنىپ ، شەھەر تەرەپكە راۋان بولدۇم . تىنماي يۈرۈپ ئاخىر شەھەرگە يېقىنلاشتىم . بىر كېچىنى شەھەر سىرتىدا تۈنەپ ئۆتكۈزۈپ ، تاڭ ئېتىشى بىلەن شەھەرگە كىردىم . ناۋاينىڭ پەشخۇنىدىكى

نـانلار كۆزۈمگە ئوت كۆرۈنۈپ كەتتى . ئەمما ئېلىشقا پۇل يوق ئىدى ، تىـ لـەشـكە ئۈياتتىم . ئىچىمدە ئاھ ئۇرۇپ ئاچلىقتىن ئۆلۈشكە رازى ئىدىمكى ، تـىلەمچىلىككە رايىم قويمايتتى . ئاخىر پەقەت ئامال بولماي ، تىلىسەممۇ تىـ لـەپ جـېنىمنى ساقلاپ قالاي دېگەن يەرگە كەلدىم . لېكىن بىر دۇكاننىڭ ئالدىغا كەلگەندە ئالدىمدىكىسىدىن تىلەي دەپ نەچچە دۇكاننىڭ ئالدىدىن ئۆتكەن بولسامۇ ھېچقايسى ناۋايدىن نان سورىيالمىدىم ، قىسقىسى ، يۈزۈم چىدىمىدى . ئاچلىق ، ماغدۇرسىزلىقتىن ئىچ ـ ئىچىمدىن ئوت كۆيگەندەك بـولـدى . ئـىش شـۇ دەرىـجىگە يەتكەندە روھ قۇشۇم دان شەۋقىدە پەرۋاز قـىـلدى . ئويلىمىغاندا كۆز ئالدىمدا كىيىملىرى ئاكىلىرىمنىڭكىدەك ئىككى ئەجـەمـلـىـك كىشى پەيدا بولدى . ئۇلار قوللىرىنى بىر ـ بىرىنىڭ بوينىغا سېـلـىشىپ كۈلگىنىچە كېلىۋاتاتتى . ئۆز ـ ئۆزۈمگە : « خۇداغا شۈكرى ، مـېـنـى يـاتلاردىـن نان تىلەشتىن ساقلاپتۇ . بۇ ئىككىيلەن مەن بىلەن بىر يۇرتلۇقتەك قىلىدۇ . ئۇلارغا قول تەگلىسەم يەيدىغان نەرسە بەرسە ئەجەب ئەمـەس » دەپ ، يـېـقـىـن كـەلـگـەندە قارىسام ئاكىلىرىم ئىكەن . كۆڭلۈم ۋالـلـىدە يورۇپ ، ئىتتىك بارغىنىمچە ئالدىغا يىقىلدىم . ئۇلار مېنى كۆرۈپلا ھاڭ ـ تاڭ قالدى ۋە چىرايلىرىنى كۆرۈلۈپ باقمىغان تەئەججۇپ ئىپادىسى ئـىگـىـلـىدى . ئوتتۇرانچى ئاكام غەزەپلىنىپ يۈزۈمگە بىر كاچات سالدى . كۆتۈلمىگەن زەربىدىن كۆزلىرىمدىن ئوت چىقىپ كەتتى . ئەمدى ئۆملەپ بـارغـىـنـىـمچە چوڭ ئاكامنىڭ ئېتىكىگە قول ئۇزاتقان ئىدىم ، ئۇمۇ بىرنى تـەپـتـى . ئـىـكـكىسى مېنى كىگىز پىشۇرغاندەك يۇمۇلىتىپ يۇرۇپ شۇنداق ئۇردىـكـى ، خـۇدايـىـتائالانى شىپى كەلتۇرۇپ ھەرقانچە يالۋۇرسامۇ ئىچى ئاغرىمىدى . ئۇلار مېنى ئۇرۇۋېتىپ :

— ئى زالـىـم ! ئەمـدى بـىزنىڭمۇ جېنىمىزنى ئالماقچىمۇ ؟ — دەپ ۋارقىرايتتى .

ئەھۋالـنـى كـۆرۈپ خـالايـىقلار يىغىلدى . ئۇلار مېنىڭ گۇناھىمنى تىلىگەن ئىدى ، ئاكىلىرىم ياقىلىرىنى يىرتىپ يىغلاپ :

— بۇ بەتـبـەخـت ئـىـنـىمىزنىڭ چاكىرى ئىدى . ئـىـنـىـمـىـز

بولسا دەپىنە ـ دۇنياسى ھەددى ھېسابسىز كىشى ئىدى، بۇ زالىم ئۇنى سۇغا تاشلاپ ئۆلتۈرۈۋېتىپ پۈتۈن تەئەللۇقاتىنى ئىگىلىۋالدى. ئۇزاقتىن بۇيان بىز بۇنى ھىندى دىيارىدىن ئىزدەپ يۈرەتتۇق. بۈگۈن بۇ يەردە ئۇچرىتىپ قالدۇق! — دېيىشتى.

شۇ ئەسنادا ھاكىمنىڭ ئادەملىرى يېتىپ كېلىپ مېنى تۇتۇپ ھاكىمنىڭ ئالدىغا ئېلىپ باردى ۋە بايا ئاڭلىغانلىرىنى ھاكىمغا مەلۇم قىلدى. ئاكىلىرىممۇ ئارقامدىن تاپىپىسىپ كەلدى ـ دە، ياقا يىرتىپ يىغلاپ ھاكىمغا ئۈستۈمدىن ئەرز قىلدى. ئۇلارنىڭ گېپىدىن قارىغاندا، قان قىساس ئالىمىغۇچە توختىمايدىغاندەك قىلاتتى. ئۇلار ئىشنى تېز ۋۇجۇدقا چىقىرىشقا ئالدىراپ بىرقانچە تىللا پارا بېرىپمۇ ئۈلگۈردى. ئۆلۈم بېشىمغا يېقىنلاپ كەلمەكتە ئىدى. ھەر نېمە دېسەممۇ ئاقمايدىغانلىقىنى بىلىپ، بېشىمنى تۆۋەن سالغىنىمچە زۇۋان سۈرمەي تۇردۇم. بۇنىڭدىن ھاكىم ئەرزنىڭ راستلىقىغا ئىشەندى ـ دە، پەرمان چۈشۈرۈپ، باشقىلارغا ئىبرەت قىلىش يۈزىسىدىن مېنى دارغا ئېسىشنى بۇيرۇدى.

ۋاپادار ئىت

ئى شەھرىيار، مەن 100 تىللا بېرىپ ئاكىلىرىمنى يەھۇدىيلارنىڭ زۇلمىدىن قۇتۇلدۇرغان ئىدىم. ئەمدى ئۇلار بىرقانچە تىللا پارا ئارقىلىق مېنى دارغا ئاستۇرۇش ئالدىدا تۇراتتى. بىر كەمدە ئۆزۈمنى داردا كۆردۈم. ئەتراپقا نەزەر سالسام ئاكىلىرىمدىن باشقا بىرەرمۇ تونۇش ئادەم كۆرۈنمىدى. ئۇلار مېنى تېزراق ئۆلتۈرۈشنى ئىستەيتتى. مەن ئاللادىن باشقا ھېچكىمدىن مەدەت تىلىمىدىم. بىچارە ئىتىم بولسا كىشىلەرنىڭ ئاياغلىرىغا ئۆزىنى سۈركەپ يالۋۇرماقتا ئىدى.

ئى شەھرىيار، ئادەملەردىن رايىم قايتىپ، جانابىي ئاللاغا: «ياللا، ياللا، پەريادىمغا قۇلاق سالغىنىكى، سەندىن ئۆزگە ھېچ پاناھىم يوق!» دەپ «كەلىمە شاھادەت»نى تەكرار ئوقۇغىنىمچە ھوشۇمدىن

كەتتىم .

نەزم

هەر كىشىدىن ئۈمىد كۈتمە ئۆمۈرۋات ،
بىر خۇدادىن ئۆزگىدىن كەلمەس نىجات .

ئى شەھرىيار ، خۇدايىتالانىڭ پەزلى بىلەن ئول شەھەر پادىشاھى قولىنىچ كېسەللىكىگە گىرىپتار بوپتۇ . ھەكىم - ھۆكۈمالار ھەرقانچە ئىلاجىنى قىلسىمۇ ھېچقانداق ئۈنۈمى كۆرۈلمەپتۇ ، ئەكسىچە بارغانسېرى ئېغىرلىشىپتۇ . دۆلەت ئەركانلىرى نېمە قىلىش كېرەكلىكىنى بىلمەي بېشى قېتىپ تۇرغاندا ، ئەقىللىق ۋەزىرلەردىن بىرى :

— قۇربانلىق ۋە سەدىقە قىلماقتىن ئۆزگە چارە يوقتۇر ، شۇڭا ، مەملىكەت مىقياسىدا ئاق - قارىنى ئايرىماي بىھۇدە قان تۆكۈلۈشتىن قات-تىق ساقلانماق ، زىنداندىكىلەرنى زۇلۇمدىن خالاس تاپتۇرماق كېرەك . شۇلارنىڭ دۇئاسى بەرىكاتىدىن كېسەللىك شىپالىق تاپقۇسىدۇر ! — دەپ مەسلىھەت بېرىپتۇ .

شۇ گەپ بىلەن سۇلتاننىڭ خاس كىشىلىرىدىن بىرى زىندانغا كېتىۋېتىپ كۆزى ماڭا چۈشۈپ ، يۈگۈرۈپ كەلگەن پېتى خالايىقنى قوغلىۋېتىپ ، قىلىچى بىلەن ئارغامچىنى كېسىپ مېنى داردىن چۈشۈردى . پادىشاھقا يارلىق چۈشۈرگۈزۈپ گۇناھكارلارنىڭ ھەممىسىنى ئازاد قىلدى . ئاكىلىرىم بۇ ھالنى كۆرۈپ ، مېنىڭ تىرىك قالغىنىمدىن قورقۇشتى ۋە «ئەمدى رەسۋا بولىدىغان بولدۇق !» دەپ تۆت پۇتلاپ ھاكىمنىڭ ئالدىغا بېرىپ ، مەندىن قىساس ئېلىشتا چىڭ تۇردى .

ھاكىم پارا ئېلىپ قويغانلىق سەۋەبىدىن :

— بۇ كىشىنى ھازىر ئۆلتۈرگىلى بولمايدۇ . ئەمما سىلەرنىڭ يۈ-زۈڭلاردىن ئۇنى « زىندانى سۇلايمان »غا سولايمەن . ئۇ يەردە ئاچلىق ۋە تەشنالىقتىن ئۆلىدۇ . بۇنىڭ سۈرۈشتىسىنى ھېچكىم قىلمايدۇ ، ئۇ قانچە

قىلسمۇ قۇتۇلۇپ كېتەلمەيدۇ، — دەپ، مېنى ئۆز ئادەملىرىگە كۆتۈرتۈپ ئاپىرىپ «زىندانى سۇلايمان»غا تاشلاتقۇزۇپتۇ. بۇ جاھان زىندانى بولۇپ، ھەزرىتى سۇلايماننىڭ ئەمرى بىلەن دىۋىلەر قازغان ئىدى. كىمكى پاسىق ـ بەتكارلىق قىلىپ پادىشاھنىڭ غەزىپىنى كەلتۈرسە شۇئان تۇتۇپ كېلىنىپ تاشلىناتتى. ئۇلار ئاچلىق ـ تەشنالىقتىن ئۆلەتتى. مەن بىتەلەينى ئاشۇ زىندانغا تاشلاپتۇ. ئاكىلىرىم مەندىن پۈتۈنلەي خاتىرجەم بولۇپ ئۆز ئىشىغا كېتىپتۇ.

ئاللاتائالانىڭ كارامىتى بىلەن ھېلىقى ئىتىم مەن زىندانغا سولانغاندىن تارتىپ زىندان ئاغزىدا يېتىپتۇ. مەن بۇنىڭدىن بىخەۋەر ئىدىم. يېرىم كېچىدە ھوشۇمغا كېلىپ ئۆزۈمنى قاراڭغۇلۇق ئىچىدە كۆردۈم. ئەسلىدە دارغا ئېسىلغانلىقىم ئېسىمدە ئىدى. «قانداق جايدۇر بۇ، ئېھتىمال گۆر بولسا كېرەك» دەپ ئويلاپ «كەلىمە تەييىبە»نى ئوقۇپ ھەرىكەت قىلدىم. بىر يەردىن يولتۇز كۆرۈندى. «بەلكىم ئاللاتائالا پانىي ئالەمدە زۇلۇمنى يەتكۈچە تارتقانلىقىمنى كۆزدە تۇتۇپ گۆر ئازابىنى كەچۈرۈم قىپتۇ» دەپ، تەكبىر ـ ئىستىغپار ئېيتىپ تۇراتتىم، بىردىنلا ئىككى كىشىنىڭ گەپلەشكەن ئاۋازى قۇلىقىمغا كىردى. شۇنىڭ بىلەن ئاللاتائالادىن پاناھ تىلەپ جاۋابقا ئىنتىزار بولدۇم. ئاۋۋال ئارغامچىنىڭ شەپىسى، ئاندىن شالاپلىتىپ بىر نېمە يېگەننىڭ تىۋىشى ئاڭلاندى. ھەيرانلىقىم ئېشىپ، ئەتراپىمنى سىلاشتۇرۇۋىدىم، قورۇپ قاقشالغا ئايلانغان سۆڭەكتىن باشقا نەرسە ئۇرۇنمىدى.

قورقۇنچتىن ۋارقىرىۋەتتىم:

— ھەي ناكەسلەر، سىلەر زادى كىم؟ بۇ قانداق جاي؟

ئۇلار كۈلۈشۈپ ئېيتتى:

— بۇ «زىندانى سۇلايمان»دۇر. بىز زىنداندىكىلەرنى باقىدىغانلاردۇرمىز!

— مەن تىرىكمۇ؟

— بىلمەيمىز.

— يەيدىغان نەرسەڭلاردىن ماڭمۇ بەرسەڭلار قانداق ؟

ئۇلار گېپىمنى ئاڭلاپ يەنە كۈلۈشتى . ئاندىن ماڭا ئاچچىقلاپ يامان سۆزلەر بىلەن تىللاشتى ۋە تائاملىرىنى يەپ بولۇپ ئۇخلاپ قېلىشتى . مەن زەئىپ بىچارە ناتىۋانلىقىمدىن يىغلاپ خۇداغا نالە قىلدىم .ئى شەھرىيار ، يەتتە كېچە ـ كۈندۈز ئالتۇننىڭ تەمەسىدە دەريادا يۈرۈپ ، دولقۇنلار قامچىسىنى يەتكۈچە يەپ ، ھەر تەرەپكە ئېقىپ ، ئاخىر دەريانىڭ قىرغىقىنى تېپىپ ، ئايەت دېڭىزىدىن سالامەتلىك قىرغىقىغا چىقىپ ، ئاچلىق ـ تەشنالىق ، يېلىڭ ـ يالىڭاچلىق شەۋقىدە ئۆزۈمنى ئاغىلىرىمنىڭ باغرىغا ئېتىپ ، ئۇلاردىن مېھربانلىق ئورنىغا پەشۋا يەپ ، زۇلۇم ـ ستەم تارتىپ ، پارا كۈچى بىلەن دارغا ئېسىلدىم ، ئاندىن زەئىپ ۋۇجۇدۇمنى «زىندانى سۇلايمان »دا كۆردۇم . ئەمدىلىكتە تىرىكلىك نېمىتىدىن كۆرە ، ئەجەل شەربىتىنى كۈتۈپ يېتىپتىمەن . ئى ئاللا ، مۇشۇ دەقىقىدە ئۆزۈمنى پۈتۈن ئالەمنىڭ ياراتقۇچىسى ۋە ئىگىسى بولغان ئۆزۈڭگە تاپشۇردۇم . بەندەڭنىڭ گۇناھلىرىنى مەغپىرەت قىلغىن ... دەيتتىم .

ئى شەھرىيار ، مېنى زىندانغا تاشلىغاندا بۇ ئىت زىندان ئاغزىدا ياتقان ئىكەن . يېرىم كېچە بولغاندا بىر كىمنىڭ داستىخاندا نان ، كوزىدا سۇ كۆتۈرۈپ كېلىپ ئارغامچا بىلەن باغلاپ زىندانغا چۈشۈرۈپ ، ئارقىدىن ئارغامچىنى تارتىۋالغانلىقىنى كۆرۈپتۇ . تاڭ ئېتىشى بىلەنلا ئىت شەھەرگە كىرىپ بىر ناۋاينىڭ دۇكىنىغا بېرىپتۇ ـ دە ، پەيت كۈتۈپ تۇرۇپتۇ . ناۋاي تونۇردىن بىر ناننى قومۇرۇپ بولۇپ يەنە بىرىنى قومۇرۇش ئۈچۈن تونۇرغا ئېڭىشىشىگە ئىت ناننى ئېلىپلا قېچىپتۇ . ناۋاي ئارقىسىدىن قوغلاپ تاش ـ چالمىلارنى ئاتسىمۇ تاشلىماي ئۇدۇل زىندانغا ئېلىپ بېرىپ تاشلاپتۇ . مەن ئىتنىڭ قاۋىغىنىنى ئاڭلاپ ، بايا توككىدە قىلىپ بىرنەرسە چۈشكەن يەرنى سىلاشتۇرۇپ ناننى تېپىۋالدىم . يۇقىرىغا قاراپ يۇلتۇزچىلىك يورۇقلۇقنى كۆرۈپ تاڭ ئاتقىنىنى پەملىدىم . بىر چىشلەم ناننى يېيىشىم بىلەن ئۇسسۇزلۇق دەھشىتى قىينىدى .

ئى شەھرىيار، ۋاپادار ھايۋان نانىنى ماڭا يەتكۈزۈپ بەرگەندىن كېيىن، سۇنىڭ ئىلاجىنى قىلماق ئۈچۈن ھەريان چېپىپتۇ. ئاخىر شەھەر ئەتراپىدىكى تاغنىڭ ئېتىكىدە ئولتۇرۇشلۇق بوۋاينىڭكىگە بېرىپ، ئۆيىدە كوزىلارغا قاچىلانغان سۇ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپتۇ. ئۇ بوۋاينىڭ كەينىدىن ئاستا ئۆيىگە كىرىپ كوزىدىن بىرىنى چىشلەپ ماڭاي دەپ تۇرغاندا بوۋاي قولىغا تاياقنى ئېلىپ ئاچچىقى بىلەن ئۇرۇپتۇ. لېكىن ئىت زادىلا چىققىلى ئۇنىماپتۇ ھەم كۆزلىرىنى مۆلدۈرلىتىپ بوۋايغا يېلىنغاندەك قاراپتۇ. بوۋاي-نىڭ رەھىمى كېلىپ سۇنۇق كوزىغا سۇ قۇيۇپ بەرگەن ئىكەن، ئىچمەستىن بېشىنى بوۋاينىڭ پۇتلىرىغا سۈركەپ، ئېتىكىنى چىشلەپ سىرتقا تارتىپتۇ ۋە تاغ تەرەپكە قاراپ قاۋاپتۇ. بوۋاي كۆڭلىدە: «بۇ ئىتنىڭ بۇنداق قىلىشىدا بىرەر سىر بولسا كېرەك، كەينىدىن ئەگىشىپ بېرىپ باقاي!» دەپ ئويلاپ، كەينىدىن مېڭىپ زىندانىنىڭ ئۈستىگە كەپتۇ. «ئەمدى بىلدىم، — دەپتۇ بوۋاي ئىچىدە، — زىنداندا بۇ ئىتنىڭ ئىگىسى بولسا كېرەك، شۇڭغا تاشلاپ بېرىش ئۈچۈن سۇ تەلەپ قىپتۇ». ئىشنىڭ تېگىگە يەتكەن بوۋاي ئىتنىڭ بۇنچىلىك ۋاپادارلىقىدىن تەسىرلىنىپ، ئۆزى بىر كوزا سۇنى ئەكېلىپ ئارغامچا بىلەن زىندانغا ساپتۇ. ئىتنىڭ قاۋىغىنىنى ئاڭلاپ كوزىنى ساڭگىلاتقان جايغا بېرىپ تۇتۇۋالدىم. شۇنداق قىلىپ تەشنالىقىممۇ قاندى، قورسىقىممۇ ئارام تاپ-تى. ئاندىن بىر بۇلۇڭدا ئولتۇردۇم.

ئى شەھرىيار، ئىنسۇجىندىن تارتىپ پۈتكۈل مەخلۇقات ۋە ئالەمنى ياراتقان خۇدانىڭ ئەمر-كارامىتى بىلەن ئىت جېنىدا شۇنداق ياخشى-لىقلارنى قىلىپ، ھەر كۈنى قارارلىق ھالدا نان-سۇ يەتكۈزۈپ بەردى. ناۋايلارمۇ ئىتنىڭ ھەركىتىدىن بىرەر ئىشنىڭ تېگىگە يەتكەن بولسا كې-رەك، ئىت كەلسىلا نان بېرىشتىن ئايانماپتۇ. ئۇلار نان بەرمەي قۇتۇلغىلى بولمايدىغان بۇ ئەقىللىق ھايۋان ناۋايخانا ئالدىغا كېلىشىگىلا بىر نانىنى تاشلاپ بېرىشكە ئادەتلىنىپتۇ. بوۋايمۇ كۈنلۈكى بىر كوزا سۇ ئەكېلىپ بېرىشنى توختاتمىدى. ئىت ماڭا قىلىدىغان شەپقىتىنى يەتكۈزۈپ بولغان-

دىن كېيىن، ئۆزى تاشلاندۇق ئۇستىخانلارنى نەدىندۇر تېپىپ كېلىپ، كورۇسلىتىپ يېگىنىچە زىندان بېشىدا ياتاتتى، بىر قەدەممۇ نېرى كەتـ مەيتتى.

مەن زىنداندا تۇپتوغرا ئالتە ئاينى ئۆتكۈزدۇم. تېنى ھەرقانچە مۇستەھكەم، جېنى پولاتتىن پىششىق ئادەممۇ زەي ـ مەينەت زىنداندا شۇنچە ۋاقىت ياتسا قايسى دەرىجىدە زەئىپلىشىپ كېتىدىغانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلىش ئانچە تەس ئەمەس.

شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە تۈن يېرىمدا ئىچ ـ ئىچىمدىن زار ـ زار يىغلاپ، قان ـ ياش تۆككىنىمچە ياراتقۇچى ئاللاغا سېغىنىپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدۇم:

ئى خۇدا، قۇتقۇز مېنى بولدى چىرايىم زەپىران،
رەھىم ـ شەپقەت تۈپرىقىڭغا باش قويارمەن ھەر زامان.
سەن ئۆزۈڭنىڭ لۇتفى بىرلە خەستىگە رەھىم ئەيلىگىن،
ھەممە سىرنى بىلگۈچىسەن، يوقكى پىنھان خانىمان.

زىنداندىكى شاپائەتچى

تاكى ئۈچ كۈنگىچە شۇ تەرىقە يىغلاپ ئىلتىجا قىلدىم. ئۈچىنچى تۈن سۈزۈك تاڭغا ئورۇن بەرگەن خاسىيەتلىك سائەتتە ئىلتىجايىم ئىجابەت بولۇپ، نىجاتلىق دەرۋازىسى ئېچىلدى. بىر ئارغامچا زىندانغا ساڭگىلىتىلىپ، ئاستا چاقىرىلغان ئاۋاز ئاڭلاندى:

— ھەي غېرىب بالاكەش، ئارغامچىنىڭ ئۇچىنى بېلىڭگە مەھكەم باغلىغىن، زىنداندىن قۇتۇلىدىغان ۋاقتىڭ كەلدى!

ئى شەھرىيار، شۇ چاغدا بىردىنلا كۆڭلۈمدىن: « خۇداغا شۈكرى، ئاكىلىرىم ئاخىر ھالىمغا رەھىم قىلىپ، زىنداندىن قۇتۇلدۇرماققا ئارغامچا تاشلاپتۇ! » دېگەن خىيال كېچىپ، ئارغامچىغا ئېسىلىپ

خۇشاللىقىم ئىچىمگە سىغمىغان هالدا يورۇقلۇققا چىقتىم. كۆزۈمنىڭ كۆرۈش قۇۋۋىتى زىيادە ئاجىزلاپ كەتكەنلىكتىن قۇتقۇزغۇچىنىڭ كىملىكىنى دەماللىققا پەرق ئېتەلمىدىم. نىجاتچىمۇ مېنىڭ كىملىكىمنى سورۇشتۇرمەيلا ئارغامچىنى بېلىمدىن بوشىتىپ يولغا راۋان بولدى.

— ئىلدام ماڭ، بۇ هاڭۋېقىپ تۇرىدىغان جاي ئەمەس!— دېدى ئۇ.

مەن كۈچ - قۇدرىتىمنىڭ بارىچە كەينىدىن ئەگەشتىم. بىر يەرگە بارساق، سەپەرگە تەييارلانغان ئىككى ئات تۇرۇپتۇ. ئىككىمىز يەنە گەپ - سۆزسىز بىردىن ئاتقا مىنىپ يۈرۈپ كەتتۇق. شۇ ماڭغانچە شەهەرنىڭ چېتىدىكى جەزىرىگە يېتىپ باردۇق. ئاڭغۇچە يەر - جاهان پۈتۈنلەي يورۇدى. قارىسام قۇتقۇزغۇچۇم باشتىن - ئايىغىچە قوراللانغان تەڭداشسىز بىر رەنا ئىكەنكى، هۆسن - جامالىدىن ئاپتاپتەك نۇر يېغىپ تۇراتتى. كۆتۈلمىگەندە ئۇ قىلىچىنى قىنىدىن شارتتىدە سۇغۇرۇپ ماڭا شۇنداق شىلتىغان ئىدى، چاققانلىق بىلەن ئۆزۈمنى تاشلىۋالدىم - دە، ئېيتتىم:

— ئى گۈزەللەر شاهى، تونۇشماي تۇرۇپ مەن دىلى خۇنغا بۇنداق ئېغىر چاقچاق قىلغىنىڭ نېمىسى؟

بېيىت

لۇتفى ئەيلەپ ئىلگىرى، ئەمدى قىلامسەن، يار، زۇلۇم،
بەر نىجاتلىق ئىنتىها① بولسۇن راۋان هايات يولۇم.

— ئى شور پېشانە، قەيەرلىك بەتبەختسەن؟ — دېدى ئۇ، — قانداق بولۇپ ماڭا يولۇقۇپ قالدىڭ؟

— ئى سەرۋ قامەت، هاياتىمنىڭ ۋەسل ئاپتىپى، نىجاتلىق تېپىشىمنىڭ سەۋەبچىسى ئۆزۈڭدۇرسەن. مېنى سورىساڭ، هىجران پىراقتا يۈرىكى قانغا تولغان غېرىب دەردمەندۇرمەن.

---

① ئىنتىها — ئاخىرى، ئاخىر بىغىچە

نەزم

بىكار كەتتى ئۆمرۈم ، ھەۋايى ھەۋەس ،
يۈرەك - كۆزۈم خۇنابلىقتۇر ، بولدى بەس !

ئۇ ، سۆزلىرىمدىن تەسرلەندى بولغاي ، ئۆزىنى تۇتالماي يىغلە-ۋەتتى ، كۆڭلى يۇمشاپ مېنى ئۆلتۈرمەس بولدى .

— ئى پەلەكنىڭ زۇلۇملىرىدىن زەرداب بولغۇچى ، قېنى ماڭايلى ، ھازىر ئارتۇقچە پاراڭ قىلىشىدىغان چاغ ئەمەس ! — دېدى ئۇ .

بىز يەنە يولىمىزغا راۋان بولدۇق ، بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلىشمىدۇق . ئەمما ئۇ بىر ئىشتىن قاتتىق پۇشايمان يېگەندەك ئۇلۇغ - كىچىك تىناتتى .

بېيىت
كۆڭۈلنىڭ خاھىشى تىزگىنىدە تۇرماس ،
خۇدانىڭ ھۆكمىدە ھېچ نۇقسان بولماس .

بىر يايلاقتا بارغاندا ئىككىمىز ئاتتىن چۈشتۇق .

— خۇرجۇن - قاچىلارنى ئېلىۋېتىپ ، ئاتلارنى ئوتلاشقا قويۇ-ۋەتكىن ، — دېدى ئۇ ماڭا تۇنجى قېتىم سىپايىلىق بىلەن سۆزلەپ . ئۆزىمۇ قىلىچ ، دۇبۇلغا - ساۋۇتلىرىنى ئېلىپ بىر چەتكە قويۇپ ئازادە ئولتۇردى . ئاندىن سۆزىنى داۋاملاشتۇردى ، — ئى دەردمەن كىشى ، ئەھۋالىڭنى تەپسىلىي بايان قىلغىن . ئۆزۈڭ زادى كىم ؟ نېمە ۋەجىدىن بۇنداق بەختسىزلىككە دۇچار بولۇپ گاڭگىراپ يۈرۈيسەن ، بىلىپ باقاي ؟

مەن بېشىمدىن ئۆتكەن ئىشلارنى قالدۇرماي ئېيتتىم . ئۇ ، تارتقان جەبر - جاپالىرىمنى ئاڭلاپ ، كۆڭلى پەرىشان بولغان ھالدا ئېيتتى :

— سەنمۇ بىلىپ قالغىنكى ، مەن بۈيۈك سەلتەنەت ئىگىسىنىڭ مە-لىكىسى بولىمەن . ئاتام مۇشۇ دىيارنىڭ پادىشاھىدۇر . بەھرۇز ئىسىملىك بىر يىگىت « زىندانى سۇلايمان »غا تاشلانغان بولۇپ ، ئاتىسى ئاتامنىڭ

ۋەزىرى ئىدى . بىر كۈنى پادىشاھ بۇيرۇق چۈشۈرۈپ : « ئەمىرزادىلەر ئوردا ئالدىدىكى مەيداندا چەۋگانبازلىق قىلسۇن . تامام ھەرەم ئەھلى قە-سىر تېمىغا چىقىپ تاماشا كۆرسۇن ! » دېگەن ئىدى ، بىزمۇ رۇخسەت بىلەن زەرپەردىنىڭ ئارقىسىدا ئولتۇرۇپ ، ھەممە غەم - قايغۇلاردىن خالاس ھالدا كۆڭۈل كۆزىمىزنى مەركەزلەشتۈرۈپ تاماشا كۆرۈۋاتاتتۇق . تۇساتتىن بىر كارامەت يۈز بېرىپ ، بىر قارچىغا پەرۋاز ئەيلىگىنىچە بالا ساقىيىسىنىڭ جامىنى لىپمۇلىق تولدۇرۇپ جان دەرىخىمىنىڭ يىلتىزىغا قۇيدى . بىر كۈنى بەھرۇزنىڭ باشقا ئەمىرزادىلەر بىلەن مەرتىۋىلىكلەر ساياھىتىگە چىققانلىقىنى كۆرۈپ ، كۆڭلۈم مۇھەببەت شەۋقىگە مايىل بولدى . شۇندىن ئېتىبارەن ئۇنىڭ ھىجران پىراقىدا ئۆرتىنىپ تاقىتىم تۈگىدى ، بۇنداق شەيدالىق،ئۇزاق مۇددەت داۋاملىشىپ جېنىمنى قاقشات-تى . ئەمما ھېچبىر ئامالىنى قىلالماي ئىنىكئانىغا كۆپ ئىنئاملارنى بېرىپ ئاخىر مەدەتكارلىقىغا ئېرىشتىم . ئۇ كۆڭۈل خاھىشىمنى چۈشىنىپ ، يە-گىتنى خىلۋەتخانىغا باشلاپ كىردى . قاغجىرىغان قەلب ئېتىزىم تەشنالىقتا قاندى . يىگىتمۇ مېنى كۆرۈپلا جانپىدالىق بىلەن ئاشىق - شەيدا بولدى . شۇنداق قىلىپ ، مەلۇم مۇددەتكىچە ئاشنالىق ئىشكى ئېچىلىپ ، يىگىت مېنىڭ خىلۋەتخانامغا كېلىشنى ئادەتكە ئايلاندۇرغان ئىدى ، بىر كېچىسى قاراۋۇللۇق لىباسى كىيگەن پاسىبانلار قان تۆككۈچى قورالىنى كۆتۈرۈپ ئوردىغا كىرىپ ، كۆرگەنلىرىنى ئاتامغا بايان قىپتۇ . بۇ ، شەھەر خەلقى تاتلىق ئۇخلاۋاتقان چاغ ئىدى . ئاتام غەزىپىگە پايلىماي يىگىتنى ئاتىسى بىلەن قوشۇپ ئۆلۈمگە بۇيرۇدى . باشقىلار ئارىغا چۈشۈپ نۇرغۇن سالا - سۆلھىلەر ئارقىلىق ھۆكۈمنى « زىندانى سۇلايمان » غا تاشلاشقا ئۆزگەرتكۈزدى . مانا شۇندىن بۇيان ئۈچ يىل ئۆتتى . ئۇنىڭ تىرىك قال-غىنىغا مىنىڭ شۈكرىكى ، ھېلىغىچە ھېچكىم بۇ ئەھۋالدىن خەۋەرسىز ئىدى . ھەپتىدە بىر قېتىم يەتتە كۈن جان ساقلىغۇدەك يېمەك - ئىچمەك يەتكۈزۈپ بېرىپ تۇرۇۋاتاتتىم . بۈگۈن كېچە ئۇنى ئويلاپ يېتىپ كۆزۈم ئۇيقۇغا ئىلىنىشىدى ، غايىبتىن بىر سادا قۇلىقىمغا كىرىپ : « ئى مۇھەب-

بەت ئاسمىنىنىڭ نۇرلۇق يۇلتۇزى، ئات بىلەن زۆرۈر لازىمەتلىكلىرىڭنى ئېلىپ تاغ تامان قەدەم قويغىن. يۈسۈپنىڭ كەمەندىنى زىندانغا تاشلاپ ئاشىقىڭنى قۇتقۇلدۇرغايسەن. ئاندىن ئۇنى باشلاپ غۇربەت دەرياسىغا راۋان بول!» دېدى. «يا ئەلى!» دەپ چاچراپ ئورنۇمدىن تۇرۇپ، ھىممەت كەمىرىنى بېلىمگە مەھكەم باغلىدىم. چۈشۈمدە ئايان بولغان نەرسە - كېرەكلەرنى تەييارلاپ ساندۇقچىغا قاچىلاپ، غايىبتىن كەلگەن بېشارەتنىڭ ئىلھامى بىلەن ۋۇجۇدۇمدىن غەپلەتنى نېرى قوغلاپ: «ئەگەر تەقدىر - قىسمەت شۇ تەرىقىلىق بولسا ھېچكىم ھېچنېمە قىلالماس!» دەپ ئاللادىن كۈچ - مەدەت تىلەپ، ئۇنىڭ ئورنىغا سېنى زىنداندىن تارتىۋالدىم...

ئۇ شۇلارنى بايان ئەيلەپ، خۇرجۇنىدىن نان، توخۇ گۆشى قاتارلىق يېمەكلىكلەرنى چىقىرىپ، مۇشك① سېلىنغان گۈل سۈيىگە قەنت قوشۇپ شەربەت تەييارلاپ ئالدىمغا قويدى. ئىككىمىز نازۇ نېمەتلەردىن يەپ - ئىچىپ قورساقلىرىمىزنى تويغۇزدۇق. ئاندىن مەن بۇلاقنىڭ بويىدا ئولتۇرۇپ يۈز - كۆز ۋە چاچلىرىمنى يۇدۇم، تېنىمنى سۈرتتۈم، تىرناقلىرىمنى ئالدىم، پاكىزلىنىپ ئۇ بەرگەن شاھانە لىباسلارنى كىيدىم. ئەمدى كاساپەت قاراڭغۇلۇقتىن پاراغەت يورۇقلۇقىغا يەتكەن ئىدىم. شۇنىڭ بىلەن پاكلانغان روھىم ئۇرغۇپ، قىبلىگە سەجدە قىلىپ شۈكرى بەجا كەلتۈردۈم. ئول مەلىكە قىلىۋاتقان ھەرىكەتلىرىمدىن ھەيران بولۇپ سورىدى:

— بۇ قانداق ئىش؟

— قۇدرەت ئىگىسىگە قۇللۇق بىلدۈرۈش ئىبادىتىدۇر! — دېدىم جاۋابەن، — ئۇ شۇنداق خىسلەتكە ئىگىكى، ھەممىنى ياراتقۇچى ھەم بىلىپ تۇرغۇچىدۇر. ئۇ ئاللا بىردۇر، ھەممە ئاللاغا موھتاجدۇر. ئاللا بالا تاپقانمۇ ئەمەس، تۇغۇلغانمۇ ئەمەس. ھېچ كىشى ئۇنىڭغا تەڭداش بولالمايدۇ. ئۇ پۈتۈن ئالەمنىڭ ئىگىسىدۇر. ئۇ شۇنداق مېھرىبان ۋە رەھىم -

---

① مۇشك — قارا رەڭلىك خۇش پۇراق نەرسە.

شەپقەتلىككى، لۇتفى كەرىمى بىلەن سەندەك ھۆر سۈپەت گۈزەلنى ماڭا غەمخور قىلدى. مانا، سېنىڭ غەمخورلۇقۇڭ بىلەن دەرد - ئەلەمنىڭ زۇلمەتلىك قارا داغلىرىدىن قۇتۇلۇپ، ھۆرلۈك بالقىغان ياخشى كۈنگە ئېرىشتىم.

ئۇنىڭغا ياراتقۇچى قادىر ئىگەمنىڭ پەزلى - كەرىمىنى تەپسىلىي چۈشەندۈردۈم. شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ كۆڭۈل ئەينىكىدىن كۇفر داغلىرى كۆتۈرۈلۈپ، تەڭدىشى يوق، يەككە - يېگانە ئاللانىڭ بارلىقىغا ئىشەندى. ئاندىن بىز ۋۇجۇدىمىزنى چىرمىغان پۈتكۈل غەم - ئەندىشىدىن قۇتۇلۇپ، كېچە - كۈندۈز دېمەي مېڭىپ، تاغ - دەشتلەردىن ئېشىپ، پەرەڭ بىلەن ۋەزىر ئابادنىڭ ① ئارىلىقىدىكى مىسىرغا يېقىن بىر شەھەرگە يەتتۇق.

بېيت

ئورۇس، ئىسپىھانمۇ يېتەلمەس ئاڭا،
كۆرۈندى ئۇ گۈزەل بىر نەرگەس ماڭا.

ئول شەھەرنىڭ پادىشاھى ئادالەت، خەلقپەرۋەرلىك بابىدا تەڭداشسىز ئىدى. بۇ شەھەرنى ئۆز ۋەتىنىمگە ئوخشاش كۆرۈپ، ئۆزۈمگە كېرەكلىك نەرسىلەرنى ئالدىم. شەھەردە ئەجەملىكلەردىن بىرقانچىسى ئولتۇراقلىشىپ قالغان بولۇپ، يەرلىك كىشىلەر ئارىسىدا ھۆرمەتكە سازاۋەر سودىگەر ۋە مەنسەپدارلاردىن ئىكەن، ئۇلار بىلەن تونۇشۇۋالدىم. ئاندىن سەپەر رەنجىدىن خالاس تېپىپ، توي تەييارلىقىنى قىلىپ مەلىكىنى شەرئەت ئەھكامى بويىچە نىكاھىمغا ئالدىم. نازىنىنىنىڭ بىر ساندۇقچىدا قىممەت باھالىق ئۈنچە - جاۋاھىرلىرى بار ئىكەن، ئۇنى دەسمايە سېلىپ جاۋاھىرپۇرۇشلۇق دۇكىنى ئاچتىم. بۇ دىياردا ھۆرمەت - ئېتىبارغا ئېرىشىپ، ئۇلۇغ ئەربابلار ۋە كاتتا سودىگەرلەر بىلەن مۇناسى-

① ۋەزىر ئاباد — جاي ئىسمى

ۋەت ئورناتتىم . ئۈچ يىلغا يېتەر ـ يەتمەيلا كەسپداشلارنى ئاغزىمغا قاراتقۇدەك ئابروۋي ـ ئىناۋەتكە نائىل بولۇپ ، ئۇلارنىڭ سەردارىغا ئايلاندىم . هال ـ ئەهۋالىم بارغانسېرى يۇقىرى كۆتۈرۈلۈپ ، بەخت ـ ئامەت يۇلتۇزۇم ئىززەت ئاسمىنىدا تېخىمۇ چاقناقتا ئىدى . گۆهەر ـ جاۋاهىر تىجارىتى بىلەن بايلىقىم ئاشقانسېرى بۇ كۇنلەرنى نېسىپ ئەتكەن خۇدايىتائالاغا شۈكرىلەر ئېيتىشنى ئۇنتۇمىدىم .

بىر كۇنى ئەمىرلەر دەرگاھىغا بېرىپ تەزىم بەجا كەلتۈرۈش ئۈچۈن ئوردىغا يېقىن مەيداندىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ توپلىشىۋالغانلىقىغا كۆزۈم چۈشتى . ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى بىرەيلەندىن نېمە ئىش يۈز بەرگەنلىكىنى سورىۋىدىم ، « ئەجەملىك ئىككى كىشى ئوغرىلىق قىلغانلىقى ئۈچۈن جازالىنىش ئالدىدا تۇرۇۋېتۇ » دېدى .ئى شەهرىيار ، بۇ سۆزنى ئىشىتىپ هەر خىل خىياللار كۆڭلۈمدىن كېچىپ : «ۋەتىنىدىن ئايرىلىپ ئاۋارىچىلىققا ئۇچرىغان قايسى بىچارىلەردۇر ؟ » دەپ ، خەقلەرنى ئۇيان ـ بۇيان ئىتتىرىپ قارىسام ، ئۇ ئىككىسى ئاكىلىرىم ئىكەن . ئۇلارنى باش ـ كۆزلىرى يېرىلغان ، پۇت ـ قوللىرى سۇنۇق ، ئىمجان هالەتتە سۆرەپ جازا مەيدانىغا ئېلىپ كېتىۋېتىپتۇ .

ئۇلارنىڭ قانداقلا بولمىسۇن قېرىنداشلىرىم ئىكەنلىكىنى ئويلاپ ، ئىچىم سىيرىلىپ كەتتى ، ئاهىمنىڭ ئىسلىرى پەلەككە يەتتى ، قان ـ ياشلىرىم يۈزلىرىمنى ئېقىن ئەتتى .

شۇنىڭ بىلەن هاكىمنىڭ ئادەملىرىنى چەتكىرەك تارتىپ ، هەر بىرىگە بىر چاكىالدىن تىللانى بېرىپ :

ـــ بۇلارغا بېرىلىدىغان جازانى بىرەر ئاش پىشىم ۋاقىت كېچىكتۈرسەڭلار ! ـــ دەپ ئىلتىماس قىلدىم .

ئاندىن هاكىمنىڭ دەرگاهىغا كىرىپ ، 100 تىللاغا ساتمىغان بىر پارچە ئېسىل ياقۇتنى قولىغا تۇتقۇزۇپ ، ئاكىلىرىمغا شاپائەت تىلىدىم .

ـــ بۇ ئىككىسى كىشىلەرگە نۇرغۇن زىيان سېلىپ ، كەچۈرگۈسىز گۇناھ ئۆتكۈزگەنلىكى ئۈچۈن پادىشاھ ئۆلۈمگە بۇيرۇغان ، شۇڭا ئۇلارنى

قۇتۇلدۇرماق تەس. ئەگەر زىيانغا ئۇچرىغۇچىلارنى ئالتۇن ئارقىلىق رازى قىلساق، ئاندىن قۇتۇلدۇرۇش مۇمكىن بولۇرمىكىن! — دېدى ھاكىم.

مەن بۇنىڭغا قوشۇلغاندىن كېيىن، ھاكىم زىيانغا ئۇچرىغۇچىلارنى چاقىرتىپ مەندىن بەش تىللا ئېلىپ بېرىپ تىلخەت ئالدى. شۇنىڭ بىلەن ئاكىلىرىم بالادىن قۇتۇلدى. ئۇلارنى ھامماغا ئاپىرىپ يۇيۇندۇرۇپ يېڭى كىيىملەرنى كىيدۈردۈم، ئۆز ئۆيۈمدىن پاناھلىق بېرىپ «يەنە شەيتاننىڭ كەينىگە كىرىپ يامانلىق قىلارمۇ» دېگەن ئوينىمۇ خىيالىمغا يېقىن يولاتماستىن، ئۇلارغا قۇللۇق بىلدۈرۈپ بېشىمنى ئايىغىغا قويدۇم، نېمە تەلىپى بولسا بەجا كەلتۈردۈم. ئۇلار ئىجازەت بەرگەندىن كېيىنلا ئۆز ھەرىمىمگە قايتىپ ئارام ئالدىم.

توپتوغرا بىر يىل مۇشۇ تەرىقىدە ئۆتتى. بۇ جەرياندا كۆڭۈلسىزلىكلەرمۇ يۈز بەرمىدى.

ئى شەھرىيار، «بۆرە ھامان بۆرىلىكىنى قىلار» دېگەندەك، ئۇلارنىڭ ئۆزگەرمەس تەبىئىتى ۋە جاھىل ئەپت - بەشىرىسى شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىسى بىلەن يەنە باش كۆتۈردى. باھار پەسلىنىڭ بىر كۈنى ئايالىم ھاممامدا يۇيۇنۇپ كەلگەندىن كېيىن، ئېھتىياتسىزلىقتىن يۈزىدىكى نىقابىنى ئالغان ئىكەن، بەچچىغەرلەرنىڭ شەھۋانىي نۇر چاقنىغان كۆزلىرى ئول دىلئارامنىڭ ھۆسن - جامالىغا چۈشۈپتۇ. شۇئان ئىشق ئوتى ئوتتۇرانچى ئاكامنىڭ سىنەسىگە تېگىپ نەچچە ۋاقىتلارغىچە ھىجران ئوتىدا كۆيۈپتۇ. ئاخىر ئۇ مېنى ئۆلتۈرۈپ ۋەسلى قۇچۇش نىيىتىگە كېلىپ، چوڭ ئاكام بىلەن مەسلىھەتلىشىپتۇ. بۇنىڭ ئەپچىل چارىسى ئۈستىدە باش قاتۇرۇپ، سەپەر ئۈستىدە مېنى ئۇجۇقتۇرۇشنى پىلانلاپتۇ. مەن ئۇلارنى ئۆز ئاكىلىرىم چاغلاپ «ئازمايدىغان ئىنسان يوق، ياخشىلىق قىلىۋەرسەم تەسىرلىنىپ يامان يولدىن يانار» دېگەن غەمدە يۈرۈپتىمەن. ئۇلار مېنى پاتراق ئۆلتۈرۈشنىڭ ۋەسۋەسىسىدە كۆزلىرىگە ئۇيقۇ كىرمەپتۇ.

بىر كېچىسى پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇپ، چوڭ ئاكام ئۆز يۇرتىنىڭ گېپىنى قىلىۋىدى، ئوتتۇرانچى ئاكام يىغلاپ سالدى؛ ئوتتۇرانچى ئاكام

ئەجەم ۋىلايىتىنىڭ كەم تېپىلىدىغان ياخشى تەرەپلىرى ئۈستىدە ئېغىز ئېچىۋىدى ، چوڭ ئاكام كۆز يېشى قىلىپ ھەسرەتلەندى .

مەن ئۇلارنىڭ بۇنداق بىر نىيەتكە كېلىۋالغانلىقىنى ئۇقماي :

— ئى كۆزۈمنىڭ گۆھەرلىرى ، ئىككىڭلاردىكى ۋەتەن تۇيغۇسى مەندە سەپەر قىلىش ھەۋىسىنى تۇغدۇردى . كۆڭلۈڭلارنى خۇشال تۇتۇڭلاركى ، خۇدا خالىسا پات - پۇرسەتتە يۇرتىمىزغا باغرىمىزنى ياققايمىز ! — دېدىم .

ئاكىلىرىمنىڭ يۇرتقا قايتىش تەلەپلىرىنى ئاپتاپ تەلەت ئايالىمغا ئېيتقان ئىدىم ، ئۇ رازىمەنلىك بىلەن :

— قانداق قارار قىلغان بولساڭ ، پەرمانىڭنى ئاڭلايمەن ! — دېدى .

شۇنداق قىلىپ ، قېرىنداشلىرىمنىڭ كۆڭلىنى ئىزدەپ ، سەپەرگە ئائىلىنىشنىڭ جىددىي تەييارلىقىغا كىرىشتىم . ھازىرلىقلارنى تەل قىلغاندىن كېيىن شەھەردىن چىقىپ سەھراغا چېدىر تىكتىم . سەپەرنى ئىختىيار قىلغان سودىگەرلەر تائىپىسىدىن بىر جامائە كىشى چېدىرغا جەم بولۇپ ، مېنى ئۆزلىرىگە ئاقساقال قىلدى . ياخشى سائەتنى تاللاپ غەم - قايغۇلاردىن خالاس تاپقان ھالدا يولغا راۋان بولدۇق . قېرىنداشلىرىمدىن بىردەممۇ ئايرىلمىدىم . ئۇلارنىڭ كۆڭلىنىڭ نېمە سەۋەبتىن غەش ۋە پەرىشان ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتىم ، يۇرت پىراقىدا ئۆرتىنىۋاتسا كېرەك دەپ ئويلايتتىم .

سەپەر ئۈستىدە توپتوغرا بىر ئايىنى ئۆتكۈزۈپ ، مەلۇم مەنزىلگە يەتكەن بىر كېچىسى ئۆزئارا پاراڭ ئارىلىقىدا ئاكىلىرىمدىن بىرى :

— ۋا دەرىخ ، ئەگەر يۇرتقا ئالدىرىمىساق بۇ جايدا 1 — 2 كۈن تۇرۇپ تاماشا قىلساق قانداق ياخشى بولار ئىدى ! — دېدى .

— بۇ يەرنىڭ نېمە تاماشا قىلغۇچىلىكى بار ؟

— بۇ يەرگە قايسىدۇر بىر نۆۋەت كەلگەندە نەچچە كۈنگىچە تاماشا قىلغان ئىدۇق ، ئۇكام ، — دېدى ئۇلار گېپىدە چىڭ تۇرۇپ ، —

ئوڭ تەرەپتىكى مەيداننىڭ ئۈستىدە باغلار، چىمەنلىكلەر كۆزگە تاشلىنىپ تۇرىدۇ. ئۇنىڭ نېرىسىغا بىر فەرسەخ ماڭساق بىر دەريا ـ ئېقىن بار، ئەتراپىدا ھەر خىل گۈللەر ئېچىلىپ جەننەتتىن نىشانە بېرىدۇ.

— ئى قېرىنداشلىرىم، ئۇنداقتا ئەتە شۇ يەرگە چۈشەيلى.

كارۋانلارغا تائام يېيىلىشنى ئېيتتىم. تېخى تاڭ يورۇمىغان ئىدى، ئاكىلىرىم مېنى چاقىردى. كىيىملىرىمنى كىيىپ بولۇپ، ئاتلارنى ئەكېلىشنى بۇيرۇدۇم. ئەمما ئۇلار: «ئاتقا مىنىشنىڭ ھاجىتى يوق، يانا-شىمىزدا ئاتقا مىنىپ قايتىمىز!» دېيىشتى.

بىز ئىككى كىشىنى نەرسە ـ كېرەكلەرنى كۆتۈرۈشۈشكە ھەمراھ قىلىۋالدۇق. ئاكىلىرىم بىلەن مەن ئوقيالىرىمىزنى ئېلىپ مەنزىلگە راۋان بولدۇق. سۈبھى يورۇغاندا تەرانە① بىلەن خۇشال ـ خۇرام كېتىۋاتاتتۇق، ئاكىلىرىم سائادەتلىك قەدەملىرىنى ئەركىن بېسىپ، گاھ ئالدىمدا، گاھ ئارقامدا ماڭاتتى. ئازراق يول يۈرگەندىن كېيىن، ئۇلار مەلۇم ئىشنى باھانە قىلىپ بىر كىشىنى كارۋانلار تۇرۇشلۇق جايغا ئە-ۋەتتى، ئۆزلىرى مېنى ھېكايىگە جەلپ ئېتىپ ماڭدى. ئەمما بىز بارغانسېرى ئوت ـ چۆپسىز، قاغجىراق جەزىرىگە چىقىپ قېلىۋاتاتتۇق. يەنە بىرەر فەرسەخ يۈرگەندىن كېيىن تەرەت سىندۇرۇش ئۈچۈن دۇمبەمدىن ئوقيانى ئېلىۋېتىپ، بىر دالىدىدا ھاجەتكە ئولتۇرغان ئىدىم، ئاكىلىرىمنىڭ ھەرىكىتى جىددىيلىشىپ قالدى. ئۇلار مېنى ئۇجۇقتۇرۇشنىڭ پەيتىنى كۈتۈپ قىلىچ ـ خەنجەرلىرىنى چاپاننىڭ ئىچىگە يوشۇرۇپ يۈرگەن ئىكەن. شۇڭا پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ ماڭا قاراپ يۈگۈرۈشتى. تىۋىشتىن چۆچۈپ ئارقامغا قاراپ بۇ شۇملۇقنى سېزىپ ئۈلگۈردۇم. ئاڭغۇچە چوڭ ئاكام قىلىچىنى شىلتىغان ئىدى، بېشىمنى سىيپاپ ئۆتۈپ قۇلىقىمنىڭ تۈۋىدە توختىدى. يەنە بىر چېپىۋىدى، ئوڭدامغا يىقىلدىم. كۆڭلۈم ھالاكەتنى تۇيۇپ، قازاغا رىزا بولدۇم. ئىككى تاش يۈرەك قېرىندىشىم بىرەھىملىك بىلەن تامام ئەزال-

① تەرانە — پارسچە ناخشا ـ كۈي دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

رىمغا تىغ ئۇردىكى، تىتما ـ تىتما بولۇپ ياتتىم. بىچارە ئىت بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ، ئۇلارنىڭ چاپانلىرىنى چىشلەپ يىرتقىلى تۇردى. ئۇلار ئىتقىمۇ تىغ ئۇرغان ئىدى، ۋاپادار جانىۋار غىڭشىپ يىقىلدى. ئاندىن ئۇلار كىشىلەرنى ئالدىماق ئۈچۈن ئۆزلىرىگە ھەم زەخىم يەتكۈزۈپ، يالغاندىن مەجرۇھ بولۇۋالدى ـ دە، كىيىملىرى ۋەيرانە، يالىڭاياغ ھالدا كارۋانلارنىڭ قېشىغا بېرىپ:

— ئى يارەنلەر، تېز بولۇڭلار! بۇ يەردىن ئۆزىمىزنى چەتكە ئالايلى، قاراقچىلار ئىنىمىزنى ئۆلتۈرۈپ، ئىككىمىزنى يارىدار قىلدى، تېز بولايلى، تېز ... — دەپ ۋارقىراشتى.

«قاراقچى» دېگەن گەپنى ئاڭلىغان كارۋانلار ئالاقزادە بولۇشۇپ بۇ يەردىن جېنىنى ئېلىپ قاچتى. ئايالىم ئاكىلىرىمنىڭ ئۆتكەنكى ئىشلىرىدىن خەۋەردار بولغاچقا، ئۆزىگە خەنجەر ئۇرۇپ ئۆلۈۋالدى! — دەپ خوجائىتپەرەس ئۆز ھېكايىسىنى تۈگەتتى.

ئى دەرۋىشلەر، ئول ئىتپەرەس خوجا — پاراسەت ئىگىسىنىڭ سۆزى شۇ يەرگە يەتكەندە ئاڭلاپ تۇرغان ھەممەيلەن ئىچ ئاغرىتىپ يىغلاپ كەتتۇق. ئۇ بىزنىڭ يىغىمىزنى كۆرۈپ قوللىرىنى ياقىسىغا ئاپىرىپ زەرب بىلەن ئىككى تەرەپكە بىرلا تارتقان ئىدى، تون ئىككى پارە بولۇپ يالىڭاچ تېنىدىكى زەخىملەر ئاشكارىلاندى. بۇنى كۆرگەن مەجلىس ئەھلى قاراشقا پېتىنالماي كۆزلىرىنى ئېتىۋېلىشتى.

شىكاردىكى مەلىكە

بېيىت

جاھان تىغلىرى گەر ھۇجۇم قىلسىمۇ،
تەقدىردىن بىئىزنى كەسمەس موينىمۇ.

ئەقىللىق خوجا ھېكايىسىنى داۋام ئەتتى:

— شۇنداق قىلىپ، نادانلىق پاتقىقىغا چوڭقۇر پاتقان ئاكىلىرىم شەيتاننىڭ كۈشكۈرتۈشى بىلەن مېنى يېرىم جان ھالەتتە باياۋانغا تاشلاپ كەتتى. بۇ تىلسىز ھايۋان ئۆزىمۇ ئېغىر يارىدار تۇرۇقلۇق ھالىمغا ئېچىنىپ ياش تۆكمەكتە ئىدى. بەدىنىمدىن قان كۆپ چىقىپ كەتكەچكە ھوشۇمنى بىلمەيتتىم. بۇ زەخىملەرنى ساقايتىپ جېنىمنى ساقلاپ قېلىشقا كۆز يەتمەيتتى.

نەزم

قىلما غەم، ھەق لۇتفى ساڭا يار ئىرۇر،
بىر سەۋەب بىرلە ساڭا ياردەم چىقۇر.

نەسلى پىنھان چىن گۈزەلدۇر گۆھىرى،
دۇر سائادەت ئەۋجىنىڭكى ئەختىرى.

قەددى سەرۋىدۇر، يۈزى ھەم ئاي تامام،
ئىدى ئالەم خەلقى ئۇنىڭغا غۇلام.

ئى شەھرىيار، ئۇل قانخور باياۋانغا فەرەڭ دىيارىنىڭ بىر شەھىرى يېقىن ئىدى. مۇقەددەس جاي ھېسابلانغان بۇ شەھەردە فەرەڭلەرنىڭ بۇتى بار ئىدى. فەرەڭ پادىشاھىنىڭ ھۆسن - جامالدا تەڭدىشى يوق، گۈزەل بىر قىزى بولۇپ، مەملىكەت دائىرىسىدىكى تامام شەھەرلەرنىڭ ھەممىسىگە ئۇنىڭ داڭقى پۇر كەتكەن ئىدى، شاھلار ۋە شاھزادىلەر ئۇل لەتاپەت شاھىنشاھىنىڭ ھۆسن پىراقىدا كۆيەتتى. قىز بولسا ھەر كۈنى كۆمۈش بەدەن گۈزەل قىزلاردىن بىرمۇنچىسىنى ئۆزىگە ھەمراھ قىلىپ شىكار ۋە سەيلە - تاماشادا كۆڭۈل ئاۋۇندۇرۇپ يۈرەتتى.

پادىشاھنىڭ سەيلىگاھىغا يېقىن يەردە كاتتا بېغى بار ئىدى. مەلىكە ئاتىسىدىن 40 كۈنلۈك مۆھلەت بىلەن شىكارغا رۇخسەت ئېلىپ، باغنىڭ ئىچىگە چېدىر - بارگاھ قۇرغۇزدى. ئاندىن خاس كىشىلىرى ۋە

كېيىنىزەكىلىرى بىلەن بوراندەك يۇگۇرۇك ئاتلارغا مىنىپ شىكار ئۇچۇن دەشتكە راۋان بولدى . ئۇلار بىرنەچچىگە بۆلۈنۈپ كېتىشۋاتقاندا ، ئول گۈزەللەر سەردارىنىڭ كۆزى ماڭا چۈشۈپتۇ . ئۇ يېنىدىكى تېۋىپىغا : «ئەگەر بۇ زۇلۇم تارتىپ زەخىملەنگۈچىنى داۋالاپ ئازابتىن قۇتقۇزساڭ ، ئەجرىڭگە مەندىن كۆپ ئىنئام ۋە شەپقەت ــ مېھرىبانلىقلارغائېرىشىسەن!» دەپتۇ . ئول تېۋىپ مەلىكىنىڭ پەرمانىنى قوبۇل قىلىپ ، مېنى ئۇ بەلگىلەپ بەرگەن كىشىلەرگە كۆتۈرتكۈزۈپ باغقا ئېلىپ باردى . بىچارە تىلسىز ئىتىممۇ زەئىپ تېنىمنى سۆرەپ ئارقىمىزدىن كەلدى . باغدا فەرەڭ دوختۇرلىرىنىڭ ئەڭ ئۇستىلىرىدىن بىرى بار ئىكەن . ئۇ مېنىڭ جاراھەتلىرىمنى داۋالاشقا تۇتۇش قىلدى . ئاۋۋال مېنى قان ــ پاتقاقلاردىن خالاس تاپتۇرۇپ ، ئاندىن يارىلىرىمغا مەلھەم سۈركەپ تاڭدى . فەرەڭلەرنىڭ زەئىپ تەنىنى ماغدۇرلاندۇرۇش ئۇسۇلى بويىچە سۇ ئورنىغا تازىلانغان گۈل شەربىتىنى ئاغزىمغا تېمىتتى . پەرى سۈپەت نازىنىن بولسا يېنىمدىن نېرى كەتمەي ھالىمغا ئېچىنىپ كۆز يېشى قىلاتتى . مەن ھەرىكەت قىلىپ بېقىشقا ئۇرۇنغان بولساممۇ ، ماغدۇرۇم يەتمەسلىك تۈپەيلى ياتماقتىن ئۆزگە ئامالىم يوق ئىدى . ئول گۈزەلنىڭ مەندەك تەكتىنى ئۇقمايدىغان بىر نىمەجانغا شۇنچىۋالا مېھرىبانلىق كۆرسىتىۋاتقانلىقىدىن تەسىرلەنگەنلىكىمدىن بولسا كېرەك ، قالدۇق كۆز ياشلىرىم سەلدەك قۇيۇلاتتى .

ئۇ ئەھۋالىمنى ئۇجۇر ــ بۇجۇرىغىچە سوراپ بىلگەندىن كېيىن ، قاتتىق ئىچ ئاغرىتىپ :

ــــ ئەمدى غەم ــ غۇسسىنى نېرى ئىتتىرىپ ، خۇشال بولساڭ بولىدۇ . گەرچە زالىملار سېنى مۇشۇنداق ئېچىنىشلىق ھالغا گىرىپتار قىلىسىمۇ ، ئۆلۈمدىن قۇتۇلۇپ قالدىڭ ! ــــ دېدى .

ئى شەھرىيار ، خۇدا ھەققىكى ، تەقدىر ــ قىسمەت بىلەن ئاشۇنداق زەخىم ــ پەرىشان ھالدا تۇرۇپ گۈزەللىكتە تەڭدىشى يوق ئاپتاپ تەلەتكە ئاشىق ــ بىقارار بولۇپ ، ئەقىل ــ ھوشۇم تىزگىنى ئىختىيارىمدىن كەتتى . پەملىدىمكى ، پەلەك ئول ئارامجاننىڭ كۆڭلىگىمۇ خەۋەر يەتكۈزۈپ ،

ئىشق ئوتىنى تۇتاشتۇرغان ئىدى.

— ئى شەھرىيار، ھېكمەت ئىلاھىنىڭ بۇ قىسسەسىدە شۇنداق ئىشلار بايان ئەيلەندىكى، ئول قۇياش سۈپەت باياۋاندا ئىگىسىز قالغان چېغىمدا شەپقەتچى، مەجرۇھ ۋاقتىمدا ھەمشىرە بولدى. تەقدىر ئەسلىدە بۇ بىر پارچە ساپ ئەينەكنى كۇفرىلىق قاراڭغۇلۇقنىڭ رەڭگىدە بويىغان بولسىمۇ، مەن بىچارىنىڭ ۋۇجۇد كۆلى ئۇنى بېسىپ چۈشۈپ، ئىمانىنىڭ نۇرى ئول قاراڭغۇلۇقنى روشەن قىلغۇسىدۇر. 20 كۈن ئازابلىنىش، پەرىشانلىق ئىچىدە ئۆتكەندىن كېيىن، تېۋىپىنىڭ داۋا - ئەملىرى تەسىرىنى كۆرسىتىپ، سالامەتلىكىم ئەسلىگە كېلىشكە باشلىدى. ئول مەلىكە ھەر كېچىسى خىزمەتكارلىرى ئۇخلىغاندا ئاستا يېنىمغا كىرىپ، شاراب تۇتۇپ كۆڭلۈمنى كۆتۈرەتتى ۋە مېھرىبانلىق سۈيى بىلەن قاغجىرىغان دىلىمنى سۇغىراتتى.

بىر ئاي ئۆتكەندە زەخىملىرىم تۈگەل ساقىيىپ، ماغدۇرۇمغا كەلدىم. مەلىكە ئۆز ۋەدىسىگە ئەمەل قىلىپ تېۋىپقا دېگىنىدىن ئاشۇرۇپ ئىنئاملار بېرىپ شاپائەت يەتكۈزدى. ئۇنىڭ ئەمدىكى خۇشاللىقى مەن بىلەن ھەمسۆھبەتتە بولۇش ئىدى. ئۇنىڭ سىنەسىگىمۇ مۇھەببەت ئوقى تەگكەنلىكى روھىي ھالىتىدىن ئىپادىلىنىپ تۇراتتى، بۇنى دوستلۇق پەردىسى بىلەن نىقابلاپ، سەزدۈرمەسلىككە تىرىشاتتى.

مەن كېسەللىك ئاسارىتىدىن پۈتۈنلەي خالاس تاپقاندىن كېيىن، ۋۇجۇدۇمنى جاراھەت پاسكىنىچىلىقلىرىدىن تازىلاپ - يۇيۇنۇپ، مەلىكە بەرگەن شاھانە لىباسلارنى كىيدىم - دە، ئۇنىڭ خاس مەھرەملىرى قاتارىدىن ئورۇن ئالدىم.

بىرقانچە كۈن مۇشۇ تەرىقىدە ئۆتتى، ئاللانىڭ مېھرى - شەپقىتى، ئول نازىنىنىنىڭ ھۆسن - جامال ئاپتىپىنىڭ تەپتى، ياخشى تائام - شارابلارنىڭ قۇۋۋىتىدىن بارغانسېرى ئەسلىي ھالىتىمگە كېلىشكە باشلىدىم. مەست بولۇپ كەيپىم كۆتۈرۈلگەن چاغلاردا سەرگۈزەشتلەرىمنى ئۇنىڭغا سۆزلەپ بېرەتتىم.

ئېچىنىشلىق قىسمەتلىرىمنى ئاڭلىغان مەلىكە كۆزلىرىگە ياش ئېلىپ :

— ئى يىگىت ، كۆڭلۈڭنى يېرىم قىلما ، مەن شۇنداق مېھرىبانلىقلارنى كۆرسىتىمەنكى ، تەقدىر بېشىڭغا كەلتۈرگەن بالا - قازالارنىڭ ھەممىسىنى ئۇنتۇپ كېتىسەن ! — دەيتتى .

— ياخشىلىقلىرىڭ ھەققىگە پىدادۇرمەن ! — دەيتتىم جاۋابەن .

بېيىت

ناز - كەرەشمە ، جىلۋەڭ بىرلە ئەيلىدىڭ نىمجان مېنى ،
قانچە قىلساڭمۇ يەنە ھېچ ئۇنتۇمايمەن ، يار ، سېنى .

ئىلاھىنىڭ لۇتفى كەرىمىنىڭ سايىسى ۋە ئول نازىنىننىڭ ھەددى ھېسابسىز مېھرىبانلىقى ۋەجىدىن ئۆزۈمنىمۇ ئۇنتۇپ كېتىۋاتاتتىم . شېرىن سۆھبەتلىرىمىز تاڭ ئېتىپ كەتسىمۇ تۈگىمەيتتى . ئۇنىڭ ئىشقىغا بولغان گىرىپتارلىقىم بارغانسېرى كۈچىيىپ باراتتى .

ئاخىر قىز شەھەرگە قايتىپ كىرگەندىن كېيىن شاھ ئاتىسىنىڭ رۇخسىتى بىلەن مېنى ئۆزىنىڭ مۇلازىملار قوشۇنىغا نەۋكەر قىلدى ، ئۆزىگە ئەڭ يېقىن بىر جايغا ئورۇنلاشتۇرۇپ ، كۈندە نەچچە ۋاخ ئېسىل تائام ۋە شارابلارنى كىرگۈزۈپ تۇردى . كەچ بولۇپ ئەل ئۇيقۇغا پاتقاندا غىمىسىسىدە يېنىمغا كىرەتتى - دە ، تاڭ ئاتقۇچە تۇرۇپ ئاندىن قايتىپ كېتەتتى . مەلۇم ۋاقىت ئۆتكەندە بۇ ئىشتىن ئىنىكئانا خەۋەر تېپىپ قېلىپ ئۇمۇ بىللە كېلىدىغان بولدى . مەن پۇرسەت تاپسىلا ئىبادەتكە مەشغۇل بولاتتىم .

بىر كېچىسى مەلىكە ئاتىسىنىڭ خىزمىتىگە كەتكەن پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ تەرەت ئالدىم - دە ، ئادىتىم بويىچە ئىبادەتكە كىرىشتىم . يېرىم كېچە بولغاندا مەلىكە ئاتىسىنىڭ قېشىدىن چىقىپ ، ئۇخلايدىغان خاس ھۇجرىسىغا كېتىۋېتىپ ئىنىكئانىسىغا :

— يۈرگىن ، ئەجەملىكنى كۆرۈپ كېلەيلى ، ئۇ ئۇخلاپ قالدىمۇ ياكى بىدار بولۇپ بىر ئىش بىلەن شۇغۇللىنىۋاتامدۇ ؟ — دەپ ئۇنىڭ بى-
لەن كېلىپ مېنى تاپالماپتۇ .

مەلىكە بۇ ھالدىن ئەجەبلىنىپ : « بۇ قانداق ئىش ؟ يا بۇگۈن يالغۇز قالغان پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ بىرەر كېنىزەك بىلەن خىلۋەتتە ئەيش پەيزىنى سۈرۈۋاتقانمىكىن ؟ » دېگەنلەرنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزۈپ ، باغنىڭ بۇلۇڭ - پۇچقاقلىرىنى ئالا قويماي ئاختۇرۇپتۇ . ئىبادەت قىلىۋاتى-
قىنىمغا كۆزى چۈشكەندىن كېيىن بۇنىڭ نېمە ئىشلىقىنى بىلمەي ھەيرانلىقتا بىر بۇلۇڭغا بېكىنىپ پۈتكۈل ھەرىكەتلىرىمنى كۆزىتىپتۇ ، سەجدە قىلىپ بېشىمنى يەرگە قويغىنىمدىن تارتىپ نامازدىن پارىغ بولۇپ قولۇمنى دۇئاغا كۆتۈرگىنىمگىچە « تاماشا » ئەيلەپ ، مېنى « ساراڭ بولۇپ قاپتۇ » دەپ ئۈستۈمدىن كۈلۈپتۇ .

مەن تۇيۇقسىز چىققان كۈلكىنى ئاڭلاپ دەرھال مەلىكىنىڭ قېشىغا يېتىپ كېلىشىمگە :

— ئى ئەزىز ، نېمە قىلىۋاتىسەن ؟ — دەپ سورىدى .

مەن ئېغىز ئاچالماي ، ھەيران - ھەس بولۇپ تۇرۇپ قالدىم . چۈنكى مۇسۇلمانچىلىق خۇسۇسىدىكى گەپ - سۆزلەر فەرەڭلەر ئارىسىدا مەشھۇر ئىدى . ئاڭغۇچە ئىنىكئانا ئېيتتى :

— ئى مەلىكە ، بۇ ئەجەملىك مۇسۇلمان ئىكەن ، مۇسۇلمان دېگەن لات - مىناتنىڭ بۇتلىرىغا دۈشمەندۇر . ئۇلار كۆرۈنمەيدىغان خۇداغا ئىبادەت قىلىدۇ .

مەلىكە ھەيرانلىقتىن قوللىرىنى بىر - بىرىگە ئۇرۇپ ، ئارقىدىن بارماقلىرىنى چىشلەپ :

— ئۇلۇغوار بۇتنىڭ غەزىپىگە ئۇچرىماپتىمۇ ؟ ئۇنىڭ بىزنىڭ خۇدالىرىمىزنىڭ دۈشمىنى ئىكەنلىكىنى ئاڭقىرماي بىھۇدە قۇتقۇزۇپتىمەن !— دەپ ئاچچىقلاندى .

مەلىكە بىلەن ئىنىكئانا خاپا بولۇپ كەتكەندىن كېيىن ، ئۆزۈمنى

يـوقـتتپ يىغلىدىم. شۇ يىغلىغانچە سۇبھى يورۇغىچە توختىمىدىم. پەقەت تـالىڭ ئاتـقـانـدىـن كـېـيـىـنلا ئۆز ھۇجرامغا كىرىپ ئىشكنى ياپتىم ـ دە، بـۇلـۇڭغا تىقىلىپ ھەسرەت ـ نادامەتلەر چەكتىم، ئاھىمنىڭ ئىسلىرى پە- لەكـكـە يەتتى. شۇنداق قىلىپ، توپتوغرا ئىككى كېچە ـ كۈندۈزنى ئول تـىـگـارنـىڭ ھىجر ـ پىراقىدا ناله ـ پەرياد چېكىپ ئۆتكۈزدۈم. ئۈچىنچى كـېـچـىـسـى تـۈن نـىـسـپـىـدە ئول ئاپتاپپەرەسلەرنىڭ قىبلىسى شارابنىڭ كـەيـپـىـدىن مەستخۇش بولۇپ ئىنىكئانىسىنىڭ ھەمراھلىقىدا ھۇجرامغا يې- قـىـنلاپ، دەرەخ تـۈۋـىـدىلا ئولتۇرۇپ ئىنىكئانىدىن شاراب تەلەپ قىلدى. ئـىـنىكئانا دەرھال جامنى تولدۇرۇپ ئۇنىڭغا تۇتتى. مەن بولسام بىقارارلىق شـارابىغا تەلمۈرەتتىم، بەدەنلىرىم كۆيۈشـمـەكـتـە ئـىـدى. ئـۇلار 2 ــ 3 جامدىن ئىچىشكەندىن كېيىن، مەلىكە ئىنىكئانىسىدىن سورىدى:

ــ ئول يـىـگىت ئۇلۇغۋار بۇتنىڭ غەزىپىگە دۇچار بولغانمىدۇ ياكى تىرىكمىدۇ؟

ــ تېخى تىرىككەن! ــ جاۋاب بەردى ئىنىكئانا.

ــ كىرىپ ئېيتقىنكى، تاشقىرىغا چىقىپ ماڭا كۆرۈنگەي!

ئـىـنـىـكئانـا بـوسۇغىدا تۇرۇپلا مېنى چاقىردى. مەن تاقەتسىزلىك ئـىـلكىدە يۈگۈرۈپ چىقتىم. ئول قۇياش تەلەت نازىنىن كۆزۈمنى چاقنىتى- ۋەتـتـىـكى، تەپتىدە ئېرىپ سۇغا ئايلىناي دېدىم. دەرھال ئالدىغا يۈكۈنۈپ يـەر ئۆپـۈپ، ئانـدىـن بىر چەتكە بېرىپ لەۋز تەمەسىدە تۇردۇم. ئۇ بىرەر ئاش پىشىمغىچە قاراپمۇ قويمىدى، ئاندىن:

ــ ئى ئـىـنـىـكئانا، مەن دىنىمىزنىڭ دۈشمىنىگە غەزەپ ئوقلىرىنى يـاغـدۇرۇشـۇم كـېـرەككى، بولمىسا ئۇنى قۇتقۇزغان گۇناھىمنى بۇت بۈز- رۈكۋارلىرىم كەچۈرمەيدۇ! ــ دېدى.

ــ بـالانـى تـوسقـۇچـۇڭ بولغايمەنكى، سىنىڭ ھېچبىر گۇناھىڭ يـوقـتـۇر! ــ دېدى ئىنىكئانا، ــ ئۇنىڭ دوست ياكى دۈشمەنلىكىنى بىر قـاراپلا بـىـلـگـىـلـى بـولـمـاس. يـاخـشـىـسـى، ئۇنـىڭ جازاسىنى بۇت ـ بۈزرۈكۋارلارغا قويغايسەن.

— ئولتۇرۇشغا رۇخسەت قىلغىن ، — دېگەن سۆز بىلەن ، ئىنىك-ئانا ماڭا ئىشارەت قىلدى .

ئولتۇرغىنىمدىن كېيىن ، مەلىكە بىر جامنى تولدۇرۇپ ئىچىۋېتىپ ، ئىنىكئانىغا :

— ئىچكۈسى بولسا ئۇنىڭغىمۇ قۇيۇپ بەرگىن ، كۆڭلى كۆتۈرۈلسۇن ، كېتەر ۋاقتىدا ئازار يەتمىگەي ! — دېدى .

ئىنىكئانا جامنى تولدۇرۇپ ماڭا تۇتتى ، بىر سومۇرۇپلا ئىچىۋې-تىپ ، مەلىكىگە يەر ئۆپۈپ يېلىندىم . ئەمما ئۇ مەن تەرەپكە قاراپمۇ قويمىدى . پەقەت خۇشى تۇتۇپ قالسا ئىنىكئانا بىلەنلا سۆزلىشەتتى .

دېدىمكى :

بېيت

مەن دىلىڭدىن چىقمىدىم ھەردەمدە ئاھ - زارىڭ بولۇپ ،

قارىساڭچۇ بىر قېتىم دىلخەستىگە كارىڭ بولۇپ .

مەلىكە بۇ بېيتنى ئىشىتىپ مىيىقىدا كۈلدى . ئاندىن چاندۇرماس-لىققا تىرىشىپ ئىنىكئانىدىن قەستەن سوراپ قويدى :

— ئى ئانا ، ئۇيقۇڭ كەلدىمۇ ؟ دۈشمەننى ھېچ چاغلىيالمايۋاتىسەن .

ئىنىكئانا بۇ سۆزدىن پەملىدىكى :

مىسرا

ياخشى ئىشتا ئۇخلىغانلار ھاجەت ئەمەس ئېھتىياج .

ئىنىكئانا ئورنىدىن قوپۇپ ياتاق ئۆيى تامان يۈردى . مەلىكە بىرەر ئاش پىشىمچە ئۆتكەندىن كېيىن شاراب تەلەپ قىلدى . چاچراپ ئورنۇمدىن تۇرۇپ قەدەھنى تولدۇرۇپ ھۆرمەت بىلەن تۇتتۇم . ئۇ بىر كۆتۈرۈپلا ئىچىۋېتىپ جامنى ماڭا ئۇزاتقاندا قولىغا سۆيۈپ ، ئايىغىغا

يىقىلىپ كۆپ يالۋۇردۇم .

قۇياش تەلەت نازىنىن قولىنى شارتتىدە تارتىۋېلىپ :

— ئى بىئەقىل جاھىل ، بۇت - بۇزرۇكۋارلاردىن نېمە يامانلىق كۆردۈڭ ؟ نېمە ئۈچۈن بۇنداق گۇمراھ بولۇپ ، كۆرۈنمەيدىغان خۇداغا ئېتىقاد قىلىسەن ؟ — دەپ چالۋاقىدى .

جاۋابەن ئېيتتىم :

بېيىت

مېنى گۇمراھ دېمەك توغرا ئەمەستۇر ،

بۇتپەرەسنىڭ ئاللانى بىلمىكى تەستۇر .

مېنىڭ خۇدايىمنى ماختاشقا ئەرزىيدۇكى ، ئۇ سەندەك گۈزەللەر شاھىنى بىر قەترە سۇدىن ئاپىرىدە قىلدى . بۇتنى بولسا زىبۇزىننەت سۈپىتىدە ھەركىم خالىغانچە ياسىۋالىدۇ . روشەنكى ، ئالتۇندىن ياسالغان بۇتمۇ ھېچنىمىگە قادىر ئەمەس . بۇت ياساش شەيتاننىڭ قاپقىنىدۇر ، شۇ ئارقىلىق گۇمراھلارنى بېھىشتىن مەھرۇم قىلىپ جەھەننەمگە ھەيدەيدۇ . ئەگەر خۇدايتائالاغا بەندە بولماقنى ئىستىسەڭ ، بۇ يولدىن يېنىپ ھەقنىڭ يولىغا يۈزلەنگىن . شۇ چاغدىلا بۇ يولنىڭ ئۇلۇغلۇقىنى تونۇپ ، ئاللانىڭ قۇدرىتىنى بىلەلەيسەن !

ئى شەھرىيار ، ئاللانىڭ لۇتفى كەرىمى بىلەن ئۇنىڭ كۆڭلىدىن كۇفرىلىق قاراڭغۇلۇقى كۆتۈرۈلۈپ ، ھىدايەت يولىنىڭ سالىكى بولدى . « كەلىمە تەييىبە »نى ئوقۇپ ، چىن دىلىدىن مۇسۇلمانلىق شەرتىنى ئادا قىلدى . بۇ ھالدىن سۆيۈنۈپ ، ئۇنىڭ ئاياغلىرىغا باش قويدۇم ، ئىزلىرىغا سۆيدۇم . ئۇ تاكى سۇبھىغىچە يىغلاپ ئىستىغپار ئېيتىپ ، چىن كۆڭلىدىن تەۋۋا قىلىپ ئاللانىڭ ھىدايىتىنى تونۇدى ھەم ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىپ ئىمان كەلتۈردى . ئاندىن ماڭا ئېيتتى :

— ئى يىگىت ، ئاتا - ئانىلار بۇتپەرەستۇر ، ئۇلارنى قانداق

قىلارمەن ؟

مەن جاۋابەن دېدىم :

— بۇنىڭ ساڭا ھېچ دەخلىسى يوقتۇر .

— مېنى تاغامنىڭ ئوغلىغا بەرمەكچى ئىدى ، مەن ئۇ بۇتپەرەسنى ۋەسىل ئېتىشكە ئۇراپ ، ئەر - خوتۇنچىلىق مېھرىنى پەرۋىش قىلسام قانداق بولىدۇ ؟ ! ئەلۋەتتە ، بۇنىڭ ئىلاجىنى قىلىپ ھالاكەت گىردابىدىن نىجاتلىق تېپىشىم كېرەك .

— بۇ رايىڭغا باغلىقتۇر .

— ئۇنداقتا بۇ مەملىكەتتىن قاچايلى .

— قانداق تەدبىر قىلماقچىسەن ؟

ئۇ ئېيتتى :

— سەن بىرنەچچە كۈن بالدۇر مېنىڭ خىزمىتىمدىن ئايرىلىپ بېرىپ ، مۇسۇلمان سودىگەرلەرنىڭ قېشىدا تۇرۇۋېپ تۇرغىن ، ئادەملىرىم سېنى ئۇنتۇسۇن . بۇ ئارىلىقتا ئىنىكئانىدىن ئالتۇن - گۆھەرلەرنى ئەۋەتىپ تۇرىمەن . قاچان ئەجەملىكلەر دېڭىز سەپىرىنى ئىختىيار قىلسا دەرھال خەۋەر بەرگىن . پۇرسىتىنى كەلتۇرۇپ ھېچكىمگە كۆرۈنمەي ئۆزىمىزنى كېمىگە يەتكۈزۈپ ، ئىمانىمىزنى كاپىرلارنىڭ بالاسىدىن جان بىلەن خالاس تاپقۇزغايمىز .

— ساڭا پىدادۇرمەنكى ، ئىنىكئانىنى قانداق قىلماقچىسەن ؟ — سورىدىم .

مەلىكە دېدى :

— غەم يېمە ، ئۇنىڭ ئىشى ئاساندۇر .

بېيىت

بىرۇرمەن جاملاپ مەي ھوشىن ئۇقالماس ،
قىيامەت بولغۇچە ھەرگىز تۇرالماس .

مەلىكە قارارىنى شۇنداق بىكىتىپ ، مېنى خىزمىتىدىن بوشاتتى . مەن جۇدالىقتا تەن بېرىپ ، ھەسرەت ـ نادامەتلەر ئىلكىدە كارۋانلار تۈرۈۋاتقان سارايغا بېرىپ ماكانلاشتىم . ئەمما كۆزۈمدىن كېچە ـ كۈندۈز ياش قۇرۇمايتتى . خېلى ۋاقىتقىچە شۇ تەرىقىدە كۈنلەرنى ئۆتكۈزدۈم .

بۇ شەھەردە ئەجەم ، تۈركىستان ، خۇراسانلاردىن كېلىپ تۈرۈۋاتقان نۇرغۇن سودىگەرلەر بار ئىدى . ئۇلار سۇ يولى بىلەن ئۆز يۇرتلىرىغا قايتماقچى بولۇپ ، نەرسە ـ كېرەكلىرىنى شەھەردىن بىر فەرسەخ نېرىدىكى « بەندەر » گە يۆتكەشكە رۇخسەت ئالدى ۋە ئۇدۇللۇق كېمە بار جايغا توشۇش بىلەن مەشغۇل بولدى . ئاڭغىچە مەن ئۇلار بىلەن تونۇشۇپ ئۈلگۈرگەن ئىدىم . شۇڭا بەزىلەر مېنى بىرگە مېڭىشقا دالالەت قىلىشاتتى ، مەنمۇ قايتىش تەييارلىقىدا ئىكەنلىكىمنى ئېيتاتتىم .

بىر كۈنى مەن سودىگەرلەرگە :

ــ ئەگەر خالىساڭلار مەنمۇ سىلەر بىلەن كېتىۋالاي . ئەمما مېنىڭ شەھەردە ئاز ـ تولا نەرسە ـ كېرەكلىرىم بىلەن بىر كېنىزەك ، بىر ئىت ۋە ساندۇقۇم بار ئىدى . بۇلارنى جايلاشتۇرۇشقا كېمىدىن مۇۋاپىق ئورۇن تەيىنلەپ ، كىرا كېمىسىنى ۋاقىتلىق توختىتىپ تۇرساڭلار ، مەن ئۇ نەرسىلىرىمنى ئېلىپ كېلىۋالسام ، ــ دېگەن ئىدىم ، ئۇلار دەرھال قوشۇلۇپ ، كېمىچىنى چاقىردى ـ دە ، ماڭا ئاتاپ جاي ئېلىپ قويۇشنى تاپىلىدى . چۈنكى كېمىنىڭ ھۆجرىلىرى ئىگىلىنىپ بولۇنغان ئىدى .

مەن كېمىدىكى ئۆزۈمگە تەئەللۇق ئورۇننى كۆرۈۋالغاندىن كېيىن ، شەھەرگە قايتىپ بېرىپ ، بايا ئېيتقان نەرسىلەرنى دەريا بويىغا توشۇتقۇزۇپ كېمىگە بېسىشقا تەخلەپ قويدۇم . كېمە لەنگەرنى ئالسىلا يۈرۈپ كېتەتتى .

كېمىچىگە سەل تەخىر قىلىشنى ئېيتىپ ، « كېنىزەك »نى ئېلىپ كېلىش ئۈچۈن شەھەرگە ماڭدىم . ئوردىغا يېتىپ بېرىپ ، ئىنىكئانىنىڭ ياتاق ئۆيىنىڭ ئىشىكىگە كېلىپ ئېيتتىم :

ــ ئى مېھرىبان ئانا ، ۋەتىنىمگە قايتماقچى بولۇپ ، سىلەر بىلەن

خوشلىشىۋېلىش ئۈچۈن رۇخسەت سوراپ كەلگەن ئىدىم. ئۈمىد قىلىمەنكى، سېنىڭ ياردىمىڭ بىلەن ئاخىرقى قېتىم مەلىكىنىڭ پۇتىنى سۆيۈپ، رەھمىتىمنى بىلدۈرۈۋالسام. كېمە ئەتە ماڭاتتى، بۈگۈن كېچە ئارزۇيۇمغا يەتكۈزگەيسەن!

يېلىنىش - يالۋۇرۇشلىرىمدىن كۆڭلى ئېرىگەن ئىنىكئانا:

— ئۇنداقتا، سەن ھەرەمگە يېقىن بىر جايدا تۇرۇپ تۇرغىن. مەن ھەرەمگە كىرىپ مەلىكىگە ئېيتىپ باقاي، ئەگەر تەلىيىڭ ئوڭدىن كەلسە مۇرادىڭغا يېتەرسەن، — دەپ، ساقلايدىغان جاي ۋە ۋاقىتنى بېكىتىپ بەردى.

كەچ بولغاندا، ئىنىكئانا كۆرسەتكەن يەرگە بېرىپ تەقەززا - ئىنتىزارلىقتا ئولتۇردۇم. ئىنىكئانا ئۆز ۋەدىسى بويىچە مەلىكىنىڭ قېشىغا كىرىپ، مېنىڭ بىلەن كۆرۈشۈشكە مەسلىھەت بېرىپتۇ. مەلىكە ئىنىكئانىنى قايتۇرماپتۇ. يېرىم كېچە بولغاندا كېنىزەكلىرىگە ئۇخلاشقا ئىجازەت بېرىپ، ئاندىن ئىنىكئانىنى ئەس - ھوشىنى بىلمىگۈدەك دەرىجىدە مەست قىلىۋېتىپتۇ - دە، كىيىملىرىنى يەڭگۈشلەپ، بالدۇرلا تەييارلاپ قويغان ئۈنچە - جاۋاھىر ساندۇقىنى ئېلىپ ھەرەمدىن چىققان بويى قېشىمغا كەپتۇ.

شۇنداق قىلىپ، ساندۇقنى مەن كۆتۈردۈم. ئىككىمىز يولغا راۋان بولۇپ، تاڭ ئاتقۇچە دەريا بويىغا يېتىپ كەلدۇق. لەنگەرگاھتا كىچىك كېمىدىن بىرنى ياللاپ، نەرسىلەرنى باستۇق - تە، چوڭ كېمىگە قاراپ يۈرۈپ كەتتۇق. خىسلەتلىك ئىتتىم ئىشلارنىڭ ئوڭۇشلۇق بولۇۋاتقىنىنى سەزگەندەك خاتىرجەم ئۇخلاشقا باشلىدى. بىز كۈن چىققاندا كىچىك كېمىدىن چۈشۈپ جەھازغا ① كىردۇق. لەنگەرلەر ئېلىۋېتىلىپ، يەلكەنلەر كۆتۈرۈلگەندىن كېيىن كېمە قوزغالدى. ھەممەيلەن خۇشال بولۇپ، يۇرت ھەققىدە قىزغىن پاراڭ قىلىپ ئولتۇردۇق. كېمە داۋالغۇپ يولنى داۋام ئەتتۈرۈۋەردى. كېمە بىر خىل سۈرئەت بىلەن مېڭىپ، چاشكا ۋاقتى

① جەھاز — چوڭ كېمىلەرنىڭ مال - ئەشيا قاچىلايدىغان ئۆيى.

بولغاندا، بەندەرگاھ تەرەپتىن ئېتىلغان توپنىڭ گۈمبۈرلىگەن ئاۋازى ئاڭلاندى. كېمىچى دەرھال كېمە لەنگىرىنى تاشلاپ توختىتىشقا مەجبۇر بولدى. سودىگەرلەر نېمە ۋەقە يۈز بەرگەنلىكىنى ئاڭقىرالماي ئالاقزادىچىلىكتە چۈشتى.

بىز ئۇلارغا:

— بەندەرگاھتىكى ناكەسلەر ئاتقان توپ ئوقىنىڭ ئاۋازى! — دېدۇق.

ئەلقىسسە: سودىگەرلەرنىڭ بەزىلىرىنىڭ ياقتۇرۇپ ئېلىپ قاچقان كېنىزەكلىرى بار ئىدى. ئۇلار پادىشاھنىڭ غەزىپىدىن قورقۇپ كېنىزەكلىرىنى ساندۇقلارغا سولىدى. مەنمۇ ئەھۋالدىن خەۋپسىرەپ ئۇ قىممەتلىك «گۆھەر»نى ساندۇققا سولاپ تۇراتتىم، شۇ ئەسنادا ئارقىمىزدىن قوغلاپ كەلگەن كېمىدىن پادىشاھنىڭ ئادەملىرى بىزنىڭ كېمىمىزگە ئۆتتى.

ئى شەھرىيار، ئۇلارنىڭ قوغلاپ كېلىشىنىڭ سەۋەبى ئايدىڭ ئىدى. شۇ كۈنى قۇياش كۆتۈرۈلگەندە پادىشاھ ئۆز قىزىنىڭ غايىب بولغىنىدىن خەۋەر تېپىپ، جاي - جايلاردىكى شاھ بەندەرلىرىگە پەرمان چۈشۈرگەن. «قاتتىق تەكشۈرۈلسۇنكى، مەملىكەت دائىرىسىدىكى ھەرقانداق جايدا سودىگەرلەرنىڭ كېنىزەكلىرى بولسا مېنىڭ نەزىرىمدىن ئۆتكۈزۈلگەي! — دېيىلگەن ئىدى پەرماندا، — رۇخسىتىمىسىز بىرىمۇ بۇ ۋىلايەتتىن چىقمىسۇن. ئوردىغا بىر كېنىزەك لازىمكى، ياراپ قالسا باھاسىغا چىقىپ ئالتۇن بېرىلىدۇ، قالغانلىرى قايتۇرۇلىدۇ!» بۇ پەرمان بەندەر بېگىگە يەتكەندىن كېيىن، دەسلەپ توپ ئېتىپ ھەيۋە كۆرسەتكەن، بۇ چارە ئۈنۈم بەرمىگەندىن كېيىن قوغلاپ كەلگەن.

ئارىمىزدىكى سودىگەرلەردىن بىرى كېنىزىكىنى ساندۇققا يوشۇرغان ئىدى، بىر چاغدا بەندەر بېگى كېلىپ ئاشۇ ساندۇقنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرۇپ ئۆز مۇددىئاسىنى بايان قىلدى. سودىگەرلەرنىڭ ساندۇققا يوشۇرمىغان كېنىزەكلىرىمۇ بار ئىدى. مۇلازىملار پادىشاھنىڭ پەرمانىغا ئاساسەن ئۇلارنى قايتۇرۇپ ھىجازغا ئېلىپ كەلدى.

بىر كىشى بەندەر بېگىنىڭ ئۇدۇلىدا بېشىنى تىزىغا قويۇپ ئولتۇراتتى ، بەندەر بېگى چېقىشىپ سورىدى :

— ئى خوجا ، سېنىڭ كېنىزىكىڭ قەيەردە ؟

ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ جاۋاب بەردى :

— ئى بېگىم ، ئەزىز بېشىڭىزنىڭ ھەققىدە كېنىزىكىمنى يالغۇز مەنلا ساندۇققا سولىغىنىم يوق ، بەلكى باشقا يارەنلەر ھەم شۇنداق قىلدى .

بەندەر خوجايىنى بۇنى ئاڭلاپ ، ساندۇقلارنى ئاچتۇرۇپ ، ھەممە كېنىزەكلەرنى كېمىسىگە سالدى . ئۇلارنىڭ قاتارىدا مېنىڭ دىلدارىممۇ بار ئىدى .

بەندەر خوجايىنى شۇنداق دېدى :

— بۇگۈن بۇ كېنىزەكلەرنى پادىشاھنىڭ نەزىرىدىن ئۆتكۈزىمىز ، پادىشاھقا يارىغىنىنى قىممىتىنى بېرىپ ئوردىدا ئېلىپ قالىمىز !

سودىگەر ۋە يولۇچىلار بۇ ئىشتىن دىلى ئازار يېگەن ھالدا پەرىشانلىق ئىلكىدىكى باشلىرىنى غەم پاتقىقىغا پاتۇرۇپ ، خىيال ئەسىرىگە ئايلاندى . مېنىڭ ھالىم ھەممىسىدىنمۇ زىيادە خاراب بولۇپ ، باغرىم كاۋاپ ، كۆزلىرىم خۇناب ئىدى . ھەرقانداق ئىشقا جاننى تىكىپ قويغان بولسامۇ ، دەردىمنى كىشىگە ئېيتالمايتتىم . ئۆزۈمنى ئۆزۈم ئەيىبلەپ :« بۇ يىتتىگە يولۇقمىغان بولساڭ ، جېنىڭنى بىھۇدە قىينىماس ئىدىڭ . ئۆزۈڭنى ھالاكەت يولىغا باشلاپ ، تۇگىمەس دەرد - ئەلەمگە قالدىڭ ! » دەيتتىم . ھەق سۇبھانە ۋەتە ئالاغا سېغىنىپ مۇناجات قىلماقتىن ئۆزگە ئامالىم يوق ئىدى .

كەچ كىرگەندە ، كېنىزەكلەرنى ئېلىپ كەتكەن ھېلىقى كېمە بەندەر تەرەپتىن كېلىشكە باشلىدى . سودىگەرلەر بۇنى كۆرۈپ خۇشال بولدى . يېقىن كەلگەندە قارىسام ئول ئاي يۈزلۈكتىن باشقا كېنىزەكلەر سالامەت قايتىپ كەپتۇ . كېمىچىدىن سورىۋىدىم ، « پادىشاھ ئېلىپ قالغان بولسا كېرەك » دەپ جاۋاب بەردى . سودىگەرلەر ماڭا تەسەللى بېرىپ : « بولدى غەم قىلمىغىن ، قىممىتىگە لايىق پۇل يىغىش قىلىپ بېرەيلى »

دېيىشتى . مەن بۇنىڭغا قەتئىي قوشۇلماي ، پادىشاھنىڭ مۇلازىملىرىغا يو-
لۇمدىن قايتىپ « كېنىزەك »نىمنى سۇرۇشتۇرۇش ئۈچۈن ئىجازەت
بېرىشىنى ئېيتتىم ـ دە ، ئۇلارغا پۇل ـ ماللىرىمنى بېرىپ ، ساندۇقۇمنى
كېمىسىگە سالدىم . باشقا نەرسىلەردىن ۋاز كېچىپ ، بەندەر تامان راۋان
بولدۇم . ئىنتمۇ مەندىن ئايرىلغۇسى كەلمەي كېمىگە چىقتى . بەندەرگە يې-
تىپ بارغاندا ساندۇقچىدىن باشقا نەرسىلىرىمنى بەندەر خىزمەتكارلىرىغا
بېرىۋېتىپ ، ئۆزۈمنى مەخپىي تۇتقان ھالدا دەريا بويلىرىدا يوشۇرۇنۇپ
يۈردۈم . مۇددىئايىم مەجنۇن كەبى ھېسسىياتتا نىگارىم « لەيلى »نىڭ
خەۋىرىنى كۈتۈش ئىدى . نەچچە كۈنلەرگىچە دەرۋىشانە كۈن كەچۈ-
رۈپ ، يار ئىشقىدا ئىنتىزار ـ بىتاقەت بولغان بولسامۇ ھېچقانداق ئۈچۈر
ئالالمىدىم . تۆرلۈك ئامالالارنى ئىشلىتىپ ئوغرىلىقچە ئوردىغا كىرىپمۇ ئۆ-
مىدىمنىڭ يوققا چىقىشىنى نەدىن بىلەي ؟ يەنە ئامالسىز بەندەرگە قايتىپ
كېلىپ ، كۆڭلۈمگە يەتمىگەن ئىشلار يەتتى . ئاشۇ تەرىقىدە بىرەر ئايغىچە
چىقمىغان دۆك ، چۈشمىگەن ئوي قالماي ، دەشتۇچۆللەردە كېزىپ
يۈرۈپ ، بىر كېچىسى تۇيۇقسىز خىيالىمغا : « بەندەر بېگى ئۆيىگە يوشۇ-
رۇپ قويغان بولسا كېرەك » دېگەن پىكىر كېلىپ ، ھەرقانچە قىلىپمۇ
كىرىشنىڭ ئامالىنى تاپالمىدىم . ئاخىر سۇ كىرىدىغان بىر سۇ كۆگۈچنى
كۆرۈپ قالدىم . لېكىن بۇ يوچۇق مۇستەھكەم بېكىتىۋېتىلگەن ئىدى .
ئامالسىز كىيىملىرىمنى سېلىپ سۇغا شۇڭغۇدۇم ـ دە ، مىڭ بىر جاپادا بىر
تۆشۈك ئېچىپ ھەرەمخانىغا كىرىشكە مۇۋەپپەق بولدۇم . ئۇيان ـ بۇيان
تەمىسقىلاپ يۈرگىنىمدە بىردىنلا تونۇش بىر ئاۋاز قۇلىقىمغا كىردىكى ،
سەپسېلىپ قارىسام ئۇل نازىنىن دەرەخلەر ئارىسىدا ئاللاتائالاغا مۇناجات
ئېيتقىلى تۇرۇپتۇ . يېقىنلاپ بېرىپ ئۇنى كۆردۈم . قۇياش مەسەللىك نىگار
يۈزىنى ئاجىزلىق تۇپرىقىغا سۇرتىكىنىچە : « خۇداۋەندا ، ئۇل
جامائەتنىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن يېڭىدىن ئىسلامغا مۇشەررەپ بولغان مەن
بىچارىگە رەھىم ئەيلەپ ، بۇ بالادىن نىجاتلىق تاپتۇرساڭ . ئۇل ئاجىز
غېرىبنىڭ دالالىتى بىلەن ھىدايەت تاپقان ئىدىم . شۇنىڭ شارايىتى ئۈچۈن

بولسمۇ غەمخارىمغا مېنىڭ ۋىسالىم بىلەن هاياتلىق بەرگىن !

بېيىت

بولدۇم ئەمدى بىچارە ، زار ۋە ئەسىر ،
موهتاجلارغا ئىرۇرسەن سەن دەستىگىر »

دەپ تىلەك تىلىگىلى تۇرۇپتۇ .

ئۇنىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈپ بېرىپ قول - پۇتلىرىغا سۆيدۇم . ئۇ مېنى چىڭ قۇچاقلاپ تۇرۇپ ئېيتتى :

— راست ، خۇدايىمىز ھەقىقەتەن رەھىم قىلغۇچىدۇر !

مەن ئىشقىمنىڭ زىيادىلىكىدىن بىخۇد بولۇپ يىقىلدىم . بىر چاغدا هوشۇمغا كەلگەن ئىدىم ، ئۇل جانان قۇياشتەك ئىللىق چىراي ئېچىپ ، هال - ئەهۋال سورىدى ، ئاندىن ئېيتتىكى :

— ئۇ كۈنى شاهى بەندەرنىڭ پەرمانى بىلەن كېمىگە چىقتىم . خۇدادىن ياردەم سوراپ : « سىرىمنى ئاشكارا قىلمىساڭ ! » دەپ تىلىدىم . تەلىيىم ئەجابەت بولۇپ ، شاھ بەندەر كېنىزەكلەرنى بىر - بىرلەپ كۆزدىن كەچۈرۈپ نۆۋەت ماڭا كەلگەندە مېنى ئۆزىگە ئېلىپ قېلىش ئۈچۈن يوشۇرۇنچە ئۆيىگە ئېلىپ باردى . نەتىجىدە ئاتام مېنى تاپالماي كېنىزەكلەرنىڭ ھەممىسىنى ئىگىسىگە قايتۇرۇپ بېرىش ھەققىدە پەرمان چۈشۈرۈپتۇ . مەن بۇ ئۆيدە تۇرۇش جەريانىدا شاھ بەندەرگىمۇ ئىشق ئوقى تېگىپتۇ . ئۇ ماڭا كۆپ يالۋۇرۇپ ، ئايىغىمغا باش قويۇپ قۇللارچە ئىلتىماس قىلىپ باقتى ، ھەتتا ھېچبولمىسا بىر كېچە بىللە بولۇشقا ئۇندىدى . مەن تۈرلۈك ئامالالار بىلەن ئۇنىمىدىم . ئەمما ئۇ ئاشىق بولغاچقا ، ھامان بىر كۈنى ۋەسلىمگە يېتىشنى ئويلاپ ئازار بەرمىدى ...

— ئاقىۋىتى قانداق بولدى ؟ — سورىدىم ئۇنىڭ گېپىنى ئۈزۈپ .

— راستىنى ئېيتقاندا ، بۇ كەمگىچە ئۇل دىنسىز ناكەس نومۇس پەردەمنى نومۇسسىزلىق بىلەن بۇلغايدىغان بولسا ئۆزۈمنى هالاك قىلىپ ،

بىۋاپا دۇنيادىن خوشلىششىنى ئويلىغان ئىدىم. ئەمدى كاللامغا يەنە بىر پىكىر كەلدىكى، شۇنىڭ بىلەن نىجاتلىق تاپىمەن.

— تېز ئېيتقىن، ئۇ قانداق تەدبىر ؟

— چوڭ بىر بۇتخانىنى كۆردۈڭمۇ ؟

— ئۇنىڭ نامىنى ئاڭلىغان ئىدىم.

— سەن بۇتخانىنىڭ ئىچىگە كىرگىن، ئۇنىڭ تاشقىرىقى ئۆيىدە بىر قارا لىباس بار. ھەرقانداق بىر ئۇلۇغ ـ ئۇششاق كىشىنىڭ ھالى پەلەك گەردىشىدىن ئوساللاشسا، ئول پالاسنى بېشىغا يۆركەنجە قىلىپ ئۈچ كۈنگىچە ئولتۇرىدۇ. بۇتخانىغا زىيارەتكە كەلگۈچىلەرنىڭ ھەرقايسىسى ئۆز ئەھۋالىغا يارىشا پۇل سەدىقە قىلىپ ئۇنىڭ ئالدىدا قويىدۇ. تۆتىنچى كۈنى بىراھمانلار كېلىپ، بۇتخانا راھىبكالانىدىن لىباسلارنى ئېلىپ بېرىپ يولغا سالىدۇ. ئېسىمگە كەلدىكى، سەنمۇ يۇقىرىقى قائىدە بويىچە ئولتۇرغىن، ئەمما ئۆزرە ئېيتىپ يولغا سالماقچى بولۇشسا، ئورنىڭدىن ھەرگىز قوپمىغىن، چۈشكەن سەدىقىلەرنىمۇ قوبۇل قىلماي: «ماڭا پۇل ـ مال كېرەك ئەمەس، بەلكى بىراھمانلارنىڭ ئانىسىنىڭ دەرگاھىدىن ئادىللىق تىلەيمەن. ئۇ مېنىڭ دەردىمگە داۋا قىلىدۇ. ئەگەر ئۇنداق قىلمىسا ئۇشبۇ ئۆيدە ھېيت قۇربانىغىچە ئولتۇرۇپ، ھېيت كۈنى ئۆزۈمنى قۇربانلىق قىلىمەن، دادىمنى ھەزرەت ئېيسا روھىللاھ ۋە ئۇلۇغۋار بۇت ئول زالىمدىن ئېلىپ بېرىدۇ» دېگىن. بىراھمانلارنىڭ ئانىسى بىر قېرى موماي بولۇپ، 250 يىل ئۆمۈر كۆردى. ئۇ قەدىمنى بۇتخانىنىڭ سىرتىغا قويۇپ باقمىغان ئىكەن. ئۇنىڭ 20 پەرزەنتىنىڭ ھەممىسى بىراھماندۇر. بۇ بىراھمانزادىلەر فەرەڭ ئەھلىنى دوست تۇتۇپ ئۇلۇغ بىلىدۇ. پادىشاھلار، ھاكىملار ۋە پۇتكۈل فەرەڭ مەملىكىتى ئۇنىڭ پەرمانى ئالدىدا مەھكۇمدۇر. ئاخىر ئۇ كېلىپ سېنى يېنىغا چاقىرىدۇ. سەن بۇ چاغدا ئۇنىڭ پېشىگە ئېسىلىپ تۇرۇپ: «ئى پادىشاھى مەردان، ئەگەر مەن زۇلۇم كۆرگۈچىنىڭ دادىغا يېتىپ دەردىمنى زالىمدىن ئېلىپ بەرمىسەڭ، ئەرزۇ-ھالىمنى ئۇلۇغۋار بۇتقا ئېيتىمەن. ئۇ مېنى ساڭا تاپشۇرىدۇ» دېسەڭ،

ئەھۋالىڭنى سورايدۇ. ئۇنىڭغا: «ئەجەم ۋىلايىتىدىن كەلگەن قۇلۇڭدۇرمەن، سېنىڭ ئادالىتىڭنىڭ داڭقىنى ئاڭلاپ، تاغ - دەريالار ئېشىپ ھۇزۇرىڭغا كەلدىم. مەن بىر ساياھەتچى ئىدىم، بىر خوتۇنۇم بار ئىدى، دەريادىن ئۆتكۈچە بەندەرگە كەلگەندە بەندەر شاھى خوتۇنۇمنى كۆرۈپ ئاشىق بولۇپ قېلىپ، ماڭا كۆپ ئازارلار يەتكۈزۈپ تارتىۋالدى. بىزنىڭ قائىدىمىزدە ھەرقانداق بىر نامەھرەم خوتۇنىمىزنى كۆرسە ئۇنى ئۆلتۈرۈۋېتىمىز. ئاندىن كېيىن بىزگە ھالال بولىدۇ. ئەگەر ئۇنداق قىلالمىساق ھاياتىمىزنى يىغىشتۇرۇپ نومۇسىمىزنى يۇيىمىز، ئۇنداق بەتنامنى كۆتۈرمەيمىز. ئەجەم بىراھمانلىرى بۇنداق ئىشلارنى كەچۈرمەيدۇ» دېگىن. قېنى، خۇدانىڭ تەقدىرى قانداق بولۇركىن كۆرۈپ باقاي! — دەپ ئەقىل ئۆگەتتى.

ئى شەھرىيار، بۇ سۆزلەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، ئۇل گۈزەل بىلەن ۋىدالىشىپ ئۆزۈمنى خۇداغا تاپشۇرۇپ، بۇتخانىغا راۋان بولدۇم. سۇبھى يورۇشقا ئاز قالغاندا ئۇل جايغا كىرىپ، ئۇنىڭ دېگىنىدەك قىلىپ ئولتۇردۇم. ئۈچ كۈن جەريانىدا سەدىقە ئۈچۈن چۈشكەن ئالتۇن - كۈمۈش، كىيىم - كېچەكلەرنىڭ ھەددى ھېسابى يوق ئىدى. تۆتىنچى كۈنى ئەتىگەندە بۇلارنىڭ قائىدىسى بويىچە بىراھمانلار قېشىمغا كەلدى، ئالىي كىيىم - كېچەكلەرنى كەلتۈرۈپ، قايتىشىمنى تەۋسىيە قىلغان ئىدى، قوبۇل قىلماي ئېيتتىم:

— بىلىپ قېلىڭلاركى، مەن تىلەمچىلىككە كەلمىدىم، بەلكى بۇت بۇزرۇكۋارىنىڭ ۋە بىراھمانلارنىڭ ئانىسىنىڭ دەرگاھىغا ئەرزىمنى ئېيتقىلى كەلدىم.

مېنىڭ ئەھۋالىمنى ئۇل مومايغا مەلۇم قىپتۇ. ئۇ مېنى ھۇزۇرىغا چاقىرتىپتۇ. پالاسنى بېشىمغا ئارتقىنىمچە ئىچكىرى كىردىم. بۇتخانىغا كىرىپ كۆردۈمكى، بۇتخانىنىڭ ئىشىكلىرى ئاجايىپ نەپىس بولۇپ، ئېسىل جاۋاھىرلار بىلەن زىننەتلىنىپتۇ؛ ئوتتۇرىغا ئالتۇندىن بىر تەخت ياساپ ئەتراپىنى خىلمۇخىل دەرەخ ۋە مەر - مەر ياتقۇزۇلغان يوللار بىلەن

بىزەپتۇ . موماي قاپقارا ئىگىنىنى كىيىپ ، تەختكە يۆلىنىپ ئولتۇرۇپتۇ ، ئوڭ ـ سول تەرەپلىرىدىكى 10 ــ 12 ياشلاردىكى ئىككى ئوغۇل بالىنى غىدىقلاپ كۈلدۈرۈپ كۆڭلىنى خۇش قىلغىلى تۇرۇپتۇ .

مومايىنىڭ ئالدىغا بېرىپ پۇتلىرىنى سۆيۈپ ، ئىتىكىنى مەھكەم تۇتتۇم . مەلىكە ماڭا نىمىنى ئۆگەتكەن بولسا شۇنداق قىلدىم . موماي ئەرزىمنى ئىشتىپ بولۇپ :

ــ ئى ئەجەملىك ، سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا قائىدە بارمۇ ؟ ــ دەپ سورىدى .

ــ بار !

ــ ئۇنداق بولسا ناھايىتى ياخشى . مەن دەرھال پەرمان قىلىپ شاھى بەندەرنى خوتۇنۇڭ بىلەن بىللە ئالدۇرۇپ كېلىمەن . بۇ زالىم ئىپلاسقا شۇنداق تەنبىھ بېرەيكى ، ئۆزگىلەر ئىبرەت ئېلىپ ، بۇنىڭدىن ئېتىبارەن ھېچكىم بۇنداق ئىشلارنى قىلىشقا پېتىنالمىغاي !

ئاندىن ئۇ بىراھمانلاردىن سورىدى :

ــ بۇ ئېيتقان شاھى بەندەر كىمدۇر ؟

بىراھمانلار ئۇنىڭ ئىسمىنى ئېيتىپ بەردى . بۇنى ئاڭلاپ موماي قاتتىق پەرىشان بولۇپ :

ــ ئەجەبا ، ئۇ شۇ دەرىجىگە بېرىپ يەتتىمۇ ؟ ــ دېدى ۋە ئوغۇللىرىغا ئېيتتى ، ــ ئى پەرزەنتلىرىم ، ھازىرنىڭ ئۆزىدىلا شەھەرگە بېرىپ پادىشاھنىڭ ئالدىغا كىرىڭلار ـ دە ، ئېيتىڭلار : ئى غاپىل جاھىل ، بىراھمانلارنىڭ ئانىسى ئېيتىدۇركى ، بۇت بۇزرۇكتىن ھۆكۈم كېلىپ «شاھ بەندەرگە بەندەر پادىشاھلىقنى بېرىپسىز ، ئۇ بولسا بىر زالىمدۇر . دەرۋىشلەرگە زۇلۇم يەتكۈزۈپلا قالماي ، ئەجەملىككىمۇ زۇلۇم قىپتۇ . بۇ گۇناھى ئۈچۈن ئۆلۈمگە لايىقتۇر » دېدى . شاھ بەندەرنىڭ ئۆلۈم پەرمانىنى قولىمىزغا بەرسۇن ، ئۇنىڭ تامام مۈلكىنى زۇلۇمغا ئۇچرىغان ئول كىشىگە بۇيرۇپ بېرىپ رازى قىلسۇن . بۈگۈن ئۇ زالىمنى چالما كېسەك قىلدۇرىمەن !

ئىككى ئوغۇل موماينىڭ ئەمرى بىلەن بۇتخانىدىن چىقىپ ئىتتىغا مىنىدى. بىراھمانلاردىن نەچچىسى ھەمراھ بولۇپ ناغرا - دۇمباقلار ئەۋجىدە زىكرى ئېيتىپ شەھەرگە كىردۇق. فەرەڭ خەلقى ئۇلارنىڭ ئاتلىرى باسقان ئىزلارنى تەۋەررۇك بىلىپ كۆزلىرىگە سۇرتمەكتە ئىدى. پادىشاھنىڭ دەرگاھىغا يەتكەندە چاپارمەنلەر ئالدىن خەۋەر يەتكۈزگىلى مېڭىشتى. پادىشاھ ئۇلارنى ئوردا ئىشىكىگىچە چىقىپ قارشى ئالدى، ئۇ ئىككىسىنى قۇچىقىغا ئېلىپ ئەكىرىپ، تەختىنىڭ ئىككى تەرىپىدە ئولتۇرغۇزدى. ئاندىن سورىدى:

— قەدەم تەشرىپ قىلىشىڭىزلارنىڭ سەۋەبى نېمە ۋەجىدىنكىن؟

ئۇلار بىراھمانلار ئانىسىنىڭ تاپشۇرۇقى بويىچە ئەھۋالنى بىرمۇبىر ئېيتتى. پادىشاھ قوشۇمىسىنى تۈرۈپ بىردەم تۇرغاندىن كېيىن پەرمان قىلدى:

— شاھ بەندەر دەرھال كەلتۈرۈلگەي. بۇ كىشىنى ئۇنىڭ بىلەن يۈزلەشتۈرۈپ ئىشنىڭ ھەقىقىتىنى ئېنىقلىغايمەن!

مەن بىردىنلا تەشۋىشلىنىپ: «شاھ بەندەرگە نېمە دەرمەن؟» دەپ، خۇدايىتائالادىن ئۆز پاناھىدا ساقلاشنى تىلىدىم. روھىي ھالىتىم غەيرىي تۈس ئالماقتا ئىدى. ئىككى ئوغۇلمۇ چىرايىمدىكى ئۆزگىرىشلەرنى كۆرۈپ، بۇ ھۆكۈمنىڭ كۆڭلۈمگە ياقمىغانلىقىنى سەزدى بولغاي، ئورنىدىن تۇرۇپ پەشلىرىنى قاقتى:

— ئى پادىشاھ، دۇنيانىڭ دۆلىتى دىمىغىڭىنى ئۆستۈرۈپ قويۇپتۇ. بۇت بۈزرۈكىنىڭ ھۆكمىگە قارشى چىقىپ، ئانىمىزنىڭ سۆزىگە ئىشەنمەي ئۆزۈڭ تەكشۇرمەكچى بولۇۋاتىسەن. ئەقلىڭدىن ئېزىپسەن! ئۇلۇغۋار بۇتنىڭ غەزەپ قىلىشىدىن قورقمامسەن؟

ئۇلار شۇنداق دېگىنىچە تاشقىرىغا ماڭماقچى بولۇۋىدى، پادىشاھ ئالدىراپ ئىلتىماس قىلىپ، ئۇلارنى ئاران ئاچچىقىدىن ياندۇردى ۋە ئاۋۋالقى ئورۇنلىرىدا ئولتۇرغۇزدى.

ئى شەھرىيار، ئەمرالارمۇ پادىشاھقا شاھ بەندەرنىڭ يامان

تەرەپلىرىنى چىتقا بىسىپ :

— ئول مەككارنىڭ يامان ئىشلىرى ھەددىدىن ئېشىپ كەتتى . ئۇ-نىڭ ئەسكى خۇي - پەيلىنى ئېيتىپ تۈگەتكىلى بولمايدۇ . بىراھمانزادىلەرنىڭ ئانىسىنىڭ دېگەنلىرى راست . ئۇلۇغۋار بۇنىڭ ھۆكمى ھەقتۇر . شاھ بەندەر ئۆلۈمگە لايىق ! — دەپ ئەرز قىلدى .

پادىشاھ كۆپچىلىكنىڭ ئېيتقانلىرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ، بايا ئالدىراپ چىقارغان پەرماندىن پۇشايمان يەپ ، شاھ بەندەرنىڭ ئۆلۈم خېتىنى قولۇمغا تۇتقۇزۇپ ، تەئەللۇقاتىنى ماڭا بۇيرۇپ بەردى . ئىككى ئوغۇلغا ئالتۇن - جاۋاھىرلارنى ئىنئام قىلىپ ، بىراھمانلارنىڭ ئانىسىغىمۇ ئايرىم سوۋغاتلارنى ماڭدۇردى . شۇنداق قىلىپ ، بۇ ئىش ئوڭۇشلۇق ھالدا بىر تەرەپ بولدى .

پادىشاھ بىراھمانلارنىڭ ئانىسىغا ئەۋەتكەن خېتىدە : « شاھ بەن-دەرنىڭ ئۆلۈمىنى بۇ سودىگەرگە تاپشۇردۇم ، ئۇنىڭ ھوقۇقىنىمۇ ئېلىپ بېرىپ ، بۇندىن كېيىنكى ئىختىيارلىقنى ئۆزىگە بەردىم » دەپتۇ . بۇنىڭدىن بىراھمانلار ئانىسى خۇشال بولۇپ :

— بۇتخانىنىڭ قوڭغۇراقلىرى ساداغا كىرگۈزۈلسۇن ! — دەپ پەرمان قىلدى .

شۇ سائەتتە ، پادىشاھ ئەۋەتكەن قوراللىق 15 ياساۋۇل بۇتخانا ئىشىكىدە ھازىر بولدى . بىراھمانلارنىڭ ئانىسى بۇلارنى-ڭ سەردارىنى چىقىرىپ :

— بەندەرگە بېرىپ ، بۇ كىشىگە شاھ بەندەرنى تۇتۇپ بېرىڭلار ، ئۇ قاچان خالىسا شۇ چاغدا ئۆلتۈرسۇن . پۇل - مېلىنى مۇھاپىزەت قى-لىڭلار ، ھېچكىم چېقىلمىسۇن ! ئۆيىگىمۇ بىر كىم كىرمىسۇن ! ئەگەر بۇنىڭغا بويسۇنمايدىغانلار چىقسا ئۇنىڭمۇ قېنى تۆكۈلسۇن ! — دەپ كەسكىن پەرمان چۈشۈردى .

بىز يەر ئۆپۈپ ھۆرمەت بىلدۈرگەندىن كېيىن بەندەرگە راۋان بولدۇق . ئۇلۇغلاردىن بىر يىگىت ئالدىدا مېڭىپ شاھ بەندەرگە خەۋەر

يەتكۈزۈش ئۈچۈن يۈرۈپ كەتتى .

كۆزلىگەن مەنزىلگە يېتىپ بېرىپلا نېرى - بېرىسىنى سۈرۈشتۈرمەي قىلىچ بىلەن رەقىبىمنىڭ كاللىسىنى تېنىدىن جۇدا قىلدىم . ئاندىن ھەممە مۈلكىنى ئىختىيارىمغا ئېلىپ ، ھەرەمخانىسىغا كىردىم - دە ، ئۇل ئارام بوستانىنىڭ سەرۋىسىنى تاپتىم .

ئى شەھرىيار ، شاھ بەندەرنىڭ مۈلكى ھەددىدىن تاشقىرى كۆپ ئىدى . بىر كۈنى مەجلىس ئۇيۇشتۇرۇپ ، مۇلازىملىرىغا تېگىشلىك ئۇلۇش ئايرىپ بەردىم ۋە ھەرقايسىسىنى ئۆزىنىڭ مەنسەپ ئورنىدا ئولتۇرغۇزدۇم . ئۇلار مېنىڭ ئادىل ئىش ئېلىپ بارغىنىمدىن قەۋەت خۇرسەن بولۇشتى . بىراھمانلار ئانىسىنىڭ ھۆكمى بىلەن ماڭا ياردەم بەرگىنى كەلگەنلەرگىمۇ ئالتۇن - كۈمۈش ، مال - مۈلۈكلەردىن يېتەرلىك بېرىپ ، ھەربىرىگە ئۆز لايىقىدا ئۆزرىلەر ئېيتتىم . قىممەت باھالىق ئېسىل رەختلەر ۋە ئۈنچە - جاۋاھىراتلاردىن پادىشاھ ، ۋەزىرلەر ، بۇتخانا خادىملىرى ۋە بىراھمانلار ئانىسىغا ئاتاپ ئەۋەتىپ بەردىم . يەنە خاسىيەتلىك بىر كۈنى تاللاپ ئالا- يىتەن بۇتخانىغا بېرىپ ، ئاتىغان سوۋغىلارنى ھەدىيە قىلغاندىن كېيىن : « پادىشاھنىڭ خىزمىتىگە مۇيەسسەر بولغاندىن بۇيان پادىشاھنىڭ دېگىنى بويىچە ئىش تۇتتۇم . ئىلگىرى شاھ بەندەر بىرمۇنچە يامان كىشىلەرنى ئەتراپىغا توپلىغان ئىكەن ، ئۆز شانۇشەۋكىتىنىڭ زاۋال تېپىشىغا سەۋەب بولدى . ئەمدى بولسا سىزنىڭ پەرمانىڭىز بويىچە ئىشلار ئىزىغا چۈشتى » دەپ پادىشاھ ۋە ئەمرالارنىڭ كۆڭلىنى ئۇتۇپ ئۆزۈمگە دوست قىلىۋالدىم . پادىشاھمۇ ماڭا بولغان ھۆرمەت - ئىشەنچىنى ئېپادىلەپ ، ئات ، شاھانە كىيىم - كېچەكلەر بىلەن تارتۇقلىدى .

ئى شەھرىيار ، شۇنداق قىلىپ ئۆتكەندە كېتىشكە نىيەت باغلىغان شەھەردە تۇرۇپ قالدىم . شەرەپ ئاسمىنىنىڭ نۇرلۇق يۇلتۇزى بىلەن ئەر - خوتۇن بولۇپ ، خۇدانىڭ تائەت - ئىبادىتىگە مەشغۇل بولدۇق . پادىشاھ ، سىپاھلارنىڭ خىزمىتىنى قىلدىم . خىزمىتىم پادىشاھقا ياراپ ، كۈنسېرى مېھرىبانلىقى ئاشقىلى تۇردى . مەن قاتناشماي ئوردا

مەجلىسى ئېچىلمايتتى. پادىشاھ كۆپ ئىشلاردا مېنىڭ مەسلىھىتىمنى ئالاتتى. شۇنداقتىمۇ كۆڭلۈمدە يوشۇرۇن بىر ئەندىشە بار ئىدى. «ئاكىلىرىمنىڭ بېشىغا يەنە قانداق كۈنلەر كەلگەندۇ؟» دەپ غەم يەيتتىم.

مەن بەندەرپاسبانى بولۇپ ئۈچ يىلدىن كېيىن دەريا بويىغا سودىگەرلەرنىڭ كارۋانلىرى يىغىلىپ ۋەزىر ئاباد شەھىرىگە كەلدى. ئۇلارنىڭ مۇددىئاسى دەريا بويى بىلەن ئەجەم ۋىلايىتىگە بېرىش ئىكەن. ئۇلار بەندەرگە يېتىپ كېلىپ ماڭا سوۋغاتلار بەردى ۋە زىياپەتكە تەكلىپ قىلدى. مەن مېھماندارچىلىقنى تۈگىتىپ، ئۇلارنىڭ ماللىرىنى كۆزدىن كەچۈرۈپ مېڭىشقا رۇخسەت بېرىش ئارىلىقىدا بىردىنلا ئاكىلىرىمنىڭ دىدارىنى كۆرۈپ قالدىم. ئۇلار كىراكەشلەرنىڭ ئەڭ ئاۋارىسى سۈپىتىدە دۇمبىسىگە يۈك ئارتىپ كېلىۋاتاتتى. ئۇلارنىڭ كۈنى غۇلاملارنىڭكىدىن كۆپ ئېغىر ئىدى. ئۇلار ماڭا شۇنچە بەتنىيەتلىكلەرنى قىلغان بولسىمۇ ئىچىم ئاغرىپ، توختاتقۇم كەلدى. ئۆز - ئۆزۈمگە «سەن دۆلەتمەن، تۇرمۇشۇڭ پاراۋان بولساڭ، قېرىنداشلىرىڭ ئات - كالىدەك مۇشەققەت تارتىۋاتسا بۇنىڭغا تاقەت قىلالامسەن؟» دېدىم. شۇ خىل تۇيغۇنىڭ تەسىرىدە، سودىگەرلەر يانغان چاغدا بىر باھانە بىلەن ئۇلارنى ئىزدەپ - سوراپ تېپىپ قولۇمدىن كېلىشىچە مېھرىبانلىق كۆرسەتتىم، قېرىنداشلىق يۈز - خاتىرىسىدىن شاھ بەندەرنىڭ ئۇلۇغلىرىدىن بولۇشقا مۇناسىپ كۆرۈپ، ھەر بىرىنى تېگىشلىك مەنسەپ ئىگىسى قىلدىم. مەن ئۇلارنىڭ مەنسەپ - مەرتىۋىسىنى ئۆستۈرۈشنىڭ كويىدا يۈرگەن كۈنلەردە بۇ بەتنىيەتلەر كۆرسەتكەن راھىتىمگە رازى بولۇشماي مېنى ئۆلتۈرمەكنىڭ پىلانىنى قۇرۇشۇپتۇ. مەنمۇ بۇنى خېلىدىن بېرى سېزىپ ئېھتىياتنى ئۆزۈمگە ھەمراھ قىلىپ يۈرەتتىم، ئۇلار ئۇخلاپ قالغان پۇرسەتنى پايلاپ ئوغرىلاردەك تىغ كۆتۈرۈپ ئۈستۈمگە باستۇرۇپ كەپتۇ. بۇ چاغدا ۋاپادار ئىت ئويغاق ئىكەن، ئۇلارغا ھۇجۇم قىلىپ رەزىل مەقسىتىگە يەتكۈزمەپتۇ. ئىتنىڭ ئەنسىز قاۋىغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ مۇلازىملار ھەر تەرەپتىن يېتىپ

كېلىپ ئىككىسىنى قورشاپ تۇتۇپ ئالدىمغا ئېلىپ كەلدى.

ئى شەھرىيار، بۇ ئىككىسىنىڭ ئىپلاسلىقىدىن تاقىتىم تېشىپ، سەۋر قاچام يېرىلغان بولسىمۇ، ئەمما ئۆلتۈرگىلى قولۇم بارمىدى. ئاخىر ئۇلارنى ئۆمۈرلۈك قاماپ قويۇشنى توغرا تېپىپ قەپەسكە سالدىم، مەقسىتىم يىراققىمۇ كەتكۈزمەي، يېقىنمۇ كەلتۈرمەي كۆز ئالدىمدا تۇرغۇزۇش بولۇپ، نەگە بارسام بىللە ئېلىپ يۈردۈم.

ئى شەھرىيار، ئۇلارغا زۇلۇم - زەخمەت يەتكۈزۈشۈمنىڭ ۋە ئىتتىنى شۇنداق ئەتىۋارلاپ ھۆرمەت تەختىگە ئولتۇرغۇزۇشۇمنىڭ سەۋەبى ئەنە شۇ.

بېيىت

ئۆلتۈرەمسەن يا گۇناھىمدىن ئۆتەمسەن، شەھرىيار،
بەندىدە يوق قىلچە قۇدرەت، ھەرنە قىلساڭ ئىختىيار.

ئى دەرۋىشلەر، دىنى پاك ئول مەردانە كىشىنىڭ ئالىيجانابلىقىغا ۋە غەيرەت - جاسارىتىگە ئاپىرىن ئېيتتىم. ئاندىن ھەر بىرسى 70 مىسقالدىن كېلىدىغان 12 تال لەئلىنىڭ ئىتنىڭ بويىندا ئېسقلىق تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ ئۇنى نەدىن تاپقانلىقىنى سورىدىم.

ئۇ ئېيتتى:

— ئى شەھرىيار، بەندەرگە پاسىبان بولغان كۈنلىرىمدە سەھرا ۋە دەريالارنى تاماشا قىلماق ئۈچۈن دەرۋازىنىڭ لەمپىسى ئۈستىگە ئېگىز بىر راۋاق سالدۇرغان ئىدىم. بىر كۈنى تاماشانى كۆڭلۈم تارتىپ راۋاق ئۈستىدىن نەزەر سالسام، يىراقتىكى يول يوق باياۋاندا ئىككى كىشىنىڭ كېتىۋاتقانلىقى كۆزۈمگە چېلىقتى. ياخشىراق قارىغاندىن كېيىن ئۇلارنى ئېلىپ كېلىشكە قاراۋۇللارنى ئەۋەتتىم. كۆپ ھايالشماي ئۇلار ئېلىپ كېلىنىۋىدى، قارىسام بىر ئايال بىلەن 22 ياشلىق بىر يىگىت ئىكەن. ئۇنىڭ بۇرۇتلىرى قاپقارا بولۇپ، رەڭگى - رۇخسارىمۇ ئاپتاپ تەپتىدە

كۆيۈپ قارىداپ كېتىپتۇ . چاچلىرى چاڭگىدەك چىگىلىشىپ ، تىرناقلىرى قۇشنىڭكىدەك ئۆسۈپتۇ . چاپاننىڭ يېڭى بىلەن بېشىنى ئوراپ ، بىرنەچچە ھەمىيانىنى بوينىغا ئېسىپ ، گەدىنىگە مىندۈرۈلگەن ئۈچ ياشلاردىكى بىر ئوغۇل بالىنى بېلىدىن قوشۇپ باغلىۋاپتۇ .

ھەيران بولۇپ ئۇنىڭدىن سورىدىم :

— ئى ئادەم ، قايسى شەھەردىن بولىسەن ؟ بۇنداق ھالنى ئۆمرۈمدە كۆرگەن ياكى ئاڭلىغان ئەمەسمەن .

يىگىت كۆز ياشلىرىنى سەلدەك ئاققۇزغىنىچە پېشىمگە ئېسىلىپ تائام تەلەپ قىلدى . خىزمەتكارلارغا ئىشارەت قىلغان ئىدىم ، داستىخان راسلاپ شەربەت ۋە تائاملارنى كەلتۈردى . يىگىت ئازراق غىزالىنىپلا ھوشىدىن كەتتى . خىزمەتچىلەرگە بۇ ئىككى كىشىنىڭ قەيەردىن كەلگەنلىكىنى ئېنىقلاشنى تاپشۇرۇپ ، ھەميانلارنىڭ ئاغزىنى ئاچتۇرغان ئىدىم ، ھەرقايسىسىدىن ئوخشاشمايدىغان خىلمۇخىل جاۋاھىرلار يەرگە تۆكۈلدى . ئۇنىڭ ھەر دانىسى بىر مەملىكەتنىڭ قىممىتىدە ئىدى . تېخىمۇ ئەجەبلىنەرلىكى ، ھەرقايسىسى بىر ـ بىرىدىن نەپىس ، بىر ـ بىرىدىن سۈزۈك ، بىر ـ بىرىدىن جۇلالىق ئىدى .

يىگىت ھوشىغا كەلگەندە :

— بۇنى قەيەردىن ئالدىڭ ياكى قارۇننىڭ خەزىنىسىگە ئۇچرىدىڭمۇ ؟ بىر ـ بىرلەپ بايان قىلغىن ! — دېگەن ئىدىم ، ئۇ ھېكايىسىنى باشلىدى .

دوزاختىن كەلگەن قاچقۇن

— سۆزلىسەم بۇ ھېكايىنىڭ جەريانى ناھايىتى ئۇزۇن ۋە ئەجەبلىنەرلىكتۇر ، — دېدى ئۇ ، — مەن ئەسلىي ئەزەربەيجاندىن بولىمەن ، كىچىك ۋاقتىمدىلا يار ـ بۇرادەر ۋە دىيارىمدىن ئايرىلدىم . بىرقانچە قېتىم تىرىك تۇرۇپ گۆرگە كىردىم ، نەچچە نۆۋەت ئۆزۈمنى ئۆلۈمگە

تاپشۇردۇم . مۇشۇ ھال بىلەن دۇنيا جەھەننەمدىن قېچىپ ، بالا تىلسىمىنى چېقىپ ، زۇلۇم كەمەندىنى ئۈزۈپ ، سەرسان ـ سەرگەردان بولۇپ يۈردۈم .

— ئۇنداق بولسا ، — دېدىمەن ، — نېمە كۆرگەن ۋە ئاڭلىغان بولساڭ ھەممىنى بايان قىلغىن .

ئۇ بىردەم تۇرۇۋېلىپ ، تازا بىر ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىۋەتكەندىن كېيىن ئېيتتى :

— ئاتام سودىگەر بولۇپ ، سودىدىن تاپقان دۇنياسى كۆپ ئىدى ، يەنە مال ـ دۇنيا توپلاش ئۈچۈن سەپەر قىلاتتى ، پۇل ئۈچۈن گاھى سۇدا ئاقسا ، گاھى ئوتتا كۆيۈشنى ھار ئالمايتتى . ئۇنىڭ مەندىن بۆلەك پەرزەنتى يوق ئىدى . شۇڭا پۈتۈن كۈچىنى مېنى تەربىيىلەشكە سەرپ ئەتتى . 16 ياشقا كىرگەن چېغىمدا ھىندىستان تەرەپكە سەپەر چىقىپ ، مېنىمۇ بىللە ئېلىپ بېرىشنى قارار قىلدى . ئاتام ۋە دوستلىرى : « بۇ بالا تېخى كىچىك ، سەپەرگە چىقسا بولمايدۇ » دەپ توسسىمۇ ئۇنىماي : « ئەجىلىم يەتسە ئاخىرقى مەرتىۋە ئۇنىڭ دىدارىنى كۆرۈۋالارمەن ، بولمىسا ھەسرەت بىلەن ئۆلۈپ كېتىشىم مۇمكىن . ئۆمرۈم ئاخىرلاشقان بولسا جان ئۈزگىنىمدە بېشىمدا قاراپ تۇرار » دەپ تۇرۇۋالدى . شۇنداق قىلىپ ، ھىندىستانغا باردۇق ، ئۇيەردە مەلۇم ۋاقىت تۇرۇپ سودا ـ سېتىق قىلدۇق . بەزى رەختلىرىمىز ۋەزىر ئاباد شەھىرىگە باب كېلەتتى ، شۇڭا ھىندىستاندىن ئۇ تەرەپكە بېرىپ سودا ـ سېتىق بىلەن شۇغۇللاندۇق . ئاندىن پەرەڭلەر ئېلىنى كۆرۈشنى ئىختىيار ئەيلەپ ، سۇ يولى سەپىرىنى باشلىدۇق . كېمە بىلەن توپتوغرا بىر ئاي يول يۈرگەندىن كېيىنكى بىر كۈنى تۇيۇقسىز يامغۇر ئارىلاش بوران چىقىپ ، كېمىمىز قاتتىق دولقۇنغا دۇچ كەلدى . كېمىچىلەر رولنى باشقۇرالماي ئالاقزادە بولۇشۇپ كەتتى . بۇ ئەھۋال كېچە ـ كۈندۈز داۋاملاشتى . مەنزىلگە ئامان ـ ئېسەن يېتىپ بېرىشتىن ئۈمىد قالمىغان ئىدى . دولقۇن كېمىنى خالىغانچە ئېقىتىپ ئاپىرىپ ، بىر تاغقا ئۇرۇپ پاچاقلىۋەتتى . مال ۋە ماتالارنىڭ ھەممىسى سۇغا

چۈشۈپ، ئادەملەرمۇ سۇغا غەرق بولدى. كېيىنكى ئىشلارنىڭ ۋە ئاتام بىلەن يار - بۇرادەرلەرنىڭ ھالى قانداق بولغانلىقىنى بىلمەيمەن، ئۆزۈم بىر تاختاينىڭ ئۈستىگە چىقىپ قاپتىمەن. ئاللاغا مىڭ شۈكرىلەر ئېيتىپ، تەقدىرىمنى ئۇنىڭغا تاپشۇردۇم. بۇ جەرياندا نۇرغۇن جاپا - مۇشەققەتلەرنى تارتىپ، توپتوغرا ئۈچ كۈن ئۆتكەندە بىردىنبىر ئۈمىدىم بولغان تاختاي ئۈستىدە شۇنداق بىر ھالەت يۈز بەردىكى، ئۆزۈمنى قۇتۇلدۇرغۇدەك كۈچ - قۇۋۋەتتىنمۇ ئايرىلىپ ئاخىرقى تىنىقتا قالدىم. ئارقىدىن قانداق بولغىنىمنى ئۇقۇپ - ئۇقماي قىرغاققا چىقتىم - دە، ھوشۇمدىن كەتتىم. بىر كەمدە ھوشۇمغا كېلىپ سەنگىرىپ قاراپ، يىراقتىكى زىرائەت ۋە ئادەملەرنى كۆردۈم. يېقىن بېرىپ سەپسالسام، ئۇلارنىڭ يېرىم يالىڭاچ بەدەنلىرى ئاپتاپنىڭ تەپتىدە كۆيۈپ چۈچۈلدەك بولۇپتۇ، زىرائەتلەر بولسا پۇرچاق ئىكەن. ئۇلار پۇرچاقنى ئوتتا پۇچىلاپ يېيىشىۋاتاتتى. ئۇلارنىڭ نېمە دېيىشىۋاتقانلىقىنى ئۇقمايتتىم. ئۇلار مېنىڭ ئاۋارە تۇرقۇمنى كۆرۈپ، پۇرچاق تېرىپ كېلىپ پۇچىلاپ يېيىشكە ئىشارەت قىلدى. مەنمۇ بىر سىقىم پۇرچاقنى پىشۇرۇپ يېدىم. ئارقىدىن ھارغىنلىق يېتىپ ئۇخلاپ قاپتىمەن. ئويغىنىشىمغا ئۇلار ھالىمنى بىلمەكچى بولغاندەك بىرنېمىلەرنى سوراشتى. ئەمما بىز ئۆزئارا تىل ئۇقتۇرالمىدۇق. كېچىنى ئۇلار بىلەن ئۆتكۈزۈپ، تاڭ ئېتىشى ھامان يەنە يولغا راۋان بولدۇم. بىر كېچە - كۈندۈز توختىماي مېڭىپ بىر باياۋانغا چىقىپ قالدىم. ھاۋانىڭ تەپتى دەشتنى تونۇردەك قىزدۇرۇپ، نەپەس ئېلىشمۇ قىيىنغا چۈشەتتى. خىيال قۇشى قانات - قۇيرۇقلىرىنىڭ كۆيۈپ كېتىشىدىن ئەنسىرەيتتى. تەشنالىق ئازابى ئانىدىن تۇغۇلغىنىمغا تويغۇزماقتا ئىدى. جەزىرە قوينىدا قۇمدىن باشقا نەرسە كۆرۈنمەيتتى. يەنە ئۈچ كېچە - كۈندۈز بۇ چۆللۈكتە جان تالاشتىم، ئېلىۋالغان ئازراق پۇرچاق ھاياتىمنى ساقلاپ قالدى. تۆتىنچى كۈنى يىراقتا بىر سېپىل كۆرۈندى. يېقىلىپ - قوپۇپ يېقىنلىشىپ بارسام، ئەتراپى تۆت فەرسەخكە يېقىن كېلىدىكەن، ئېگىزلىكى پەلەككە تاقاشقۇدەك ھەيۋەتلىك ئىكەن. ئۇنىڭ قۇرۇلمىسى پۈتۈنلەي تاشتىن قو-

پۇرۇلغان بولۇپ ، بىرلا دەرۋازىدىن باشقا كىرىدىغان يېرى يوق ئىدى . دەرۋازىغا مەرمەر تاشتىن ياسالغان چوڭ قۇلۇپنى سىلىپ قويۇپتۇ . يان ئىشىكلىرىنى يەنە ئۈچ قۇلۇپ بىلەن تاقاپتۇ . ئۇنىڭ ھەر بىرى تۆگىنىڭ بېشىدەك كېلەتتى . مەيۇسلۇككە پاتقىنىمچە بىر بېسىپ - ئىككى بېسىپ ، بىردىنلا ئېگىز بىر تۆپىلىككە چىقىپ قالدىم ، تۇپرىقى سىياھدەك قارا يەر ئىكەن . ئۇنىڭ نېرىسىدىكى ھەسرەت تەرىقتىنگە قەدەم بېسىپ بىر شەھەرنى كۆردۈمكى ، ئېگىزلىكى زۇھەل يۇلتۇزى بىلەن باراۋەرلىك دەۋاسى قىلاتتى . ئەجەبلىنەرلىكى ئۇنىڭ بىر تەرىپى شۇ قەدەر گۈزەل ، يەنە بىر تەرىپى بولسا ۋەيرانە ئىدى . گۈزەل تەرىپى ئەزىم دەرياغا تۇتىشاتتى . ھاياجانلانغىنىمدىن بېشىمنى پۈت قىلىپ شەھەر دەرۋازىسىدىن « بىسمىللاھىررەھمانىررەھىم ! » دەپ كىرىپلا ، دەرۋازاۋەننىڭ كاتتا بىر سەندەل ئۈستىدە ئولتۇرغانلىقىغا كۆزۈم چۈشتى . ئۇ فەرەڭچە كىيىنىۋاپتۇ . مېنىڭ ئەجەمچە ئۈستۈبېشىم ۋە دەرۋازىدىن «بىسمىللاھىررەھمانىررەھىم » دەپ كىرىشىم ئۇنى قىزىقتۇرغان بولسا كېرەك ، قېشىغا قىچقاردى . ئالدىغا بېرىپ ئەدەپ بىلەن سالام قىلغان ئىدىم ، ئېنىق تىل بىلەن جاۋاب سالام قايتۇردى .

ئاندىن ئەھۋال سورىغان ئىدى ، جاۋابەن ئېيتتىم :

— ئى خۇدانىڭ مۆمىن بەندىسى ، ھازىر گەپ سورايدىغان ۋاقىت ئەمەس ، سەۋەبى مەندە سۆزلىگۈدەك قۇۋۋەت يوقتۇر .

— قورسىقىڭ ئاچمۇ ؟

— ھەئە .

— ئولتۇرغىن .

ئۇ كۆرسەتكەن جايدا ئولتۇردۇم . ئالدىمغا داستىخاننى ئېچىپ ، نان ، توخۇ كاۋىپى ۋە بىر كوزا مۇزدەك سۇنى ھازىر قىلدى - دە :

— قېنى ، خالىغىنىڭچە يېگىن ، — دېدى .

ئازراق نان يەپ ، سۇ ئىچىپ ، تاكى ئاخشامغىچە بىھوش بولۇپ ياتتىم . كېچىسى ھوشۇمغا كەلسەم ، ئۇ تائاملارنى تەييارلاپ بېشىمدا كۈ-

تـوُپ ئولـىۇرۇپتۇ. يېيىش ـ ئىچىشتىن توختىغىنىمدىن كېيىن، قەدىناس دوسـتلاردەك مـېھـرىـبـانلىق كۆرسىتىپ ئەھۋالىمنى سورىدى. بېشىمدىن ئۆتكەن ئىشلارنى قالدۇرماي سۆزلەپ بەردىم.

ئۇ ئېيتقانلىرىمنى دىققەت بىلەن ئاڭلاپ، دېدى:

— ئەمدى ئىرادەڭ قانداق بولسا شۇنداق قىلغىن.

— قـانـچـىلـىـك ئۆمـرۈم قـالـغىنىنى بىلمەيمەن. چىن سۆزۈمنى ئېـيـتـسـام، بـۇ مـەمـۇر جايدىن كەتمەيمەن. چۈنكى، ئەمدى مەندە دەريا كـەچـكـۈدەك غـەيـرەت، دەشـتـۇچۆللەرنىڭ جەبر ـ جاپاسىغا بەرداشلىق بـەرگـۈدەك قـۇۋۋەت قـالمىدى. سەپەرنىڭ مېھنەت ـ مۇشەققىتىدىن جاق تويدۇم.

— چۈشەندىم، — دېدى ئۇ كۈلۈپ تۇرۇپ، — ئەتىكى غېمىڭنى ئەتە قىلايلى.

كـېـچـىـنـى ئۇنىڭ يېنىدا ئۆتكۈزۈپ، ئەتىسى تاڭ يورۇشى بىلەن رەھمىتىنى بىلدۈرۈپ، شەھەرگە كىرمەكچى بولدۇم.

ئۇ ئېيتتى:

— ئى ئوغـۇل، سـەن ئەجـەم خـەلـقـىدىن ئىكەنسەن. پاك دىنىڭ ھەققـىـدە نـەسـىـھەت قىلايكى، بۇ شەھەر سەن تۇرىدىغان جاي ئەمەس. بىرەر بالاغا دۇچار بولۇپ قېلىشىڭدىن ئەنسىرەيمەن، ياخشىسى، شەھەرگە كىرمەي، دەرھال بىر تەرەپكە راۋان بولغىن. ئەگەر دۇنيا ئىزدەش كويىدا شـەھەرگـە كـىـرمـەكـنـى ئىـختىيار ئەيلىسەڭ، بۇگۈنچە تۇرۇپ تۇرغىن. ھۇجـرامدا بىر كەتمەن، بىر غەلۋىر، بىر توۋرا بار، ئېلىپ چىققىن. ئۇنى قانداق قىلىشنى ئۆگىتىپ قويىمەن.

كـۆڭـلۈمدە: «ۋاي ئىسىت، ئەمدى راستلا تۇزاققا ئىلىندىم. ئاخـشـام يـېـگـەن نـانـىڭ بەدىلىگە بۇگۈن ئىشـلـەـتـىدىغان بولدى» دەپ ئويلاپ، ئىلاجىسىزلىقتىن ئىچكىرى كىرىپ، ئۇ بۇيرۇغان نەرسىلەرنى ئې- لىپ چىقتىم.

ئاندىن ئۇ سورىدى:

— يىراقتا بىر ئېگىز دۆڭ بار ، كۆرگەنمۇ ؟

— تۇنۇگۈن شۇ يەردىن ئۆتكەن ئىدىم .

— شۇ دۆڭگە بارغىن ، — دېدى ئۇ ، — ئۇنىڭ ئەتراپىدىن 100 قەدەم يۇقىرىغا ئۆرلەپ تۇپراقنى ئالدىڭغا تارتىپ كولىغىن - دە ، نېمە چىقسا ئۇنى غەلۋىرگە تاشلاپ تاسقىغىن . غەلۋىردە قالغىنىنى تووۇرىغا تۆكۈپ ، تووۇرا تۇشقاندا قايتىپ كەل ، كېيىن نېمە قىلىشنى شۇ چاغدا ئۆگىتىپ قويىمەن .

مەن ئەسلىدە بۇنداق مۆددىئادىن بىخەۋەر ئىدىم ، شۇنداقتىمۇ ئۇنىڭ دېگىنىدەك قىلدىم . كولىۋىدىم ، نۇرغۇن جاۋاھىرلار چىقتى ، ئۇ-نىڭ جۇلاسىدىن كۆزلىرىم قامىشىپ كەتتى . بىرپەستىلا تووۇرنى تۇشقۇزۇپ ، ئۇششاقلىرىدىن بىرنەچچە تالنى يوشۇردۇم . ئاندىن تووۇرنى ئۆشنەمگە ئارتىپ ، كەتمەن - غەلۋىرنى كۆتۈرۈپ دەرۋازىغا كەلدىم . ئۇ ماڭا نان ۋە ئازراق مېۋە بەردى .

ئاندىن ئېيتتى :

— ئى ئوغۇل ، ئەكەلگەن جاۋاھىرلارنىڭ ھەممىسى ساڭا تەئەل-لۇق . بۇنى ئېلىپ بۇ يەردىن دەرھال يوقال . يولدا ھېچكىمگە كۆرۈنمەي ، ئۆزۈڭنى بىر يەرگە يەتكۈزۈپ ، جېنىڭنى بالادىن خالاس قىلغىن !

— ئى ئاتا ، — دېدىمەن ، — بۇنى ئېلىپ نېمە قىلىمەن ؟ بۇ-نىڭدىن نەچچە ھەسسە كۆپ جاۋاھىرلىرىم بار . ئېغىردىن ئارتۇق بۇنى كۆتۈرۈپ دەشتۇ باياۋاندا ئاچ - زىرىن نەگىمۇ بارارمەن ، ئۇنىڭدىن كۆ-رە ، ئۆزلىرىدە قالسۇن . جانىنى ئالىقانىغا ئېلىپ يۈرگەن مەندەك جاھانكەزدىگە بۇنىڭ ھېچبىر ھاجىتى يوقتۇر !

شېئىر

قالغىنىڭدا ئاچ - زىرىن ،

نان ياخشىدۇر كۈمۈشتىن .

— ئى جاھىل ، — دېدى ئۇ ، — ساڭا بۇ گەپنى بىلمەستىن دېـ
گىنىم يوق ! ئەگەر شەھەر ئىچىگە كىرسەڭ ، ۋاقتى كەلگەندە قاچقىلى يول
تـاپالمايسەن ، كىرىش نىيىتىڭدە چىڭ تۇرۇۋالساڭ ، بوپتۇ ، بۇ ئۇزۇكۇمنى
ئېلىـۋال . شـەھەرنىڭ ئاۋات رەستىسىگە يەتكەندە ماڭا ئوخشايدىغان بىر
ئاقسـاقـال ئادەمـنـى ئۇچـرىـتـىـسـەن . ئۇ مـېـنـىـڭ قـېرىنداشىم بولۇپ ،
سـودىـگەرلەرنىڭ كاتتىسىدۇر . بۇ ئەڭگۈشتەرىمنى ئۇنىڭغا بەرسەڭ ، ئېھـ
تـىـمـال قـۇتـۇلـۇشـىـڭـغـا يول كۆرسىتەر . ئۇ نېمە دېسە شۇنداق قىلىپ ،
ئۆزۈڭنى ئىختىيارىغا تاپشۇرغىن .

مـەن ئۈزۈكنى ئېلىپ ، ئۇنىڭ ھەققىدە دۇئا قىلدىم . ئاندىن خوشـ
لىشىپ شەھەرگە ماڭدىم . شەھەر شۇنـچـىـلىك گـۈزەل ئـىـكـەنـكـى ،
ئەر ـ ئايـاللار دۇكـان ـ دۇكانلاردا ۋە خالىغان يەرلەردە ئولتۇرۇپ ئۆزئارا
ئۇلـپـەتـداش بـولۇپ شاراب ئىچىشىدىكەن ، خوتۇنلار ئەرلىرىگە ، ئەرلىرى
خـوتـۇنـلـىـرىـغـا قـەدەھ تـۇتـىـشىدىكەن . ئەركەكلەر بىلەن ئەركەكلەر ،
خوتۇنلار بىلەن خوتۇنلار يۈرىدىغان قائىدە يوق ئىكەن .

قـايناق بازارغا كىرىشىم بىلەن ھەممىسى ماڭا قاراشتى . تۆت كوچا
ئاغـزىدا ئادەمنىڭ كۆپلۈكىدىن ھېچ تەرەپكە ئۆتەلمەي ، ئاخىر بىر چەتكە
بـېـرىـپ تـۇرۇشـقا مەجبۇر بولدۇم . چۈش بولغاندا ئادەملەر ئازايدى . شۇ
چاغدىلا دەرۋازىۋەن بەلگىسىنى دەپ بەرگەن ئادەمنى ئۇچراتتىم . دەرۋەقە،
ئۇ ساقىلى ئاپئاق ، ئەمما ئۆزىگە بەك ياراشقان ، سالاپەتلىك كىشى بولۇپ ،
ئېـگـىز سەندەلدە ھاسىسىغا تايىنىپ ئولتۇرۇپتۇ . ئالدىغا بېرىپ سالام بەجا
كەلتۈرگەن ئىدىم ، سالامىمنى ئىلىك ئېلىپ ، ئىللىق قارىدى . ئاندىن :

— ئى ئوغـۇل ، قـانـداق بولۇپ بۇ شەھەرگە كەلدىڭ ؟ بوينى ئۇـ
زۇلگۈر ئىنىمنى كۆرمىدىڭمۇ ؟ — دەپ سورىدى .

— ئۆتـكـەن كېچە شۇنىڭكىدە تۇرغان ئىدىم ، — دېدىممەن ، —
ئەسـلـىـي ئۇ شەھەرگە كىرىشىمنى توسقان ، لېكىن مەن ئۇنىماي تۇرۇۋالـ
دىـم . چـۈنـكـى سـۆزلـەپ تۈگەتكىلى بولمىغۇدەك دەرىجىدە جەبىر ـ جاپا
تارتىپ چىدىغۇچىلىكىم قالمىغان ئىدى .

ئۇ ئىنىسى نىشانە ئۇچۇن بەرگەن ئۈزۈكنى قولىغا ئېلىپ بىردەم ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن، ئېتىغا مىنىپ، مېنى ئەگەشتۈرۈپ ئۆيىگە ئېلىپ كەلدى. قارىسام ھويلا - ئاراملىرى بېھىشتەك، ئۆيلىرىنىڭ جابدۇقلۇشى ئۇردىدەك، خىزمەتكارلىرى كۆپ كاتتا ئائىلە ئىكەن. كەچ كىرگۇچە ئۇنىڭ يېنىدا بولدۇم، خىزمەتكارلىرىنى چىقىرىۋېتىپ ئەھۋالىمنى سو- رىدى. پۈتۈن سەرگۈزەشتىلىرىمنى سۆزلەپ بەردىم.

ئۇ دېگەنلىرىمنى ئاڭلاپ بولۇپ، ئەپسۇسلانغان ھالدا ئېيتتى:

— ئى جاھىل، بۇلارنىڭ ھەممىسى ئاسان ئىدىغۇ، نېمە دەپ ئۈزۈكنى بۇ تىلسىمغا تاشلىدىڭ؟

— ئى ئۇلۇغ كىشى، مېنى بۇ شەھەرنىڭ ئەھۋالىدىن خەۋەردار قىلغايسەن. شۇنى بىلگۈم باركى، ئىنى - ئاكا ھەر ئىككىڭلار مېنىڭ بۇ شەھەرگە كىرىشىمنى مەنئى قىلدىڭلار، سەۋەبى زادى نېمە؟

تىلسىمات شەھىرىنىڭ سىرى

— ئى ئوغۇل، — دېدى ئاقساقال، — بىلگىنكى، بۇ شەھەرنىڭ خەلقى كاپىر بولۇپ، ھەممىسى شەيتانپەرەسلەردۇر، پادىشاھى فىرئەۋندىن قېلىشمىغۇدەك غەيۇر ھەم مۇتەئەسسىپتۇر. بۇلارنىڭ قائىدىسىدە، شەھەرگە ھەرقانداق بىر غېرىب - مۇساپىر كېلىپ قالسا ھېچكىم ئۇنىڭغا پاناھلىق جاي بەرمەيدۇ، ئەكسىچە دەرھال تۇتۇپ پادىشاھنىڭ ئالدىغا ئاپىرىدۇ. پادىشاھ ئۇل مۇساپىرنى بۇتقا سەجدە قىلىشقا بۇيرۇيدۇ. ئۇلار- نىڭ بىر بۇتى باركى، ئىچىگە شەيتان ئورۇنلاشقان بولۇپ، سۆزلىيەلەيدۇ، ھەركىمنىڭ نام - نەسەبلىرىنى ئېيتىپ بېرەلەيدۇ، مىللە- تىنىمۇ بىلىدۇ. ئەگەر سەجدە قىلىشتىن باش تارتسا، شۇ ھامان ھەممىنى پاش قىلىدۇ. كىمكى بۇ شەھەردە بىلىپ - بىلمەي بىر كېچە قونۇپ قال- سا، پادىشاھنىڭ رۇخسىتىسىز چىقىپ كېتەلمەيدۇ.

— ئى ياخشى نىيەتلىك ئىنسان، بىلمەسلىكتىن ئۈزۈمنى بۇ

دوزاخقا گىرىپتار قىپتىمەن. سەندىن ياردەم سورايمەنكى، نېمىنى بۇيرۇساڭ پەرمانىڭنى بەجانىدىل ئورۇندايمەن. ئاقىۋىتى قانداق بولسا قازاغا رىزادۇرمەن.

— ئى ئوغۇل، بىر يول كۆرستەيكى، شۇ بويىچە ئىش تۇتساڭ، رەسۋا بولماي، ئازارمۇ يېمەي، نەچچە كۈنلۈك ھاياتىڭنى پاراغەتتە ئۆتكۈزسەن.

مەن ئۇنىڭ قوللىرىغا سۆيۈپ، ھەققىگە دۇئا قىلدىم. ئۇ بىردەم ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن بېشىنى كۆتۈرۈپ:

— ئى ئوغۇل، ساڭا ياخشى بىر خوتۇن تېپىپ قويدۇم، — دېدى.

ئەجەبسىنىپ سورىدىم:

— ئۇ كىم بولىدۇ؟

— ۋەزىر ئەزەمنىڭ قىزى، ھۆسن - جامالدا تەڭداشسىز، يېشى 16 دە، — دېدى ئۇ جاۋابەن.

— ۋەزىر قىزىنى ماڭا قانداق بېرىدۇ؟

— بۇ يۇرتنىڭ قائىدە - رەسمى شۇنداقتۇركى، باشقا ئەلدىن كەلگەنلەر بۇتقا سەجدە قىلسا ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئېلىش ئۈچۈن ھەتتا پادىشاھ قىزى بولسىمۇ شەرتسىز بېرىدۇ. مەن ئۇلارنىڭ نەزىرىدە ئېتىبارلىق كىشى ھېسابلىنىمەن. ئۇلار سېنى كۆرۈپ باقمىغان ھەم تونۇمايدۇ. پۇرسەت غەنىيمەتكى، ئەتە پادىشاھ ۋە سىپاھلاردىن تارتىپ پۈتۈن خالايىق بۇتنى تاۋاپ قىلغىلى بارىدۇ. سەنمۇ مەن بىلەن بېرىپ، دىنىڭنى دىلىڭدا ساقلاپ، ئۇلارنى دوراپ بۇتقا سەجدە قىلغىن. خۇدا نېسىپ قىلسا مەقسىتىڭگە يېتىپ خەتەردىن قۇتۇلسەن - دە، كېيىنكى كۈنلىرىڭنى راھەت - پاراغەتتە ئۆتكۈزسەن.

ئۇنىڭ خالىس مېھرىبانلىقلىرى ئۈچۈن دۇئا قىلدىم. ئۇ مېنى يۇيۇندۇرۇپ پاكىز كىيىملەرنى كىيدۈردى، ئەتىسى ئەگەشتۈرۈپ بۇتخانىغا ئېلىپ باردى. بۇتخانا دەريا بويىغا سېلىنغان بولۇپ،

ھەشەمەتلىكلىكىنى تەسۋىرلەشكە تىل ئاجىز ئىدى. يەتتە ياشتىن يەتمىش ياشقىچە بولغان شەھەر خەلقى بۇ يەرگە يىغىلىشقان بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىچىدە چىرايى ئاينى لال قىلغۇدەك گۈل يۈزلۈك قىزلار، يۇسۇپتەك چىرايلىق ئوغۇللار بار ئىدى.

نەزم
گۈل چىرايلار سەپ ئارا قىلار ھۇزۇر،
پەرق ئېتەلمەس گۈزەللەرنى كۆزى كور.

بىز بۇتخانىغا كىرىپ كەلگەندە پادىشاھ ۋە دۆلەت كاتتىلىرى يالاڭئاش ھالدا بىراھماننىڭ ئالدىدا تىز پۈكۈپ ئەدەپ بىلەن ئولتۇرۇشاتتى. ھەممە كىشى قۇلاقلىرىنى دىڭ تۇتۇپ، بۇتنىڭ «سۆز-لىرى»نى ئاڭلىشىۋاتاتتى. مەن نىجاتچىمنىڭ باشلىشى بىلەن ئالدىغا ئۆتۈپ، كۆرۈنۈش جەھەتتىن بۇتقا تەزىم قىلىپ باش ئۇردۇم. ئاندىن بىراھمان ۋە پادىشاھنىڭ قوللىرىغا سۆيدۈم، كۆرسەتكەن قىزنى يېنىمغا چاقىرىپ پېشىنى تۇتتۇم.

پادىشاھ مېنى باشلاپ كەلگەن ئاقساقالدىن:

— بۇ كىم بولىدۇ، قەيەردىن كەلدى؟ — دەپ سورىدى.

— تۇغقىنىم بولىدۇ. ئۇلۇغۋار بۇتنى زىيارەت قىلىش ئۈمىدىدە يىراقتىن كەپتۇ. ئۇ ۋەزىرنىڭ قىزىنى كۆرۈپ ئاشىق بولۇپ قاپتۇ. شۇڭا ئۇ بىزنىڭ دىنىمىزغا كىرىپ ئىلتىماس قىلىدۇكى، پادىشاھنىڭ ئەمرى بىلەن ئۇنىڭ قۇللۇقىنى قوبۇل ئەتكەي.

پادىشاھ پەرمان چۈشۈردى:

— ئۇلۇغۋار بۇتنىڭ ئەمرى ھېسابتۇر!

شۇئان بىر بىراھمان كېلىپ بىر قارا ئارغامچىنى گەدىنىمگە سېلىپ، بۇت بۇزرۇكنىڭ تەختىگاھى ئالدىغا ئېلىپ كەلدى. بۇتتىن ئاۋاز كېلىپ:

— ئى خوجىزادە، خۇش كەلدىڭ. رەھمىتىمىزدىن ئۈمىدۋار بو-لۇپ خەلقىڭدىن ئايرىلىپ چىقتىڭ. سەدىقە - سەدىقە! — دېدى.

پادىشاھ ماڭا كىيىملەر تەقدىم ئېتىپ، دۇمباق چالدۇردى. ئاندىن يۇقىرى ئاۋاز بىلەن گۇۋاھلىق سۆزى ئېلان قىلىندى:

— ئەجەملىككە بۇت - بۇزرۇك نەزەر سېلىپ، ۋەزىر ئەزەم قىزىنى بەردى.

بۇتخانىدىكى ئىش نامازشامغىچە داۋاملاشتى. ئاندىن براھمان بە-لەن ۋەزىرنىڭ ئۇرۇق - تۇغقانلىرىنىڭ ھەمراھلىقىدا ۋەزىرنىڭ قەسرىگە باردۇق. قىز تويغا لايىق كىيىندۇرۇلۇپ پادىشاھنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كې-لىندى. ئۇنىڭ گۈزەللىكتە تەڭدىشى يوقلۇقى ھەققەت ئىدى. پادىشاھ ماڭا نۇرغۇن ئالتۇن - كۈمۈش سوۋغاتلارنى بېرىپ، قىزنى نىكاھلاپ قويغاندىن كېيىن قايتىپ كەتتى. مەن خىلۋەتتە پەرى سۈپەت نازىنىننىڭ ۋىسالىغا يەتتىم. ئەتىسى ئەتىگەندە پادىشاھنىڭ ئالدىغا تەزىمگە كىرگەن ئىدىم، ئۇ ماڭا كۆپ ئىنئاملار بەردى. گەرچە مەن موھتاج بولمىسامۇ، ئۇ قىزدا پۈتۈن ئالەمنىڭ خەزىنىسى ۋە تېپىلغۇسىز گۆھىرى بار ئىدى.

ئەلقىسسە: ئول پەرى بىلەن بىر يېرىم يىل ئەر - خوتۇن بولدۇم. ئۇ قورساق كۆتۈردى. تەقدىر بىز بىلەن قېرىشقاندەك، ئۇنىڭ ئاي - كۈنى يېقىنلاشقانسېرى كېسەللىك چىرماپ ھالىدىن كەتكۈزمەكتە ئىدى، ھالىغا ئېچىنىپ مەنمۇ يىغلايتتىم. ئاخىر ئۈچ كېچە - كۈندۈز دەرد تار-تىپ تۇغالماي قازا قىلدى. ئۇنىڭ پىراقىدا ياقا يىرتىپ ئاھ ئۇرۇپ، بۇنداق ھاياتتىن كەچكۈدەك ئازابلاندىم. كۆتۈلمىگەندە سىرتتا غوۋغا كۆتۈرۈلۈپ، بىرمۇنچە تەلۋىلەر ئىشىكنى تېپىپ ئېچىپ ئۆيگە كىردى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى بىر - بىرلەپ كېلىپ بېشىمغا بىرمۇشتتىن ئۇرۇپ، ئاندىن ئورنىدا ئولتۇرۇشتى. «كۆتۈرەلمىسەڭ ساڭگىلىتىۋال» دېگەندەك دەرد ئۈستىگە دەرد قوشۇلۇپ، جېنىم ئازلا قالدى. شۇ چاغدا تۇيۇقسىز ئارقامدىن بىرسى كېلىپ، ياقامدىن تۇتۇپ كۆتۈرۈپ ئارقىسىغا تاشلىۋەتتى. ئۇ مېنى بالا - قازا ئوچىقىدىن تارتىۋالغان ئىدى. قارىسام

مېنى ئۆيلەپ قويغان ئاقساقال ئىكەن .
— نېمىگە يىغلايسەن ؟ — چالۋاقىدى ئۇ .
— ئى زالىم ، — دېدىممەن ، — كۆرمەيۋاتامسەن ، تەڭداشسىز گۆھىرىم قولدىن كەتسە يىغلىماي مۇمكىنمۇ !
ئۇ كۈلۈپ كېتىپ ئېيتتى :
— ئى نادان ، ئەمدى ئۆزۈڭنىڭ ئۆلۈمىگە يىغلىۋال !
ئۇنىڭ بۇ گېپىدە نېمە مەنە بارلىقىنى بىلەلمىدىم .

دوزاختىكى كۈنلەر

ئۇ مېنى قېپناتامنىڭ قەسرىگە باشلاپ باردى . ئۇ يەردە پادىشاھ ، ئەمىرلەر ، بىراھمانلار ، ئابرۇيلۇق سودىگەرلەر ۋە 33 خىل ئەھلى كەسىپنىڭ ھەممىسى جەم بولۇپ ، خوتونۇمنىڭ مال ـ مۈلكىنى بىر تەرەپ قىلىش مەجلىسى ئېچىۋېتىپتۇ . ئۇنىڭغا تەئەللۇق بايلىقنىڭ بارىنى ئوتتۇرىغا تاشلاپتۇ . دەللاللار باھالاپ باھاسىنى توختاتقان نەرسىلەردىن كىشىلەر خالىغانلىرىنى ئېلىپ ئالتۇن ـ كۈمۈش بېرىشتى . بۇ پۇللار جاۋاھىرغا ئالماشتۇرۇلۇپ بىر ساندۇققا سېلىندى ، يەنە بىر ساندۇققا ئوزۇق ـ تۈلۈك قاچىلىنىپ ، ئىككىسى بىر قېچىرغا ئارتىلدى . بىر قېچىرغا مېنى مىندۈرۈشتى . بىراھمانلار خوتۇنۇمنىڭ ئۆلۈكىنى مۇلازىملارغا كۆتۈرتۈپ ، كەينىدىن زىكىر ـ تەلقىن ، سازلارنى ياڭرىتىپ ماڭدى . شەھەر خەلقى قايغۇلۇق ھالەتتە مېيىت ئۈزىتىش ئۈچۈن دەرۋازىدىن سىرتقا ئاقتى .

كۆتۈلمىگەندە بىر كىم چاقىرغاندەك قىلدى ، قارىسام ھېلىقى ماڭا شاپائەت يەتكۈزگەن دەرۋازىۋەن ئىكەن . ئۇ مېنى كۆرۈپ ئاھ تارتىپ ، كۆز ياشلىرىنى يامغۇردەك تۆكۈپ ئالدىمغا كەلدى .
— ئى بىتەلەي ، — دېدى ئۇ قاتتىق ئىچ ئاغرىتىپ ، — قىلغان نەسىھەتلىرىمنى ئاڭلىغان بولساڭ بۇ بالاغا ئۇچرىمايتتىڭ . ئەمدى نېمە

دەيسەن ؟

مەن نىمە دېيىشىمنى بىلمەي گاڭگىراپ بېشىمنى تۆۋەن سالدىم . ئىشنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ نېمە بولۇشىنى ئۇقالماي ، ھەيران بولماقتا ئىدىم .

ئۆتكەندە كۆرگەن ئىگىز سىپىللىك ، دەرۋازىسىغا يوغان قۇلۇپلار سېلىنغان قەلئەگە يېتىپ كەلدۇق . بىراھمانلار ئاچقۇچنى چىقىرىپ قۇلۇپنى ھالقىلاردىن ئېلىۋىدى ، يۈزلىگەن كىشى كۈچەپ ئىتتىرىپ تۆمۈر دەرۋازىنى ئاران ئاچتى . جاۋاھىر قاچىلانغان ساندۇق بىلەن ئۇزۇق - تۈلۈك قاچىلانغان ساندۇقنى ماڭا بېرىشتى .

ئاندىن ۋەزىر بىلەن بىراھمانلار ئالدىمغا كېلىپ :

— ئى يىگىت ، كەلمەكنىڭ قايتمىقى باردۇر . مانا بۇ خوتۇنىڭىز بىلەن بالىڭىز ، بۇ بولسا مال - دۇنيارىڭىز ۋە قىرىق كۈنلۈك ئۇزۇقىڭىز . بۇنى يەپ جان ساقلاپ تۇرۇڭ ، — دېدى .

بۇ ئۇلارنىڭ قائىدىسى ئىكەن ، قورقۇنچلۇق سۆزلەرنى ئاڭلاپ ھوشۇم كاللامدىن ئۇچتى . شۇنداق قىلىپ ، ئۇلار مېنى جەسەتنىڭ قېشىدا قالدۇرۇپ چىقىپ كېتىشتى . ئاندىن دەرۋازىنى بۇرۇنقىدەك تاقاپ قۇلۇپلىۋەتتى . مەن نىمە قىلىشىمنى بىلمەيتتىم . غەملىك بېشىمنى زەئىپ تىزىمغا قويۇپ يىغلىماقتىن باشقا چارەم يوق ئىدى .

چۈشكە يېقىن ھاۋا تونۇردەك ئىسسىشقا باشلىدى . ئاپتاپ تەپتىدىن تىنىشىمۇ تەس ئىدى . ئەتراپىمغا قارىسام قۇرۇپ كەتكەن ئادەم سۆڭەكلىرىدىن باشقا ھېچنېمە كۆرۈنمەيتتى . ئالتۇن - جاۋاھىر تولدۇرۇلغان ساندۇقلار قالايمىقان تاشلىنىپ ياتاتتى . غەزىپىم قايناپ تېشىپ خوتۇنۇمنىڭ جەستى قېشىغا باردىم - دە : « تۇغالمايدىغان ئادەم ھامىلدار بولۇپ نىمە قىلاتتىڭ ! » دەپ نەچچىنى تېپىۋەتتىم . پاناھلىق جاي ئىزدەپ ھەر تەرەپكە چېپىپ باقتىم . بىر كۈن شۇنداق ئۆتتى ، كېچىسى زادىلا ئۇيقۇم كەلمىدى ، ئارامۇ ئالالمىدىم . ئەتىسى ئەقلىمنى ئىشلىتىپ ، چۈۋۈلغان ساندۇق تاختايلىرىدا سايىۋەن ياسىدىم . كۈندۈزى ھاۋا ئىسسىپ كەتكەندە ئاستىغا كىرىپ ئاپتاپتىن پاناھلاندىم ، كېچىسى ئۈستىگە

چىقىپ ئۇخلىدىم . قورغاننىڭ بىر تەرىپىدىكى كىچىككىنە ئېرىقتا سۇ ئا-قىدىكەن . ئىزدەپ يۈرۈپ ئۇنىڭ چىققىدىغان يېرىنى تاپتىم . كەكە سېپىچىلىك بىر نوكەش قورغاننىڭ ئۇلىغا ئورنىتىپ قويۇلغان ئىكەن . شۇ سۇ بىلەن ئۇسسۇزلۇقۇمنى قاندۇرۇپ ، ناننى يەپ كۈن ئۆتكۈزدۈم . ۋا-قىت شۇنداق ئۆتۈۋەردى . 40 كۈن توشقاندا ئەندىشىگە چۈشتۈم . خۇداغا ئىلتىجا قىلىپ : « ئۇلۇغ قادىر ئىگەم ، ئۆزۈڭ شەپقەتلىك ، مېھرىبانسەن ، ھاجەتمەنلەرنىڭ ھاجىتىنى راۋا قىلغۇچىسەن . ئەگەر ئۆمرۈم تۈگىمىگەن بولسا نىجاتلىق بەرگەيسەن » دەپ ياش تۆكتۈم .

نەزم

بۇ تىرىكلىك كىشىنىگە ھەركىم ئەسىر ،

كۈن چۈشكەندە دال بولالماس ئالىي قەسىر .

يىغان چېكىپ يىغلاپ ئولتۇرۇپ ئۇخلاپ قاپتىمەن . دەرۋازىنىڭ غاراسلاپ ئېچىلىشى ۋە ئادەملەرنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ ئويغىنىپ كەتتىم . قارىسام بىر مۇردىنى ئېلىپ كىلىشىۋېتىپتۇ . تۆۋەن چۈشۈپ كۆردۈمكى ، مۇردىغا ھەمراھ قىلىنغىنى بىر خوتۇن ئىكەن . ساندۇقتا يېمەكلىكلىرىنى قاچىلاپ بېرىپتۇ . خەقلەر مۇردا بىلەن قېرى خوتۇننى قالدۇرۇپ دەرۋا-زىنى تاقاپ كېتىشكەندىن كېيىن ، كۆڭلۈمدە : « ياخشىسى ، بۇ مەزلۇمنى ئۆلتۈرۈۋېتىپ ئۇنىڭ ئوزۇقىنى ئىگىلىگىن . بۇ ساڭا ئاللاتائالا بىر سەۋەب بىلەن ئەۋەتكەن رىزقىدۇر » دەپ ئويلاپ يېنىغا بارسام ، مېنى كۆرۈپ قورقۇنچىدىن جايىدىن قوپالمىدى . تاختاي بىلەن بېشىغا بىرنى ئۇرغان ئىدىم ، تىن تارتماي ئۆلدى . ساندۇقتىكى ئوزۇقنىڭ تۈگىشىگە يارانقۇچى ئىگەم يەتكۈزگەن ئوزۇققا ئېرىشىپ ، رىزق ئىشىكىم ئېچىلىپ تۇردى . شۇ تەرىقىدە 3 ـــ 4 ئاي ئۆتتى . كۈتۈلمىگەن بىر كۈنى بىر نازىنىن قىزنى كۆردۈمكى ، ئۇ 18 ياشتا بولۇپ ، چىرايىدىن ئاپتاپتەك نۇر يېغىپ تۇراتتى . ئۇچىسىدىكى لىباسلىرىدىن ئەمىرزادىلەردىن ئىكەنلىكى ئېنىق

ئىدى . ئۇنىمۇ مىيىتكە ھەمراھ قىلىپ ئېلىپ كېلىشىپتۇ .تەقدىرنىڭ قىسمىتى بىلەن ئۇنىڭ ئىشق ئوتىغا گىرىپتار بولدۇم . قېشىغا يېقىنلاپ بې-رىۋىدىم ، قورقۇپ ھوشىدىن كەتتى . ئۆزۈمنى ئەيىبلەپ ، قىلغان ئىشىمغا پۇشايمان يېدىم . ھېلىقى سۇ بار جايغا كۆتۈرۈپ ئاپىرىپ يۈزىگە سۇ سەپكەن ئىدىم ، ھوشىغا كەلدى . كۆزىنى ئېچىپلا چىرقىراپ قاچتى . « قېنى ، قېچىپ نەگە بارالايسەنكى ، جاھىل ! » دەپ مەيلىگە قويۇۋەتتىم . ئاندىن تەدرىجىي يېقىنچىلىق قىلىپ ، كۈندە قېشىغا كېلىپ ئولتۇرۇپ بىللە غىزالاندىم . شۇنىڭ بىلەن بارا ـ بارا ماڭا خېلى ئۆگىنىپ قالدى ، ھەتتا مەندىن يېمەكلىك سورايدىغان بولدى . يەيدىغان نەرسىلەرنىڭ يۇمشاقلىرىنى ئۆزۈم يېيىشكە قىيماي ئۇنىڭغا بېرەتتىم ، ئوبدان مۇئامىلە قىلىپ دىلىنى ئېرىتىشكە تىرىشاتتىم .

ئاخىر بىر كۈنى ئۇنىڭدىن ئۆزىنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى سورىدىم .

— مەن پادىشاھ دىۋان بېگىنىڭ قىزى ئىدىم ، — دېدى ئۇ جاۋاب بېرىپ ، — ئاتام ئاكىسىنىڭ ئوغلىغا خوتۇنلۇققا بەردى . ئېرىم قازا يېتىپ تۇيۇقسىز ئۆلدى . مېنى مىيىتكە ھەمراھ قىلىپ ئېلىپ كېلىشتى . مېنىڭ كىملىكىمنى بىلدىڭ ، ئەمدى ئۆزۈڭ كىم بولىسەن ؟ سەنمۇ ئەھۋالىڭنى بايان قىلغىن !

مەن سەرگۈزەشتىلىرىمنى ئېيتىپ بولۇپ ، شۇنداق دېدىم :

— ئى نازىنىن ، خۇدايىتائالا سېنى ماڭا يەتكۈزۈپ بېرىپتۇ .

ئۇ ئۈنچىقماستىن ، ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ ئولتۇردى ، تەقدىرىگە ئېچىنىۋاتقانلىقى ئېنىق ئىدى . ئۇزۇلدۇرمەي ياخشىلىق قىلىۋېرىپ كۆڭ-لىنى ئۆزۈمگە قاراتتىم ، شۇنداقلا ياشاش ئىشەنچىنى تۇرغۇزدۇم . ئارىدىن بىر مەزگىل ئۆتۈپ ، ئاخىر ئۇنى مۇسۇلمان قىلدىم . ئۇ دىنىمغا كىرگەن-دىن كېيىن ئەر ـ خوتۇن بولۇشقا رازى بولدى . ئۇنى ـ بۇنى دەپ يۈرۈپ ، بۇ « دوزاخ »تىمۇ ئۆزۈمگە دىلدار تېپىۋالدىم . ياشاش ئۈمىدى ئۇنى قايتىدىن گۈزەل ساھىبجامالغا ئايلاندۇرۇۋەتتى . ئۇنىڭ بىلەن ئۈچ يىل تۇرمۇش ئۆتكۈزدۈم ، ئىككىنچى يىلى بىر ئوغۇل تۇغۇپ بەردى .

بىزنىڭ ئىشىمىز قانداق قىلىپ بولمىسۇن ياشاش ئىدى . بەزىدە دۇنيانىڭ ئىشلىرىغا ھەيرانلىقىمىز ئېشىپ ، جاۋاھىرلار ئارىسىدا مۆكۈشمەك ئويناپ كۆڭۈل ئاۋۇندۇراتتۇق ، جاۋاھىرلارنىڭ ئەڭ ئېسىللىرىنى تالىلاپ يىغىپ قوياتتۇق .

كۈنلەر شۇنداق ئۆتۈپ ، ئوغلىمىز ئۈچ ياشقا كىردى . بىر كۈنى ئۇنىڭغا دېدىم :

— ئى نازىنىن ، بىز قاچانغىچە بۇ زۇلۇم ئوچىقىدا قىينىلارمىز ؟

— خۇدايىتائالا نىجاتلىق بەرگۈچە چىدىماي ئىلاجىمىز يوق .

ئۇنىڭ سۆزىدىن دىلىم يۇمشاپ ، ئېزىلىپ يېتىپ ئۇخلاپ قاپتىمەن . چۈشۈمدە بىر ئاقساقال : « قەلئەگە سۇ كىرىدىغان جايدىن چىقىپ كېتىڭلار ! » دېدى . ئويغىنىپلا چۈشۈمنى خوتۇنۇمغا ئېيتقان ئىدىم ، ئۇ خۇشال ھەم ئارىسالدى بولۇپ ئېيتتى :

— بۇ يەردىن قانداق چىقىپ كېتەلەيمىز ؟

پۈتۈن غەيرىتىمنى يىغىپ تاۋۇتنىڭ مىخلىرىنى سۇغۇرۇپ ، ھېلىقى جايىنى كولاش قارارىغا كەلدىم ، خوتۇنۇممۇ قايىل قىلىپ ، بۇ ئىشقا ياردەملەشتۈردۇم . بىز تاڭ يورۇغاندىن تارتىپ تاكى قاراڭغۇ چۈشكىچە ھەتتا كېچىلىرىمۇ تىنىم تاپماي مىخ بىلەن تۆشۈك ئېچىشقا كىرىشتۇق . تاش بىلەن مىخنى قېقىپ سۇغۇرغىچە بەزىدە قوللىرىمغا تېگىپ يېغىر قىلىۋېتەتتى . قوللىرىمنىڭ ساق يېرى قالماي ، تىنىممۇ تالجىقىپ ھالىمدىن كەتكەندە تۆشۈك ئېچىلدى . ئەمدى تۆشۈك ئەتراپىنى مېغىزدەك ـ ئۈچكىدەك تېنى يوغىناپ ئادەم پاتقۇدەك قىلىش كېرەك ئىدى . قەلئە تېمى بىتوندەك قاتتىق بولۇپ ، ھەربىر ئۇرغاندا ئوت چاچرايتتى ، ئوڭايلىقچە يونىغىلى بولمايتتى . شۇ تەرىقىدە بىر يىل ھەپىلىشىش ئارقىلىق نىجاتلىق يوچۇقى ئاخىر پۈتتى . بىز تالىلاپ قويغان جاۋاھىرلارنى بۆلۈپ ـ بۆلۈپ چاپانلىرىمىزنىڭ يېڭىگە تىقتۇق ـ تە ، « دوزاخ »تىن بىر ـ بىرلەپ ئايرىلدۇق . ئىشىمىزغا پۇختا بولمىساق ، كۆتۈلمىگەندە يەنە بىرەر زالىمنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالساق جاۋاھىرلار ئاۋارىچىلىق تېپىپ بېرەتتى ، ئوبدان

ساقلىغانىدىلا كېيىنكى تۇرمۇشىمىزغا ئەسقاتاتتى.

خۇداغا تەۋەككۇل قىلىپ تاشقىرىغا چىققاندىن كېيىن، بىرىمىز ئەسكى چاپان بىلەن خالتىلارنى كۆتۈردۇق، يەنە بىرىمىز ئوغلىمىزنى بوينىمىزغا مىندۇردۇق. شۇنىڭ بىلەن «لاھەۋلە ۋەلاقۇۋۋەتە» دەپ بېشىمىز قايغان، پۇتىمىز تايغان تەرەپكە راۋان بولدۇق. بىرنەچچە ئايلاپ يول يۈرۈپ، ئوت - چۆپلەرنىڭ يوپۇرماق - يىلتىزلىرىنى يەپ، جان قورقۇنچىسىدىن ئادەم بار يەرگە يېقىنلىشالماي، تېنەپ - تەمتىرەپ، بۇگۈن بۇ يەرگە ئۇلىشىپتىمىز. باشتىن ئۆتكەن كۈنلەر مانا شۇدۇر.

ئى شەھرىيار، ئۇ ئىككىسىنىڭ ئېچىنىشلىق سەرگۈزەشتىلىرىنى ئاڭلاپ يۈرىكىم پىچاق بىلەن تىلىغاندەك بولدى. ئۇلارنى ئۆز يېنىمدا ئېلىپ قېلىپ، يىگىتنى ئوردا بېگى قىلدىم، خوتۇنى خوتۇنۇم بىلەن ئاچا - سىڭىل بولۇپ ئۆتتى. خېلى بىر زامان شۇنداق ياشاپ، ئايالىمدىن ئىككى پەرزەنت يۈزى كۆردۈم، لېكىن ئىككىلىسى ئەي بولمىدى. ئايالىمغىمۇ كېسەللىك تۇيەيلى قازا يەتتى. بۇ قىسمەتلەر ئېغىر كېلىپ، بۇ يەردە تۇرۇۋېرىشكە ھەپسىلەم قويماي، پادىشاھقا ئىلتىماس قىلىپ بەندەرنىڭ پاسبانلىقىنى ئۇ يىگىتكە ئۆتۈنۈپ بەردىم. ئەنە شۇنىڭدىن بۇيان ۋاپاسىز ئاكىلىرىم بىلەن ۋاپادار ئىتىمغا مۇشۇنداق مۇئامىلىدە بولۇپ كېلىۋاتىمەن. ئىتنىڭ بوينىدىكى لەئىللەرنى شۇ يىگىت ئېسىپ قويغان. ئەجەم ۋىلايىتىگە قايتىپ كەلگەندە ئاكىلىرىمنىڭ قىلمىشلىرىنى پاش قىلماي، ئىتپەرەس دېگەن نامنى ئۆزۈمگە مۇناسىپ كۆردۈم. بۇ شەھەرگە مانا بۇ ئوغۇلنىڭ دالالىتى بىلەن كېلىپ پادىشاھنىڭ خىزمىتىگە مۇيەسسەر بولدۇم. دەيدىغانلىرىم شۇنىڭ بىلەن تۈگىدى.

ئەلقىسسە: ئاندىن خوجازادىدىن:

— سەن مۇشۇ ۋىلايەت خەلقىدىنمۇ؟ — دەپ سورىدىم.

ئۇ كۈلۈپ تۇرۇپ جاۋاب بەردى:

— كەمىنە ئاجىزە ۋەزىرنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىدىن بولىمەن، ئېنىقراق ئېيتسام، ۋەزىرنىڭ قىزىدۇرمەن. ئاتامغا ناھەق ئازار يېتىپ

زىندانغا تاشلاندى . ئۇنىڭ مەندىن بۆلەك پەرزەنتى يوق ئىدى . ئۇنى قۇتقۇزۇشنى بۇرچۇم ھېسابلاپ ، كىشىلەردىن مەخپىي ئەجەمگە بېرىپ بۇ كىشىنى ھۇزۇرلىرىغا ئېلىپ كەلدىم . ئەمدى ئاتامنىڭ دېگىنىنىڭ ھەقلىقى ئۆزلىرىگە ئايدىڭ بولدى ، ئاللانىڭ ئالدىدا ھەم ئاشكارىلاندى . شۇڭا ، ئاتامغا نىجاتلىق بەرگەيلا .

خوجا ئىتپەرەس خېلىدىن بۇيان بالا قىلىۋېلىشنى ئويلاپ كەلگەن «ئوغۇل»نىڭ ئەمەلىيەتتە ۋەزىرنىڭ قىزى ئىكەنلىكىنى بىلىپ ، دەردلىك «ئاھ !» تارتىپ يىقىلدى .

ئۇ بىر كەمدە ھوشىغا كېلىپ :

— ۋادەرىخا ! تارتقان مېھنىتىم بىھۇدە زايە كېتىپتۇ . قېرىغىنىمدا سەپەرنىڭ جەبىر - مۇشەققىتىنى تارتىپ ئۆز سىرىمنى ئاشكارىلاپ مۇرادىمغا يېتەلمىدىم ! — دەپ ھەسرەتلەر چەكتى .

ئۇنىڭدىن سورىدىم :

— مۇرادىڭ نېمە ئىدى ؟

— پەرزەنتىم بولمىغاچقا ، ئۇنى ئوغۇل قىلىۋالماقچى ئىدىم . تەتۈر پەلەكنىڭ بۇنچىۋالا نەيرەڭۋاز ئىكەنلىكىنى نەدىن بىلەي !

ئۇ شۇنداق دېگىنىچە «ئاھ» ئۇرۇپ يىغلاپ كەتتى .

ئى دەرۋىشلەر ، ئول پىركار ئىپتادەنىڭ كەچۈرمىشلىرىدىن يۈرىكىم ئېرىپ ، ئۇنى ئالدىمغا چاقىرىپ : «ۋەزىرنىڭ ساھىبجامال قىزىنى ساڭا ئېلىپ بېرىمەن !» دېگەن ئىدىم ، بۇنىڭدىن ئۇنىڭ كۆڭلى تەسكىن تاپتى .

شۇئان پەرمان قىلىپ ، قىزنى ئۆيىگە ماڭدۇردۇم . ئاتىسىغا ئات ۋە كىيىم - كېچەك ئەۋەتىپ ، زىنداندىن ئازاد قىلىشقا بۇيرۇق چۈشۈردۈم . ئۆزۈممۇ ئالدىغا كۈتۈۋېلىشقا چىقىپ ، ئاتامنىڭ ئورنىدا قۇچاقلاپ پېشانىسىدىن سۆيدۈم ، ئوردا قوبۇلخانىسىغا باشلاپ كېلىپ ، بارلىق ۋازا-رەتلەرنى باشقۇرۇش مەنسىپىنى بەرگەنلىكىمنى جاكارلىدىم ، مەملىكەتنىڭ ئاساسلىق باشقۇرۇش ھوقۇقىنى ئۇنىڭغا تاپشۇردۇم . خوجىغىمۇ كۆپ

ئىنئام ۋە ئالىي مەنسەپ بەردىم .

شۇ چاغدا ئۈچىنچى دەرۋىش ئورنىدىن تۇرۇپ كۆزلىرىدىن باھار يامغۇرىدەك ياش تۆكۈپ :

— ئى شەھرىيار ، مەن ھالىمنى بايان ئەيلەپ نېمە قىلارمەن ؟ نامىم بۇ ئالەمدىن ئۆچۈپلا كەتسە بولماسمىدى ! — دەپ ھېكايىسىنى باشلىدى .

بېيىت

كىشىكىم مەن كەبى بولمايدۇ ۋەيران ،
ئۈمىدسىز زارلىنىپ چۆللەردە سەرسان .

بەشىنچى باب

پارس پادىشاھىنىڭ ھېكايىسى

مەن پارس ۋىلايىتىنىڭ پادىشاھى ئىدىم. ھۆكۈمرانلىق تەختىدە ئۇزاق ئولتۇردۇم. ۋاقتىمدىكى، تەختكە چىقىپ ئانچە كۆپ ئۆتمىگەن بىر كۈنى خاس كىشىلىرىم ئەتراپىمدا چۆرىدەپ ئولتۇرۇپ، جاھانكەشتىلەر، ئالىم - دانىشمەنلەر، ئىلگىرى ئۆتكەن ئەخلاق - پەزىلەت ئىگىلىرى ۋە مەككارلار ھەققىدە گەپ ئېچىپ، نۇشىرۋاننىڭ ئادالىتى، ھاتەمنىڭ ساخاۋىتىنى ماختىدى. ئۇلار: «بۇ ئىككى زاتنىڭ ئېسىل خىسلەت - پەزىلىتى، ئەدەپ - ئەخلاق سۈپەتلىرى ئىنسانىيەت ئارىسىدا ياخشى نام بىلەن مەشھۇردۇر!» دېيىشتى. شۇ چاغدا ۋەزىرلەردىن بىرى ھاتەمنىڭ ساخاۋەتچىلىكى توغرىسىدا مۇنداق بىر ھېكايىنى باشلىدى.

ھاتەم بىلەن نەۋفىل

ھاتەم تەي «بېنى تەي» قەبىلىسىنىڭ ئابرۇيلۇق كىشىلىرىدىن ئىدى. ئۇنىڭ ياخشى نامىنى ئاڭلىغان خەلق ھەر تەرەپتىن ئىزدەپ كېلىپ، قەدەم ئىزىنى سۆيۈپ ئۆزلىرىگە باشلىق بولۇپ بېرىشىنى ئۆتۈنۈشتى. ئۇنىڭ ئىناۋەت - ئابرۇيى كۈندىن - كۈنگە ئۆسۈپ، ساخاۋەتچىلىك پەزىلىتى ئالەمنىڭ ھەممە بۇلۇڭ - پۇچقاقلىرىغىچە تارقالدى. ئۇ سېخىيلىق بابىدا شۇنداق تەڭداشسىز ئىدىكى، بىر قېتىم

ئەرەب سەردارلىرىدىن نەۋفىل بىنى هامان هاتەم بىلەن مەلۇم زىددىيەتلەر تۈپەيلىدىن قارشىلىشىپ ، جەڭ ئارقىلىق هۆكۈمىتىنى قولغا كىرگۈزۈۋې-لىش نىيىتىدە ئۇرۇش باشلىدى . هاتەم بۇنىڭدىن خەۋەرسىز ئىدى . ئۇ نەۋفىلنىڭ نىيىتىنى ئۇقۇپ ئويلىدىكى « يۈزلەشسەم ، ئەلۋەتتە ، ناھەق قان تۆكۈلىدۇ . بۇنىڭدىن كۆرە ، ئۇقمىغان بولۇپ بىر تەرەپكە كېتەي ! » ئۇ-نىڭ ئۆزىنى قاچۇرۇشى نەتىجىسىدە نەۋفىل ھېچبىر جاپا تارتمايلا ئورنىغا تەختتە ئولتۇردى ۋە ئېلان چىقىرىپ : « كىمكى هاتەمنى تۇتۇپ كەلسە ياكى خەۋىرىنى ئېلىپ يەتكۈزسە 100 دىنار ئىنئام بېرىلىدۇ » دەپ جاكارلىدى .

بۇنى ئاڭلىغان تەمەخورلار پۇلغا ئېرىشىش ئۈچۈن هاتەمنى ئىز-دەپ پىيادە ـ ئاتلىق تەرەپ ـ تەرەپكە چېپىشتى . ئەمما قانچە پالاقشىپمۇ تېپىشالمىدى . هاتەم بىر غارغا كىرىپ مۆكۈنۈۋالغان ئىدى .

كەچ بولغاندا ئەر ـ خوتۇن ئىككى قېرى ئادەم ئىككى مېھمىنىنى باشلاپ غارغا كىرىپ كەلدى . بۇ ئۇلارنىڭ تۇرىدىغان جايى ئىدى .ئۇلار ئوت يورۇقىدا غىزالىنىپ بولۇپ ، خوتۇنى ئېرىدىن :

— بۈگۈن نېمە ئۈچۈن ئوتۇنۇڭنى ساتمىدىڭ ، ئەمدى باللار نېمە يەيدۇ ؟ — دەپ سورىغان ئىدى ، ئېرى جاۋابەن ئېيتتى :

— نەۋفىل تەي قەبىلىسىنى بېسىۋالدى ، هاتەم قېچىپتۇ ، شۇ سەۋەبتىن ھەممە كىشى ، ئۇنى تۇتۇپ بېرىپ ئىنئام ئالىمىز دەپ ئوتۇنغا قاراپمۇ قويمىدى . كىمكى هاتەمنى تۇتۇپ ئاپارسا ، ئۇنىڭغا كىيىم ـ كېچەك ، ئالتۇن بېرىدىكەن . ئەگەر هاتەمنىڭ بار يېرىنى بىلگەن بولسام ئۇنى تۇتۇپ بېرىپ بۇ يوقسۇزلۇقتىن قۇتۇلار ئىدىم .

هاتەم ئۇ كىشىنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ئىچ ئاغرىتتى . تاڭ ئاتقاندا ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ سالام قىلدى . ئەر ـ خوتۇنلار سالامنى ئىلىك ئېلىپ بولغاندىن كېيىن :

— ئۆزۈڭ كىم ، نېمە ئۈچۈن بۇ غارغا يوشۇرۇنۇۋالدىڭ ؟ — دەپ سورىدى .

— مەن ھاتەمدۇرمەن .

ئەر - خوتۇنلار بۇنى ئاڭلاپ ، ئۇنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ :

— ئى يىگىت ، ساڭا جېنىمىز پىدا بولسۇنكى ، بۇگۇن ئۆزۈڭنى ئاشكارىلايدىغان كۈن ئەمەس . نۇرغۇن كىشىلەر سېنى تۇتۇپ بېرىپ ئىنئام ئالماقچى بولۇۋاتىدۇ . دۈشمىنىڭ نەۋفىلمۇ سېنى تۇتۇش ئوتىدا كۆيۈۋاتىدۇ ، — دېدى .

— ئى ئاق كۆڭۈل كىشى ، ئاڭلىشىمچە ، كىمكى مېنى تۇتۇپ ئۇنىڭ قېشىغا ئاپارسا نۇرغۇن ئالتۇن ۋە كىيىم - كېچەك بېرىدىكەن . سەن مېنى نەۋفىلنىڭ ئالدىغا ئاپارغىن . ئۇ ۋەدە قىلغان نەرسىلەرنى ساڭا بەرسۇن . بۇنىڭ ساۋابى ماڭا بولغاي ! — دېدى ھاتەم .

مىسرا

ئۆزگىنى شاد ئەيلىمەككە كىم كېچەر ئۆز جانىدىن .

— ھەرگىز ئۇنداق قىلمايمەن ! — دەپ بۇ ئىشتىن پاناھ تىلىدى بوۋاي .

ھاتەم شۇنداق قىلىشقا كۆپ زورلىدى . ئۇنىمىغاندىن كېيىن قورقۇتۇپ :

— ئەگەر سەن دېگىنىمدەك قىلمىساڭ ، مېنى جەزمەن يەنە بىرسى تۇتۇپ ئاپىرىدۇ . ئۇ چاغدا نەۋفىلگە سېنى ئاشكارىلاپ ، مېنى يوشۇرۇپ ياقتى دەيمەن . ئۇ چاغدا ھالىڭ خەتەر بولىدۇ ! — دېدى .

ئول كىشى ئىلاجسىز ھاتەمنىڭ تەلىپىنى قوبۇل قىلىپ ، ئۇنى ئەگەشتۈرۈپ ئېلىپ كېتىۋاتقاندا ، ئالدى تەرەپتىن چىقىپ كەلگەن نۇرغۇن ئادەملەرگە ئۇچراپ قالدى . ئۇلار ھاتەمنى ئىزدەۋاتقانلار ئىدى ، شۇنداق قىلىپ ، ھەممىسى قوشۇلۇپ نەۋفىلنىڭ قېشىغا ئېلىپ كېلىشتى . بۇلار 100 دەك ئادەم بولۇپ ، نەۋفىلدىن ئىنئام ئېلىشقا ئالدىرايتتى .

نەۋفىل « تۇتۇپ ئېلىپ كەلگۈچىگە ئىنئام بېرىمەن » دەپ قەسەم

قىلغاچقا، دەرھال ئويلىنىپ:

— سىلەر ھاتەمدىن سوراڭلار، قايسىڭلارنىڭ تۇتۇپ كەلگەنلىكىڭلارنى ئۇ ئۆزى ئېيتسۇن، — دېدى.

ئۇلار ھاتەمدىن سورىدى.

— بۇلارنىڭ ھەممىسى يالغان ئېيتىدۇ، — دېدى ھاتەم، — مېنى بىر قېرى كىشى ئېلىپ كەلدى.

بۇ چاغدا بوۋاي كىشىلەرنىڭ ئارقىسىدا ئۆزىنى ئۆزى كاچاتلاپ يىغلاپ ئولتۇراتتى. باشقىلار ئۇنى نەۋفىلنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كەلدى.

نەۋفىل دېدى:

— بۇ قېرىدىن ئەھۋالنىڭ قانداق بولغانلىقىنى سوراڭلار.

بوۋاي ئاخشىمى غاردا بولۇنغان گەپ ـ سۆزلەرنى ۋە تاڭ ئاتقاندا يۈز بەرگەن ئىشلارنى تەپسىلىي بايان قىلدى. نەۋفىل بۇنى ئاڭلاپ، ئىچىدە « بىر يوقسۇزنى موھتاجلىقتىن قۇتقۇزۇش ئۈچۈن ئۆز جېنىنى پىدا قىلىشقا ئادەمگە ئۆچمەنلىك پوزىتسىيىسىنى تۇتۇش توغرا ئەمەس، ئۇنى خورلاشقا تېخىمۇ بولمايدۇ. ئۇ ھەقىقىي مەرد ۋە بەختلىك كىشىدۇر! » دەپ ئويلاپ، ھاتەمنىڭ ئايىغىغا يىقىلدى ۋە ئۇنى ئۆز ئورنىدا ئولتۇرغۇزۇپ خىزمىتىگە قۇلدەك قول باغلاپ تۇردى. سېخىيلىقنىڭ بەرىكاتىدىن دۈشمەنلىك دوستلۇققا ئايلاندى.

مىسرا

سېخىينىڭ نامى ئۆچمەيدۇ، ھاياتتۇر ئۆلسىمۇ ھەتتا،

ئى شەھرىيار، مەن بۇ ھېكايىنى ئاڭلاپ مۇلاھىزە يۈرگۈزگەندىن كېيىن ئۆز ـ ئۆزۈمگە: « ئەرەبلەر خانىدانىنىڭ نۇرغۇن كاتتىلىرى تارىختا ئۆچمەس نام قالدۇرۇپ كەتتى. سەنمۇ زەرىن شەھىرىنىڭ سۇلايمان سۈپەت پادىشاھى بولۇپ تۇرۇقلۇق نېمە سەۋەبتىن مۇشۇنداق پەيزىدىن مەھرۇم بولمايسەن؟ » دەپ سوئال قويۇپ، كۆپ باش قاتۇرۇش ئارقىلىق

ھەربىر ئىشىكى بىردىن كوچىغا قارايدىغان 40 ئىشكلىك بىر بىنا سال-
دۇردۇم . بىر مىسقاللىق پۇل قۇيدۇرۇپ ، ساخاۋەت قىلىش ئۈچۈن
ئىمارەتتە ئولتۇردۇم . ھەر ئىشىكتىن غېرىب - يېتىم سائىللار كېلەتتى ،
ئۇلارغا بىر تىللادىن بەرسەم خۇشال بولۇپ قايتىشاتتى . بۇ ئىشنى مۇشۇ
تەرىقىدە خېلى ئۇزاققىچە داۋاملاشتۇردۇم .

بىر كۈنى ئۇ يەردە پەلەك سېھرىگەرىنىڭ ھىيلە - نەيرىڭىدىن
بىخەۋەر ھالدا ئولتۇراتتىم ، تۇيۇقسىزلا نەپەسلىرىدىن ئوت چىقىپ
تۇرىدىغان بىر قەلەندەر كىرىپ سەدىقە تىلىدى . يېنىمغا قىچقىرىپ ئېتەد-
كىگە بىر تىللا تاشلىدىم . ئۇ سەدىقىنى ئېلىپ چىقىپ كېتىپ ، ئارقىدىن
يەنە بىر ئىشكتىن كىردى ، يەنە بىر تىللا تاشلىدىم . شۇ تەرىقىدە ھەممە
ئىشىكتىن بىر قېتىمدىن كىرىپ بىر تىللادىن ئالدى ؛ جەمئىي قىرىق
تىللانى ئېلىپ بولۇپ يەنە باشتىكى ئىشكتىن كىرىپ ئېتىكىنى تۇتۇپ
تۇرغان ئىدى ، ئاچچىقىم كېلىپ قېلىپ :

— ئى دەرۋىش ، سەن دەرۋىشلەرنىڭ نامىنى بۇلغىدىڭ . سەن
بىرەر كىشىدىن ئەدەپ ئۆگەنمىگەنمۇ ؟ بىرەر ئۇستازدىن تەلىم ئالمىدىڭ-
مۇ ؟ سەندىكى بۇ قانداق ھېرىس ؟ « تەزكىرەئى پۇقرا » دېگەن كىتابتا :
« بىر دەرۋىشتە بىر پۇل بولسا ، دەرۋىش ھېسابلانمايدۇكى ، ئۇنىڭغا
كىشىلەر ساخاۋەت قىلمىغاي . ئۇنىڭ كېچىسى ئۇخلىماي قىلغان ئىبادەت-
لىرىمۇ ھارامدۇر » دېيىلگەن . مانا بۇ تەرىقەتچىلەرنىڭ يولىدۇر . سەندە
ھازىر قىرىق تىللا بار . يەنە قەلەندەرچىلىكتىن قولۇڭنى يىغمىدىڭ . شۇڭا
سېنى مۇناسىپ كۆرمىدىم ، ئەمدى بىرنەرسە بەرمەيمەن ! — دېدىم .

دەرۋىش سۆزۈمنى ئاڭلاپ قەھر - غەزەپكە كېلىپ ، ئاچچىقى
بىلەن تىكىلىپ :

— ئى خۇدانىڭ بەندىسى ، ئەگەر مەن بىرەر ئۇستازنىڭ تەلىمنى
ئالمىغان بولسام ، سەن « مىننەت ۋە ئازار قىلىپ سەدىقاتىڭلارنى يوقات-
ماڭلار » دېگەن ئايەتنى ئوقۇمىدىڭمۇ ؟ سەن تېخى ياخشىلىقنىڭ يولىنى
بىلمەي تۇرۇپ ئۆزۈڭنى سېخىيلاردىن ھېسابلامسەن ؟ سەن بەسرە شە-

ھېرىگە بارساڭ ئۇ يەرنىڭ خانىدانىدا بىر قىز بار ، ساخاۋەتنى شۇنىڭدىن ئۆگىنىپ كەلسەڭ ، ئاندىن ياخشى نامىڭ چىقىدۇ . بۇ ئالتۇنلىرىڭ سېنىڭ نەزىرىڭدە كۆپ بولسىمۇ ، مېنىڭ نەزىرىمدە بىر تال خەسچىلىك يوق .

نەزم

كۆزلىرىم دەريا ، كۆڭلۈم مەدەندۇر ،

قوللىرىم ئەركىن ، قەلبىم دەردمەندۇر

دەپ ، بەرگەن تىللالارنى يەرگە تۆكۈۋېتىپ ، پەشلىرىنى قېقىپ چىقىپ كەتتى .

ئى شەھرىيار ، ئول يوقسۇزلۇق مەملىكىتىنىڭ پادىشاھى ياخشى نىيەتتە دېگەن سۆزلەر راست ئىدى . « ئۇنىڭ كۆڭلىنى مىننەت تىرنىقى بىلەن تاتىلاپ زېدە قىلغىنىم ئوبدان بولماپتۇ » دەپ ئويلاپ ، ئۆززە ئېيتقىلى ئارقىسىدىن چىقىپ سۆز بىلەن ھەرقانچە ياندۇراي دېسەممۇ يان-مىدى . نېمىنى خالىساڭ شۇنى بېرەي دەپ يالۋۇرۇپ باقتىم .

ئاخىر ئۇ قەسەم قىلىپ تۇرۇپ :

— ئەگەر پادىشاھلىقىڭنى بەرسەڭمۇ يانمايمەن ! — دېدى ۋە كەينىگە قارىماي كەتتى .

مىسرا

شېشە سۇنغاندىن كېيىن ئورنىغا كەلمەس زادىلا .

ئۇنىڭ بۇ سۆزى ماڭا ھەددىدىن ئارتۇق تەسىر قىلىپ ، ھەرقانچە تىرىشىپ كۆڭلۈمدىن چىقىرىۋېتەي دېسەممۇ مۇمكىن بولمىدى . كېچە - كۈندۈز خىيال قايىنىمىدا غۇلاچ ئېتىپ ، بىر نېمىمۇ يېمەي - ئىچمەي ، ئا-خىر بەسرە شەھىرىگە بېرىپ قەلەندەر تەرىپلىگەن قىزنىڭ سېخىيلىقىنى كۆرۈش قارارىغا كېلىپ ، ۋەزىرگە مەسلىھەت سالدىم .

— پادىشاھلارنىڭ سۆزىنى راست بىلىپ ، دېگىنىدەك

قىلماق لازىمدۇر ، — دېدى ۋەزىر ، — لېكىن قەلەندەرنىڭ سۆزىگە ئىشىنىپ كېتىش پادىشاھلارغا مۇناسىپ ئەمەس .

مەن ئېيتتىم :

— ئۇنىڭ دېگەنلىرى راست سۆزدۇر ، ئەكابىرلارنىڭ سۆزىگە ئوخشايدۇ . مېنى ھەرگىز توسماڭلار ، بولمىسا بۇ ئىشتىن بىرەر يامان ئاقىۋەت كېلىپ چىقارمىكىن دەپ قورقىمەن .

— ئۇنداقتا ، نەچچە مىڭ ھەميان ئالتۇن ۋە خاس كىشىلەرنى بىرگە ئېلىپ ماڭغايلا .

— بۇ سۆزۈڭ رايىمغا خىلاپتۇر ، — دېدىم ۋەزىرگە ، — ئەگەر چوڭ داغدۇغا بىلەن بارىدىغان بولسام ھەممىگە شۆھرىتىم تارقىلىپ كېتىدۇ ، ئۇ ھالدا بېرىپ كەلمىكىم مۇمكىن ئەمەس . مەن دەرۋىشانە سىياقتا دەرۋىشلەر قېشىغا بارىمەن ، سېنى ئورنۇمغا ۋاكالەتەن ئولتۇرغۇزۇپ قويىمەن . خەلققە ئازار يەتكۈزمەي ئۆزۈڭدىن رازى قىلغايسەن . بۇ ۋەسىيەتلىرىمنى ئېسىڭدىن چىقىرىۋەتمە . خۇدا بۇيرۇسا ئۇزاققا قالماي قايتىپ كېلىمەن ، مۇبادا كېلەلمىسەم بۇ دۆلەت ساڭا قالغاي .

مۇددىئايىمنى بىلدۈرۈپ بولغاندىن كېيىن تەختىمگە ۋەزىرنى ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ ، ئەمىرالەرنى ئۇنىڭ ئىتائىتىگە بۇيرۇدۇم . ئۆزۈم بىر نەچچە خادىملارنى ھەمراھ قىلىپ ، شىكارغا چىقىدىغاندەك سىياقتا شەھەردىن ئايرىلدىم . سەھرادا بىر مەزگىل تۇرۇپ ۋەزىرنىڭ ھوقۇق يۈرگۈزۈشىنى كۆزەتتىم . ئۇنىڭ دۆلەتنى باشقۇرۇشقا ئىشەنچ ھاسىل قىلغاندىن كېيىن خاتىرجەم بولۇپ ، بىر كېچىسى كىيىملىرىمنى ئۆزگەرتىپ ، بىر سىقىم دىنار ۋە ئاز - تولا ئۈنچىلەرنى ئېلىپ ، پېقىرانە سۈپەتتە تەنھا بەسرە تەرەپكە راۋان بولدۇم .

ساخاۋەتچى قىز

بەسرە شەھىرىنى كۆزلەپ مەلۇم مۇددەت يول يۈرۈپ ، ئاخىر بىر

كۈنى ئۇ يەرگە يېتىپ باردىم. بىر مەھەللىگە كىرىپ، كۆزگە ئاسان تاشلىنىدىغان بىر ھويلا دەرۋازىسىنى كۆردۈمكى، ئالاھىدە يوغان ۋە ھەيۋەتلىك بولۇپ، ئەتراپىغا تىللا، جاۋاھىرلاردىن زىننەت بېرىلىپتۇ. ئۇنىڭ گۈزەللىكىنى بىردەم تاماشا قىلىپ، ئازراق ماڭغان ئىدىم، ئارقامدىلا ئىشىكنىڭ «غاچ» چىدە ئېچىلغان ئاۋازى ئاڭلاندى. ئاندىن بىر كىمنىڭ يۈگۈرۈپ كېلىۋاتقان ئاياغ تىۋىشى يېقىنلاپ كەلدى:

— ئى ئەزىز دەرۋىش! ۋاي سەيياھ! بۇنداق قىلساڭ مېھربانلىقنىڭ قوپاللىق بولىدۇ. بىردەم تۇرۇپ كەتكىن ياكى مەندىنمۇ رەنجىپ قالدىڭمۇ؟

قارىسام، شاھانە لىباسلارنى كىيگەن، ساقاللىرى ئاپئاق كافۇردەك ئاقارغان بىر مويسىپىت كىشى ھاسىسىنى تايانغىنىچە كېلىۋاتاتتى. ئۇ توختاپ ئۆزرىخاھلىق ئېيتتى:

— ئى ئاللانىڭ ئەزىز بەندىسى. مەن دەرۋىشلەرنىڭ خىزمەتكارىدۇرمەن. بۇ ساراي دەرۋىشلەر چۈشىدىغان مېھمانخانىدۇر. ئىلتىماس قىلىمەنكى، غېرىبخانىمىزغا قەدەم رەنجە ئەيلەپ، مېنى خىزمىتىڭدىن مەھرۇم ئەتمىگەيسەن.

بۇ ھۆرمەتتىن قاتتىق خىجىللىق ھېس قىلىپ قول باغلاپ تۇردۇم. مويسىپىت مېنى ئەگەشتۈرۈپ ئۆيىگە ئېلىپ كەلدى. ئازادە ھويلىنىڭ ئىچىدە چىرايلىق باغ بولۇپ، رەڭگارەڭ گۈللەر ئېچىلىپ كەتكەن، مېۋىلەر مەي باغلاپ پىشقان ئىدى، يېقىملىق ۋىلىقلاپ بىر ئېرىق سۈزۈك سۇ ئېقىپ تۇراتتى.

بېيىت

يېشىل رەڭگى ئۇنىڭ كۆزلەرگە مەرغۇب ①،
جانىۋارلار كۈيلىرى ساقىيغا مەتلۇب ②.

---

① مەرغۇب — يېقىملىق.
② مەتلۇب — ئارزۇدىكىدەك

باغنىڭ ئوتتۇرىسىدا كاتتا ئىمارەت قەد كۆتۈرگەن ئىدى، ئۇنىڭ شەرھىسىگە تىل ئاجىزلىق قىلاتتى. بوسۇغىسىدىن پۈت ئالسىلا شاھانە بىساتلار كۆزگە تاشلىناتتى. مېنى ئۇنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرغۇزدى. فەغفۇر چىنىنىڭ قەدەھلىرىدە قەنت شەربىتى ۋە روھنى ئۇرغۇتىدىغان باشقا ئىچىملىكلەرنى ئېلىپ كەلدى، ياخشى گەپلەر بىلەن زورلاپ ئازراق ئىچۈردى. ئاندىن بىر پەتنۇستا يېمەكلىك، ھەر خىل يەل - يېمىش قاتارلىقلارنى ئېلىپ كىردى. داستىخاننى مول نازۇنېمەتلەر بىلەن تولدۇرغاندىن كېيىن، مەن بىلەن ھەمداستىخان بولۇپ يېنىمدا ئولتۇردى. تائام يېيىلىپ قورساق تويغاندا، ئۇ داستىخاننى يىغىشتۇرۇپ، قىزىق ھېكايىلار بىلەن كۆڭلۈمنى كۆتۈردى. كەچلىكى تۈزۈت قىلغىنىمغا ئۇنىماي يەنە تۈرلۈك غىزالارنى كەلتۈردى. تاماقنى يەپ بولۇپ بىردەم ئولتۇردۇق. ئاندىن شاھانە جاي راسلانغان مەخسۇس خانىغا باشلاپ كىرىپ ئۇخلىشىمنى ئېيتتى.

— ئى ھىممەتلىك كىشى، — دېدىمەن، — خۇدايىتائالا ساڭا ياخشىلىق ئاتا قىلسۇن، دەرۋىشلەرگە بۇنداق ئورۇندا يېتىش لايىق ئەمەس.

— ئى ئەزىز، ئىختىيار قىلساڭ بۇ ئىككى خىزمەتكارنىمۇ ساڭا تاپشۇردۇم. بىرەر ھاجىتىڭ چۈشۈپ قالسا ئۇلار ئۇخلىماي ئولتۇرۇپ ھالىڭدىن خەۋەر ئالسۇن.

ئۇ شۇنداق دەپ، ئۆز ياتاقخانىسىغا كىرىپ كەتتى. مەن خىيال دېڭىزىدا ئۈزۈپ، ئوي - پىكىر قايىنىمىغا شۇڭغۇدۇمكى: « بۇ نېمە ئادەمدۇر، ماڭا قايسى ۋەجىدىن بۇنداق مېھرىبانلىق قىلىپ كېتىۋاتقاندۇر!»

بىدار خىزمەتكار تۈيغۇنلۇقى بىلەن كۆڭلۈمدىكىنى بىلىۋېلىپ، قېشىمغا يېقىن كەلدى.

— ئى دەرۋىش، — دېدى ئۇ، — بۇ ئۆيىنىڭ ئىگىسى شەخسىيەتسىز، ئالىيجاناب كىشىدۇركى، ساڭا بېرىلگەن زىياپەت ئۇنىڭ پەرمانى بىلەن بولغاندۇر. بايىقى ساھىبخان پەرمان ئىجرا قىلغۇچىلاردىن بىرى-

دۇر . بۇ شاھانە ھىممەت ۋە ياخشىلىقلار شۇنىڭ شاپائىتىدۇر .

بۇنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ، ئۆتكەندىكى دەرۋىشنىڭ دېگەنلىرىنى ئېسىمگە ئېلىپ كۆڭلۈم تىنچلاندى ، خاتىرجەم ئۇيقۇغا كەتتىم . تاڭ ئاتقاندا يۇڭ توقۇلما لىباس كىيگەن ھېلىقى ئاقساقال ئادەم كىرىپ ، داستىخانغا تەكلىپ قىلدى . ھەرقانچە ئۆزرە ئېيتساممۇ ئۇنىماي ئېيتتى :

— ئى كۆز نۇرۇم ، ئۈچ كۈن ئۆتمەي تۇرۇپ ئىجازەت بېرەلمەيمىز . چۈنكى ئۆي ئىگىسىنىڭ قىلغان ئەمرى شۇنداقكى ، ئىشىك ئالدىدىن ئۆتۈپ قالغان ھەرقانداق غېرىب - مۇساپىر ئۈچ كۈنگىچە ئوبدان كۈتۈۋېلىنىدۇ . ئاندىن كېتىدىغان چاغدا مەلىكىگە مەلۇم قىلىمىز . ئەگەر يەنە تۇرسا داۋاملىق خىزمىتىدە بولىمىز .

شۇنداق قىلىپ ، تاكى ئۈچ كۈنگىچە دەسلەپكى كۈندىكىگە ئوخشاش خۇش مۇئامىلىدە كۈتۈۋېلىندىم ، خىزمەتكارلار ئۆز بۇرچىنى تولۇق بەجا كەلتۈردى . كۈنلۈكى نەچچە ۋاخ ئالىي غىزا ئالدىمدىن كەم بولمىدى .

تۆتىنچى كۈنى جاھان مەلىكىسى ساھىبخان بولۇپ پەلەك تەختىگە چىقىپ ، كائىناتنى ئۆزىنىڭ جامال نۇرى بىلەن يورۇتتى . ھېلىقى مۇيسىپىت خىزمەت كەمىرىنى بېلىدىن تېخى يەشمىگەن ئىدى ، ئۇ داۋاملىق ساھىبخانلىق مېھرىنى بەجا كەلتۈردى . ئۇنىڭ شەپقىتىگە تەشەككۇر بىلدۈرۈپ قايتىشمغا ئىجازەت سورىدىم .

— ئى ئەزىز كىشى ، — دېدى ئۇ ، — خىزمىتىمىزدىن بىرەر تەقسىراتلىق ئۆتتىمۇ ، بۇ يەردىن كېتىشكە ئالدىرىغۇدەك نېمە ئىش يۈز بەردى ؟ كېتىشكە رۇخسەت سورىشىڭ نېمە ۋەجىدىن ؟

— ئۇنداق ئەمەس ، سىلەردىن چەكسىز مېھرىبانلىقتىن ۋە ياخشى مۇئامىلە - ئادىمگەرچىلىكتىن ئۆزگە نەرسە كۆرگىنىم يوق . ئۇلۇغلار ئېيتىپتۇركى :

بېيىت

بۇ جاھان ئىچرە مۇساپىر مەقسىتى دىدارىدۇر ،
ھەقتائالا نېمىتى ھەم ھەممىگە بىسيارىدۇر .

خۇسۇسەن كەمىنەنىڭ تەمەيى ساياھەت ۋە سەپەر قىلىشتۇر .

بېيىت

جاھان ئىچرە سېخىي ـ مەردىنىڭ تۇزانىغا يېتەلمەسمىز ،
كېچىپ ھەم زەررە راھەتتىن بىراۋنى خۇش ئېتەلمەسمىز .

— خوپ ، بىرەر ئاش پىشىم سەۋر قىلغىن ، مەلىكىنىڭ خاس مۇلازىملىرىغا مەلۇم قىلايلى . ئۇنىڭ رۇخسىتىنى ئېلىپ قايتساڭ ، مەقسىتىڭ ھاسىل تاپقۇسىدۇر . ئەگەر يانماقچى بولساڭ بۇ خانىدىكى چوڭ ـ كىچىك ھەممە نەرسە ساڭا تەئەللۇقتۇر . ئۇنى ئېلىپ كېتىش كېرەك !

— مەن بۇ نەرسىلەرنى ئالالمايمەن ، — دېگەن ئىدىم ، ئۇ ئېيتتى :

— ئەگەر مەلىكە ئۇقۇپ قالسا بىزنىڭ دەرىجە ـ ئېتىبارىمىزنى ئېلىۋېتىدۇ . مۇبادا سەن : « مەن بىر مۇساپىر ـ غېرىب ، ئاپىرىدىغان ماكانىم يوق » دېسەڭ مۇشۇ ئۆيدە قويۇپ ، قاچان ئېلىپ كەتكۈچە قۇلۇپلاپ قويغىن .

بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ ، ئۇنىڭ مەسلىھىتىگە ئىنتىزار بولۇپ تۇراتتىم ، بىرنەچچە ئادەم كىرىپ كەلدى . ئۇلارنىڭ خوجىسى ھاسىسىنى تايىنىپ قېشىمغا يېقىنلاپ ، سالام بەجا كەلتۈرگەندىن كېيىن ئېيتتى :

— ئى ئەزىز مېھمان ، ۋاي بىزنىڭ كۆز نۇرىمىز ، خۇدانىڭ ياخشى دوستى ! مەلىكە مېنىمۇ بىر مېھمانخانىغا خوجايىن قىلىپ قويغان ئىدى ، ئەگەر كەمىنەڭنىڭ كۈلبىسىگە قەدەم تەشرىپ قىلمىساڭ ، مەلىكىنىڭ ئالدىدا يارىماستىن يارىماسقا چىقىپ شەرمەندە بولىمەن ، « مېھمانىنى جەلپ قىلالماپسەن ! » دەپ خاپا بولىدۇ .

خوجايىن شۇنداق دەپ ، مېنى يەنە بىر مېھمانسارايغا ئېلىپ باردى . بۇ مېھمانخانا سول تەرەپتە ئىدى . ھۇجرىلار ئالىي دەرىجىدە بېزەلگەن بولۇپ ، ھۆسن ـ جامالى ئايدەك ، چاققان قىزلار مېھمانلارنىڭ خىزمىتىگە تەييار بولۇپ تۇراتتى .

خوجايىن قول ئاستىدىكى مۇلازىملارنى ھەرىكەتلەندۈرۈپ ، مېھماندارچىلىق ۋە مېھرىبانلىق يۈزىسىدىن يېمەك ـ ئىچمەك ھەم باشقا لازىمەتلىكلەرنى تەل قىلىپ تۇردى . تۈرلۈك نېمەتلەر كەلتۈرۈلگەن قاچىلار تىللادىن ، ئىچىملىك قەدەھلىرى ئېسىل فارفورلاردىن ياسالغان ئىدى . مېھمانخانىغا چۈشكەنلىك تۆتىنچى كۈنى رۇخسەت سورىغان ئىدىم ، رۇخسەت بېرىش ھوقۇقى يوقلۇقىنى ئېيتتى :

— ئى خۇدانىڭ ياخشى بەندىسى ، نېمە ھاجىتىڭ بولسا دېگىن ، تەلپىڭنى مەلىكىگە يەتكۈزىمىز .

ئى شەھرىيار ، ئىچىمدە « تەمەگەرلىك ئادىمىگەرچىلىك جۈملىسىدىن ئەمەس ! — دەپ ئويلاپ كۆڭلۈمگە كەلتۈردۈمكى ، — نەچچە زاماندىن بېرى سەرگەردان بولۇپ ، پېقىرلىق كىيىمىنى كىيىپ ، قەلەندەرچىلىكنى ئىختىيار قىلىپتىمەن . شۇنچە مال ـ دۇنيادىن كۆرە ، ئاشۇ مەلىكە بىلەن ئەر ـ خوتۇن بولۇش ئارزۇيۇم بارلىقىنى ئېيتاي ، قېنى بۇنىڭغا نېمە دەيدۇ ، كۆرۈپ باقمايمەنمۇ ! »

— دېيىشكە تىلىم كۆيىدىغان بىر ھاجىتىم باركى ، باشقا كىشى ئاڭلاشسا بولمايدۇ ، — دېدىم خوجايىنغا ، — ئەگەر مۇۋاپىق تاپساڭ ، مەقسەتنى بىر ۋاراق قەغەزگە يېزىپ مۆھۈرلەپ ئەۋەتسەم .

ساراي خوجىسى :

— ۋاي بولمامدىغان ، — دەپ ، دەرھال خەت پۈتۈشكە لازىملىق نەرسىلەرنى كەلتۈردى .

مەن خېتىمدە ، مېھمانخانىدىكى خىزمەتچىلەرنىڭ ياخشى كۈتۈۋالغىنىغا تەشەككۈر ، شۈكرانىلەر ئېيتقاندىن كېيىن : « كەمىنە ھەۋەسكار قۇلۇڭ كۆڭلىنىڭ خاھىشى بىلەن بۇ شەھەرگە چۈشكەن ئە-

دىم . دەرگاھىڭدا مۇلازىملارنىڭ قىزغىن كۈتۈۋېلىش ۋە شېرىن سۆھبىتىگە مۇيەسسەر بولدۇم . نەچچە كۈن ئېھسانخانىدا مېھمان بولۇپ ، ياخشى ئارام ئالدىم . بۇۋى رابىيە ئەسىرىنىڭ ئېتىبارلىرىدىن ئاڭلىغانلىرىمنى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆردۈم . مۇلازىملىرىڭ : « نېمە تەلەپىڭ بولسا دېگىن » دېدى . مال ـ دۇنياغا ھاجىتىم يوق . ئۆز ۋىلايىتىمدە پادىشاھ ئىدىم . ھاتەملىك خىسلىتى ساڭا تەسلىم ئەيلەپ باش قويۇپتۇ . ئىلتىماسىم شۇكى . ئارزۇيۇمنى قوبۇل كۆرۈپ نىكاھىمغا ئۆتسەڭ . ئۇندىن باشقا نەرسىگە ھاجەتمەن ئەمەسمەن . قالغان ئىختىيار ئۆزۈڭدىدۇر .

مىسرا

سۆزلىرىم بولسا قوپال ، ئۆزرەمنى سەن قىلغىن قوبۇل .

سۆز تامام ۋەسسالام » دەپ يېزىپ ، ئاخىرىغا مۆھرىمنى بېسىپ ساراي خوجايىنىغا بەردىم . ئۇ ئالدىمدىلا بىر مۇلازىمدىن ھەرەمگە ئەۋەتتى .

بىر ئاش پىشىم ئۆتكەندىن كېيىن ھەرەمگە چاقىرتىلدىم . كىرسەم ئاقساقال ساراي خوجىلىرى سەپ تۈزۈپ تۇرۇپتۇ . ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئوخشاش رەڭلىك ئېسىل كىيىملەرنى كىيىشكەن ، ھاسىلىرىنى تايانغان ئىدى . باشتىن ئاياغ ئۇنچە ـ مەرۋايىت ، گۆھەرلەرگە چۆمۈلگەن 80 ـــ 90 ياشلاردىكى بىر موماي سەندەلدە ئولتۇرۇپ ئۇلارغا« بەختنامە » دىن تەلىم بېرىۋاتاتتى . ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ سالام بەرگەن ئىدىم ، مۇلايىملىق بىلەن جاۋاب سالام قايتۇردى . شۇنداق ئىشارەت قىلىۋىدى ، ماڭىمۇ بىر سەندەل ھازىر بولدى .

ئولتۇرغىنىمدىن كېيىن ، موماي مېھرىبانلىق بىلەن ئېيتتى :

ـــ ئى يىگىت ، خۇش كېلىپسەن ، مەلىكىنى دەپ كەلگەنمىدىڭ ؟ خىجالەتتىن بېشىمنى كۆتۈرەلمەي جىم تۇردۇم .

ـــ بۇ ، مەلىكىنىڭ پارس پادىشاھىنىڭ خېتىگە يازغان جاۋاب خېتى ، ـــ دېدى موماي بىر پارچە خەتنى كۆرسىتىپ ، ئاندىن شۇ يەردىلا

ئېچىپ ئوقۇدى.

خەتتە مۇنداق دېيىلگەن ئىدى: «ئەرگە تېگىش ماڭا نومۇسلۇق ئىش ئەمەس، سېنىڭ تەلەپ قويۇشۇڭمۇ ئەيىب ئەمەس. ھەقىقەتتە ئادەمزاتنىڭ ھەممىسى بىر جىنىستىندۇر. خاھى تاج تاقىغان پادىشاھلار بولسۇن، خاھى جەندە ـ كۇلاھ كىيگەن قەلەندەرلەر بولسۇن ھەممىسى كىيىم ـ كېچەك، يېمەك ـ ئىچمەككە موھتاج.

روبائىي

چوڭ ـ كىچىكلىك مەۋجۇتتۇر ئىنسانلار ئارا،
پۈككۈلگەندە پەرق بولماس بارماقلار ئارا؛
پەسنى ياكى ئېگىزنى ئىزدىمەك بولساڭ،
نەزەر تاشلا يەردىكى يەكسانلار ئارا.

بارلىق ئىنساننىڭ تاپاۋىتى ۋە شاراپىتى دىنىي ئىسلام بىلەندۇر. ئەمما مىللەتنىڭ خىلاپىدىن ئېھتىراز قىلماق كېرەككى، كۆرگەنلا ئادەمنى دوست ھېسابلاش دۇرۇس ئەمەس. مەنمۇ نەچچە مەزگىلدىن بېرى ساڭا ئوخشاش بىر ئەرگە موھتاج ئىدىم. بەجايىكى ھەرقانداق خوتۇنغا ھەر شەھەرنىڭ ئۆز قائىدە ـ رەسمى بويىچە مۇھەببەت ئىزھار قىلغۇچىلار چىقىدۇ. ئاڭلىسام سېنىڭ مال ـ دۇنياغا ئېھتىياجىڭ يوق ئىكەن. خۇداغا شۈكرىكى، مېنى مال ـ دۇنياغا غېنى قىلىپتۇر، يەنە ھەم بېرۇر. بىر شەرتىم باركى، ئۇنىڭ ئەھدىسىدىن چىقساڭ ئەقدە نىكاھىڭغا ئۆتىمەن. گەپ تامام، ۋەسسالام».

— ئۇ قانداق ئىش بولغىيدى؟

— بۈگۈن ماڭا مېھمان بولغىن. مەن مەلىكىدىن سوراپ كېلىپ، سەندىن ۋەدە ئالغاندىن كېيىن ئېيتىپ بېرىمەن، — دېدى موماي.

ئاندىن ئۇ مېنى خىلۋەت بىر خانىغا باشلاپ كىردى. ئاقساقاللار، ئىشىك باقاۋۇللىرى ۋە خاس مۆتىۋەرلەر سۆھبەتلىرى ئارقىلىق مېنى

زېرىكتۈرمەي ئولتۇرۇپ تۇردى . موماي ھەرەمگە كېتىپ بىرەر ئاش پە-
شىمچە ئۆتكەندە كەلدى ۋە داستىخان سېلىنىپ غىزا يېيىلىپ بولغاندا
ئېيتتى :

— ئى يىگىت ، تەبرىكلەيمەنكى ، مەلىكە ساڭا رازىلىق بەردى .
ئەمما ئۇ : « بىر شەرتىم بار ، شۇنىڭ ئەھدىسىدىن چىقالىسا ئاندىن
تېگەي » دېدى .

— پەرمانبەردارمەنكى ، ئۇنىڭ شەرتلىرى نېمىكىن ؟

— بەھرۇزنى ئېلىپ كىرىڭلار ! — دېگەن ئىدى ، خادىملار چا-
قىرغىلى چىقىپ كېتىپ ، بىر ئادەمنى باشلاپ كىردى .

ئۇ ، سودىگەرگە ئوخشايتتى ، لېكىن بېلىگە تىللادىن ياسالغان
بىرەر مىڭچە ئاچقۇچنى ئېسىۋالغان ئىدى . ئاچقۇچلارنىڭ ھەربىرىدە 10
مىڭ تىللانىڭ نىشانى بار ئىدى . ئۇلارنىڭ قائىدە - رەسمىدە 10 مىڭ
رۇپىيە تاپقاندا ئىشىك ئالدىغا بىر بايراق قاداپ قويۇلىدىكەن .

موماي ئۇنىڭغا يېنىمدىن جاي كۆرسىتىپ ئېيتتى :

— ئى بەھرۇز ، نەمرۇز ۋىلايىتىدە نېمىنى كۆرگەن بولساڭ بۇ يە-
گىتكە ئەينەن ھېكايە قىلىپ بەرگىن .

بەھرۇزنىڭ ھېكايىسى

بەھرۇز ماڭا يۈزلىنىپ ھېكايىسىنى باشلىدى :

— ئى دەرۋىش ، بىلگىن ۋە ئاگاھ بولغىنكى ، مەلىكىمىزنىڭ مىڭ
غۇلامى بار . ئۇلارنىڭ ھەممىسى سودىگەر بولۇپ ، ئەڭ تۆۋەن تۇرىدىغىنى
مەن ئىدىم . مەلىكە تىجارەت ئۈچۈن دەسمايە بېرىپ ، ھىندى ، رۇم ،
شام ، ھەلەب ، مەغرىب ، فەرەڭ ، چىن ، چىن ماچىن (خوتەن) ،
بەدەخشان قاتارلىق جاھان ئەللىرىگە ماڭدۇرۇپ تۇرىدۇ . بىز توختىماي
سەپەر قىلىمىز . ھەر نۆۋەتلىك سەپەر نەچچە يىلغا سوزۇلىدۇ . سەپەردىن
كەلگەندە مەلىكە بىزدىن نەگە بارغانلىقىمىزنى سورىمايدۇ ، بەلكى بېسىپ

ئۆتكەن ۋىلايەتلەرنىڭ ۋەزىيەت ئەھۋالى، يولۇققان ئاجايىپ - غارايىپ ۋەقەلەر، قىسقىسى، نېمىنى كۆرگەن بولساق شۇنى ئەينەن سۆزلەپ بې-رىشىمىزنى ئۆتۈندۇ. بۇ بىزنىڭ مەلىكىگە ئېلىپ كەلگەن تۆھپىمىز بولىدۇ.

شۇنداق قىلىپ، بىر قېتىم نەمرۇز شەھىرىگە بارغان ئىدىم، ئۇ يەر خەلقىنىڭ ھەممىسىنى قارىلىق كۆردۇم. ئەمما كىشىلەردىن ئۇنىڭ سەۋە-بىنى سوراپ ئېنىق جاۋابقا ئېرىشەلمىدىم. ئىشنىڭ تېگىگە يېتەلمەي تىت - تىت بولۇپ يۈرەتتىم، يېڭى ئاينىڭ تۇنجى تاڭ قۇياشى كۆتۈرۈلۈشى بىلەن شەھەر خەلقى دولقۇن ياساپ، شاۋقۇنى ئەتراپنى بىر ئالدى. ئۇچرىغانلاردىن كوچىلاپ سورىسامۇ، سەۋەبىنى ھېچكىم ئېيتمىدى. ئاخىر ياشانغان بىر كىشى:

— بىز بىلەن بىللە بارساڭ، نېمە ۋەقەلىكنى بىلىپ قالسەن، — دېدى.

مەن ئۇلارنىڭ سېپىگە قوشۇلدۇم. پادىشاھ، سىپاھلاردىن تارتىپ يەتتە ياشتىن 70 ياشقىچە ھەممە ئادەم شەھەر دەرۋازىسىدىن چىقىپ شەرق تامان راۋان بولدى. بىر فەرسەخ ماڭغاندىن كېيىن سەھراغا يېتىپ باردۇق. ئالدى تەرىپىمىزدە بىر قومۇشلۇق توقاي بار ئىدى. پۈتكۈل ئادەم قارىلىق كىيىم بىلەن سەپ تۈزۈپ تۇردى. ھەممەيلەن ئىنتىزارلىق ئىلكىدە بىر نېمىنى كۈتۈۋاتاتتى. ئارىدىن ئۈچ ئاش پىشىمچە ۋاقىت ئۆت-كەندە توقايلىق ئىچىدىن شىرغا ئوخشاش بىر يىگىت سېرىق ئۆكۈزگە مىنىپ چىقىپ كەلدى. ئۆكۈزنىڭ جابدۇقلىرى ئالتۇندىن بولۇپ، يى-گىتمۇ ئۇچىسىغا قارا كىيىم كىيىپ، بېلىگە ئاق كەمەر باغلىغان ئىدى، چاچلىرى بېلىگە چۈشۈپ تۇراتتى، قولىدا شەمشەر، كۆزلىرى يولۋاس-نىڭكىدەك قانلىق، ئاغزىدىن يىرتقۇچلار خىرىس قىلغاندا ئۆرلىگەندەك كۆپۈك چىقىپ، خۇددى ئومان دېڭىزنىڭ بۇژغۇنىنى ئەسلىتەتتى. 14 ياشلىق بىر غۇلام ئارقىسىدىن كېلىۋاتاتتى، ئۇنىڭ قويىندا بىرنەرسە باردەك قىلاتتى. يىگىت يانىڭ كىرىچىنى كۆچەپ تارتىپ ئوق ئۈزگەن

ئىدى ، خەلققە يېقىن بىر يەرگە كېلىپ سانجىلدى . ئاندىن ئۇ ئۆكۈزدىن چۈشۈپ پىيادە بولدى ۋە كالىنىڭ تىزگىنىنى بېلىگە سېلىپ ، شەمشى-رىنى مەھكەم تۇتقىنىچە بىر تىزىنى يەرگە قويۇپ ئولتۇردى . ھېلىقى غۇلام ئۇنىڭ ئىشارىسى بىلەن خەلقنىڭ ئالدىغا بىرىپ بىر نەرسىنى ھەممە ئادەمگە بىر - بىرلەپ كۆرسىتىپ چىقتى . كۆرگەنلەر ھەيران قېلىشماقتا ئىدى . كۆرۈش نۆۋىتى ماڭا كەلگەندە قارىسام غۇلامنىڭ قولىدىكىسى ئەتراپىغا زۇمرەتتىن كۆز قويۇلغان بىر جىنە قاچا ئىكەن . ئۇنىڭ نەپىسلىكىگە گەپ توغرا كەلمەيتتى .

غۇلام ھەممەيلەنگە قويماي كۆرسىتىپ بولۇپ يىگىتنىڭ ئالدىغا باردى . يىگىت ئورنىدىن قوپۇپ ئۇنىڭ قولىدىكى جىنىنى زەرپ بىلەن ئېلىپ يەرگە ئۇرۇۋىدى ، پارە - پارە بولۇپ كەتتى . ئاندىن شەمشەرنى غۇلامنىڭ گەدىنىگە كۈچەپ بىر چاپقان ئىدى ، بېشى ئۈزۈلۈپ 10 قەدەم يىراقتا چۈشتى . ئۆزى شۇ تەقلىدتە ئولتۇرۇپ قاتتىق نالە - زار قىلىپ ، ھەسرەت - نادامەتلەر ئىلكىدە بۇ نەزمنى ئوقۇدى :

نەزم

دەۋران ماڭا دۈشمەن بولۇپ قىلدى مېنى ھالى بەتەر ،
ئى پەلەك ، يوقتۇر مېنىڭدەك باش - ئاياغدىن بىخەۋەر .

يا زېمىن فەرشنى ئالغايسەن ئاياغىمدىن ، پەلەك ،
بولمىسا يېشىل چېدىرنى ئال بېشىمدىن ھېيلىگەر .

ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن قان قىيانلىرى راۋان ئاقتى . خەلق بۇنى كۆرۈپ ، باياۋان قومۇشلىرىدەك تەۋرىنىپ ، كۆككە يەتكەن پەرياد - پە-غانلىرى بىلەن ئەتراپنى زىلزىلىگە كەلتۈردى . يىگىت خەلقنىڭ يۈرەكنى ئېزىۋەتكۈدەك نالىسىدىن سۇسىز دەريا بېلىقلىرىدەك بىتاب ، تىنجىق ھاۋا قۇشلىرىدەك كاۋاپ بولۇپ ، ئولتۇرغان يېرىنى كۆز ياشلىرى بىلەن لاي قىلىۋېتىپ ، ئۆكۈزىگە مىندى - دە ، كەلگەن يولى بىلەن قايتىپ كەتتى .

ئۇنىڭ قارىسى كۆزدىن غايىب بولغاندىن كېيىن ، خەلق كۆڭۈللىرى يېرىم ھالدا شەھەرگە ياندى .

مەن ھەممە بۇلۇڭ ـ پۇچقاق ، چەت ـ ياقا جايلارغىچە ئالا قويماي بېرىپ ، ئۇ يىگىتنىڭ كىملىكىنى ، تىرىك تۇرۇپ نېمىشقا بۇنداق ئوتتا كۆيدۈرۈلۈشكە ھەرقانچە تەكشۈرۈپ ، ھەتتا كىشىلەرگە ئالتۇن ـ تىللا بېرىپ ئالداپ باققان بولسامۇ ، ھېچكىم بۇ توغرىلىق بىرنەرسە دەپ بەرمىدى ، پەقەت « بىزنىڭ قارا كىيىم كىيىشىمىز پادىشاھقا ئەگەشكىنىمىزدۇر ، باشقىسىنى بىلمەيمىز » دېيىشتى .

بۇ ئىشنىڭ سىرىنى بىلىپ قالارمەن دېگەن ئۈمىدتە بىر مەزگىل تۇرۇپ قالدىم ، ھەر ئايدا بىر قېتىم ھېلىقى ئىشنى كۆرۈپ تۇردۇم . ئاخىر ھېچنىمىگە ئېرىشەلمەي مەلىكىنىڭ قېشىغا قايتىپ كەلدىم . مەلىكە سەپەردە كۆرگەن ئىشلار توغرىلىق سورىغان ئىدى ، بايىقى سەرگۈزەشتىلەرنى بىرمۇبىر سۆزلەپ بەردىم . مەلىكىنىڭ بۇ سۆزگە ئىشەنگۈسى كەلمەي ، ئىشەنچلىك غۇلاملاردىن بىرىنى ئول ۋىلايەتكە ئەۋەتىپ ، ھېكايە راست بولسا ھەر خىل تەدبىرلەرنى قوللىنىپ « سىر »نى بىلىپ كەلگىن دەپ تاپىلىدى .

مەلىكە ئەۋەتكەن غۇلام ئۇ شەھەردە خېلى ئۇزاق سەرگەردان بولۇپ يۈرۈپ ، ئۆمرى سىرنى ئېنىقلاشقا يار بەرمەي ، بىللە كەتكەنلەر ئۇنىڭ مەلىكىگە يازغان خېتىنى ئېلىپ قايتىپ كەلدى . خەتتە دېيىلىشچە ، ھېكايە قىلىنغان ۋەقەنى ئەينەن كۆرۈپتۇ ، لېكىن سەۋەبىنى ئېنىقلىيالماپتۇ . ئۇ ، مەن بولسام بۇ ئاستانىنىڭ قۇللىرىدىندۇرمەن ، قالغان ئىختىيار ئۆزۈڭلاردىدۇر ، دېدى .

ئاندىن موماي ئېيتتى :

— ئى يىگىت ، ئاڭلىدىڭمۇ ؟ مەلىكىنىڭ شەرتى شۇكى ، سەن ئول شەھەرگە بېرىپ تەكشۈرۈپ ، كالىغا مىنگەن يىگىت كىم ؟ ئۇنىڭ بۇنداق پەرىشان بولۇشىدىكى سەۋەب نېمە ؟ زۇمرەتتىن كۆز قويغان چىنە قاچىنى كىم ياسىغان ئىكەن ؟ خەلققە كۆرسىتىشتىكى مۇددىئا نېمە ؟

كىچىك غۇلامنى نېمىشقا ئۆلتۈرۈۋەتتى ؟ ئۇ يىگىت نەدە تۇرىدۇ ، نېمىشقا ئۆكۈزگە مىنىۋالىدۇ ؟ شەھەر خەلقى نېمىشقا قارىلىق بولۇۋالىدۇ ؟ نېمە ئۈچۈن بۇ ھادىسە ھەر ئاينىڭ بېشىدا تەكرارلىنىدۇ ؟ دېگەنلەرنى ئېنىقلاپ كېلىسەن . ئەگەر بۇنى بىلىپ كېلىپ ، مەلىكىگە بەرگەن ۋەدەڭنىڭ ھۆددىسىدىن چىقساڭ مەقسىتىڭگە يېتىسەن ھەم بېشىڭنى ئېلىپ كېتەلەيسەن . ساڭا نېمە لازىم بولسا ھەممىنى مەلىكىنىڭ خەزىنىسىدىن ئېلىپ بېرىمىز . ئۆزۈڭنى ئوبدان دەڭسەپ جاۋاب بەرگەيسەن .

— بارىمەن ! يا مەقسىتىمگە يېتىپ قەدىمىمنى پەلەكنىڭ ئۈستىگە قويىمەن ، يا مەلىكىنىڭ ئىشقى يولىدا جان بېرىمەن ! — دەپ ئىرادە بىلدۈردۇم .

شۇنداق قىلىپ ، كالىغا مىنگەن قانخور يىگىتنىڭ سىرىنى بىلىش ئۈچۈن سەپەرگە ئاتلاندىم .

قانخور يىگىتنىڭ سىرى

تەقدىرنىڭ ئويۇنلىرى بەكمۇ قىزىق بولىدىكەن . ئول زامان رابىيەسىنىڭ دىدارىنى كۆرمەي تۇرۇپ ئىشق ۋەسلى شەۋقىدە ھوشۇمنى يوقىتىپ ، يارەنلەرنى دۇئادا ياد ئەيلەپ باياۋان تەرەپكە يۈزلەندىم ، تا بىر يىلغىچە ھېچ يەردە توختىماي يۈرۈپ ، پۇتلىرىمنى مالامەت تاشلىرىغا ئۇرۇپ ، كۆپ رەنج - مۇشەققەتلەر تارتىپ ، روزىگار ئالەمنىڭ زۇلۇم قەدەھلىرىدىن ئاچچىق بادەلەر سۈمۈرۈپ ، ئاخىر كۆزلىگەن مەنزىلگە يېتىپ باردىم .

ئول شەھەر خەلقىنى شۇنداق تەرىقىدە كۆردۈمكى ، بەسىرەلىك كىشى قانداق ھېكايە قىلغان بولسا ئەينەن ئىدى . يېڭى ئاينىڭ تۇنجى كۈنى ھېلىقى قائىدە - رەسمى بويىچە ھەممىسى سەھراغا چىقتى . مەنمۇ ئۇلارنىڭ سېپىگە قېتىلىپ بېرىپ قاراپ تۇرغان ئىدىم ، ئۆكۈزگە مىنگەن يىگىت شۇ تەرىقىلىق ھەيۋەت بىلەن چىقىپ كەلدىكى ، قانداق

سۈپەتلەشنى بىلمەيلا قالدىم .

بېيىت

ئۈنىڭ قەددىغە خىزمەتكار ئىدى ھەر ـ ھەر سەنۇبەرلەر ،
بولۇپ دىۋانە ۋەسلىدە يۈزى ئوت ـ لالە ، ئۈز گۈللەر .

ئۈنىڭ تۇرقىنى كۆرۈپ ، ھېكايىسىنى ئاڭلىغاندىكىن ئەھۋالىم يا-
مانلىشىپ ھوشۇمدىن كەتتىم . ھوشۇمغا كەلگۈچە ئۇ كېتىپ بولۇپتۇ .
خەلقنىڭ ساقلىرى شەھەرگە يۈزلىنىپ ، بىتابلىرى قاپتۇ . يەنە نائىلاج
شەھەرگە قايتىپ ، بىر ئاينى تاقەتسىزلىك بىلەن كۈتتۈم ، ھەربىر نەپەس
ئالغۇچە ۋاقىت بىر يىلدەك بىلىنەتتى . ھالىمغا كاپىرنىڭمۇ رەھمى كې-
لەتتى . مەن پادىشاھلىقنى ۋە مەملىكىتىمنى تاشلاپ :

بېيىت

كۆرمەي تۇرۇپ يار ۋەسلىنى بولدى دىلىم قانغا تولۇپ ،
قالدى شاھلىق خانىمانىم ، كەتتى ئۆمرۈم بەرباد بولۇپ

دېگەندەك ھالغا يەتكەن ئىدىم .

ئەلقىسسە : ئۈزاقتىن بۇيان باباۋانلاردا تاشنىڭ زەخمى ، تىكەننىڭ
رەنجىدىن جىسمى ئازار يەپ ، كۆڭلى يەتكۈچە دەرد تارتقان ، ئول ئۆكۈز
مىنگەن يىگىتنىڭ ئۇرغان ئاھلىرىنىڭ يالقۇنىدا ھاۋادىكى قۇشلارنىڭ
يۈرەكلىرى پۇچىلىنىپ ، دەريادىكى بېلىقلارنىڭ جىگەرلىرى كاۋاپ بولغان
ئىدى . سەۋر ـ تاقەتنىڭ بىناسى كۆز ياش كەلكۈنىدىن ئۆرۈلەي دەيتتى .
ئۈنىڭ سەرۋىنى ئەسلىتىدىغان قاملاشقان تۇرقى ، كۈندەك جامالى ، قاپقارا
بۇرۇتلىرى ، يۈرىكىنىڭ تاشتەك قاتقانلىقىغا قارىماي ، چىن گۈزەللىرىنىڭ
يۈرىكىنى پىژىلدىتاتتى ، قان قىلىۋېتەتتى ؛ جان ئالغۇچى كۆزلىرىدىن
چولپان خىجىل ئىدى ؛ دىۋانە ـ شەيدالىقى ئالدىدا مەجنۇن
يىپ ئېشەلمەيتتى .

ئەلقىسسە : يۆزلىگەن خارلىق ھەم زارلىق مۇپتىلالىقى ئىچىدە ئۇ ئايىنىمۇ ئۆتكۈزدۈم . يېڭى ئاينىڭ تۇنجى كۈنى يەنە خەلققە ئەگىشىپ ھېلىقى سەھراغا بېرىپ ، ئۇ يىگىتنى يەنە شۇنداق ھالدا كۆرۈپ ، ئەھۋالىغا قار - يامغۇر يىغلىدىم . ئۇ پەلەكنى لەرزىگە سالغان يىغا - زارلاردىن كېيىن ئۆكۈزىگە مىنىپ توقاي تەرەپكە راۋان بولدى . مەن خەلقنىڭ سېپىدىن چىقىپ ئارقىسىدىن بېرىشقا تەرەددۇتلەنگەن ئىدىم ، كىشىلەر مەھكەم تۇتۇۋېلىپ ماڭغىلى قويۇشمىدى .

— ئەي ھاماقەتلىكتە چېكىگە يەتكەن تەلۋە ، — دېدى ئۇلار ، — ھېچكىم بۇنداق بالانىڭ ئارقىسىدىن بېرىشنى خالىمايدۇ ! جېنىڭدىن تويدۇڭمۇ يا ؟ بۇنداق ئەخمىقانە نىيەتتىن كەچ ، بولمىسا قېنىڭنىڭ تۆكۈلۈشىگە ئۆزۈڭ سەۋەبچى بولىسەن ۋە ئىككىلا ئالەمدە زىيان تارتىسەن !

ئۇنىڭ ئارقىسىدىن بېرىپ ئەھۋالنى بىلىپ بېقىش ئۈچۈن قانچە قىلغان بولسامۇ ، ئۇرۇنۇشلىرىم بىكار كەتتى . يەنە شەھەرگە قايتىپ ، غەم - قايغۇ ، ئىنتىزارلىق دەشتىدە چاڭقاپ ، كېلىدىغان ئاينىڭ بىرىنچى كۈنىنى كۈتۈشتىن ئۆزگە ئامال قالمىدى . ئاخىر جېنىمنىڭ تەڭدىن تولىسى تۈگەپ ، قۇرت - قوڭغۇزدەك ھالىم قالغاندا كۈتكەن ۋاقىتقا ئۇلاشتىم . كونا ئاينىڭ ئەڭ ئاخىرقى ئاخشىمى ئەندىشە قىلىپ : « ئەتە يەنە شۇنداق قىلارمۇ ؟ ئەمدى بىر چارە تاپماق لازىمكى ، ھېچكىم توسۇۋالالمىغاي » دېگەننى ئويلاپ ، شۇنداق قارارغا كەلدىم : « كېچىسى شەھەردىن چىقىپ توقاينىڭ ئىچىگە يوشۇرۇنۇپ ، يىگىتنىڭ كېلىدىغان يولىنى كۆزەتمەك لازىم » . شۇنىڭ بىلەن ، دېگىنىمدەك قىلىپ توقاينىڭ ئىچىدە ئولتۇردۇم . بارلىقىمنى ئاللاغا تاپشۇرۇپ ئىنتىزارلىق ئىچىدە كۈتۈشكە باشلىدىم . ۋاقتىكى ، ئۇل يىگىت ھەر قېتىمدىكىدەك توقايلىقتىن چىقىپ ھېلىقى جايغا بېرىپ ، ئادىتى بويىچە ئىش - ئەمەلىنى تۈگىتىپ ، كەلگەن يولى بىلەن قايتتى . مەن ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ يۈگۈردۈم . ئۇ شەپىنى سېزىپ قېلىپ كەينىگە قارىدى ۋە ماڭا قاراپ :

— هاي ، جاندىن تويدۇڭمۇ ؟ — دەپ ۋارقىرىدى .

ئاندىن قىلىچىنى قىنىدىن سۇغۇرۇپ ، ئۆكۈزنى مەن تەرەپكە چاپتۇرۇپ كەلدى . « ئەمدى ئۆلىدىغان بولدۇم » دەپ ئىچىمگە ئەندىشە چۈشۈپ ، ئارقىدىن : « بۇنىڭ ساراڭلىقى راست ساراڭلىق ئەمەس ، ئۇنىڭ تىغىدىن قېچىش نامەردلىك . ئەگەر ئۇنىڭ تىغىدا ئۆلسەم بۇنداق تىرىك ياشىغاندىن نەچچە ھەسسە شەرەپلىكتۇر » دېگەن ئويغا كېلىپ ، ھەرقانداق خەتەرلىك ئەھۋال يۈز بەرسىمۇ قاچماسلىقنى قارار قىلدىم ـ دە ، قوينۇمدىن نەچچە تال ياڭاقنى ئېلىپ : « دەرۋىشلەرنىڭ ساڭا قىلغان سوۋغىسى » دېگىنىمچە ئالدىغا باردىم . ئاندىن ئۇنىڭ تىغىغا بېشىمنى ئېگىپ تۇردۇم . ئۇ مېنى بۇنداق ھالەتتە كۆرۈپ ، ئاچچىقىدىن ياندى .

— دەرۋىشمۇسەن!— دېدى ئۇ قىلىچىنى قىنىغا يىغىشتۇرۇپ،— لەنەت سېنى كۈشكۈرتكەن شەيتان ۋەسۋەسىسگە . ئەجىلىڭ يەتمەستىن بۇرۇن كەينىڭگە ياندى !

ئۇنىڭ ھەيۋىسىدىن قورقۇپ پۇتۇم مېڭىشتىن ، تىلىم گەپتىن توختىدى . ئۇ يەنە يولىغا راۋان بولدى ، بىردەمدىلا يىراقلاپ كۆزۈمدىن غايىب بولۇپ قالدى . مەن ئېسىمنى يىغىپ ئۆز ـ ئۆزۈمنى ئەيىبلىدىم «ئەمدى ئارقامغا يېنىشىم دۇرۇس ئەمەس ، نېمىلا بولمىسۇن كەينىدىن بېرىشىم كېرەك ، يا ئۆلۈم ، يا كۆرۈم ! »

ئىچىمدە شۇنداق دەپ ئارقىسىدىن يۈرۈپ كەتتىم .

نەزم

ئەگەر ئۆي ئىچرە كىم بەرمەس ساڭا يول ،
نا ئۈمىد بولمىغىن بەرسە كېرەك پۇل .

ئول يىگىتكە يېتىشۋېلىشقا ئاز قالغاندا ، ئۇ كەينىگە ئۆرۈلۈپ غەزەپ بىلەن تىكىلدى . ئاندىن قىلىچىنى يالىڭاچلاپ شۇنداق شىلتىدىكى ، ماماتىم كۆزۈمگە كۆرۈنۈپ « كەلىمە تەييىبە »نى ئوقۇدۇم ـ دە :

— ئى يىگىت ، مەردلىكىڭنى جارى قىلىپ ، تىنغىڭنىڭ زەربىنى مەندىن ئايىغىن . بۇ غەم - غۇسسە باياۋاندىن ماڭا نىجاتلىق بەر ، مېنى بۇنداق بىھۇدە ئۇرۇنۇشتىن خالاس قىلغىن ! — دېدىم .

ئۇ گېپىمنى ئاڭلاپ ، ئاچچىقى بىلەن بېشىنى ئىرغىتىپ ئېيتتى :

— ئى بىغەرەز ، نېمىدەپ ناھەق ئۆلۈمنى بوينۇڭغا ئالماقچى بولىسەن ؟ شەيتىنىڭغا لەنەت قىلىپ ، جاھىللىقىڭدىن يېنىپ ئارقاڭغا قايتقىن . بۇ نۆۋەتمۇ نەسىھەت بىلەن بولدى قىلاي !

ئۇ ئۆكۈزنىڭ بېشىنى بۇراپ يولىغا ماڭدى ، مەنمۇ تەن بەرمەي ئارقىسىدىن ئەگەشتىم .

رۇبائىي

بېرەي دېسەم تەن ئاڭا ئىكەن ئۇيات ،
قەيسەردىن ئات قالىدۇ ، نامەردتىن داد .
ئەقىل ئېيتتى : بارما ، كەينىڭگە يان !
ياق ، بارىمەن ! يارغا بولمايمەن مات .

ئەلقىسسە : يىگىت كېتىۋېتىپ مېنى كۆز قۇيرۇقىدا كۆرۈپ قالدى . ئەمما كۆرمەسكە سېلىپ ئىككى فەرسەخچە يول يۈرگەن ئىدى ، بىر باغ قورغىنىنى كۆرۈندى . ئۇ مېڭىۋېرىپ باغنىڭ دەرۋازىسىغا يەتكەندە يۈرەك قاتىلىمىدىن شۇنداق بىر نەرە تارتقان ئىدى ، قورغان ئەتراپىلا ئەمەس ، بەلكى پۈتكۈل دەشتۇچۆللۈكلەر لەرزىگە كەلدى . ئاندىن قورغان دەرۋازىسى ئېچىلىپ يىگىت ئىچكىرى كىرىپ كەتتى .

مەن تاشقىرىدا ھەيرانلىقتا پېتىپ تۇراتتىم ، بىردەمدىن كېيىن بىر غۇلام چىقىپ :

— ئى ئەجىلى يەتكەن بىغەرەز ، قانداق بولۇپ بۇ قانخور ساراڭغا يولۇقۇپ قالدىڭ ؟ — دېدى .

مەن كېلىشتىكى مۇددىئايىمنى بايان ئەيلىۋېدىم ، ئۇ ئېيتتى :

— يۈرگەن ، ئۇ سېنى چاقىرىدۇ . خۇدايىم سېنى ئۇنىڭ دەرگاھىدىن زىيان ـ زەخمەتسىز قايتۇرغاي !

غۇلام مېنى باشلاپ ماڭدى . ئىچكىرىگە ئاياغ بېسىپ كۆردۈمكى ، ئەپسانىلەردە ئېيتىلغان جەننەتتەك گۈزەل ئىكەن .

ئى شەھرىيار ، ئۇ باغنى شەرھلەشكە تىلىم ئاجىزلىق قىلىدۇ . باغنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئالىي ئىمارەت بولۇپ ، ئېگىزلىكى ئاسمان بىلەن بوي تالىشىپ تۇرۇپتۇ . ئىمارەتكە كىرسەم جاھاندىكى ھەرقانداق پادىشاھلارنىڭكىدىن ئېشىپ چۈشىدىغان ئېسىل تەخت ئالدىمدا نامايان بولدى . ئۇنىڭ ئۈستىگە زەرباب بىساتلار سېلىنىپ ، يۇقىرى تەرىپىگە بىر ئالتۇن كۇرسى قويۇلۇپتۇ . كۇرسىدا ھېلىقى يىگىت ئولتۇرۇپتۇ . ئۇ ئالدىغا بىر چىنە قاچىنى توختىتىپ ، چۆرىسىگە ھەر خىل لەئل ، زەبەرجەد ، زۇمرەت پارچىلىرىدىن نەقىش قويغىلى تۇرۇپتۇ .

باشلاپ كىرگەن غۇلام مېنى ئولتۇرۇشقا ئىشارەت قىلدى . ئەمما مەن ئولتۇرماي ئۆرە تۇرۇۋەردىم . ئۆز ئىشىغا پۈتۈن زېھنى بىلەن بې- رىلگەن يىگىتنىڭ قاراشقا چولىسى يوق ئىدى . ئۇ ، كەچ كىرگەندە ئىشنى توختىتىپ بېشىنى تاشقىرىغا چىقىرىپ ، ھەسرەتلىك بىر نەرە تارتىۋىدى ، ئىمارەت ۋە باغ ئىچى لەرزىگە كەلدى . غۇلام ۋە خىزمەتكارلار ھەر تەرەپكە قېچىشتى . ئىمارەتنىڭ ئىچىدە ھۇجرىلار جىق ئىدى . مەنمۇ ھەر ئېھتىمالغا قارشى بىر ھۇجرىغا كىرىۋالدىم .

يىگىت ئىشىكلەرنى بىر ـ بىرلەپ ئېتىپ ، بايىقى تەرىزدە ۋارقىرىغان پېتى ئىمارەتتىن چىقىپ ، باغنىڭ بىر بۇلۇڭىغا راۋان بولدى . خۇدانىڭ ياخشىلىقى بىلەن ، مەن كىرگەن ھۇجرىنىڭ باغ تەرەپكە ئېچىلىدىغان بىر ئىشىكى بار ئىكەن ، ھەپىلىشىپ يۈرۈپ ئېچىپ تاشقىرى چىقىپ ، باغنىڭ بۇلۇڭى تەرەپتىن كېلىۋاتقان ئېچىنىشلىق نالە ـ پەريادنى ئاڭلاپ قالدىم . تاياقنىڭ زەرب بىلەن تەگكىنىمۇ ئوچۇق ئاڭلى- ناتتى . دەرەخنىڭ دالدىسى بىلەن بارغان ئىدىم ، ھېچكىم كۆرمىدى . يېقىن بېرىپ كۆردۈمكى ، ھېلىقى يىگىت يوغان تاياق بىلەن ئۆكۈزنى

توختىماي ئۇرغىلى تۇرۇپتۇ. ئۆكۈزنىڭ ئۆزىنى ھەريان ئېتىپ ھۆركىرەشلىرىگە چىداپ بولمايتتى.

يىگىت ھارغان بولسا كېرەك، تاياقنى تاشلىۋېتىپ، يانچۇقىدىن ئاچقۇچنى چىقىرىپ بىر ئۆيىنىڭ قۇلۇپىنى ئاچتى ـ دە، دەلدەڭشىگىنىچە كىرىپ كەتتى، ئۇ ئۆي ئىچىدە تاكى يېرىم كېچىلەرگىچە يىغا ـ زار قىلىپ توختاۋسىز ئايلىنىپ يۈردى. مەن يېقىنلاپ بېرىشقا جۈرئەت قىلالماستىن نېرىدىن كۆزەتمەكتە ئىدىم.

خېلى ۋاقىتلاردىن كېيىن، يىگىت ئۆيىدىن چىقىپ يەنە ئۆكۈزنىڭ قېشىغا باردى. ئەمدى ئابايامقى زالىملىقىنىڭ تەتۈرىسىچە، بىچارىنىڭ تاياق تېگىپ زېدىلەنگەن جايلىرىنى سىيلاپ، كۆزلىرىگە سۆيۈپ «ئەپۇ» سوراپ كەتتى، ئاندىن مېھرىبانلىق بىلدۈرۈپ ئالدىغا ھەلەپ قويىدى. ئۇ ئىمارەت تامان يۈرگەندە، مەن يوشۇرۇنغان جايدىن چىقىپ دەرەخلەر ئارىسى بىلەن ئالدىن بېرىپ، بايامقى ئۆيگە كىرىۋالدىم. ئۇ ئىمارەتكە كىرگەندىن كېيىن ھۇجرىلارنىڭ ئىشىكلىرىنى بىر ـ بىرلەپ ئېچىپ بىرلا قىچقارغان ئىدى، ھەممەيلەن تاشقىرى چىقتى.

بۇ چاغدا سۇبھى يورۇغان بولۇپ، يىگىت چىراغنى يورۇتۇپ نامازغا تۇردى. نامازدىن فارىغ بولغاندىن كېيىن مېنى قىچقىرىپ:

— ئى زالىم دەرۋىش! قەيەردىن كەلدىڭ؟ راستىڭنى ئېيت! — دېدى.

مەن ئالدىغا بېرىپ تەزىم بەجا كەلتۈرگەن ئىدىم، ئولتۇرۇشۇمغا ئىشارەت قىلدى. كۆرسەتكەن جايدا ئولتۇرغاندىن كېيىن ئالدىمغا داستىخان سېلىپ تائام كەلتۈردى. لېكىن غىزاغا تاۋىم تارتمايتتى، شۇنداقتىمۇ زورلاپ بىرنەچچە لوقما يېدىم. داستىخان يىغىشتۇرۇلدى.

ئۇ غۇلاملىرىنى ئۇخلاشقا چىقىرىۋېتىپ ماڭا شۇنداق دېدى:

— ئى يىگىت، خۇدانىڭ يېگانىلىقى ھەققىدە قەسەمكى، مەقسىتىڭ زادى نېمە؟ قايسى مەجبۇرىيەت بىلەن ئۆزۈڭنىڭ ھالاك بولۇشىنى خالاپ قالدىڭ؟ نېمە ۋەجىدىن ئارقامغا كىرىۋالسەن؟ بىلەمسەن، ئادەم

يىچاق سۆڭەككە يەتمىگۈچە جېنىنى ئالىقىنىغا ئېلىپ خەتەرگە تەۋەككۇل قىلمايدۇ. ئۆزۈڭنى مۇشكۇل ئىشقا زورلاۋاتىسەن. بىلىمەن، قەلەندەرچە كىيىنىپ ئارقامدىن كېلىشىڭدە، ئەلۋەتتە، بىر مۇددىئايىڭ بار. خۇدا ھەققى قەسەم قىلىمەنكى، ئەگەر جېنىڭ كېتىدىغان ئىش بولسىمۇ راست گەپ قىلساڭ ھەرقانداق تەلىپىڭنى قولۇمدىن كېلىشىچە بەجا كەلتۈرىمەن، ئۆزۈڭمۇ تىرىك قالىسەن. يالغان ئېيتىدىكەنسەن، جېنىڭنىڭ ئامان قې-لىشىدىن ئۈمىد كۈتمە.

ئۇنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ جۇرئەتلەندىم ـ دە، بېشىمغا كەلگەن پۈتكۈل ئىشلارنى قالدۇرماي بىر ـ بىرلەپ بايان قىلدىم. ئۇ كۈتۈلمىگەندە باھار يامغۇرىدەك ياش تۆكۈپ ئېچىنىشلىق نالە ـ پەرياد چەكتى، ئاندىن بىھوش بولۇپ يىقىلدى. بۇنىڭدىن ئۇنىڭمۇ ئىشق گىرىپتارى ئىكەنلىكىنى سەزدىم. بېشىنى قۇچىقىمغا ئېلىپ چېكىلىرىنى يۇمشاق ئۇۋۇلاپ ھوشىغا كەلتۈردۇم.

ئۇ ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ، بىردەم سۈكۈت قىلغاندىن كېيىن ئېيتتى:

— ئى خۇدانىڭ ياخشى بەندىسى، بىلدىمكى، سەن سەۋر قاچامنى تاشتۇرۇپ ئارامىمنى بۇزغىلى كەلگەن ئىكەنسەن. ئىش بۇ دەرىجىگە يەت-كەندە سىنى ئۈمىدسىز قالدۇرۇشقا كۆڭلۈم ئۇنىمايدۇ، ئەجرىڭنى يەردە قويسام ئىشق سۇلتانىغىمۇ جاۋاب بېرەلمەيمەن. ئەمما مېنىڭ ھالىم نە بو-لۇركىن؟

غايىب بولغان گۈل

ئى بۇرادەر، بىلگىن ۋە ئاگاھ بولغىنكى، مەن نەمرۇز شەھىرى پادىشاھىنىڭ ئوغلى بولىمەن. ئاتامنىڭ مەندىن باشقا پەرزەنتى يوق ئى-دى، تېخى نەچچە يىلغىچە دۇئا ـ تەلەپ قىلىپ، نەزىر ـ چىراغ، سەدىقە ـ ساخاۋەتنى ئايىماي قادىر خۇداغا سېغىنىش ئارقىلىق ئاران ماڭا

ئېرىشىپتۇ . مەن دۇنياغا كۆز ئاچقاندىن تارتىپ ئۈچ ياشقا كىرگۈچە خەلقتىن باج ـ سېلىق ئالماپتۇ .

قۇرئەنداز ۋە مۇنەججىملەرنى يىغىپ ، تەقدىر ـ قىسمىتىم ھەققىدە قۇرئە سالدۇرغان ئىكەن ، ئۇلار :

ـــ بۇ ئوغۇلنىڭ بەخت ـ تەلىيى كاجدۇر ، ئۆمرىنىڭ ئاخىرىغىچە نەسلىكتىن قۇتۇلالماس . ئەگەر 14 ياشقىچە تالا ـ تۈزگە چىقارماي ئۆيدە باقسا تىنىچ ئۆتۈر . بالاغەتكە يەتكەندىن باشلاپ بېشىغا شۇنداق ئېغىر كۈنلەر كېلىدۇكى ، خۇدا ھېچ بەندىسىگە كۆرسەتمىسۇن ، سارالى بىلەن ئوگىنىڭ ئارىلىقىدا بولىدۇ ! ـــ دېيىشىپتۇ .

ئاتام بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ ، « قىلمىغىنى قالماي ئاران ئېرىشكەن » پەرزەنتىنىڭ بولمىغۇر تەقدىرىدىن ۋايىم يەپ ، شۇ سائەتتىلا مېنى ئىنىكئانىلار بىلەن قوشۇپ ئىچكىرى ئۆيگە ئورۇنلاشتۇرۇپتۇ . ئاندىن : «بۇ بالىنى 14 ـــ 15 يىلغىچە بۇ يەردە قويۇشمۇ دۇرۇس ئەمەس » دەپ ، ۋەزىرلەر بىلەن مەسلىھەتلىشىپ ، ماڭا شەھەرنىڭ سىرتىغا بىر باغ بىنا قىلدۇرماقچى بوپتۇ . بىناكار ـ باغۋەنلەر تەك ھەرىكەتكە كەلتۈرۈلۈپ مەخسۇس ئىمارەت ۋە چاھار باغمۇ تېز پۈرسەتتە پۈتتۈرۈلۈپتۇ . ھۆكۈما ـ ھەكىملەرنى جەم قىلىپ ، باغ بىلەن سىرتىنىڭ ئالاقىسىنى پۈتۈنلەي ئۈزۈش ، مۇمكىن بولغاندا ئۈستىنى يېپىپ ، كۈن چۈشمىسىمۇ يورۇق تۇرۇشىنىڭ ئىلاجىنى قىلىش ئۈستىدە باش قاتۇرۇپتۇ . ئاخىر بۇ پىلانمۇ ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇپتۇ . ئاندىن مېنى ئىنىكئانا ۋە پىركامىل تەربىيىچى ئۇستازلار بىلەن قوشۇپ باغقا بەند ئەيلەپتۇ .

شۇنداق قىلىپ ، يەتتە ياشقىچە ئىنىكئانىلارنىڭ تەربىيىسىدە بولدۇم . سەككىز ياشقا قەدەم قويغاندىن تارتىپ ئۇستاز خەت ئوقۇش ـ يېزىشنى ئۆگىتىشكە باشلىدى . ھەر ئايدا بىر قېتىم ئىنىكئانام بىلەن ئۇستازىم تۇيۇقسىز غايىب بولۇپ كېتەتتى ، مەن ئۇلارنىڭ نەگە كەتكەنلىكىنى بىلمەيتتىم . كېيىنچە بۇنىڭ تېگىگە يەتتىمكى ، ئۇلار ئاتامنىڭ قېشىغا خۇپىيانە بېرىپ يولىيورۇقنى ئالىدىكەن ۋە كېتەرلىك تۇرمۇش لا-

زىمەتلىكلىرىنى ئېلىپ قايتىدىكەن .
مەن 14 ياشقا كىرگەندە ئىگىلەشكە تېگىشلىك بىلىملەرنى ئۆگىنىپ ، كىتاب مەنىلىرىنى يېشەلەيدىغان ئالىملىق دەرىجىسىگە يەتتىم . ئەمما ، ئىنىكئانا ، مۇئەللىم ۋە خىزمەتكارلاردىن باشقا ئادەم بىلەن ئۇچراشمىغاچقا ھەم باغدىن سىرتقا چىقمىغاچقا ، ئەمەلىي بىلىمىم يوق ئىدى . باغنىڭ ھاۋاسىنىڭ ياخشىلىقىغا گەپ كەتمەيتتى . ھەر كۈنى ناماز بامداتتىن كېيىن باغنى سەيلە قىلاتتىم ، گۈللەرنى ئۈزۈپ پۇرايتتىم . ئەتىگەنلىك غىزانى يەپ بولۇپ ئوقۇش ـ ئۆگىنىش بىلەن شۇغۇللىناتتىم . مۇئەللىم زېرىكمەي تەلىم بېرەتتى .
قازايى قەدەر يېتىپ ، باغ باھار پەيزىگە چۆمگەن گۈزەل پەسلىنىڭ بىر ئەتىگىنى ئىدى . ئادىتىم بويىچە ئېتىكىمگە گۈللەرنى ئۈزۈۋېتىپ ، بىر ياندا ئېچىلغان ئۆزگىچە بىر غۇنچىنى كۆردۈمكى ، بۇنداق رەڭدىكى گۈلنى مۇشۇ كەمگىچە ئۇچراتمىغان ئىدىم . ئۇنى ئۈزۈش ئۈچۈن قولۇمنى شۇنداق ئۇزىتىۋېدىم ، شۇئان غايىب بولدى . بۇ ھالدىن ھەيرانلىقىم ئېشىپ كېتىشكە تەرەددۇتلىنىۋاتسام ، ھېلىقى گۈل يەنە ئۆز ئورنىدا پەيدا بولدى . ئەمدى ئۈزۈشكە ئالدىرىماي ، ئىككى كۆزۈمنى تىككىنىمچە ئولتۇردۇم . ئەجەبلىنىش ئوتلىرى ۋۇجۇدۇمنى ئۆرتەشكە باشلىدى . گۈل خۇددى ئوت ئۇلغايغاندەك بارغانسېرى يوغىناۋاتاتتى . ئۇنى تاماشا قىلىشقا بېرىلىپ ئۆزۈمنى يوقىتىشقا ئاز قالدىم . شۇ ئەسنادا تۇيۇقسىز باغنىڭ يۇقىرىسىدىن بىر كىمنىڭ كۈلگەن ئاۋازى كەلدى . بېشىمنى بۇراپ : « بۇ قانداق ئىشتۇ ؟ » دەپ قارىسام ، نەچچە يىلدىن بۇيان يامغۇر چۈشۈۋېرىش تۈپەيلىدىن تېشىلگەن تام تۆشۈكى كۆرۈندى . قىزىقسىنىپ تۆشۈككە يېقىن كېلىۋىدىم ، كۆزۈمگە ھاۋادا بىر تەخت تۇرغانلىقى چېلىقتى ، تەختنى بەرجەس تۆت كىشى كۆتۈرۈپ تۇرۇپتۇ . كۈلكە ئاۋازى ئاشۇ تەختتىن كېلىۋاتاتتى . كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە ئۇلار ئاسماندىن چۈشۈپ ، ھېلىقى تۆشۈكتىن باغقا كىردى . تەختنى كۆتۈرگەنلەر ئۇنى يەردە قويۇپ ، بىر چەتتە قول باغلاپ تۇردى . قارىسام تەختتە بىر سەنەم

ئولتۇرۇپتۇكى، ھۆسن - جامال نۇرىدىن باغ كۈندۈزدىنمۇ روشەن يورۇپ كەتتى.

ئەبيات

ۋادىغا يەتمىگەن پەرىزادى،
تۇتار ئاھۇنى گوللاپ سەييادى.

بەدىنى ئاق كۈمۈش، يۈزى گۈلرەڭ،
قېشى كاماندۇر، كىرپىكى خەدەڭ ①.

كۆزلىرى جادۇ، خۇلقى ئۇز ئاندىن،
كىرپىكى ئۇقادۇر، زۇلپى ئەنبەردىن.

خۇشبۇي چاچلىرى ئۆرۈلگەن تاراپ،
كۆزلىرى بۇلاقكى، تەشناغا شاراب.

زىناقلىرىدىن تىپىلار ھايات،
شېرىنلىكتە ئۇ كۈملاچ ناۋات.

لالەرەڭ مەڭزى گوياكى ياقۇت،
سۆيسە يېقىملىق مەست بولۇر ۋۇجۇد.

ئاغزى نىلۇپەر، چىشى دۇر - ئۈنچە،
تىلىكىم شەكەر، بويى ئۇز غۇنچە.

لەۋلىرى مەي رەڭ، چېكىسىدە خال،
كۆزنى چاقنىتار ئۇنىڭدىكى ھال.

---

① خەدەڭ — ئوق (ئوقيا ئوقى)

قارىغان كىشىنى قىلار ئۇ خۇمار ،
« كۆز تەگمىسۇن » دەپ ئېسىپتۇ تۇمار .

تەختنى يەرگە چۈشۈرۈپتۈلەر ،
ئايدەك يۈزىنى يوشۇرۇپتۇلەر .

كۆكرىكى ئاپئاق ، يېسە تويماس خام ،
ئىككى مېۋىسى پۇختىكەن تامام .

ئۇنىڭ بېشىدا جاۋاھىرلاردىن ياسالغان تاج بولۇپ ، تۆت قۇببىسى پۇتۇنلەي مەرۋايىتلار بىلەن بېزەلگەن ئىدى . ئۇ ئاشۇ تاجنىڭ شەكلىدە ياسالغان تەختنىڭ ئۈستىدە ئولتۇراتتى . ھېقىق شىشە بىلەن گۆھەر جامنى يېنىدا قويۇۋالغان ئىدى . شۇ دەقىقىدە ئۇ مېنى كۆردى ۋە تاتلىقىنە بىر بېقىپ مىيىقىدا كۈلۈش بىلەن ئىشق جاراھىتىمگە تۇز چاچتى . ئاندىن ئادەمگەرچىلىك يۈزىسىدىن يېنىغا چاقىرغان ئىدى ، ھودۇققان ھالدا ئالدىغا باردىم ـ دە ، تەختنىڭ پۇتلىرىغا سۆيدۈم . تەگداشسىز پەرى قولۇمنى تۇتۇپ ئالدىدا ئولتۇرغۇزغاندىن كېيىن ، جامنى مەيگە تولدۇرۇپ ئاۋۋال ئۆزى ئىچتى ، ئاندىن ماڭا تۇتتى . ئۇنىڭ چىرايىنى ئەمدى ئېچىنىش تۇيغۇسى ئىگىلىگەن ئىدى .

— ئىست ! ئادەمزاتنىڭ ۋاپاسى يوق ، — دېدى ئۇ چوڭقۇر تىن ئېلىپ ، — بولمىسا كۆڭلۈمنى سېنىڭ مۇھەببىتىڭگە بەخش ئېتەر ئىدىم !

ئۇ يەنە بايىقى تەرىزدە ئۆزىمۇ ئىچىپ ، ماڭىمۇ تۇتۇپ بىر پەستىلا كەيپىمنى كۆتۈردى . بىخۇدلۇق ئىشكى يۈزۈمگە ئېچىلىپ ، ئۆزۈمنى يوقىتىپ قويدۇم . مەن مەستلىكتە يىغلىماقتا ئىدىم ، ئۇ توختىماي كۈلەتتى . كېيىن ئۇنىڭ ئوتلۇق لەۋلىرى يۈزۈمگە تەگدى . شۇ چاغدا ھاۋادىن بىرنەچچە كىشى چۈشۈپ ، مەن ئۇقمايدىغان تىلدا بىر نېمىلەرنى دېدى .

ئول پەرى پەيكەر بىردىنلا ساراسىمىگە چۈشتى ـ دە ، مېنى قانغۇدەك بىرنى سۆيۈپ قويۇپ ، تەخت ئۆزرە قەددىنى رۇسلاپ ئېيتتى :

— ئى ئەزىز يىگىت ، سەن بىلەن يەنە بىردەم سۆھبەت پەيزىنى سۈرمەكچى ئىدىم . ئەمما پايدىسىز ئالەم يار بەرمىدى .

نەزم

كەتتىم ھىجرىڭ پىراقىدا دىغىڭنى ئېلىپ مەن يادىگار ،
ئۈنتۇماي ئەستە چىڭ تۇتقىن ، ياشلىق قەلبىڭ قانداق پايلار .

ئەمدىكى گەپ بىۋاپالىق شارابىنى ئىچىش - ئىچمەسلىكىڭدە قالدى !

— ئى كۆڭلۈمنىڭ قىبلىسى ، — دېدىم ياشلىرىمنى يامغۇردەك تۆكۈپ ، — سېنى قايدىن تاپارمەن ، دېرىكىڭنى كىمدىن سورارمەن ؟

— ھەرقانچە ئىزدىسەڭمۇ مېنى تېپىشىڭ مۇمكىن ئەمەستۇر . ئادەمزاتنىڭ بىزنى تېپىشقا قۇدرىتى يەتمەيدۇ .

— ئۆزۈڭ قايسى گۈلستاننىڭ گۈلى ، قايسى بوستاننىڭ سەرۋ نەخلىسىدۇرسەن ؟

— مەن چىن ماچىن ۋىلايىتىنىڭ پىرلىرىنىڭ شاھ نەسلىدىندۇرمەن !

ئول سەنەم جاۋابەن شۇنداق دەپ تۇرۇشىغا ، تەخت لەپپىدە ھاۋاغا كۆتۈرۈلدى . مەن ئۆزۈمنى يوقىتىپ ، ئەقىل - ھوشتىن بىگانە بولدۇم .

بېيىت

ئەقىل - ھوشۇم ۋە پاراسەت كەتتى ئۇ دىلدار بىلەن ،
ھەم يەنە ئىش پەكرى ئۇچتى كۆڭۈلدە بار بىلەن .

ئى دەرۋىش ، ئەھۋالىم ھەققىدە نېمە دېيىشىمنى ۋە مۇددىئايىمنى قانداق شەرھلەشنى بىلمەيمەن . جانىسىز تەندەك سەرسان - پەرىشان بولۇپ يىقىلدىم ، كۆزلىرىمدىن قان - ياش تۆكۈپ بىھوش ھالەتتە ياتتىم .

ئۇستازىم بىلەن ئىنىكئانا كۆپ تەكشۈرۈپ كۆرگەندىن كېيىن، ئاھ ـ زا-
رىمغا ئېچىنىپ ھەرقانچە گەپ سوراپ باقسىمۇ سۆزلەشكە مادارىم
يەتمىدى. لېكىن «چېقىمچى» كۆز ياشلىرىم كۆڭلۈمنىڭ زىيادە سەكپا-
رىلىقىدىن مەلۇمات بېرىپ تۇراتتى. ئۇستازىم ئامالسىز: «جىن
چاپلىشىپتۇ» دېگەن خۇلاسىگە كېلىپ، بېشىمدا «سۇفكۇشلەپ» دۇئا
ئوقۇشقا باشلىدى. لېكىن بۇ ھېچبىر تەسىر قىلىدىغاندەك ئەمەس ئىدى.
شۇ تەرىقىدە بىر كېچە ـ كۈندۈز ئۆتتى. ئۇلار ھالىمغا ھېچقانداق چارە ـ
تەدبىر قىلالماي، ئاخىر ئۈمىد رىشتىسىنى ئۈزدى. كېيىن ئۇقسام، ئۇستا-
زىم ئاتامنىڭ قېشىغا بېرىپ ئەھۋالىمنى بايان قىپتۇ. ئاتام دەرھال باغقا
يېتىپ كېلىپ، مەندىكى شەۋقىنىڭ غالىبلىقىنى كۆرۈپ باش ـ كۆزلى-
رىمنى سىلاپ، يۈزلىرىمگە قان ـ ياشلىرىنى تۆكۈپ يىغلىدى. مەن قانچە
قىلسامۇ ئۇنىڭ سوئاللىرىغا جاۋاب بېرەلمەيتتىم، ھالىم ھەقىقەتەن زەئىپ
ئىدى. ئاتامنىڭ پەرمانى بىلەن ھالىمغا ئامال ـ تەدبىر تېپىش ئۈچۈن
ۋەزىر ـ ئەمىرا، ئەركانى دۆلەت، ھۆكۈما ـ تېۋىپ، ئالىم ـ
مۇنەججىملەرمۇ كېلىشتى. ئاتام ئىزتىراپ ۋە ئىنتىزارلىقىنىڭ زىيادىلىكىدىن
زارلىق ۋە بىقارارلىق ئىلكىدە شاھلىق سەلتەنىتى بىلەن ۋەدە قىلدىكى،
كىم بۇنىڭغا تەدبىر تاپالىسا ھەددىسىز ھەدىيە بەرمەكچى بولدى. مەندىن
ئەنسىرەپ: «بۇ كېسەللىكتىن نىجاتلىق تاپارمۇ ياكى قولۇمنى قۇرۇتۇپ
قويارمۇ؟» دېگەن ۋەسۋەسە بىلەن شەھەرگە قايتۇرۇپ كەلدى. يېڭى
ماكاندا قۇياش نۇرىنى كۆرۈپ، ھەيرانۇھەس بولماقتا ئىدىم، بۇ يەردە
مەن ئۇچرىتىپ باقمىغان ئاجايىباتلارمۇ كۆپ ئىدى. لېكىن ماڭا يىغلاش
ۋە ئاھ ئۇرۇشتىن ئۆزگە خاتىرجەملىك بولمايۋاتاتتى. غەم ـ قايغۇ تاغ-
دەك بېسىۋالغاچقا يېمەك ـ ئىچمەككە تاۋىم تارتمايتتى. ھالىم كۈندىن ـ
كۈنگە خارابلاشماقتا ئىدى. ھەكىم ـ تېۋىپلار پۈتۈن ھۈنىرىنى ئىشقا
سالدى، ئۆلىما ـ ئالىملار ۋە پۇقرالار دۇئا ـ تىلاۋەتكە ئىشتىراك قىلدى.
ئەمما ئۇلارنىڭ بۇ ئۇرۇنۇشلىرى بىھۇدە بولۇپ، «كېسىلىم» بىلەن مۇ-
ناسىۋەتسىز ئىدى، ھەقىقىي ئەھۋالنى دېيىشكە تىلىم بارمايتتى.

شۇنداق قىلىپ، تا ئۈچ يىلغىچە ھالىم شۇ تەرىقىدە داۋاملىشىپ، ھېچبىر ئۆزگىرىش بولمىدى. ئاتام قايسى ۋىلايەتتە داڭلىق ھەكىم - تېۋىپ ياكى بۇنداق غەيرىي كېسەللىككە تەدبىر قىلغۇچى بىر ەرمۇنەججىم - ھۆكۈما بارلىقىنى ئاڭلىسا شۇ ھامان ئادەم ماڭدۇرۇپ ئەكەلدۈرەتتى. ئۇلارمۇ قولىدىن كەلگەن تەدبىرلىرىنىڭ ھەممىسىنى قىلىپ بېقىپ، ئامال بولمىغاندا مەيۇسانە ھالدا قايتىپ كېتىشەتتى.

ئۈچ يىل ئۆتكەندىن كېيىن، پۈتۈن ئۆمرى سودىگەرچىلىك بىلەن ئۆتكەن بىرسى بۇ شەھەرگە كېلىپ قاپتۇ ۋە ئاتامغا بىرمۇنچە سوۋغاتلارنى تەقدىم قىپتۇ. ئاتام سۆھبەت ئارىسىدا ئۇنىڭدىن تېۋىپ توغرىسىدا سورىغان ئىكەن، ئۇ: «ھىندىستاندا بىر جەزىرە باركى، ئۇزىنىڭ خۇش ھاۋالىقى ۋە سۈيىنىڭ بەلەنلىكى بىلەن جاھانغا مەشھۇردۇر. شۇ جايدا 〈جەزىرەئى ھەكىم〉 ئىسىملىك بىر كىشى بولۇپ، بىر باغ بىنا قىلغانكى، قورغىنى پەلەككە تۇتىشىدۇ، ھېچقانداق پىكىر - خىيال كەمەندى بۇيۇك كۇنگۇرىسىگە يېتەلمەيدۇ، ئۇچار قاناتلارمۇ باغ كۆچەتلىرىنىڭ شاخلىرىغا قونالمايدۇ. قىسقىسى، ھېچكىمنىڭ بۇ باغقا دەخلى يەتكۈزمەككە قۇدرىتى يەتمەيدۇ. ئەمما چۇكا تېۋىپ (ھەكىم) نىڭ ئىجازىتى بىلەن يىلدا بىر كۈن كېسەل كۆرۈش بېكىتىلگەن. تېۋىپ باغدىن چىققان كۈنى ھېيت قىلىنىدۇ. ئۇنىڭ داڭقى پۈتۈن مەملىكەتلەرگە تارقالغان. ئالەمنىڭ ھەرقانداق جايىدىكى تېۋىپلار ئاغرىقنىڭ ئىلاجىنى قىلالمىسا، ئۇل 〈جەزىرە〉 گە ئېلىپ بارىدۇ - دە، تا ھېيت كۈنى يېتىپ كەلگۈچە چۇكا تېۋىپنىڭ بېغى ئىشىكىدە كۈتۈپ تۇرۇپ، ئۇ سۇ ئويۇندىن قايتقاندا ئاغرىقلارنى بىر - بىرلەپ كۆرسىتىدۇ. چۇكا تېۋىپ تومۇرمۇ تۇتمايلا ئەھۋالنى سوراپ، كېرەكلىك دورىنى يېزىپ بېرىپ يولغا سالىدۇ. ئۇنىڭ يازغان رېتسېپىغا ئەمەل قىلغانلار ساقىيىدۇ. ئەگەر شاھزادىنى شۇ يەرگە ئاپارغان بولسىلا ساقىياتتى، جانابلىرىنىڭمۇ كۆڭلى ئارام تاپاتتى» دەپتۇ ۋە ئالتە ئايلىق بۇ ئۇزۇن سەپەرگە ئۆزىنىڭ بىللە بارىدىغانلىقىنى ۋەدە قىپتۇ.

ئاتام بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ بەك خۇرسەن بولدى ، ئۆزى ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان ، ئەقىللىق بىر ۋەزىرىنى 100 خىزمەتكار ۋە ھېلىقى جاھان- كەزدى سودىگەر گە باش قىلىپ تەيىنلەپ ، مىنى « جەزىرە » گە يولغا سالدى . بىز مەلۇم مەزگىل سۇ يولى ، يەنە مەلۇم مەزگىل چۆل - جەزىرە بىلەن سەپەرنى داۋاملاشتۇرۇپ ، ئاخىر كۆزلىگەن مەنزىلگە يەتتۇق . ئۇ جاي سودىگەر تەرىپلىگەندىكىدىنمۇ خۇش ھاۋالىق ئىكەن .

نەزم

تا خەۋەر كەلتۇردى ئەلچى ئول شەھەر شاھانىدىن ،
كىردى جان جىسمىمغا چۇن كەلدى ھاۋا جانانىدىن .
مەن ئەسىرى دەردۇغەمنىڭ ، بىلمىدىڭ سەن بىخەۋەر ،
پاتتى خۇش بول غەم شەمئى ، چىقماس باياۋان ئاستىدىن .

« جەزىرە »نىڭ ئارامبەخش خۇش ھاۋاسى كۆڭلۈمنى ئاچتى . ئەمما گەپ - سۆزگە يەنىلا قۇدرىتىم يەتمەيتتى . ئېغىز ئاچسام‍لا كۆزلىرىمدىن ياش كەلكۈنى دەۋرەپ سۆزلەشكە يول قويمايتتى .

جەزىرەدە مەندىن باشقا يەنە 100 ئاغرىق بار ئىكەن . ئۇلار 20 كۈندىن بۇيان تەقەززالىق بىلەن كۈتۈۋاتقانلار بولۇپ ، ئەتە ھېيت بولىدىغانلىقىنى ئۇقۇپ خۇشاللىقا چۆممەكتە ئىدى . ئاغرىقلارنى باققۇ- چىلار 3000 كىشىگە يېتەتتى . ئۇلارنىڭ قىلىدىغان ئىشى كېچە - كۈندۈز خۇدايىتائالاغا سىغىنىپ ئاغرىقلارغا شىپالىق تىلەش ئىدى .

ئەتىسى كۈن چىققاندىن كېيىن ، ئۇلار شۇ يەرنىڭ قائىدىسى بو- يىچە پۈتۈن ئاغرىقلارنى ئولتۇرغۇزدى ، ئۆزلىرى نېرىراق بېرىپ تۇردى . كۈن چىقىپ ئىككى ئاش پىشىمچە ئۆتكەندە باغنىڭ دەرۋازىسى ئېچىلدى . مەيدىسىدە جامكىدەك تۈك ، ئۇچىسىدا ئىريان ، بېشىغا سەللە ئورىندا چې- چىنى يۇگىۋالغان بىر ھىندى يىگىت قەلەم - دۈۋەتلىرىنى خىزمەتكارىغا كۆتۈرتۈپ چىقىپ كەلدى . ئۇ دەرياننىڭ بويىغا بېرىپ بەدىنىنى يۇيۇپ ،

بىردەم سەيلە ـ تاماشا قىلغاندىن كېيىن ، روھى كۆتۈرەڭگۈ ، خۇشال كەيپىياتتا ئاغرىقلار قېشىغا كەلدى . كىشىلەر ئېيتقاندەك ، تىزىلىپ ئولتۇرغانلارنى ئوڭ تەرەپتىن باشلاپ بىرمۇبىر كۆرۈپ ، دورا يېزىپ ئىتىككە تاشلاپ ماڭدى . ئەمدى نۆۋەت ماڭا كەلگەن ئىدى . ئۇ نېمىشقىدۇر بىردەم ئويلىنىپ تۇرۇپ قېلىپ ، بېشىمدىن ئايىغىمغىچە كۆزەتتى ، ئاندىن بېشىمنى تۇتۇپ باقتى ، ئەمما ھېچنىمىمۇ دېمەي ، دورىمۇ يېزىپ بەرمەي ئۆتۈپ كەتتى . يېنىمدىكى ئاغرىقتىن باشلاپ يەنە دورا يېزىپ بېرىشنى داۋاملاشتۇردى . بۇ ھالنى كۆرۈپ ۋەزىر ۋە بىللە كەلگەنلەرنىڭ كۆڭلى غەش بولۇشقا باشلىدى . ئۇلار داڭلىق تېۋىپنىڭمۇ دەردىمگە داۋا ، رەنجىمگە شىپا تاپالمىغانلىقىدىن مەيۇسلىنىپ ، ئەپسۇسلۇق ياشلىرىنى سەلدەك ئاققۇزماقتا ئىدى .

تېۋىپ ئاغرىقلارنى پۈتۈنلەي كۆرۈپ بولۇپ ، قايتا قېشىمغا كەلدى ۋە قولۇمدىن يېتىلەپ باغقا ئېلىپ كىردى . باغدا تۆت چوڭ سۇپا بار بولۇپ ، بىرىدە ئىلىم ـ ھېكمەت كىتابلىرى ، شۇنىڭدەك غەرب ئەللىرىنىڭ يوغان ـ يوغان قامۇسلىرى ۋە ئەرەب ، ئىبرانى ، سەريانى ، يۇنان ، ھىندى تىللىرىدىكى كىتابلار تۇراتتى . بىر سۇپىدا ئالىي لىباسلار بىلەن ئالتۇن قاچا ـ قۇچىلار ۋە نەپىس سايمانلار تىزىقلىق ئىدى . يەنە بىر سۇپىدا كېسەل داۋالاشقا كېرەكلىك مەجۇن ـ شەربەتلەر ، قۇۋۋەت دورىلىرى تەل ئىدى . ئاخىرقى سۇپىدا بىر ئىشىكتىن باشقا نەرسە يوق بولۇپ ، مېنى شۇنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرغۇزۇپ قويدى . ئۆزى ئىشىكنى ئېچىپ ئىچكىرى كىرىپ كەتتى ۋە بىردەمدىن كېيىن قايتىپ چىقىپ ھېچنېمە دېمىدى .

ئى ئەزىز دەرۋىش ، نېمە سەۋەبتىندۇر شۇ كۈندىن باشلاپ نەپەسىم جايىغا چۈشۈشكە ، يىغام ئازىيىشقا يۈزلەندى . غىزانى كۆڭلۈم تارتىپ ، ئۇيقۇمۇ كەلگىلى تۇردى . ھېلىقى چوكا تېۋىپ قىرىقىنچى كۈنى مېنىڭ خۇشال ھالىتىمنى كۆرۈپ ئۆزىمۇ كۈلدى .

— باغنى ئايلانما ، مېۋىلەرنىمۇ يېمە ، — دېدى ئۇ بىر قۇتا مەجۇننى بېرىپ ، — مانا بۇنىڭدىن كۈندە نوقۇتتەك مىقداردا يېگىن .

ئۇ يەنە ئارامگاھىغا كىرىپ كەتتى. مەن دېگىنى بويىچە قىلدىم. شۇنىڭ بىلەن كۆنسىرى ئەھۋالىم ياخشىلىنىپ، ۋۇجۇدۇمدا قۇۋۋەت پەيدا بولۇشقا باشلىدى. زەئىپلىكتىن قۇتۇلۇۋاتساممۇ، لېكىن بۇ دەردكە مۇپتىلا قىلغان سەنەمنىڭ ئىشقىنى ئېسىمدىن چىقىرىشقا ئاجىز ئىدىم.

تېۋىپ مېنى كىتابلارنى ئوقۇپ مۇھاكىمە قىلىشقا ئۈندىدى. ئۇنىڭ دېگىنى بويىچە نازۇك ـ ئىنچىكە ئىلىملەر قوينىغا شۇڭغۇدۇم. ئۇ، بىر كىتابنى ئوقۇپ تۈگەتسەم يەنە بىر كىتابنى بېرەتتى. نەتىجىدە كىتابنى قولۋاق قىلىپ ئاجايىباتلار دېڭىزىدا ئۈزەتتىم. بۇ جەرياندا ھەر خىل گۈل ـ گىياھ ۋە دورا ئۆسۈملۈكلىرىنىڭ خۇسۇسىيەتلىرىنى ئىگىلەپ، ئۇلارنى تېبابەتچىلىكتە قوللىنىشنى پىششىق بىلىۋالدىم، ئۆگەنگەنلىرىم بويىچە دورىلارنى ئۆزۈم ياساپ ئىشلەتتىم. ئىلىم دۇنياسىنىڭ بۇ قەدەر كەڭ ۋە چوڭقۇر بىر دېڭىز ئىكەنلىكىنى ھېلىغىچە ھېس قىلمىغان ئىكەنمەن.

ئەلقىسسە: بىر يىلغىچە شۇ باغدا تۇردۇم. مەن بىلەن بىللە كەلگەنلەر دەرۋازا سىرتىدا قالغان ئىدى، ئۇلارنىڭ ھالى قانداق ئىكەنلىكى ماڭا قاراڭغۇ ئىدى.

چوكا تېۋىپنىڭ خىلۋەتتىن چىقىدىغان ۋاقتى يېتىپ كەلدى. ئۇ قەلەم ـ دۈۋەتنى ماڭا تۇتقۇزۇپ:

— مېنىڭ بىلەن ماڭ، — دېدى.

ئۇنىڭ دېگىنىدەك قىلدىم. بىز دەرۋازىدىن تاشقىرىغا چىقتۇق. ئاغرىقلار ۋە خەۋەر ئالغۇچىلار نۇرغۇن ئىدى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئۆز كىشىلىرىمنىمۇ كۆردۈم. ئۇلار مېنىڭ تېۋىپ بىلەن كېلىۋاتقانلىقىمنى كۆرۈپ خۇشال بولدى ۋە ئاللاتائالاغا شۈكرىلەر ئېيتتى. ئاندىن چوكا تېۋىپنىڭ ئايىغىغا يىقىلدى. چوكا تېۋىپ كۈلۈپ قويدى.

ئۇ ئادىتى بويىچە دەريادا يۇيۇنۇپ بولۇپ، ئاغرىقلار تەرەپكە كەلدى. مەن سايىدەك ئەگىشىپ بىللە ماڭدىم. ئۇ تۇنجى ئاغرىقنىڭ ئالدىدا توختاپ، مەندىن قەغەز ـ قەلەم سورىدى. مەن ھەممىنى خەت

يازغۇدەك تەخ قىلىپ ئالدىدا ئەدەپ بىلەن تۇتۇپ تۇردۇم. ئۇ دورا نۇس-
خىلىرىنى يازغىلى تۇرغاندا، مەنمۇ قانداق ئاغرىققا قايسى خىل دورىنى
بېرىدىغانلىقىنى بىلىۋالدىم. ئۇ ئاغرىقلارنى بىر - بىرلەپ كۆرۈپ دورا -
يېزىپ بېرىپ، نۆۋەت بويىچە يۈزلىرى ئاپتاپتەك، چاچلىرى مۇشكتەك بىر
كىشىنىڭ ئالدىغا كەلدى. ئاغرىقنىڭ كۆزلىرى زەئىپلىكتىن ئولتۇرۇشقان،
چېھرى ساماندەك سارغايغان ئىدى. تېۋىپ ئۇنىڭ ھالىنى كۆزەتتىيۇ،
نېمىشقىدۇر دورا يازمىدى، بەلكى ئاتلاپ يەنە بىر ئاغرىقنىڭ ئالدىغا
باردى. شۇنداق قىلىپ، ئاغرىقلارنىڭ ھەممىنى كۆرۈپ تۈگەتكەندىن
كېيىن، خۇددى ئۆتكەندە ماڭا تۇتقان مۇئامىلىگە ئوخشاش پوزىتسىيىدە
ھېلىقى ئاغرىقنى باغقا ئەكىرىشكە پەرمان چۈشۈردى. مەن ئۇنىڭ
پەرمانىنى بەجا كەلتۈرۈپ، ئاغرىقنىڭ قولىدىن يېتىلەپ كىردىم. ئاغ-
رىق «تۆت سۇپا» ئالدىغا كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، تېۋىپ ئۇنى ئۆزىلا
خىلۋەتكە ئەكىرىپ كەتتى. ئۇ خىلۋەتخانىنىڭ ئىشىكىنى ياپقاندا ئويلى-
دىمكى، ئاغرىق داۋالاشنى بۇنچە مەخپىي تۇتۇشنىڭ ھاجىتى نېمە؟
ئارقىدىن قىزىقىشىپ ئۆگزىگە چىقتىم - دە، تۈكلۈكتىن ئاستا مارىلى-
دىم. قارىسام، ئاغرىقنى بىھوش قىلىپ ياتقۇزۇپ قويۇپ، ھېكمەت قولى
بىلەن پېشانىسىنى تىغدا يارغاندىن كېيىن، ئۇستۇنكى باش سۆڭىكىنى
ئېلىپ بىر چەتتە قويۇپ، ئامبۇرنى قىزىتقىلى تۇردى. بۇ ئالامەتلەردىن
ئۇنىڭ كېسىلىنىڭ قەيەردىلىكىنى بىلىۋالدىم. چۈنكى مەن ئوقۇغان كى-
تابلاردا بۇ ھەقتە يېزىلىشىچە: «ئەگەر ئادەمنىڭ قۇلىقىغا مىڭ ئاياغ
كىرىۋالسا، باشنىڭ ئۇستۇنكى سۆڭىكىنى ئاجرىتىپ، ئىلمى ھېكمەت بى-
لەن مىڭ ئاياغنى ئالغاي. مۇشكۇلاتنى ئورۇنداشنىڭ چارىسى ئامبۇرنى
يېرىم قىزىتىشتۇر، بولمىسا مىڭ ئاياغ مېڭە پەردىسىنى قاماللىۋېلىپ يىر-
تىۋېتىدۇ، مەلھەم ئۇنىڭغا كار قىلمايدۇ» دېيىلگەن ئىدى. چۇكا تېۋىپ
بولسا مىڭ ئاياغنى قىزىق ئامبۇر بىلەن ئالماقچى بولۇۋاتاتتى. مەن ئاغرىق
يىگىتنىڭ تەقدىرىدىن ئەنسىرەپ، مۇبادا خاتا داۋالاپ قويسا ساقايماي
ئۆلۈپ كەتمىسۇن دېگەننى ئويلاپ ۋارقىرىدىم:

— ئى ئۇستاز ، ئامبۇر بەك قىزىق بولۇپ كەتتى !

تېبۇسىپ ئاۋازىمىنى ئاڭلاپ بېشىنى كۆتۈرۈپ مېنى كۆردى ، ئامبۇرنى تاشلىۋېتىپ ئۆزىنىڭ بېشىغا ئۆزى ئۇرغىنىچە ئۆيدىن چىقىپ ، باغنىڭ بۇلۇڭىغا بېرىپ ئولتۇردى . مەن ئۆگزىدىن چۈشۈپ ئۆيگە كىردىم . ئاڭغۇچە ئامبۇر يېرىم قىزىق ھالەتكە كەلگەن ئىدى . « بىسمىللاھىررەھمانىررەھىم ! » دەپ كۆڭلۈمنى توق تۇتۇپ ، مىك ئاياغنى ئامبۇر بىلەن ئالدىم ـ دە ، يىراققا تاشلىدىم . ئاغرىقنىڭ باش سۆڭىكىنى جايىغا قويۇپ ، ئالدىن تەييارلانغان مەلھەم ۋە دورىلارنى جاراھەت ئۇستىگە چاپلاپ مەھكەم تاڭدىم . ئاندىن خاتىرجەم بولۇپ تاشقىرىغا چىقىپ تېبۇسىنى چاقىردىم . قارىسام ئۇ شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىسىگە ئالدىنىپ ، ئۆزىنىڭ چېچى بىلەن گېلىنى بوغۇپ دەرەخكە ئېسىلىپ ئۆلۈۋاپتۇ . جاھىللىق تەرىقەسى ئۇنى ھايات بىلەن خوشلىشىشقا مەجبۇرلىغان ئىدى . ئۇ مېنىڭ بۇ نازۇك « ھۈنەر »نى ئۆگىنىۋالغىنىمغا چىدىمىغاندەك قىلاتتى . ئۇنى دەرەختىن چۈشۈرۈپ دەپنە قىلماقچى بولغىنىمدا ، چېچىدىكى ئىككى دانە ئاچقۇچقا كۆزۈم چۈشتى . ئاچقۇچلارنى ئېلىۋېلىپ ، ئاندىن دەپنە قىلدىم ـ دە ، ئىمارەتكە كېلىپ ئۇنىڭ خىلۋەتخانىسىغا كىردىم . ئاچقۇچلار قايسى قۇلۇپنىڭ ئىكەنلىكىنى بىلىش نىيىتىدە ئىنچىكىلەپ قارىسام ، بىر تەرەپتە يەنە بىر مەخپىي خانىنىڭ بارلىقى كۆزۈمگە چېلىقتى . ئاچقۇچلارنىڭ بىرى بىلەن قۇلۇپنى ئېچىپ ئىچكىرى كىرسەم كۇتۇپخانا ئىكەن . تەرىپى ھەققىدە ئېغىز ئېچىشقا ئەقلىم ۋە تىلىم ئاجىزلىق قىلىدۇ . ئۇ يەردە يەنە قۇلۇپلاقلىق بىر ساندۇقچە تۇرۇپتۇ ، ئىچىدىن مۇقاۋىسى ئالاھىدە بىر كىتاب چىقتى . ئوقۇسام ، تۇرلۇك دۇئا ۋە ئىسمىئەزەمنىڭ ئوقۇلۇش قائىدىلىرى ، جىن ـ ئەرۋاھ ۋە قۇياشنى سېھىرلەش ، شۇنىڭدەك ئەپسۇنلاردىن پايدىلىنىش قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان قامۇس ئىكەن . خۇشاللىقىمدىن ۋارقىراپ ھوشۇمدىن كەتتىم .

بېيت

ئوقۇدۇم تىز - تىز ئۆرۈپ، ياپتىم ئۇنى،
پەردىدە پىنھان ئىدى تاپتىم ئۇنى.

ئى دەرۋىش، مەقسەت خەزىنىسىنىڭ ئاچقۇچىنى تاپقانلىقىم ئۈچۈن ئالەمچە خۇشاللىققا چۆمدۈم. بۇنى تەسۋىرلەشكە ھەم تىلىم ئاجىز كېلەتتى. خۇداغا شۈكرىلەر ئېيتىپ، ھېلىقى يىگىتنى داۋالاشقا تۇتۇش قىلدىم. سەككىز كۈندىن كېيىن ئۇ ساقايدى. ئىككىمىزنىڭ خۇشال ھالدا باغدىن چىققىنىمىزنى كۆرۈپ دوستلارمۇ بۇ شادلىقتىن تەڭ بەھرىمەن بولدى. مېنى ئىنتىزارلىق ئىلكىدە كۈتۈۋاتقان ۋەزىر ۋە خىزمەتكارلار بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

نەزم

مىڭ شۈكرىكى، غەم - قايغۇدىن ئازاد بولۇپتۇق،
شاھزادىنى كۆرۈپ مانا دىل شاد بولۇپتۇق.

ۋەزىر، سودىگەر ۋە خىزمەتكارلارنىڭ ھەممىسى خۇشال بولۇپ مېنى ئورىۋېلىشتى. بىز دەرھال ئوزۇق - تۈلۈك تەييارلاپ، «جەزىرە ھەكىم»نىڭ پۈتۈن بايلىق - تەئەللۇقاتىنى كېمىگە سېلىپ، ئۆز يۇرتىمىزغا راۋان بولدۇق. ھېلىقى يىگىتمۇ سەلتەنەتلىك ئائىلىنىڭ پەرزەنتى ئىكەن، ئۇمۇ ئۆز خىزمەتكارلىرى بىلەن دىيارىغا يۈرۈپ كەتتى.
شۇنداق قىلىپ، خۇدايىتائالانىڭ تەۋپىق ھىدايەت ئېتىشى بىلەن سەپىرىمىزنى ئامان - ئېسەن داۋاملاشتۇرۇپ، سالامەت قۇرۇقلۇققا چىقتۇق. ئاتامنىڭ ئالدىغا خەۋەرچى ئەۋەتىپ چوشكۈندە كۈتۈپ تۇردۇق. ئاتام خەۋەرنى ئاڭلاپ ۋەزىر - ۋۇزرالار بىلەن ئالدىمىزغا كەلدى. بىز قۇچاقلىشىپ كۆرۈشتۇق. كەلگەن ئادەمنىڭ كۆپلۈكىدىن ماڭا قورقۇنچ چۈشۈپ، ئاتامغا:
— شەھەرگە كىرمەيمەن، مۇشۇ يەردە ماكانلىشىپ ئۆمرۈمنى

ئۆتكۈزمەن ، ــــ دەپ تۇرۇۋالدىم .

ئاتام گېپىمنى ئاڭلاپ :

ــــ ئى كۆز نۇرۇم ، جامالىڭ نۇرىدىن كۆڭلۈم قاراڭغۇسى روشەن بولدى ! ــــ دەپ كۆز يېشى قىلغان ئىدى ، ئۇنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ ئېزىلىپ يىغلاپ كەتتىم .

ئاتام تەسەللى بېرىپ شەھەرگە ئېلىپ كېتىشكە قانچە تىرىشقان بولسىمۇ قەتئىي رازىلىق بەرمىدىم . ئاخىر ئۇ مېنىڭ رايىمغا بېرىپ ، بۇ يەرگە بىر باغ بىنا قىلدۇرماقچى بولدى . شۇ كۈنىلا ئۇردا ئۇلۇغلىرى بىلەن مەسلىھەتلىشىپ ، تەجرىبىلىك باغۋەن ، بىناكارلىق ئۇستىلىرى ۋە دېھقانلارغا پەرمان چۈشۈرۈپ ، بۇ جاينى تېزلىكتە گۈللەندۈرۈشكە ئاتلاندۇردى . ھۈنەرۋەنلەر قايتمايلا ئىشنى باشلىۋەتتى . شۇنچىلىك خۇشال كەيپىياتنا ئالدىمغا كەلگەن ئاتام مەيۇسانە ھالدا شەھەرگە قايتتى .

شۇنداق قىلىپ باغمۇ پۈتتى ، ئۇنىڭ ئوتتۇرىسىغا سېلىنغان ئىمارەت شاھ قەسرىدىن ئېشىپ چۈشكۈدەك گۈزەل ئىدى . باغدا دۇنيادىكى مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ ھەممە تۈرى بار بولۇپ ، قۇشلار كېچە - كۈندۈز نەغمە قىلىپ تۇراتتى ، رەڭگا رەڭ گۈللەر ئېچىلىپ خۇش ھىد تارقىتاتتى ، بىر ئېرىق سۈزۈك سۇ تىنماي بۇلدۇقلاپ ئېقىپ ، مۇھىتقا سۆرۈنلۈك بەخش ئېتەتتى .

مەن يورۇق دۇنيانىڭ ئەنە شۇنداق گۈزەللىكلىرىگە قىزىقماي بۇ ئۆيگە بېكىنىپ ، 40 كۈنگىچە تىرىك جانغا كۆرۈنمەي ، ياخشى غىزالارنىمۇ تەرك ئېتىپ دۇئا ئوقۇش بىلەن مەشغۇل بولدۇم . مۇشۇ دۇئانىڭ كۈچى بىلەن ، تۆت كىشى تەختتە كۆتۈرۈپ كېلىپ مېنى مەجنۇن گىرىپتار قىلغان پەرىنىڭ ۋەسلىگە يەتمەكچى ئىدىم . دۇئا مۇئەككەللىرى ھەر خىل سۈرەتلەردە كۆرۈنسىمۇ قورقمىدىم . ئۇلارنىڭ قورقۇنچ سېلىشلىرى ، يىرتقۇچ قىياپىتىدە ھۇجۇم قىلىشلىرى ئىشق ۋەسۋەسىسى ئالدىدا ھېچنېمىگە ئەرزىمەيتتى ، ئەندىشە خىيالىمغا كىرىپ چىقمايتتى . جىن - پەرىلەر ئەفسۇنلىرى بىلەن قۇۋۋىتىمنى ئاجىزلاشتۇرۇشقا ئۇرۇنسا ، تۈرلۈك ئەمەل-

لەر ئارقىلىق رەت قىلدىم . قىرىقنچى كىچىسى ئوچۇق ھاۋادا قاراسلاپ چاقماق چىقىپ ، ئارقىدىن ئۆمرۈمدە ئاڭلاپ باقمىغان بەھەيۋەت سادالار كېلىپ بىر تەخت زاھىر بولدى ـ دە ، كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە يەرگە چۈشتى . قارىسام ، بېشىغا ئاجايىپ ئېسىل تاج تاقىغان ، كىيىملىرى كۆز قاماشتۇرغۇدەك مەرۋايىت ـ جاۋاھىرلار بىلەن بېزەلگەن بىرسى ئولتۇرۇپتۇ .

ئۇ سالام ـ سەھەتتىن كېيىن ئېيتتى :

— ئى يىگىت ، يەتمەكچى بولغان مۇددىئايىڭ نېمە ؟ تامام ئالەمنى كۆيدۈرۈپ كۈل قىلماقچىمۇ يا ؟ نېمە تەلىپىڭ بولسا دېگەيسەن ، مۇرادىڭغا يەتكۈزگەيمىز !

— ئۇنداقتا ، يالغان باھانە ، ھىيلە ـ مىكىرلەرنى قويۇپ ، مۇددىئايىمنى ھاسىل قىلىمىز دەپ ، سۇلايمان ئەلەيھىسسالامنىڭ روھناتلىرىنى تىلغا ئېلىپ قەسەم بەرگىن ، ئاندىن دۇئا ئوقۇشتىن توختايمەن .

ئۇ قەسەم قىلدى .

— سېنىڭ نومۇس پەردىسى ئىچىدە بىر قىزىڭ باركى ، — دېدىم مەن ، — ئەگەر ۋەدەڭگە ۋاپا قىلساڭ ئۇ قىزنى كەلتۈرۈپ ، ئىشق گىرىپتارى كۆڭلۈمنى ئارام تاپقۇزغىن .

ئۇ كۈلۈپ كېتىپ ئېيتتى :

— تەلىپىڭ شۇمىدى ؟

— بۇنىڭدىنمۇ ئۇلۇغۋار تەلەپ بولامدۇ ؟ ئەگەر ئۇ مەندەك سەرگەردان بىچارىنىڭ بەختۇئىقبالى ، مەدەتكارى بولسا ، قەدەم تۇپرىقىنىڭ سۈرمىسى بىلەن بۇ ھىجران توزانىدا پەردىلەنگەن كۆزلىرىمنى يەنە بىر مەرتىۋە روشەن ئەيلىگەي . ئۇ شۇنداق سەرۋ قامەت بىر سەنەمكى ، كۆڭۈل مۈلكۈمنى تۇگەل ئىگىلەپ ، مەندە يېمەك ـ ئىچمەك ، ئۇيقۇ ـ شادلىققا ئىختىيار قويمىدى . ئۇنىڭ كۈندىن روشەن جامالى ، ياسمەن زۇلپىغا ئەسىر بولدۇم ، قاش كامانىدىن ئۇزۇلگەن كىرپىك ئوقى يۈرىكىمنى زېدە قىلدى . ئەمدى چىدىغۇچىلىكىم قالمىدى ، مېنى غەم

دەشتىنىڭ رەنجىدىن خالاس ئەيلەپ ، ھاياتىمنى خۇشاللىق دەملىرىگە يەتكۈز ، پەلەك چاقىنى غۇلاملىققا تەيىنلەپ ، مۇرادىمنى ھاسىل قىلغىن . بىتاب كۆڭلۈم شۇنىڭ بىلەن سەھەت تاپسۇن !

— ئى يىگىت ، ھەزرىتى سۇلايمان ئەلەيھىسسالامنىڭ پاك روھى بىلەن قەسەم بېرىمەنكى ، مېنىڭ قىزىم سەن تەرىپلىگەندەك ئەمەس ، سۆھبىتىڭگە مۇناسىپ كەلمەيدۇ . جامائەمىزنىڭ ھەممىسى قارا ئۆڭلۈك ، قوي سۇرەتلىكتۇرمىز .

— بۇ ئۆزرەڭنى ئاڭلىغۇم يوق .

— ئەگەر شەرتىڭ شۇ بولسا ، ئۇنى كۆرگەندە بىزگە ئازار يەتكۈزمىگەيسەن .

دەرھال ئىپادە بىلدۇردۇم :

— جان ۋە تېنىم بىلەن كېپىللىك بېرىمەن .

ئۇ شۇنداق ئىشارەت قىلغان ئىدى ، ئاجايىپ ھەيۋەتلىك بىر دىۋىنىڭ قىزىنى ئېلىپ كەلدىكى ، سەتلىكىدىن تىلىم تۇتۇلۇپلا كەتتى .

شېئىر

دېمە ھەرگىز سەت ئۇنى خۇلقى ئۇز ـ ئەۋزەل تۇرۇر ،
ۋە لېكىن ئۆزى قارا ، يۇسۇپ چىراي گۈزەل تۇرۇر .

ئۇ شۇ قەدەر قارا ئىدىكى . ئەمما ئۇنچە ـ مەرۋايىت ، گۆھەرلەر ئوراپ تۇراتتى . كۆرۈپلا توۋا قىلىپ « لاھەۋلە » گە ئېغىز ئاچتىم . ئاتىسىغا ئېيتتىمكى :

— ئى تاش يۈرەك ، بۇ زادى قانداق نەيرەڭ ؟ شۇنداق گۈزەل بىر قىزنى بۇنداق بەتبەشىرە مەخلۇققا ئايلاندۇرۇۋېتىپسەنغۇ ! سەۋەب كۆرسەتمەسلىككە قەسەم ئىچكەن تۇرۇقلۇق نېمىدەپ بۇنداق قىلىسەن ؟

ئۇ يەنىلا :

— مېنىڭ قىزىم مۇشۇ ! — دەپ چىڭ تۇرۇۋالدى .

— ئۇنداقتا، مېنىڭ ئەسلىي مۇددىئايىمدىن خەۋەر بەرگىن! — دېدىم سۇلايمان ئەلەيھىسسالامنىڭ پاك روھىنى تىلغا ئېلىپ.

— ئۇ چىن ماچىن دىيارىنىڭ پادىشاھىنىڭ قىزىدۇر، — دېدى ئۇ جاۋابەن، — ئەگەر قولۇڭدىن كەلسە ئۇنىمۇ سېھىرلىگىن. بەلكىم ئۇمۇ قولۇڭغا كىرەر. ئەمما سۇلايمان ئەلەيھىسسالامنىڭ روھى پاكلىرىنىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ياخشىسى بۇ مۇددىئادىن يانغىنىڭ تۈزۈك. مېنىڭچە، بۇنىڭدىن رەنجۇبالادىن ئۆزگە نەرسىگە ئېرىشەلمەيسەن ھەم ئۇلار بىلەن ئارىلىششىڭمۇ مۇمكىن ئەمەس. ئېيتقىنا، ئوت بىلەن سۇنىڭ ئۆزئارا ئۇلپەت بولغىنى قاچان كۆرۈلگەن!

ئۇ كۆپ نەسىھەتلەر قىلدى. لېكىن مەن پەقەتلا قايىل بولمىدىم. چۈنكى كۆڭلۈم بۇنىڭغا قويمايتتى.

مىسرا

تاشقا يامغۇر كار قىلماس، مۇزغا سۇ، ئاشىققا پەند ①.

ئاخىر ئۇلارغا دۇئا ئوقۇماسلىقتا، ئازار يەتكۈزمەسلىككە ۋەدە قىلىپ، قايتىشقا رۇخسەت بەردىم.

ئۇلار كەتكەندىن كېيىنلا يەنە ۋۇجۇدۇمنى ئىشق دەردى سەكپارە ئەيلەپ، چىن ماچىن پەرىلىرىنى سېھىرلەشنى نىيەت قىلدىم. شۇنىڭ بىلەن 40 كۈن دۇئا ئوقۇشقا مەشغۇل بولدۇم. ئاللاتائالانىڭ تەۋپىقى بىلەن دۇئايىم تاماملىنىپ ئاخىرقى كېچىسى راھەت پۇرىقى ئارامجانىنىڭ دىمىغىغا يەتتى. ئول ۋىلايەت پەرىلىرىنىڭ كاتتىلىرى بىر - بىرلەپ كىرىپ كەلدى. ئول كۈمۈش بەدەنلىك ئاتىسىمۇ ئالتۇن تەختكە ئولتۇرۇپ ھاۋادىن چۈشۈپ، مەن — ئاشىقى بىقارارنىڭ ئالدىدا ھازىر بولدى.

ئۇ تەسلىم ئاداسىنى تۈگەتكەندىن كېيىن:

— ئى ئادەم پەرزەنتى يىگىت، ئەرزىڭ نىمە؟ سېھىرىي دۇئالىرىڭ

① پەند — نەسىھەت

ھۇزۇرۇڭغا كەلتۈرمەكنىڭ بابىدا بولسا كەمىنە پېقىر پۈتۈن تەئەللۇقاتىم بىلەن تەسلىم ئەيلەپ، تەزىم شەرتلىرىنىبەجاكەلتۈرگەيمەن! — دېدى.

ئۇنىڭغا سۇلايمان ئەلەيھىسسالامنىڭ نامى بىلەن ۋەدە بېرىپ ئېيتتىم:

— ئى پادىشاھ، بۇ بەندەڭ نەچچە ۋاقىتتىن بۇيان ئۇ تەڭداشسىز گۆھەرنىڭ ئىشقىغا مۇپتىلا بولۇپ، سەرۋ قەدىنىڭ پىراقىدا بىئارام ۋە بىقارار دۇرمەن. مۇددىئايىم شۇكى، مەرھەمەت قىلىپ پېقىرىڭنىڭ سۇنۇق كۆڭلىنى ئۇنىڭ ۋىسال زىلالىغا ۋاسىل ئەيلەپ، بۇ مېھنەت - مۇشەققەت زىندانىدىن نىجاتلىق تاپتۇرغايسەن.

— ئى ئادەمزات يىگىت، بىزنىڭ جامائەمىزنىڭ قائىدىسى شۇنداقكى، ئادەمزاتنىڭ پەرىلەر بىلەن قوشۇلمىقى مۇمكىن ئەمەستۇر. بۇنداق خىياللىرىڭنى تاشلىغىن.

ئۇ قانچە نەسىھەت قىلغانسېرى تەلەپ ئىلتىجايىم شۇنچە زىيادە بولماقتا ئىدى. ئاخىر ئارىمىزدا مۇنداق بىر ئەھدە تۈرغۈزدۇق: « ئۇ گۈزەللىك ئالىمىنىڭ شاھەنشاھى ھۇزۇرۇڭغا كېلىپ خىزمىتىڭدە بولغاي، ئەمما شەھۋەت دۇنياسىدىن تەمە تۇتمىغايسەن! »

بۇ تەلەپنى خۇشاللىق بىلەن قوبۇل قىلدىم:

— ماڭا ئۇنىڭ جامالىدىن ھۇزۇرلانماق يېتەرلىكتۇر.

— بۇ سۆزنى ئۆزۈڭ دېدىڭ، ئەھدىڭنى بۇزساڭ بولمايدۇ.

— بۇنداق دېيىشىڭنىڭ سەۋەبى نېمە؟

— ئادەمزاتنىڭ ۋاپاسى يوقتۇر. ئەگەر شۇ سۆزلىرىڭگە ئەمەل قىلساڭ، مەنمۇ سېنىڭ خىزمەتكارىڭدۇرمەن. سۆيگۈدە شەھۋەت قەستىنى خىيال ئەيلىسەڭ، ئۇنىڭ يوقىلىشى سېنىڭ مېھنەت - مۇشەققەت تارتىشىڭغا سەۋەب بولىدۇ. ئەمدى زۆرۈرىيشەرتلەرنى ساڭا دەپ بولدۇم.

مىسرا
بۇ سۆزۈمدۇر نەسىھەت، دېمە خاتا.

— ئى پادىشاھى ئەززەم، شەپقەت قىلىپ ئول سەنەمنى ماڭا بىر مەرتىۋە كۆرسەتسەڭ، ئۇنىڭدىن كېيىن ھەرقانداق بالا كەلسە مەن ئۇ- چۇن راھەتتۇر. ۋەدە قىلغان ئىكەنمەن، ئەھدىمنى ھەرگىز بۇزمايمەن.

بېيىت
تەركى جان مەن ئەيلىدىم، دىلدار بولدى يارە جان،
ۋاقتى كەلسە ئەيشىنىڭ گۇناھ بولدى تازە جان.

ئاندىن ئۇ نازىنىن نىگار ئىشىكتىن كىرىپ دىلى شەيدانىڭ تىزگىنىنى ئىككىنچى قېتىم قولىغا ئالدى. بىردەمدىن كېيىن كۆزلىرىم ئۇنىڭ جامال شەمئىدىن يورۇپ، مېھنەت گىرىپتارى كۆڭلۈمگە خۇشاللىق يۈزلەندى، ئالدىغا بېرىپ باغرىمغا بېسىپ، ۋاپادارلىقىمنى ئىزھار قىلدىم. نەچچە مۇددەتكىچە بۇ ئىمارەت ۋە باغ ئېرەمنىڭ خىلۋەت جايلىرىدا بىر - بىرىمىزگە ھەمراھ بولۇپ، كۈنلەرنى خۇشال ئۆتكۈزدۇق.
ئۇ ئارامجانىنىڭ شېرىن كالاملىرى قۇلىقىمدىن كەتمەيتتى:
— ئى ئەزىزىم، غاپىل بولمىغىن. چۈنكى سېھىر قىلغۇچى پەرىلەر سىنىڭ كەمەندگاھىڭدۇر. ئەگەر لەۋلىرى ھەرىكەتكە كەلسە تامام مېھنەتلىرىڭ زايە بولىدۇ.
بۇنداق سۆزلەرنى ئىشىتكىنىمدە رەت قىلىدىغان دۇئانى ئوقۇشنى ئېسىمدىن چىقارمايتتىم.
ئەلقىسسە: بىر كېچىسى مەستلىكىنىڭ تەسىرىدە شەيتان غالىب كېلىپ، قولۇمنى ئول نىگارنىڭ بوينىغا سالماقچى بولغىنىمدا، غايىبتىن بىر ئاۋاز كېلىپ: «دۇئا كىتابىڭنى ماڭا بەرگىن، ئۇنىڭ ئىچىدىكىسى ئىسمىئەززەمدۇر، بۇنداق ۋاقىتتا يېنىڭدا تۇرسا بولمايدۇ» دېدى.

مەستلىكتە ئاۋاز ئىگىسىنى سۈرۈشتۈرمەيلا كىتابنى قوينۇمدىن چىقىرىپ، بەردىم ـ دە، مەقسىتىمنى ھاسىل تاپتۇرماقتا يۈزلەندىم. شۇ چاغدا نازىنىن ماڭا ۋارقىراپ:

— ئى زالىم، نەسىھەتلىرىم ئىسىڭدىن چىقتىمۇ؟ ئەمدى ئىش تۈگىدى! — دىدى ـ دە، بىخۇد بولدى.

شۇنداق قاراپلا بىر دىۋىنى كۆردۈم. ئۇنىڭغا يۈزلىنىپ زەربە بېرىشكە تەييارلىنىۋاتقىنىمدا، يەنە بىر دىۋە كېلىپ ئۇنىڭ قولىدىكى كىتابنى ئېلىپ قاچتى. شۇئان كىتابتىن يادلىۋالغان ئەفسۇندىن بىرنى ئوقۇپ، قولۇمدىن كىتابنى ئالغان دىۋىنى ئۆكۈزنىڭ سۈرىتىگە كەلتۈردۈم. باغدىكى ئۆكۈز ئەنە شۇ دىۋىدۇر. كىتابنى ئېلىپ قاچقان دىۋىنى دۇئايىبەند قىلاي دىسەم، ئۇ ئىسمىئەززەمنى كۆڭلۈمدىن كۆتۈرۈۋېتىپ قېچىپ كەتتى. نازىنىننىڭ قېشىغا بارسام ئېغىچە ھوشسىز يېتىپتۇ. شۇندىن بۇيان ھېلىھەم ئۇيقۇ ھالىتىدە ياتىدۇ. بۇ سېھىرلەنگەنلىكنىڭ ئالامىتىدۇر. ئۆكۈزنى كۈندە قەھرىم بىلەن ئۇرىمەن. خەلق بىلەن ئۇچرىشىشنى تەرك ئېتىپ، ئول سەنەمنىڭ دەرد ـ پىراقىدا باغنىڭ بۇلۇڭىدا ئۆمۈر ئۆتكۈزۈۋاتىمەن. چىننى لەئل ـ زۇمرەت بىلەن بېزەشمىنىڭ سەۋەبى ئول سەنەمنىڭ دەردىنى ئۇنتۇش ئۈچۈندۇر. ھەر ئايدا بىر مەرتەم ھېلىقى جايغا بېرىپ، شۇنچە ئەجىر سىڭدۈرگەن چىننى خەلققە كۆرسىتىپ تۇرۇپ سۇندۇرماق ۋە غۇلامنى ئۆلتۈرمەكنىڭ ۋەجى بولسا، خەلق ھالىمغا ئېچىنىپ دۇئا قىلسا ئۇنىڭ بەرىكاتى بىلەن ھەقتائالا ماڭا مەرھەمەت ئەيلەپ مۇرادىمغا يېتىشىمگە ئاسانلىق بېرىش تەمەسىدىندۇر، دەپ سۆزىنى ئاخىرلاشتۇردى ئۇ. ئاندىن يۈرەك ـ باغرىدىن ئاھ تارتىپ پەريادلار چەكتى، يەرگە يىقىلىپ ئاغزىدىن كۆپۈك ئۆرلىتىپ ئۇزاققىچە ياتقاندىن كېيىن، چۇراپ ئورنىدىن قوپۇپ ياقىلىرىنى يىرتقىنىچە مەستانە دەلدەڭشىپ باياۋان تەرەپكە راۋان بولدى.

ئى شەھرىيار، ئۇنىڭ دەرد ـ پىغان ئوتلىرىنىڭ ئۇچقۇنى كۆڭلۈم ئۆيىگە تۇتىشىپ، نەدە تۇرغانلىقىمنى ئېسىمدىن چىقاردىم. تا ئۇنىڭغا

ياخشىلىق يەتكۈزمەي تۇرۇپ مەقسەت مەنزىلگاھىمنى ئىزدىمەسلىككە قەسەم قىلىپ، ئارقىسىدىن باياۋان تەرەپكە يۈزلەندىم، يالاڭئاياغ، يالاڭئاياغ پېتى يول يۈرۈپ، قەيەردە ئالدىمغا بىرەر دەرۋىش ياكى زاھىت ۋە ياكى توغرا نىيەتلىك كىشى ئۇچرىسا ئۇنىڭ دەردىگە داۋا - تەدبىر سورايتتىم. ئاخىر ھېلىقى بوۋاينىڭ خىزمىتىگە مۇشەررەپ بولدۇم. ئۇ، دەرۋىشلەرنى ئىستانبۇل تەرەپكە دالالەت قىلغان ئىكەن، ماڭىمۇ شۇ قاتاردا يول كۆرسىتىپ: «يولدا ئۈچ دەرۋىش بىلەن ئۇچرىشىسەن، ھەرقانداق مەقسەت ئۇلۇغلارنىڭ دۇئاسىغا موھتاجدۇر، شۇنىڭدەك يەنە پادىشاھنىڭ تەلەپلىرىنىمۇ ئىلاھنىڭ مەرھەمىتىدىن ئايرىپ قاراشقا بولمايدۇ. ئۇ پادىشاھنىڭ ئالدىغا بارغاندىن كېيىن، ئۇل جانابنىڭ مەقسەت - مۇرادىمۇ غايىب ئالەمنىڭ ھېكمىتىدىن ھاسىل تاپقۇسىدۇر. سىلەرمۇ ئۇل پادىشاھنىڭ سەۋەبكارلىقى بىلەن مۇرادىڭلارغا يېتىسىلەر» دېدى. ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئېلىپ مەنزىل تامان راۋان بولدۇم.

ئى دەرۋىشلەر، ئۇل مۇبارەك دىدار بوۋاينىڭ دېگەنلىرى مانا بىز ئۇچرىشىپ زاھىر بولدى. ئىشىنىمەنكى، ئاللاتائالا پات پۇرسەتتە پادىشاھنىڭ مۈشكۈلىنى بىرەر تەرىقە بىلەن ئاسان قىلۇر. ئاندىن بىز بىچارىلەرنىڭ مۇرادىمىزمۇ ھاسىل تاپۇر.

دەرۋىش ھېكايىسىنى تۈگىتىپ دۇئاغا قول كۆتۈردى. ئازادە بەخت ئۇنىڭ دۇئاسىغا «ئامىن!» دېگىنىچە قوشۇلدى. باشقا دەرۋىشلەرنىڭ كۆڭلىمۇ ئۇ دەرۋىشنىڭ سەممىي، ۋاپادارلىق خىسلىتىدىن ئېرىپ، ئۆكۈز مىنگەن يىگىتنىڭ تەقدىر - قىسمىتىگە كۆپ ئەپسۇسلار بىلدۈردى. ئاندىن ئازادە بەخت تۆتىنچى قەلەندەردىن ئۆز سەرگۈزەشتىلىرىنى بايان قىلىشنى ئۆتۈندى. ئۇمۇ باھار يامغۇرىدەك ياشلىرىنى تۆكۈپ، بۇلبۇلدەك ئەپغان چېكىپ ھېكايىسىنى باشلىدى.

ئالتىنچى باب

چىن شاھزادىسىنىڭ ھېكايىسى

نەزم

مېنىڭ ھالىمغا ، يارەنلەر ، مۇھەببەت بىرلە يىغلاڭلار ،
بولۇپ سەرسانە دەشتلەردە مۇشەققەت بىرلە يىغلاڭلار .
يېقىن ئەمەسكى بەندەڭنىڭ يېتەر مەنزىلى بەك ئۇزۇن ،
رەھىم ئەيلەپ جاپاسىغا نادامەت بىرلە يىغلاڭلار .

ئى دەرۋىشلەر ، مەن ئاجىز بەندە چىن ۋىلايىتىنىڭ شاھزادىسى ئىدىم . جاھاننىڭ جاپا شىددىتىدىن ، مەككار تاغامنىڭ زۇلمىدىن كۆرگەن كۈنلىرىم نەچچە ئادەمنىڭ ئۆمرىدە كۆرگىنىدىن ئېشىپ چۈشىدۇ . ئاتام چىن ۋىلايىتىنىڭ پادىشاھى بولۇپ ، باشقا شاھلار ئۇنىڭ پەرمان - ئىتائىتىدە ئىدى . ئاتامنىڭ مەندىن بۆلەك پەرزەنتى يوق ئىدى . مەن توققۇز ياشقا كىرگەندە ، ئاتام تىرىكلىك يولىنى يىغىشتۇرۇپ ، ئالەم پانىيدىن ئالەم باقىيغا ۋاسىل ئەتتى . ھاياتلىق دەرىخى سولۇشقا يۈز تۇتقاندا بىر تۇغقان ئىنىسىگە ۋەسىيەت قىلىپ : « ئوغلۇم كىچىك ، پادىشاھلىققا مۇناسىپ كەلمەيدۇ ھەم ئەقلىمۇ يېتىلگىنى يوق . شۇڭا سەن ئورۇنباسار بولۇپ ، ئۇنىڭ مەملىكىتىگە كېپىل بولغىن ، ئۇنى تەربىيىلەشكە شەپقىتىڭنى ئايىمىغايسەن . ئۇ بالاغەتكە يېتىپ قابىلىيەت ئىگىسىگە ئايلانغاندا ، قىزىڭنى نىكاھلاپ بەرگىن . مېھرى ھەققى ۋە خۇتبەنى ئۇنىڭ نامىدا قىلىپ ، تاج - تەختنى تاپشۇرۇپ بېرىپ ، ئۆمرۈڭنى پاراغەت ئى-

چىدە ئۆتكۈزۈپ، ئىبادەت بىلەن شۇغۇللانغايسەن. پۇل - دۇنيا ھەممىگە قابىل ئەمەستۇر. ئۇلۇغلار ئېيتقانكى، دۇنيا بىر نىجاسەتتۇر، تالىپلىرى ئىتتۇر. ئەگەر ئۇمىدىمنى ئاقلاي دېسەڭ ياخشىلىقنى كەسىپ قىلىپ، ۋاقتى يەتكەندە تەختنى ئوغلۇمغا تاپشۇرۇپ بەرگىن. ئۇلۇغلار ئېيتىدۇ:

بېيىت

گەر ئۆتسمۇ ۋەدەڭگە ئاي - يىللاردىن نەچچىسى،
ئۇنتۇماسلىق ئەھدىنى ياخشى ئىشنىڭ ئاۋۋىلى.

روشەنكى، بۇ دۆلەت خانىدانىمىزدىن كەتمىسە، ئوغلۇمدىن كېيىن ئەۋلادىڭغا قالىدۇ، يەنى كەلگۈسى پادىشاھ نەۋرەڭدۇر» دەپ، مۆھۈرلۈك خەت پۈتۈپ، دۆلەت ئەركانلىرىنىڭ تولىسىنى بۇنىڭغا گۇۋاھچى قىلغان ئىدى.

ئاتام ۋاپات بولغاندىن كېيىن، تاغام سەلتەنەت تەختىدە ئولتۇرۇپ، ھوقۇقىنىڭ لەززىتىنى تېتىغانسېرى مېنى ھويلىدىن چىقارماي بېقىشنى ئەمر قىلدى. تا 14 ياشقا كىرگۈچە ئوردا قورۇسىدىن ئۆزگىنى كۆرمەي، نازىنىن قىزلار بىلەن ئويناپ، ئوغۇللار بىلەن كارىم بولماي ئۆتتۇم. تاغامنىڭ قىزى مېنىڭ كەلگۈسىدىكى ئايالىم ئىكەنلىكىنى كىشىلەردىن ئاڭلاپ بىلگەچكە كۆڭلۈم خۇش ئىدى. مۇبارەك ئىسمىلىك قاپقارا بىر غۇلام بولۇپ، ئاتامنىڭ قولىدا تەربىيە تاپقان ياخشى نىيەتلىك كىشى ئىدى. ھەرەم خىزمەتكارلىرىدىن يوشۇرۇنچە سىرتقا چىققان چاغلاردا ئۇنىڭ بىلەن ئۇچرىشىپ تۇراتتىم. ئۇمۇ ماڭا كۆپ مېھرىبانلىقلارنى كۆرسىتىپ، ھەسرەتلىك كۆزدە قارايتتى.

كۈنلەرنىڭ بىرىدە قىزلار بىلەن ئويناۋاتقاندا، بىر قىز مېنى بىر تەستەك ئۇردى، يىغلاپ تاشقىرىغا چىققان ئىدىم، مۇبارەك مېنى كۆرۈپ ئىچ ئاغرىتىپ قۇچاقلىدى، ئاندىن يىغلىشىمنىڭ سەۋەبىنى سورىدى.

بولغان ۋەقەنى بايان قىلىۋېدىم، ئۇمۇ بىرنى ئۇرۇپ :

— سەندە مەردانىلىكنىڭ نىشانىدىن قىلچە ئەسەر يوقكەن. سەندەك ئەركەك بولغۇچە خوتۇن كىشى بولغان تۈزۈك. ۋۇجۇدۇڭدائاز-تولا جۇرئەت بولغىنىدا پادىشاھلىق تاج ـ تەخت ئۆز قولۇڭدا، مەملىكەت سېنىڭ پەرمان ـ ئىتائىتىڭدە بولغان بولاتتى. ئەكسىچە بىر كېنىزەكتىن تاياق يەپ يىغلاپ يۈرمەيتتىڭ! — دەپ كايىدى.

مەن دېدىمكى :

— مەندە گۇناھ يوق. كېنىزەكلەردىن باشقا ھېچكىمنى كۆرمىسەم، ھېچ يەرنى بىلمىسەم قانداق قىلىمەن؟

— يۈرگىن، سېنى تاغاڭنىڭ ئالدىغا باشلاپ باراي. ئۇ سېنىڭ چوڭ بولۇپ تاج ـ تەختنى قولغا ئالغۇدەك بولغىنىڭنى بىلسۇن. شۇنىڭ بىلەن ئاتاڭنىڭ ۋەسىيەتلىرىنى بەجا كەلتۈرۈش ئېسىگە يەتكەي.

— ئاتامنىڭ ۋەسىيىتى نېمە ئىدى؟

— تاغاڭنىڭ قىزىنى ساڭا لايىق نامزاتى قىلغان، ئاندىن «تەختنى ئوغلۇم چوڭ بولغان ھامان قايتۇرۇپ بەر» دېگەن ئىدى.

ئۇنىڭ سۆزىدىن سۆيۈنۈپ، ئۇ ئىشنىڭ كېيىنكى ئەھۋالىنىڭ خارابلىشىشىغا سەۋەب بولىدىغانلىقىنى بىلمەي، مۇبارەككە ئەگىشىپ تاغامنىڭ دەرگاھىغا باردىم. تاغام مېنى جېنىدىن ئەزىز كۆرۈپ باغرىغا باستى، ئاندىن پېشانەمگە سۆيۈپ تۇرۇپ ئېيتتى :

— ئى مۇبارەك، بۇ ئوغلۇمنى ئويۇنغىلى قويماي نېمىدەپ ئالدىمغا باشلاپ كەلدىڭ؟

مۇبارەك دۇئا ـ تەزىم بەجاسىدىن كېيىن ئاتامنىڭ مەن ھەققى-دىكى ۋەسىيەتلىرىنى ماڭا ۋاكالىتەن بايان قىلىپ ئۆتتى. تاغام پۈتۈن دىققىتىنى بېرىپ ئاڭلاپ، كۈلۈمسىرىگىنىچە ماڭا قاراپ :

— ئالماقچى بولغان لايىقىڭنى ئېلىشنى خالامسەن؟ ئۇنداقتا ياخ-شىغۇ! — دەپ، مۇنەججىملەرنى چاقىرتتى.

ئۇلار ھايالىشمايلا كىرىپ يەر ئۆپۈشتى.

تاغام :

— بۇ ئوغلۇمنى كۆيئوغۇل قىلماقچىمەن . كېلىدىغان يىللارنىڭ قايسى ئاي - كۈنى خاسىيەتلىك ، ئېيتىڭلار ؟ — دېدى .

مۇنەججىملەر كۆپ مۇلاھىزە يۈرگۈزۈپ ھېسابلاپ :

— ئىككى يىلدىن كېيىن پالانى ئاينىڭ پالانى كۈنى توي قىلسا ناھايىتى سائادەتلىك بولىدۇ ، — دېيىشتى .

تاغام بۇنى ئاڭلاپ دېدى :

— ئى مۇبارەك ، مۇبارەك بولغاي ، ئاڭلىدىڭمۇ ؟

تاغام مېنىڭ ھەرەمخانىغا قايتىشىمنى ئېيتتى .

مۇبارەك :

— خۇدايىم بۇيرۇسا توينى ياخشى سائەتنى تاللاپ ئۆتكۈزەيلى ، — دەپ پادىشاھنىڭ ئىنساپىغا دۇئا قىلدى .

بىز ئوردىدىن قايتىپ چىقتۇق . ئىككى كۈندىن كېيىن مۇبارەكنى ئىزدەپ چىقسام ، ئۇ مېنى كۆرۈپ كۆزلىرىدىن تارام - تارام ياش تۆكتى . دەرھال كۆڭلۈمگە شەك چۈشۈپ « مېنى كۆرۈپلا نېمشقا يىغلايدىغاندۇ » دېگەننى ئويلاۋاتسام ، مۇبارەك ئېيتتى :

— مۇبارەكنىڭ شورى قۇرۇمىغان بولسا ، سېنى ئۇ زالىم تاغاڭنىڭ ئالدىغا باشلاپ بارارمىدى !؟

ئالدىراپ سورىدىم :

— نېمە ۋەقە يۈز بەردى ؟

— سېنى ئوردىغا ئېلىپ بارغاندا ئەمىرالار يېتىلگەنلىكىڭنى كۆرۈپ خۇشال بولدى ۋە : « شاھزادىمىز چوڭ بوپتۇ ، بۈگۈن - ئەتە تەختنى قولىغا ئالىدىكەن » دېيىشتى . تاغاڭنىڭ ۋۇجۇدىنى بولسا غەمكىنلىك ۋە بىئاراملىق ئىگىلىدى . ئۇ قارا نىيەتلەر بىلەن مەسلىھەت قۇرۇپ ، سەن توغرۇلۇق پىتنە - پاسات ئىشىكىنى ئاچتى ۋە سېنى يوقىتىشنى پىلانلىدى . مېنى خىلۋەتكە چاقىرىپ ، كىيىم - كېچەك ، ئۆي سەرەمجان ۋە ئالتۇن - كۈمۈش ۋەدە قىلىپ ، سېنى يوقىتىشنى بۇيرۇدى . بۇ ئىشقا

ھەيرانلىقىم ئېشىپ نېمە قىلىشىمنى بىلەلمەيۋاتىمەن . ساڭا بىرەر زىيان - زەخمەت يېتىشىنى خۇدايىممۇ راۋا كۆرمىگەي . بۇنىڭغا مەنلا سەۋەبچى بولغاندەك ئەنسىرەپ كېتىۋاتىمەنكى ، ئەگەر سېنى ئۇ زالىمنىڭ ئالدىغا باشلاپ بارمىغان بولسام ، ساڭا بۇنداق پېشكەللىك ئويلاش ئۇنىڭ يادىغا يەتمەيتتى .

شۇم خەۋەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ھاياتلىقتىن ئۈمىدىمنى ئۈزۈپ ، مۇبارەكنىڭ پېشىگە ئېسىلىپ بىچارىلەرچە يالۋۇردۇم :

— خۇدا ھەققى قولۇمنى ئېتىكىڭدىن بوشاتمايمەنكى ، مېنى ئۆلۈم قايىنىمىدىن نىجاتلىق ساھىلىغا يەتكۈزگەيسەن !

جاھىللىق ۋە نادانلىق بىلەن زەنگى غۇلامدىن پاناھ تىلىدىم . ئىلاھىي تەقدىر ئىشىمنى خارابلىققا يۈزلەندۈرۈپ يۈزۈمنى قارا قىلىشنى نەدىن بىلەي !

ئەلقىسسە : مۇبارەك تەسەللىي بېرىپ ئېيتتى :

— بىھۇدە غەم قىلمىغىن ، پېشكەللىكتىن قۇتۇلۇشنىڭ بىرەر ئامالىنى تاپارمىز .

— قانداق قىلىپ ؟

— مەن بۇنى ئالدىن ئويلىشىپ قويغان ، — دېدى ئۇ .

ئىككىمىز ئاتامنىڭ بىر ئىمارىتىگە باردۇق . ئاتام نۇرغۇن خەزىنىلەرنى بىر سارايغا يوشۇرۇپ قويغان ئىكەن . سارايغا كىرىشىمىز بىلەن ئاتامنىڭ ماڭغان - تۇرغان جايى ، ئولتۇرغان تەختى يادىمغا يېتىپ ، كۆز ياشلىرىمنى توختىتالماي قالدىم . مۇبارەك ماڭا تەسەللى بېرىپ ، ئاتامنىڭ تەختىنى ئېلىۋېتىپ ئاستىدىكى سېلىنچىلارنى يىغىشتۇردى . بىر يەرنى كولىۋىدۇق ، قۇلۇپلانغان ئىشىك كۆرۈندى . ئۇ ساقلاپ كەلگەن ئاچقۇچتا قۇلۇپنى ئېچىپ ، پەلەمپەيلەر ئارقىلىق قاراڭغۇ گەمىگە چۈشتۇق . كۆڭلۈمگە : « بۇ زەڭگى بىرەر ھىيلە بىلەن مېنى ئۇجۇقتۇرۇۋېتەرمۇ ؟ » دېگەن ئەندىشىلىك ئوي كېچىپ ، « كەلىمە تەييىبە »نى ئوقۇيتتىم . غۇۋا يورۇقتا تۆت سۇپىنى كۆردۇمكى ، ھەربىر سۇپىدا 40 تىن كوزا شاھانە ئالتۇن زەنجىر بىلەن چىگىلگەن ھالدا تۇ-

رۇپتۇ ، كوزىلارنىڭ ئاغزىغا بىردىن ئالتۇن خىش قويۇپ ، خىشلارنىڭ ئۈستىگە يېشىل رەڭلىك بىر خىل ئېسىل تاشتىن ياسالغان مايمۇن ھەيكىلى ئولتۇرغۇزۇلۇپتۇ . پەقەت بىرلا كوزىنىڭ ئۈستىدە مايمۇن ھەيكىلى يوق تۇراتتى . كوزىلار ئالتۇن - تىللا بىلەن لىق تولدۇرۇلغان ئىدى .

مەن تۆت سۇپا ئوتتۇرىسىدىكى كۆلنىڭ ئەڭ ئېسىل جاۋاھىرلار بىلەن تولدۇرۇلغانلىقىنى كۆرۈپ :

— بىرەر مەنسەپكە دەسسىمەي تۇرۇپ بۇنىڭدىن پايدىلانغىلى بولمايدۇ ، — دېدىم .

نەزم

ئېچىمنىڭ زەخمىدىن ئالماق نە ھاسىل ،
بۇ كۆڭلۈم دەردكە بولمىسۇن ۋاسىل .

ئەندىشىلىك كۆڭلۈمدە : « بۇ خەزىنىلەرنى تاغامغا بېرىپ خۇشنۇد ئەتسەك ، بەلكىم شۇ تۆپەيلى مېنى ئازاد قىلسا ئەجەب ئەمەس » دەپ ئويلايتتىم .

نەزم

ئىشىڭنى پۇختىراق قىلغىن ، كېيىن ئەمىن - ئامان بولسۇن ،
كۆلۈپ يارەنلىرىڭ خۇشنۇد ، رەقىب رەڭگى سامان بولسۇن .

مۇبارەك ئېيتتى :

— ئى شاھزادە ، بۇ خەزىنە خۇسۇسىدا بىر ھېكايە بار . ئاڭلىساڭ ئىشىنىڭ تېگىگە يېتىسەن .

تىلسىمدىكى مايمۇن ھەيكىلى

— ئى شاھزادە ، بۇلارنى كۆرسىتىشتىكى مۇددىئايىمنى بۇ ھەقتىكى ھېكايىنى ئاڭلىساڭ ، ئاندىن بىلىسەن ، — دېدى مۇبارەك ، — مايمۇنلارنىڭ ھەيكىلىگە كەلسەك ، ئاتاڭ ياش ۋاقتىدا مالىك سادىق ئىسىملىك پەرىلەر پادىشاھى بىلەن ئىنتايىن قويۇق مۇناسىۋەت

ئورناتقان ئىدى، سەۋەبىنى مەنمۇ بىلمەيتتىم. ئاتاڭ يىلدا بىر قېتىم ئەتىىر، ئەنبەر قاتارلىق خۇش پۇراق نەرسىلەردىن ئالاھىدە سوۋغات تەييارلاپ مالىك سادىققا تەقدىم قىلاتتى. نەچچە كۈن ئۇنىڭ ھۇزۇرىدا مېھمان بولۇپ قايتىدىغان چاغدا ئۇ سوۋغا قىلغان زەبەرجەد ① مايمۇن ھەيكىلنى ئېلىپ كېلىپ، مۇشۇ يەردە قويۇپ قوياتتى. ئۇ يەرگە بارغاندا مېنىمۇ ھەمراھ قىلىۋالاتتى.

بىر نۆۋەت كاتتىۋاللىق قىلىپ سورىدىم:

— ئى پادىشاھئالەم، بارغىنىڭدا بىرمۇنچە سوۋغىلارنى ئېلىپ بارىسەن، كېلىشىڭدە جېنى يوق تاش مايمۇننى ئېلىپ كېلىسەن، بۇنىڭ نېمە پايدىسى بار؟

ئاتاڭ كۈلۈپ كېتىپ ئېيتتى:

— ھېچكىمگە دەپ قويىمىغىنىكى، ھەربىر زەبەرجەد مايمۇنغا جىنلاردىن مىڭى پەرمانبەرداردۇر. مالىك سادىقنىڭ ئېيتىشىچە، مايمۇن 40 قا يەتمىگۈچە جىنلارنى ئىتائەت قىلدۇرغىلى بولمايدىكەن.

مايمۇن ھەيكىلى 39 غا يەتكەندە ئاتاڭ پانىي ئالەمدىن باقىي ئالەمگە سەپەر قىلدى. مېنىڭچە، سېنى مالىك سادىقنىڭ ئالدىغا باشلاپ بېرىپ، ئەرز - ھالىڭنى مەلۇم قىلسام، ئاتاڭ بىلەن بولغان دوستلۇقىنىڭ ھۆرمىتىدىن ساڭا مايمۇن ھەيكىلىدىن يەنە بىرنى بېرىپ قالسا، شۇ سەۋەب بىلەن مۈلكى مىراسىڭنى تېپىپ مەملىكەتكە ئىگە بولغايسەن. ئەگەر بۇ ئىش مۇيەسسەر بولمىغاندىمۇ ئۆلۈمدىن قۇتۇلۇپ قالىسەن.

— ئىختىيار ئۆزۈڭدە، — دېدىمەن، — ئويلىغانلىرىڭغا تېزلىك بىلەن تۇتۇش قىلىپ، ھەقىقەتكە كۆز يۇمماي، مەندىن ياردىمىڭنى ئايىمىغايسەن.

ئاندىن كېيىن مۇبارەك مېنى ھەرەمخانىغا كىرگۈزۈۋەتتى. ئۆزى مەخپىي سارايىنى ئەسلىي ھالىتىگە كەلتۈرۈپ بولۇپ تاغامنىڭ قېشىغا بېـ

---

① زەبەرجەد — يېشىل رەڭلىك بىر خىل ئېسىل تاش.

رىپتۇ ۋە خىلۋەتتە مەسلىھەت سېلىپ: «ئەگەر پادىشاھلىقىڭنى داۋاملاشتۇراي دېسەڭ، بۇ ئوغۇلنى مەن بىلەن شىكارغا ئەۋەتكىن. ئۇنى جاڭگالغا يەتكەندە ئۆلتۈرۈۋەتسەم ھېچكىم بىلمەيدۇ» دەپتۇ. تاغام بۇ مەسلىھەتنى توغرا تېپىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن مۇبارەك ئاتامغا ئوخشاش سوۋغا - سالاملارنى تەييارلىدى. بىز شەھەردىن چىقىپ شامالدىن تېز چاپىدىغان ئاتتىن ئىككىگە مىنىپ يولغا راۋان بولدۇق. شۇ يۈرگەنچە شەرق تەرەپكە قاراپ بىر ئاي ماڭدۇق. بۇ جەرياندا دۈشمەنلەردىن خەۋپسىرەپ ئارامىمۇ ئالالمىدۇق. ئاخىر بىر كېچىسى ئېگىز تۆپىلىككە يەتتۇق. ئۈستىگە چىقىپ ھەر تەرەپكە كۆز يۈگۈرتۈپ، يىراقتىكى بىر بوستانلىقنى كۆردۈمكى، خۇددى بېھىشتەك گۈزەل ئىدى، شامال ئۇ تەرەپتىن ئىپار - ئەنبەر ھىدلىرىنى ئېلىپ كېلىپ دىماغلارغا ئۇراتتى. پانۇس - چىراغلار كۈندۈزدىن روشەن يورۇتۇپ تۇراتتى.

— ئى مۇبارەك، بۇ قانداق جاي؟ — سورىدىمەن، — نامى نېمە، بۇ ھەشەمەت - غۇلغۇلىلەرنىڭ سەۋەبىچۇ؟

مۇبارەك ئاتتىن چۈشۈپ سەجدىگە باش قويۇپ، شۈكرى بەجا كەلتۈرگەندىن كېيىن ئېيتتى:

— خۇداغا شۈكرىكى، بەختىڭ يار ئىكەن، مەقسەت مەنزىلىگە يەتتۇق. بۇ، مالىك سادىقنىڭ بارگاھىدۇر. مۇشۇ تۆپىلىكمۇ ئۇنىڭ تەۋەسى بولۇپ، ئاۋۇ خەلق لەشكەرلىرىدۇر!

مەن ھەيرانلىق ئىلكىدە:

— ئايدىڭچىلىقتىن باشقا نەرسىنى كۆرمىدىمغۇ؟ — دېگەن ئىدىم، ئۇ سۈرمە سۇلايماننى چىقىرىپ كۆزۈمگە سۈرتۈۋىدى، نۇرغۇن خەلقلەر ئايان بولدى.

ئۇلارنىڭ ھەممىسى خۇش چىراي، قاپقارا چاچ - ساقاللىق بولۇپ، پۇتلىرىمۇ يۇڭلۇق ھەم تۇۋاقلىق ئىكەن، قېشىغا بارغان ئىدۇق، مويسىپىتلىرى مۇبارەكنى تونۇپ ھەزىل - چاقچاقلارنى قىلىپ، مالىك سادىقنىڭ بارگاھىغا باشلاپ باردى. بارگاھ ئىچى شۇنچىلىك ئېسىل

بىزەلگەن ئىدىكى، ھەربىر بۇرجىكىگە سەندەل ياغىچىدىن ياسالغان تەخت قويۇلۇپ، ئەمىر - پازىل، ھەكىم - ھۆكۈما پىركامىللار ئولتۇرۇپتۇ. بارگاھنىڭ تۆرىدە ئالتۇن - جاۋاھىرلار بىلەن زىننەتلەنگەن ئالىي تەخت بولۇپ، مالىك سادىق تۆت قۇببىلىق شاھلىق تاجىنى كىيىپ مەغرۇرانە ئولتۇراتتى. ئالدىغا بىرىپ ئىخلاسمەنلىك بىلەن تەزىم بەجا كەلتۈرۈپ قول باغلاپ تۇردۇق. ئۇ بىزنى ئىززەتلەپ ئولتۇرۇشقا ئىشارەت قىلدى. ئاندىن داستىخان راسلىتىپ شەربەت ۋە تائاملار ئەكەلدۈردى. يەپ - ئىچىپ، داستىخان يىغىشتۇرۇلغاندىن كېيىن، مېنى ئالدىغا قىچقىرىپ ئەھۋال سورىدى. مۇبارەك ئەرزىمنى يەتكۈزۈپ سەرگۈزەشتىمنى بايان قىلدى.

مالىك سادىق مەن تەرەپكە يۈزلىنىپ ھەزىل كۈلكىسى بىلەن:

— شۇنچىۋالا چوڭ بولۇپسەن، نىمە ئۈچۈن شۇ كەمگىچە مېنى يوقلاپ كەلمىدىڭ؟ — دېدى.

— دۆلىتىڭ تېخىمۇ مۇستەھكەم بولغايكى، — دېدى مۇبارەك، — بۇ چاغقىچە كىچىك ۋە نادان ئىدى، خىزمىتىڭگە لايىق كەلمەيتتى. ئەمدى بالىغ بولۇپ، ئاتىسى ئورنىدا ئالدىڭغا تەزىمگە كەلدى. شەپقەت - مەرھەمەتلىرىڭنى ئۇنىڭدىن ئايىمىغايسەن. ئاتىسىنىڭ روھىناتلىرىنىڭ يۈز - خاتىرىسى ئۈچۈن قۇلۇڭ قاتارىدا سانىغايسەن، ئۆز ۋاقتىدا ئاتىسىغا ئىنئاملار بېرىپ تۇرغان ئىدىڭ. بۇ بىچارىگە زەبەرجەد مايمۇن ھەيكىلىنىڭ 40 - سىنى بەرگەيسەن. زالىم تاغىسى ۋەسىيەت ئەھدىگە پۈت قويۇپ، خۇدانى ئۇنتۇپ شۇنداق زۇلۇملار قىلدىكى، ھەتتا ئۇنىڭ تىرىك يۈرگىنىگىمۇ رازىلىقى يوق، ھايات تۇرۇشى پادىشاھلىقىم ئۈچۈن خەۋپ يەتكۈزىدۇ، ئىگىلىۋالغان تەختىم قولدىن كېتىدۇ دەپ ئەنسىرەيدۇ.

مالىك سادىق بىرپەس ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن ئېيتتى:

— ئى مۇبارەك، بۇ توغرىدا ھەرگىز ئىچى تارلىق قىلمايمەن. خالىس مەدەت - ياردەملەر ئارقىلىق مۇناسىپ ئورۇنغا ئېرىشتۈرىمەن.

مسرا

جەبىر تارتماي خەزىنە قولغا كىرمىگەي .

ئاتىسىنىڭ ھەققى گەدىنىمدە بار . ئۇنىڭ ئوغلى بىشىغا كۆن چۈشۈپ ئالدىمغا كەلگەن ئىكەن ، تارتقان زۇلۇم - كۆلپەتلىرىنى دەفئى قىلىش مەجبۇرىيىتىم بار . خالىغان نەرسىسگە ئېرىشىشتىن ئاۋۋال ئازغىنە ئىمتىھان - سىنىقىمدىن ئۆتۈشى كېرەك . شەرت شۇكى ، بۇيرۇغان خىزمەتنى خىيانەتتىن نېرى بولۇپ ، راستلىق - توغرىلىق بىلەن ئورۇندىغاي .

مەن نادانلىقىمدىن ئالدىراپ خۇشال بولۇپ بېشىمغا كېلىدىغان بالانى بىلمەپتىمەن . مەجلىستىن كېيىن مالىك سادىق بىزگە زىياپەت بەردى . ئەتىسى مۇبارەك ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ ، ئورۇندايدىغان خىزمەتنى تاپشۇرۇشنى ئىلتىماس قىلغان ئىدى ، مۇجمەل ھالدا :

— ئى مۇبارەك ، مەن ئۇنىڭ دېگىنىنى بېرەي ، لېكىن ھېچبىر خىيانەت قىلمىغاي ! — دېدى .

مۇبارەك ئېيتتى :

— خاتىرجەم بولغىنكى ، تاپشۇرغان خىزمەتنى جان - دىل بىلەن ئورۇنداپ تامامىغا يەتكۈزىدۇ .

— قېنى ، ئۆزى جاۋاب بېرىپ باقسۇن ، — دېدى مالىك سادىق ، ئاندىن ماڭا يۈزلىنىپ ئېيتتى ، — ئى ئوغۇل ، سەن تېخى نادان ، بىلىپ قويغىنكى ، مۇبادا بىرەر بالاغا قالىدىغان بولساڭ ھېچقانداق قىلىپ قۇتۇلالمايسەن ، دەردىڭگە داۋا چىقمايدۇ .

— ئەگەر شەپقىتىڭنى ئايىمايدىغانلا بولساڭ ، — دېدىمەن ، — ھەرقانداق قىلىپ بولمىسۇن پەرمانىڭنى جان - دىلىم بىلەن تەخىرسىز بەجا كەلتۈرىمەن .

— ئۇنداقتا ياخشى ، ئۇچىنچى كېچىسى ئېيتىمەن .

ئۈچىنچى كېچىسى ئۇنىڭ ئالدىغا بارغان ئىدىم، خەزىنىچىنى چا-قىرىپ بىر ساندۇقنى ئېلىپ كېلىشكە بۇيرۇدى. خەزىنىچى ساندۇقنى ئېلىپ كەلدى.

ئۇ ساندۇقنىڭ ئىچىدىن تۆت قاتلانغان بىر پارچە قەغەزنى ئېلىپ قولۇمغا بېرىپ ئېيتتى:

— ئادەم جىنسىدىن قەيەردە مۇشۇ قەغەزدىكىگە ئوخشايدىغان ئادەم بولسا تېپىپ ئېلىپ كەلگىن. شەرت شۇكى، كۆزۈڭنى، قولۇڭنى ۋە كۆڭلۈڭنى خىيانەت تەرىقىسىدىن ساقلاپ، ھېچكىمگە ھەم ئېيتماي خىزمىتىمنى بەجا كەلتۈرگەيسەن. ئاندىن ئۆز مۇددىئايىڭدىن ئۈمىد كۈتكىن. ئىشلىرىڭنى كۆڭلۈڭدىكىدەك قىلىپ بېرىشكە مەن كېپىل. ئەمما بۇ يولدا بېشىڭغا چۈشكەن مۇشكۈلاتنى ئۆزۈڭدىن كۆرگىن.

قەغەزنى شۇنداق ئاچقان ئىدىم، بىر سۈرەتنى كۆردۈمكى، ئىس-ست! كۆرمىگەن بولسام بولماسمىدى!

مەسنەۋى

سۈرەتنى سىزىپتۇ بىر سىياھ قەلەم،
ھىيلىلەر سەنئىتى چېكىپتۇ رەقەم.

پەرىدىن گۈزەلدۇر سىزغان رەنايى،
ھۆسنىدۇر مىسلىسىز، ئاپتاپ چىرايى.

ياراشقان خاللىرى، سۇمبۇل چاچلىرى،
لەۋلىرى گۈل بولسا، ئاغزى ياپرىقى.

مەستانە قىلادۇر شەھلا كۆزلىرى،
قۇياشقا مىسالدۇر ئۇنىڭ يۈزلىرى.

قاشلىرى ئۈرىدۇ كۆڭۈللەرگە تىغ ،
كىرپىكى ئوق بولۇپ يىقىتار مىغ ـ مىغ .

يۈرىكى قەلب ئىچرە تۇرار بىر گۈلدەك ،
زىننقى گۆھەر جام ، قەددى بۇلبۇلدەك .

كۆكسىدە بار ئىدى ئىككى ئانار تەخت ،
ئۈستىدە ئولتۇرۇش نېمىدېگەن بەخت .

ئول تەختنىڭ ئۈستىدە قۇببىسى ھەم بار ،
كۆزۈڭنى چاقنىتۇر ئول بىر جۈپ ئانار .

تەختنۇر ئەجەب ئاق ، قۇببە باشقىچە ،
مەن تېخى كۆرمىگەن شۇنچە ياشقىچە .

نازۇكلۇق شەرھىگە قىسىلار بۇ تىل ،
سۆزلىسەم تۈگىمەس نەچچە ئون مىڭ يىل .

بەرداشلىق بېرەلمەس گەر بولسا دىل تاش ،
قەغەزنى كۆرۈپلا تۆكتۈم مەن قان ـ ياش .

پەرىشان قىلدى ئۇ ھەربىر تەرەپتىن ،
تەنلىرى گۆھەردۇر ، بېشى سەدەپتىن .

ئىدى ئۇ نازىنىن چىشلىرى ھېقىق ،
بولدى ، بەس ، سۆزلىسەم شەرھىسى بەك جىق .

ئى شـەھرىـيـار ، ئەمـدى نـېـمـە دېـيـىـشـىـمنى بـىـلـمـەيـمـەن .
ئـۇنـــىڭ ھۆسن ـ جامالى ھۆرلەرنىڭ ئىچىدىمۇ ھەسەت قوزغايتتى .

نەزم

ئەمەس مۇمكىن بايان قىلماق سۇپەتلەپ ئۇز جامالىدىن ،
ئۇنىڭ ئۇچۇن رەشك ئەيلەشكە بولماس يات خىيالىدىن .

مەن سۇرەتكە يېنىشلاپ قارىغاندىن كېيىن ، بۇ نەزمنى ئوقۇدۇم :

نەزم

بىرلا كۆردۇم باش ـ ئاخىر ھەيران بولدۇم ،
تاپماق ئۇچۇن دىۋانە ـ سەرسان بولدۇم .

شۇ دەقىقىدە ئۆزۈمنى ئىشق گىرىپتارلىقىدىن ئاران ساقلاپ تۇ-رۇۋاتاتتىم . مۇبادا ئەپتىمدىن مالىك سادىق ۋە باشقىلار غەيرىي ھالنى سېزىپ قالسا قانداق قىلارمەن دەپ ئەنسىرىمەكتە ئىدىم .

كۆڭلۈم تىزگىنىنى كۇچەپ چىڭ تۇتقىنىمچە مالىك سادىقتىن رۇخسەت ئېلىپ قايتىپ چىقتىم . ئاندىن مۇبارەك بىلەن مەسلىھەتلىشىپ ، غەم ـ ئەندىشەمنى ئېيتتىم :

— بۇ سۇرەتنىڭ ئىگىسىنى قانداق تاپارمەن ؟ جىن ـ پەرىلەر خالىغان يەرگە بارالايدۇ . مالىك سادىق قولىدىن ھەممە ئىش كېلىدىغان تۇرۇقلۇق ، ئۇنى نېمە ئۇچۇن ماڭا تاپقۇزىدۇ . بۇ سۇرەتنىڭ ئىگىسى تې-پىلىدىغان بولسا جىن ـ پەرىلەر ئۆزلىرىمۇ تاپالايتتىغۇ !

مۇبارەك جاۋابەن دېدى :

— بۇ خىيالىڭ دۇرۇس ئەمەس . مالىك سادىق ئادەم ئالدىمايدۇ . مۇمكىن بولمايدىغان ئىشنى بۇيرۇپ سېنى سىنىمايدۇ . سەن بۇ ئىشتا ئۇ-نىڭدىن گۇمانلانماي ، مەيلى تاپالىغىن ، مەيلى تاپالمىغىن ، تەقدىر دېڭىزىغا چۆكۈپ ئىزدەپ باققىن . ئىشەنگىنكى ، خۇدايىتائالا ئاسانلىق بې-رىپ مۇشۇ باھانە ـ سەۋەب بىلەن ، كەتكەن دۆلىتىڭ قولۇڭغا قايتىپ كېلىپ قالسىمۇ ئەجەب ئەمەس .

مۇبارەكنىڭ مەسلىھىتى بىلەن ئىككى ئىشەك تاپتۇق . قەلەندەرلەر

سىياقىدا كىيىندۇق . ئىشەكنى مىنىپ جاھان كەزمەكنى ئىختىيار قىلدۇق . ئۈمىدۋار بولۇپ ، شەھەرمۇشەھەر ، سەھرامۇسەھرا ، يۇرتمۇيۇرت كېزىپ يۈردۇق . نەگىلا بارساق ئۇل بىباھا ئۈنچىنى تېپىشىنىڭ كويىدا ئىدۇق .

بۇ مېنىڭ پەرىشانلىقىمنىڭ سەۋەبىدۇر . ئۇلتۇرسام - قوپسام :

بېيىت

جاھان ئاۋارىسىدۇرمەن يۈرەرمەن ،
ئاخىر ئاپتاپ جامالىڭنى كۆرەرمەن .

دەپ ، ئۇلۇغ پادىشاھ ـــ ئاللاتائالاغا نالىلەر قىلاتتىم .

مۇناجات

ئىلاھا ، ئارامىلىق تاپالمىدىم مەن ،
كۆزۈمنى بىردەممۇ ياپالمىدىم مەن .

ئۆيمۇئۆي يۈرەرمەن سەنەم كويىدا ،
ئۈمىدىم چېچەكلەپ لۈتپۈڭ بويىدا .

خىزىرنى يولۇقتۇر زۇلمەت كېچىدىن ،
كۆرسەتكەي ماڭا يول ھەرەم ئىچىدىن .

سۇچى بوۋاي

يەتتە يىلغىچە ھەيران - سەرگەردان ، ئاشىق - پەرىشان بولۇپ دەشت - باياۋانلاردا ، شەھەر - ۋەيرانىلاردا يۈردۇق . ئاخىر ئۈمىدسىزلىنىپ : « بۇ سۈرەتنىڭ ئىگىسىنى تاپقىلى بولمايدىغان ئوخشايدۇ . مالىك سادىقمۇ بۇ كەمگىچە ئۈنتۈپ كەتكەندۇ » دېگەن ئىدىم ، مۇبارەكمۇ بۇ پىكىرگە قوشۇلۇپ : « بىرەر شەھەرگە يېتىپ بېرىپ شۇ

يەردە تۇرايلى، بىھۇدە يول يۈرۈشنى توختىتىپ، قالغان ئۆمرىمىزنى پاراغەتتە ئۆتكۈزەيلى، ھاياتلىق غەنىيمەتتۇر » دېدى. بىرنەچچە مۇددەت سەپىرىمىزنى داۋاملاشتۇرۇپ بىر شەھەرگە يېتىپ كەلدۇق. شەھەر خەلقىنىڭ ھەممىسى قۇرئان تىلاۋەت بىلەن مەشغۇل ئىكەن. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى تامنىڭ، بەزىلىرى شەھەر قەلئەسىنىڭ ئۈستىدە ۋە بەزىلىرى دۇكان - مەسچىتلەردە شۇ ئىش بىلەن ئىدى، تىلاۋەتتىن مۇستەسنا ئادەم ئالاھازەل كەم ئىدى. ھەممە ئۆيدىن مۇڭلۇق تىلاۋەتنىڭ ئاۋازى كېلەتتى. شەھەرنىڭ كۈچلۈك دىنايەت پۇرىقىدىن كۆڭلىمىز ۋاللىدە ئېچىلىپ، كارۋان سارايلارنىڭ بىرىگە چۈشتۇق. ئۇ كۈنى ھاردۇقىمىزنى ئېلىپ، ئەتىسى ھامامغا بېرىپ يۇيۇنۇپ سەپەرنىڭ چاڭ - توزانلىرىدىن پاكلىنىپ، كوچا - كوي ئارىلىدۇق. بازارغا ئىچكىرىلەپ كىرگەندە بىر بوۋاينى كۆردۇقكى، كۆزى ئاجىز بۇ ئادەم بىر قولىدا ھاسا تايانغان، بىر قولىدا سۇ تولدۇرۇلغان كوزا كۆتۈرگەن ھالدا قەدەمدە بىر ئاللاتائالاغا شۈكۈر - سانا ئېيتىپ كېلەتتى. مەلۇم بولدىكى، ئۇ ھېچنېمىسى يوقلۇقىدىن تەشنالارغا سۇ يەتكۈزۈپ بېرىپ، شۇنىڭ بەدىلىگە رىزقىنى تېپىپ يەپ جان باقىدىكەن.

ئۇنىڭ قېشىغا بېرىپ ئۇسسۇزلۇقىمنى قاندۇرۇپ، يانچۇقىمدىن بىر دىنار ئېلىپ بەردىم. ئۇ پۇلنى بىلىپ:

— ئى يىگىت، ماڭا بىر پۇل ئاتىدىڭ، خۇدايىتائالا سېنى غېنى قىلغاي! — دېدى.

— ئى ئاتا، بۇ دىنارلىق ئالتۇن پۇلدۇر، — دېگەن ئىدىم، بۇنى ئاڭلاپ ئۇ چىن قەلبىدىن ھاياجانلىنىپ:

— ئى يىگىت، مۇرادىڭنى خۇدايىتائالا ھاسىل قىلغاي، ئۈمىدىڭنى ئىگەم ئۆز كەرىمى بىلەن ۋاسىل قىلغاي! — دەپ كېتىپ قالدى.

مۇبارەك ئىككىمىز كوچا - مەھەللىلەردىن ئۆتۈپ، بىر مەھەللىگە بارغان ئىدۇق، كاتتا بىر كونا ئىمارەتكە كۆزىمىز چۈشتى. ئۇ ئەسلىدە شاھانە قەسىر بولۇپ، ئەمدىلىكتە ئەتراپلىرى ئۆڭۈپ ۋەيرانە تۈس ئاپتۇ.

ئۇنىڭ ئىچىنى تاماشا قىلىش ھەۋىسى تۇغۇلۇپ كىرىپ، بۇ ئالەمنىڭ بىۋاپالىقىدىن ئىبرەت ئالدۇق. لېكىن ۋەيرانە ئىمارەتتىن كەلگەن راھەت - پاراغەت پۈرىقى ۋۇجۇدىمىزدا ئىستىراھەت تۇيغۇسى پەيدا قىلدى. ئۆز - ئۆزۈمگە: «بۇ يەردە بىر غايىب خەزىنە بولسا كېرەك. چۈنكى بۇ كەمگىچە ۋەيرانىلەردە بۇنىڭدەك تەبىئەتنىڭ نىشاتى ①، كۆڭۈلنىڭ بىساتى ھەرگىز كۆرۈلگەن ئەمەس» دېدىم.

ئى شەھرىيار، بوۋاينىڭ دۇئاسى ياخشى سائەتتە ئۆز كارامىتىنى كۆرسىتىدىغان بولدى دەپ ئويلاپ، بىردەم ھاردۇق ئېلىپ تۇرۇشىمىزغا ئۇ خارابىلىقىقا كىرىپ كەلدى. شۇئان ئۇنىڭغا بىرسى شۇنداق خىتاب قىلدى:

— ئى ئاتا، بۇگۈن بالدۇر قايتىپ كەپسەن!

— ئى بالام، — دېدى ئۇ جاۋابەن، — خۇدايىتائالا بۇگۈن ماڭا بىر يىگىتنى ئۇچراشتۇردى. ئۇ رەھىمدىللىك قىلىپ بىر تىللا بەردى. شۇ پۇلغا بۇ تائامنى ئالدىم. ئۇزاقتىن بۇيان بۇنچىلىك لەززەتلىك تائامنى كۆرۈپ باقمىغان ئىدىم. يەنە بىر ماتامۇ ئالدىم، كۆڭلەك تىكىپ كىيەرسەن.

بىلدىمكى، ئۇنىڭ پەرزەنتىمۇ ھاجەتمەن ئىكەن. «بەرھەق، ھېچ بەندە ئاللاھنىڭ دەرگاھىدا تەلەپسىز ئەمەس» دەپ، مۇرادىنىڭ ھاسىل بولۇشىنى تىلەپ دۇئا قىلدىم.

— مەنىمۇ دۇئا قىلاي، سەنمۇ دۇئا قىلغىن، — دېدى بوۋاي، — چۈنكى ئاجىزلارنىڭ دۇئاسى قادىر ئاللانىڭ دەرگاھىدا مەقبۇلدۇر!

بۇ گەپنى ئاڭلاپ ماڭا يىغا ئولاشتى - دە: «بۇلارنىڭ يوقسۇزلۇقى چېكىگە يېتىپتۇ. ئۇنىڭغا يەنە بىرئاز تىللا ۋە تەڭگە بېرەي» دەپ، يېقىنراق بېرىپ دۇئا تەلەپ قىلماقچى بولغان ئىدىم، كۆزۈم ئۆينىڭ ئىچىگە چۈشۈپ بىر قىزنى كۆردۈمكى، ئۇنىڭ سۈرىتى نەچچە ۋاقىتتىن بېرى ماڭا ھەمراھ ئىدى. ئۇ قىز گويا رەسىمدىكىدەك ئولتۇراتتى. خۇش

① نىشات — شادلىق

ھىدىنى ھەر تامان چېچىپ تۇرغان گۈزەلنىڭ تولۇن ئايدىن نۇرلۇق چېھرىنى سۇمبۇل چاچلىرى بۇلۇتتەك توسۇۋالغان ئىدى. يەتتە يىلدىن بۇيان شۇنچە جەبىر - جاپالارنى چەككىنىم شۇئان بىراقلا ئۇنتۇلۇپ «ئاھ!» تارتقىنىمچە يىقىلدىم. مۇبارەك مېنى بۇ ھالدا كۆرۈپ جىددىيلەشتى ۋە دورا ئىچىپ كېلىپ ئىچۈردى.

— نېمە بولدۇڭ؟ — سورىدى ئۇ ئوڭلانغىنىمدىن كېيىن.

ئۇنىڭ سوئالىنى جاۋابسىز قالدۇرۇپ، نەزىرىمنى يەنە ئول ھۆرلىقاغا سالغان ئىدىم، ئويلىمىغاندا ۋارقىرىۋەتتى:

— ئى يىگىت، خۇدادىن ئۇياتقىن! نامەھرەمگە نەزەر سالمىغىن! ھەركىم ئۆز نومۇسىنى ساقلاي دېسە، كىشىنىڭ سىرتىغا نەزەر سالماس.

بېيىت

تەرەتسىز كىرسە كەئبە ئوخشاپ قالۇر بۇتخانىغا،
نومۇسنى ساقلىمسا ئوخشار دىلى دۇتخانىغا.

ئۇنىڭ پاساھەتلىك تىل بىلەن بايان قىلىنغان پىكىر بالاغىتىدىن سۆيۈنۈپ، تەكرار - تەكرار ئاشىق - شەيدا بولدۇم. مۇبارەك پەرىشان ھالىمنى كۆرۈپ ھەم ئۇ گۈزەلگە نەزەر تاشلاپ، كۆڭلىدە بىلدىكى، يەتتە يىلدىن بېرى جاھان كېزىپ، سەرسان - سەرگەردان بولۇپ ئاختۇرغان گۆھەر شۇ ئىكەن!

نەزم

زاھىت ئۆزى زاھىرپەرەس بۇ ھالدىن ئۇ ئاگاھ ئەمەس،
ھەر نە ئېيتۇر ئول مېنىڭ ھەققىمدە ئەگەر ئاھ ئەمەس.

مەن ئۇ نارىنىن پەرىۋەشنىڭ سۆزىگە جاۋابەن ئېيتتىم:

— ئى بۇ ماكانىنىڭ ئىگىسى، مەن غېرىب كىشىدۇرمەنكى، پەلەكنىڭ بىدادىدىن سەرگەردان بولۇپ، ئەل - يۇرتۇمدىن ئايرىلىپ بۇ

يەرگە كېلىپ قالدىم. ئىلتىماس قىلىمەنكى، ماڭا بىر سائەت ئاتاڭنىڭ خىزمىتىدە بولۇشقا يول بەرگىن.

بوۋاي ئاۋازىمدىن تونۇپ ھاسىسىغا تايىنىپ ئۆيدىن چىقتى ۋە يەنە ئىشەنمىگەندەك:

— كىم؟ — دېدى.

مەن يۈگۈرۈپ ئالدىغا بېرىپ قوللىرىغا سۆيدۈم. ئۇمۇ ئاتىلارچە ھاياجان بىلەن قۇچاقلاپ، مېھرىنى ئىپادىلىدى. ئاندىن ئەھۋالىمنى سورىغان ئىدى، جاۋابەن بۇ رۇبائىينى ئوقۇدۇم:

يامان پەلەك قىلدى زېدە، خانىمانىم بولدى خاراب،
سەھرا كېزىپ، دەشتتە يۈرۈپ، مەجنۇن كەبى تارتتىم ئازاب.
يار ۋە دىيار راھىتىدىن ئايرىلىپ مەن بەكمۇ يىراق،
مۇھەببەتكە تەشنا بولۇپ قان ـ يېشىمدىن ئىچتىم شاراب.

بوۋاي مېنى ئىچكىرىگە باشلاپ كىردى. نازىنىن بىر بۇلۇڭغا بېرىپ پىنھاندا ئولتۇردى. ئۇ مېنىڭ ئاۋازىمنى ئاڭلاپ، چىرايىمنى كۆرۈپ تۇرالايتتى. بوۋاي ئەھۋالىمنى بىلمەكچى بولۇپ سورىغان ئىدى، راستلىق بىلەن بايان قىلدىم. لېكىن مالىك سادىق ھەققىدە ھېچنېمە دېمىدىم.

نەزم

سۇرىتىنى كۆرۈپ بولدۇم ئۆزۈمدىن بىزار،
دىدارلىشىپ كەتتى ئىشىم قولۇمدىن بىكار.

ئول سەۋەبتىن ۋەتىنىمدىن بولدۇم ئاۋارە،
ئۆيمۇئۆيگە دوقۇرۇپ تارتىمدىم ئىزا.

شۇنچە مەزگىل سەرسانلىقتا جاھان كەزدىممەن،
دەيتتىم دائىم: «يار ۋىسالى قانداق تېپىلار؟»

تەمەيىمنى ھەممە يەردىن ئۆزدۈم ئاخىرى ،
ئىرىشەلمەي مەقسىتىمگە قىلىپ ئاھۇزار .

بىرىپ ـ بىرىپ خۇدايىمغا قىلدىم ئىلتىجا ،
چۈنكى ئاللا رەھىملىكتۇر ھەمدە ۋاپادار .

بەندە يىغلاپ نالە قىلسا زايە كەتمەستۇر ،
ۋىسال ئىزدەپ يۈرگەنلەرنى بىر يولغا سالار .

يىغلاپ ـ قاقشاپ ، يىپشىم تۆكۈپ دىدىم ئۆزۈمگە :
« بۇ دىياردىن كەتمەي ، بولسۇن ۋەتىنىم بازار ؛

تۇراي ئەمدى سەرسان بولماي بۇ ۋەتەندە مەن ،
بولمىغاندۇر ھىچ كىشىگە پۇل ـ مال ، دۆلەت يار » .

تەقدىر بىلەن چۈشكىنىمدە بۇ دىيارغا مەن ،
ئويغا پاتقان كەلگۈسىمىز دەپ قانداق بولار .

گۆھىرىمنى تىپىۋالدىم بىر ۋەيرانىدىن ،
ئەپسۇس ، بىراق بولغان ئىدىم باشقىغا قەرزدار .

ئى ئاتا ، مەن چىن ۋىلايىتىنىڭ شاھزادىسىدۇرمەن ، سىنىڭ سەدىپىڭنىڭ دۇردانىسى ئۈچۈن ۋەيرانىمەن . ئۇنىڭ تەسۋىرىي سۇرىتىنى ئىلگىرى كۆرگەن ئىدىم . ئىشقىنىڭ قولىدىن ئۇنىڭ جامالىنى جانغا سىتىۋالدىم . ئاتامنى ، ئۇرۇق ـ تۇغقان ، تاجۇتەخت ، مۈلۈك ـ دۇنيالىرىمنى تاشلاپ ، ھەممىدىن قول ئۈزۈپ ، ئاخىر خۇدايىتائالانىڭ ئىنايىتى بىلەن ئارزۇ ـ مەقسىتىمگە يەتتىم . ھازىر ئەركىنلىك تىزگىنى ئۆز قولۇمدىدۇر .

جىن چاپلاشقان شەھەر

بوۋاي دەرد ـ ئەلەملىك ئاھ ئۇرغىنىچە ئېيتتى :

— ئى يىگىت ، قىزىم بىر بالاغا ئۇچرىدىكى ، ئۇنى قۇتۇلدۇرۇشقا ھېچكىمنىڭ ماجالى يەتمەيدۇ ھەم ۋىسال قولىنى ئۇنىڭ بوينىغا سالالمايدۇ . بېغىم بار ، لېكىن مېۋىسىنىڭ ئاپتى بىلمىدۇر . شۇڭا ھېچكىم مەقسەت ـ مۇراد مېۋىسىدىن بەھرىمەن بولالمايدۇ ، خەزىنەم بار ، لېكىن خەترى شۇنداق يامانكى ، ھېچكىم قول سوزۇشقا پېتىنالمايدۇ .

— ئۇ كىمدۇر ؟ — سورىدىم .

— ئى يىگىت ، — دېدى بوۋاي قان ـ ياشلىرىنى تۆكۈپ ، — مەن بۇ شەھەرنىڭ مۆتىۋەرلىرىدىن بىرىنىڭ ئوغلى ئىدىم . ئۇزاق يىللار ئاتا ـ بوۋامنىڭ چىرىغى بىلەن باشقىلارنىڭ يۈزى يورۇغان ئىدى . ئاتام مۆتىۋەر ئۇلۇغلاردىن بولۇپ ، ئۇنىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن ئاللاتائالا كارامەت ئەيلەپ بۇ پەرزەنتنى بەردى . ئىنىكئانىلار ئۇنى جان ئەمچىكى بىلەن پەرۋىش قىلدى . بويىغا يەتكەنسېرى ئۇنىڭ ھۆسن ـ جامالى كامالىغا يېتىپ ، گۈزەللىكتە جاھان يىگانىسى دەپ شۆھرەت تېپىپ ، داڭقى ئالەمگە تارقالدى ، ئۇنىڭ ئىشق ـ پىراقىدا يىگىتلەر دىۋانە بولۇپ يۈرىكى داپ چالدى .

شەھەرنىڭ پادىشاھى ماڭا كۆپ شەپقەت ـ ياخشىلىقلار قىلىپ تۇراتتى ، كۈندە دېگۈدەك كېلىپ ھال ـ ئەھۋال سورايتتى . ئۇنىڭ گۆھەرگە بەرگۈسىز بىر ئوغلى بولۇپ ، ئۇمۇ بالاغەتكە يەتكەن ئىدى . ئالەمدە ھېچقانداق كىشى ئۇنىڭدەك ئوغۇلنى كۆرۈش تۇگۇل ، مەۋجۇتلۇقى خۇسۇسىدا ئاڭلاپمۇ باقمىغان دېسە لاپ بولمايتتى ، بەلكى قىسمەت ئانىسىمۇ تەۋەللۇت قىلمىغان ئىدى .

روبائىي

گۈلشەندە بىر ، يەنە يوق ئۇنداق سەرۋ خوپ ،
باغ ئىچىنى يورۇتار ئول گۈزەل مەھبۇب .
ئاغزى خۇشبۇي ـ يېقىملىق ، چىرايى گۈلدەك ،
بۇرۇتلىرى خەت تارتقان قاپقارا بولۇپ .

ئۇ غايىۋانە هالدا قىزنىڭ ئىشقىغا گىرىپتار بولۇپتۇ . ئاتىسى بۇ ئىشتىن خەۋەر تېپىپ ئۆيۈمگە يۈگۈرۈپ كېلىپ ، مەقسەت ـ مۇددىئانى ئېيتتى . چىرايلىق ئالدىغا چىقىپ شۈكرانە بەجا كەلتۈردۈم . ئاندىن جىددىي تۇتۇش قىلىپ تەييارلىقلارنى پۈتكۈزۈپ ، ئۆلىما ـ پازىللار مەجلىسىدە ئەقدە نىكاھىنى باغلىدۇق . يىگىت كېچىسى ھەممە خىزمەت-كارلار چىقىپ كېتىپ ھۇجرا خالىي قالغاندا ، مۇھەببەت قولىنى قىزنىغا سۇنغان ئىكەن ، تۇيۇقسىزلا دەھشەتلىك بىر ئاۋاز پەيدا بولۇپ ، بارغان-سېرى غۇلغۇلا ، ئەنسىزلىك ئەۋجىگە كۆتۈرۈلۈپتۇ . قانچە قىلغان بىلەنمۇ ھۇجرىغا كىرىپ ئەھۋالنى بىلىشنىڭ ئامالى بولماپتۇ . غوۋغا بېسىققاندىن كېيىن ئىشكنى چېقىپ كىرگەنلەر ئوغۇلنىڭ ئۆلۈك تۇرغىنىنى كۆرۈپتۇ . قىز بولسا ئاغزى ـ بۇرنىدىن كۆپۈك ئۆرلىگەن ھالدا قان ـ تۇپراققا مىلىنىپ ھوشسىز يېتىپتۇ .

پادىشاھ بۇ دەھشەتنى قىزنىدىن كۆرۈپ ، گۇمان بىلەن ئۆلۈمگە بۇيرۇپتۇ . پەرمان چۈشۈشى ھامان يەنە قورقۇنچلۇق غوۋغا كۆتۈرۈلۈپتۇ . پادىشاھ ئۆز جېنىدىن ئەنسىرەپ ، قىزنى ئۆيدىن قوغلاپ چىقىرىشنى ئەمر قىپتۇ . شۇنىڭ بىلەن خىزمەتكارلار قىزنىنى ئۆيۈمگە ئەكېلىپ قويدى .

بېيىت

ئىشلىتىپ نەيرەڭ تەقدىر بالاسى ،
يەتتى بىمەھەل كۆيۈ قازاسى .

ئول گۆھەر يېگانىنىڭ ئۆلۈمى قىزنىڭ ۋەسلى تۈپەيلى يۈز

بەرگەنلىكتىن ، پادىشاھ ۋە خەلقلەرنىڭ ھەممىسى ماڭا ھەم قىزىمغا دۈشمەن بولدى . پادىشاھ ئوغلىنىڭ دەپنە ـ تەزىيە ، نەزىر ـ چىراغلىرىنى تۈگىتىپ بولغاندىن كېيىن ، ۋەزىر ـ ۋۇزرالار ۋە ئامۇخاس ئىنتىقام ئېلىش قەستىگە چۈشۈپ ، قىزىم ئىككىمىزنى ئۆلتۈرۈپ تەئەللۇقاتىمىزنى تالان ـ تاراج قىلىش ھەققىدە پادىشاھقا ئەرز سۇنۇپتۇ ، پادىشاھ ئەرزنى مەقبۇل كۆرۈپ ئۇلارنى ئۆيىمىز تەرەپكە ئەۋەتىپتۇ . ئۇلار چۇقان ـ سۈرەن بىلەن ھويلىمىزغا يېقىنلىششىغا ئاسماندىن تاش يېغىپ كېتىپتۇ ، ئۇلارنىڭ ئۆي ـ ماكانلىرىمۇ تاش بوراندىن ئامان قالماپتۇ . بۇنىڭ شەرھىنى دەپ تۈگىتىش مۈشكۈل ئىدى . ئۇلار ئۆز بېشىغا ئۆزى بالا تاپقانلىقىنى بىلىشتى . كېچىسى پادىشاھنىڭ قۇلىقىغا غايىبتىن ئاۋاز يېتىپ : «ئاتا ـ بالىنى ئۆلتۈرۈش قەستىدە بولمىغايسەن ، مۇبادا بۇ نىيەتتىن يانمايدىكەنسەن ، ئوغلۇڭنىڭ بېشىغا كەلگەن ئاقىۋەتنى سەنمۇ كۆرىسەن ، دۈشمەنلىكىڭ ئۆزۈڭگە ياندۇ ! » دەپتۇ .

تەھدىتنىڭ ۋەھىمىدىن پادىشاھ جىددىي ئاغرىققا مۇپتىلا بولدى ، ئاخىر بىزنى ئۆلتۈرمەسلىككە قەسەميات قىلدى . ئەمما : « ئاتا ـ بالا ئۆيىدىن چىقمىسۇن ! » دەپ پەرمان چۈشۈردى . مۇنەججىم ـ ھۆكۈمالار پادىشاھنىڭ ئالدىغا كىرىپ : « ئەمدى شەھرىمىزگە جىن ـ شاياتۇنلار ئاپەت ياغدۇرىدىغان بولدى » دېيىشتى . بۇ گەپنى ئاڭلىغان پادىشاھنىڭ ئەندىشىسى ئېشىپ ، قۇرئان ساۋاتى بارلارنىڭ ھەممىسىنى ئەتىگەندىن كەچكىچە تىلاۋەتتە بولۇشقا بۇيرۇدى . شەھەرنىڭ دەرۋازا ـ قەلئەلىرى ئۈستىگە قۇرئان تىلاۋەت قىلغۇچىلار ئۈچۈن مەخسۇس جاي راسلاپ بېرىلدى . پادىشاھنىڭ مۇددىئاسى بۇ ئارقىلىق شەھەرنى جىن ـ شاياتۇنلارنىڭ ئاپىتىدىن تىنچ ـ ئامان ساقلاپ قېلىش ئىدى .

مىسرا

جىن ـ شاياتۇنلار قاچارمىش ھاپىز قۇرئاننى كۆرۈپ .

شۇ تەرىقە بىلەن نەچچە يىل ئۆتتى. مەن بۇ پىتنىنىڭ سەۋەبلە-رىنى بىلەلمەي، بىر كۈنى قىزىمدىن:

— شاھزادە ئۆلگەن كېچىسى نېمە ۋەقە يۈز بەردى؟ — دەپ سورىغان ئىدىم، ئۇ ئېيتتى:

— توي تاماملىنىپ، ئوغۇل جىنسىي مەقسەتكە يېتىش ئۈچۈن تەمشەلگەندە ئۆينىڭ تاملىرى يېرىلىپ بىر جامائە پەيدا بولۇپ، جاۋاھىرلار بىلەن زىننەتلەنگەن ئالتۇن تەختنى يەرگە قويدى. تەختتە يۈزلىرىدىن نۇر يېغىپ تۇرىدىغان بىر كىشى ئولتۇرۇپتۇ، خەلقلىرى بولسا بەتبەشىرە سەت ئىدى. نېمە قىلارىمنى بىلمەي قورقۇپ تۇراتتىم، خەلقلىرى ئول يىگىتكە، نۇرانە يۈزلۈك كىشى ماڭا قول سالدى. قورققى-نىمدىن ھوشۇمدىن كەتتىم. كېيىن نېمە ئىشلار يۈز بەرگەنلىكىنى بىلمەيمەن.

قىزىمنىڭ ئەسلەپ بېرىشىچە، ئۇلارنىڭ پۈتلىرى ئۆچكىنىڭ تۇ-ۋىقىغا ئوخشايدىكەن.

ئى يىگىت، شۇنداق قىلىپ قولۇمدىكى پۇل - بىساتىم تۈگىدى، دوستلىرىم مەندىن يۈز ئۆرۈپ، مۇلازىم - ئىنتائەتچىلىرىم ھەر تامان تار-قاپ كەتتى. ۋەيرانىخانىمىزدا قىزىم ئىككىمىز ئۆز ھالىمىزغا يىغلاپ قالدۇق.

بوۋاي سەرگۈزەشتىلىرىنى سۆزلەپ تۈگىتىپ، كۆز بۇلاقلىرىدىن ئەلەملىك ياشلىرىنى راۋان قىلدى. ئاندىن مۇنداق دېدى:

— تۇرغان ماكانىمنىڭ ئەھۋالىنى كۆردۈڭ. ئولتۇرۇۋەرسە قورساق ئاچىدىكەن. شۇڭا تەۋەككۇل ئېتىغا مىنىپ، مال - بىساتىمنى ئېلىشقا سېتىپ، بىر نان تاپسام قىزىم بىلەن تەڭ يەپ كۈن ئۆتكۈزدۈم.

بېيت

كىشىكىم ئۆلمەستىن تۇرسىلا تىنىپ،

ئۆتىدۇ نان - سۇنىڭ ئوتىدا يېنىپ.

ئاخىر ئىش شۇ يەرگە يەتتىكى، تېرەم ئۇستىخىنىمغا چاپلاشتى، بىرەر كەسىپ تېپىش ئارزۇسىدا بولغان بولسامۇ، خەلقلەر پادىشاھتىن قورقۇپ ھەم ئاداۋەت ساقلاپ، رەھىم - شەپقەت قىلمىدى، ئەكسىچە كۆڭۈل گۆھىرىمنى تىل - ھاقارەت توقماقلىرى بىلەن چاك ئەيلىدى، دۇرۇشت تىرنىقى بىلەن دىل جاراھىتىمنى تاتىلاپ، ھاياتلىق بوستانىمنى دەسسەپ چەيلىدى. تەنە - مالامەتلىك سۆزلەر بېشىمدا بوراندەك ئۇ-چاتتى. بەختىمگە گاھى مۇساپىر - غېرىبلەرگە ئۇچرىشىپ قالسام، نالە - پەريادىمغا رەھمى كېلىپ سەدىقە بېرىپ تۇراتتى. خۇدانىڭ بەرگەن رىزىق - نېسىۋىسىگە شۇكۇر قىلاتتىم. سەۋرلا ھاياتىمنىڭ ئۈمىد چىرىغى ئىدى. ئۇزاقتىن بۇيان مۇشۇنچىلىك تائامغا ئېرىششنى ئارزۇلايتتىم، قىزىممۇ يېرتىق كىيىملەر بىلەنلا قالغان ئىدى. مانا سېنىڭ سەۋەبىڭ بىلەن ئىككىلىمىزنىڭ مۇرادى ھاسىل تاپتى. بۇنىڭ بەدىلىگە قىزىمنى ساڭا كېنىزەكلىككە بېرىش خىيالىم بار ئىدى، ئەمما ھاياتىڭدىن ئايرىلىپ قېلىشىڭدىن قورقىمەن. سەنمۇ بىلىپ تۇرۇپ ئۆزۈڭگە بالا تېپىۋېلىشنى خالىمايسەن. ياخشىسى، بۇ ۋادىدىن ساق - سالامەت كېتىۋالغىن.

— ئى ياخشى نىيەتلىك كىشى، ئېيتقانلىرىڭ پۈتۈنلەي راستتۇر.

مەسنەۋى

ئابىھايات زەمزىمى ھەممىگە يېتەر،

سەۋر قىلماس ۋە لېكىن تەشنا ئىچەر.

مەن ئۇنىڭدىن يۈزۈمنى ئۆرىمەسمەن،

يانارمەن لاۋا ئۇرۇپ تۈتۈمەسمەن.

ماڭا ئەمدى ئول نىگار ئاشنا بولغاي،

ھەر بالا كەلسىمۇ دىل تەشنا بولغاي.

ئى شەھرىيار ، مەن شۇنچە نالە ـ زار قىلساممۇ ، ئۇ ئەسلا رازى بولمىدى . ئارىمىزدا تالاش ـ تارتىش ، نەسىھەتلەر كۆپ بولۇپ كەچ كىردى . ئاخىر ئۇنىڭ بىلەن ۋىدالىشىپ كارۋان سارايغا قايتىپ كەلدىم .

مۇبارەك خۇشال ھالدا ئېيتتى :

— ئەلھەمدۇلىللا ، ئەمدى تەلپىم ھاسىل تاپتى .

كۆڭلۈمدە : « بۇ كىشىنىڭ رازىلىق بەرمىگىنىگە قويماي ، بىر ھىيلە تېپىشىم كېرەككى ، ئۇ مېنى مالىك سادىقنىڭ قېشىغا ئېلىپ بارمايدىغان بولسۇن » دەيتتىم . ئارقىدىن ئەندىشە قىلاتتىمكى : « مۇبادا جىنلاردىن بېشىمغا بىر بالا كېلىپ ، ئول سەنەمنىڭ ۋەسلىگە يېتەلمەي شۇ يەردىلا ئۆلۈپ كېتەرمەنمۇ ؟ ئەگەر بۇ شەھەردىن ئايرىلىپ يەنە بىر شەھەرگە كەتسەم جىنلارنىڭ ئاپتىدىن خالاسلىق تاپارمەنمۇ ياكى بىرەرسى پادىشاھقا خەۋەر يەتكۈزۈپ قويسا ئۇنىڭ غەزىپىگە دۇچار بولارمەنمۇ ؟ »

ئەنە شۇنداق خىياللار قاينىمىدىن قىرغاققا يېتەلمەي تاڭ ئاتقۇچە يىغلىدىم . تاڭ ئاتقاندىن كېيىن بازارغا بېرىپ ، ئول سەنەم ئۈچۈن كىيىم ـ كېچەك ۋە لەززەتلىك تائاملارنى ئېلىپ ، مەقسەت مەنزىلىگە راۋان بولدۇم .

بوۋاي تولا ئىلتىپاتلار كۆرسەتكەندىن كېيىن ئېيتتى :

— ئى يىگىت ، ساڭا رەھىم كېلىدۇ ، ساڭا بىرەر پېشكەللىك يېتىشتىن قورقىمەنكى ، بىزگە كۆپ ياخشىلىقلار قىلدىڭ . ياخشىلىققا يامانلىق بىلەن جاۋاب قايتۇرۇش ھېچبىر ئەقلىمدا دۇرۇس ئەمەس . ئەگەر قىزىمنى ساڭا بېرەي دېسەم بالا ـ قازاغا يولۇقۇشىڭدىن قورقىمەن .

مەن ئۇنىڭ قوللىرىغا سۆيۈپ تۇرۇپ دېدىم :

بېيىت

جانانىنى دەپ گەر بېشىمنى ئالسا خاقان ،
قىلايمەن جېنىمنى مىڭ مەرتە قۇربان .

ئى ئاتا ، نەچچە ۋاقىتتىن بۇيان مەن بۇ نىگارنىڭ ئىشقىدا جانىنى

ئالـىقانغا ئېلىپ يۈرتمۇيۈرت ، شەھەرمۇشەھەر كېزىپ ، جەبىر - جاپا ۋا- دىلىرىدا يۈردۈم . ئاخىر ۋىسال بۇلىقىغا يەتتىم .

بېيىت

قولۇمغا يارىمنىڭ تەگسە ئېتىكى ،
بولاتتى ھاسىل كۆڭلۈم تىلىكى .

ئى شـەھرىـيـار ، تـا بىر ئايغىچە ئەما بوۋاينىڭ خىزمىتىدە بولدۇم . ئانـدىـن سەپەرنى ئىختىيار ئەيلەپ ، ئۇنىڭغا ئىلتىماس قىلدىم . ئۇ مۇددىئا- يـىـمـنـى پـەقـەت قـوبـۇل كـۆرمـىـدى . شـۇنداقتىمۇ مەقسەتتىن يالتايماي چۈشەندۈرۈپ ئېيتتىم :

— ئادەمـنـىـڭ ئۆمرى بىۋاپادۇر ، سەن قېرىغان ، ئاجىز كىشىدۇر- سەن . بۈگـۈن - ئەتـە يـورۇق ئالـەم بـىلەن خوشلىششىڭ مۇمكىنكى ، قـىـزىـڭ بـىرەر ناكەسنىڭ قولىغا چۈشۈپ كەتسە ئاقىۋىتى يامان بولىدۇ . مـەسـلـىـھـەت تەرىقىسىدە ماڭا كۆپ سۆزلەر قىلدىڭ ، تەنبىھلەر بەردىڭ . مـەن ئول دىـلدارنىڭ ۋىسالى يولىدا ھەرقانداق بالاغا ئۇچرىساممۇ رىزادۇر- مـەن . تـەلـىـپـىمنى ماقۇل كۆرۈپ مېنى كۈيئوغۇللۇققا قوبۇل قىلغايسەن . ئەگەر سەنمۇ بىز بىلەن كەتسەڭ تېخىمۇ ياخشى .

— ئى يـىـگـىـت ، ئالدىرىماي تۇرساڭ ، بۈگۈن كېچە قىزىم بىلەن مەسلىھەت قىلىپ ، ئەتە جاۋابىنى بەرسەك ، — دېدى ئۇ .

بۇ ئېپادىدىن خۇشال بولۇپ كارۋان سارايغا قايتتىم .

نەزم

يارنىڭ ۋەسلى خۇسۇسىدا ئىشتىسە خەۋەر ،
خۇشاللىقتىن ئاشىق بېشى كۆككە يېتەر .

تـومـۇرۇمدا قانلار كۈۋەجەپ كېچىچە كۆز يۇممىدىم . ئەتىسى يەنە بوۋاينىڭ قېشىغا بېرىپ يالۋۇردۇم .

ئۇ ئېيتتى :

— تۇنۇگۇنكى سۆزلىرىڭ ھەقىقەتەن راستتۇر ، ئۆمرۈم ئاز قالدى . قىزىمنى ساڭا بەردىم . سىلەرنى خۇدايىتائالاغا تاپشۇردۇم . بىر شەرتىم باركى ، ئۇنى مەندىن يىراق قىلماسلىققا ۋەدە بەرگىن ، ئەھۋالىمدىن بىخەۋەر تۇرمىغايسىلەر . مەن كۆز يۇمغاندىن كېيىن ئىختىيار ئۆزۈڭلەردە بولسۇن .

ئى شەھرىيار ، مەن چەكسىز مىننەتدار بولۇپ ، بىر مەزگىل ئۇنىڭ خىزمىتىنى جان ـ دىلىم بىلەن قىلدىم . ئۇزاق ئۆتمەي ئۇ كېسەل بولۇپ ساقىيالماي ئۆلۈپ كەتتى . تېگىشلىك ئىززەت ـ ھۆرمىتىنى قىلىپ يەرلىكىدە قويدۇق . نەزىر ـ چىراغ ۋە قارىلىقى تۈگىگەندىن كېيىن ، قائىدە بويىچە مۇبارەك بىر رومال تەييارلاپ قىزنىڭ بېشىغا سىلىپ ھۇجرىغا ئېلىپ كەلدى . مەن يار ۋەسلىنى قۇچۇشقا ئالدىراپ ئۇل سەنەمگە تاشلىنىپ سۆيمەكچى بولغان ئىدىم ، مۇبارەك بۇ ھالنى كۆرۈپ ئۇ بىلمەيدىغان تىل بىلەن :

— ئى شاھزادە ، ھوشۇڭنى تېپىۋال . مالىك سادىققا بەرگەن ۋەدەڭ ۋە شەرتلەر ئېسىڭدە بولسۇنكى ، سەن خىيانەتكارلىق قىلىپ سۆيمەكچى بولۇۋاتىسەن ، ئۆزىنى تۇتۇۋېلىش يىگىتنىڭ ئىشىدۇر ، — دېدى ئىستىھزا بىلەن ، — نەپسىڭنىڭ كەينىگە كىرىپ ئۇنداق قىلىدىغان بولساڭ ، پۈتۈن تارتقان جەبىر ـ مۇشەققەتلىرىڭ يوققا چىقىدۇ .

بېشىمنى تۆۋەن سېلىپ ياش گۆھىرىنى كىرپىك ئۇچىسى بىلەن تېشىپ ، ئىچ ـ ئىچىمدىن ئۆرتەنگەن ھالدا بۇ نەزمنى ئوقۇدۇم :

مەن ئۇزاقلاردىن بۇيان تۇزانغا ئوخشاش يۈرىمەن ،
ئۆيمۇئۆيگە دوقۇرۇپ تارتقان جاپالار بەك تولا .
ئەي پەلەك ، قىلغىن تامام جەبىر ـ زۇلۇمنى ، ئەمدى بەس ،
قىلمىساڭمۇ ياخشىلىق ، قىلماي يامانلىق ھال سورا .

نەچچە مۇددەتتىن كېيىن ۋىسال ماڭا نېسىپ بولۇر ،
ئاڭغۇچە ھىجران ئوتىغا چىدىغاي قانداق يۈرەك ؟
بۇ قاباھەت دەملىرىگە بىر پاناھ تاپماق ئۈچۈن ،
جاننى تىكتىم مۇددىئاغا بولغۇسى ئاللا يۆلەك .

ئى شەھرىيار ، نەچچە كۈننى يىغا ـ زار ۋە ئەلەمدە پۇچىلىنىش بىلەن بىللە ئۆتكۈزۈپ ، ئاخىر ئىلتىجالىق نەزەردە كۆڭۈل سىرىمنى ئۇ-نىڭغا ئېيتتىم . ئۇ سۆزۈمنى ئاڭلاپ « ئاھ » تارتقىنىچە دېدى :

— ئى ئوغۇل ، ھوشۇڭنى تاپ ، ئەيش ـ ئىشرەتنىڭ قارا كۇلاسىنى بېشىڭغا كىيمىگىن ، جان ـ دىلىمىز بىلەن بۇ قىزنى مالىك سادىقنىڭ ئالدىغا پاك پېتى ئاپىرىپ بەرگىنىمىز تۈزۈكتۇر !

بۇ سۆزلەر تەسىر كۆرسىتىپ ، ئۆزۈمنى چەتكە ئالدىم . ئەمما كۆڭلۈم ۋىسال ئوتىدا كۆيۈپ كۈل بولۇۋاتاتتى . ئىشقىم ئەۋجىگە چىق-قانسېرى تاش يۈرەك زەڭگىنىڭ مېھرىسىزلىكى شىددەت بىلەن كۈچىيىۋاتقانلىقىنى سەزدىم . ئاخىر ئىش شۇ دەرىجىگە يەتتىكى ، ئۇ مېنى ئۇل نازىنىننىڭ دىدارىنى كۆرۈشتىنمۇ مەھرۇم قىلدى .

بېيىت
ھېچ كۆرمىگەن ئىدىم جاھىل رەقىب مۇنداق ،
جاپا چەكتىم ۋىسال قۇچماي ئەجىب مۇنداق .

ھەرقانچە يېلىنىپ ـ يالۋۇرۇپ ئىلتىماس قىلسامۇ قارشىلىقتىن ئۆزگە ئىپادە كۆرمىدىم . ئۇ شۇنداق قاتتىقلىق قىلدىكى ، بۇ ھالدىن ئۇل ئاي يۈزلۈكمۇ ھەيران قالدى .

بۇنىڭ سەۋەبلىرىنى سورىغاندا ، مۇبارەك ئۈنىڭغا تەسەللى بېرىپ:

— ئىنشائاللا ، چىن شەھىرىگە بارغاندا شەھەرنى ئالاھىدە تۈزەشتۈرۈپ زىننەتلەپ ، داغدۇغا بىلەن قائىدە ـ يوسۇنغا مۇۋاپىق توي قىلىپ بېرىمىز ، — دېگەن گەپلەر ئارقىلىق بەزلەيتتى .

مۇبارەك تېزراق يولغا چىقىشقا ئالدىرىتاتتى . مەن بىر كۈنمۇ بولسا ئارقىغا سۈرەشكە تىرىشاتتىم . ئاخىر ئىلتىماس قىلىۋېرىشنىڭ يولى قالمىدى ، مۇبارەككە گەپنىڭ ئوچۇقىنى ئېيتتىم :

— بولدى ، پادىشاھلىقتىنمۇ ، تاغامنىڭ قىزىدىنمۇ كەچتىم . مەن مۇشۇ شەھەردە قېلىپ ، بۇ نازىنىن بىلەن ئۆتۈشكە رازى !

— بۇ مەردلىك ئەمەس ، — دېدى مۇبارەك ، — مالىك سادىق بۇ قىزدىن ھەرگىز كەچمەيدۇ . ئاخىر بىر ھىيلە بىلەن شەھىرىڭنى ئېلىپ ، ئەرەختەم - پەرەختەم قىلىۋېتىدۇ . بىزنى ھەم ئېغىر بالاغا گىرىپتار قىلىدۇكى ، ئۇ چاغدا خۇدادىن ئۆزىمىزگە توختىماي ئۆلۈم تىلەشتىن بۆلەك چارىمىز قالمايدۇ . ياخشىسى ، ئىشقىۋازلىق نىيىتىڭدىن قول ئۈزگىن . يەنە بىر ئېھتىماللىقمۇ باركى ، مالىك سادىق سېنىڭ مەردلىكىڭدىن تەسىرلىنىپ ، بۇ قىزنى ساڭا بېرىۋەتسىمۇ ئەجەب ئەمەس .

— ئى زالىم ! — دېدىم ئاچچىقىم چېكىگە يېتىپ ، — مالىك سادىق بۇ مەشۇقەدىن قاچان ۋاز كېچىدۇ ؟

— بىر نەرسىنى بىلىمەنكى ، مالىك سادىق ئۇنى كۆرسە قىزدىن نەپرەتلىنىدۇ .

— ئۇ قەيەردە ؟

— بىر نۆۋەت ئاتاڭ مېنى جىنلارنىڭ قېشىغا بىللە ئېلىپ بارغان ئىدى ، ئۇلار مېنى ئارىغا ئېلىۋېلىپ ئازار بېرىپ ، ھەزىل - چاقچاق باھانىسى بىلەن كۆپ جاپا سالدى . ئاتاڭغا ئۇلارنىڭ ئەسكىلىكلىرىنى ئېيتقان ئىدىم ، يەنە بىر نۆۋەت بارغىنىمىزدا ئۇ بىرنەچچە خىل نەرسىدىن ياسالغان ئالاھىدە ياغنى شېشىگە قاچىلاپ ماڭا بېرىپ : « بۇ ياغنى بەدىنىڭگە سۈركىۋالغىن » دېدى . ئۇنىڭ دېگىنىدەك قىلغان ئىدىم ، جىنلار ياغنىڭ پۇرىقىدىن قورقۇپ يېقىن كېلەلمىدى . مەندە ئاشۇ ياغدىن ئازراق بار ، قىزغا سۈرتۈپ مالىك سادىقنىڭ قېشىغا ئېلىپ بارساق ، ئۇنىڭدىن ۋاز كېچىدۇ . ئاندىن ئىلتىماس قىلىپ ساڭا ئېلىپ بېرىمىز، — دېدى مۇبارەك ۋە بۇ ھىيلە بىلەن مېنى رايىمدىن ياندۇردى .

شۇنداق قىلىپ، سەپەر جابدۇقنى جىددىي يۈتكۈزۈپ، ئۇ تەگداشسىز گۈزەلنىڭ خىزمىتى ئۈچۈن كىيىزەكتىن بىرنى سېتىۋالدۇق. مۇبارەك نەرسە - كىرەكلەرنى يۈكلەش ۋە مىنىش ئۈچۈن بىر ئات بىلەن ئىككى قېچىرنى تېپىپ كەلدى. يۈك - تاقنى ئارتىپ شەھەردىن چىقتۇق. ئۇ سەنەمنى قاتتىق قوغداپ كېچە - كۈندۈز توختىماي مېڭىپ، ئۈچ ئاي بولغاندا بىر لەنگەرگە يەتتۇق. كۈتۈلمىگەندە جىنلارنىڭ غوۋغاسى ئاڭلاندى. بۇ جىنلارنى مالىك سادىق بىزنىڭ ئالدىمىزغا ئەۋەتكەن ئىكەن.

جىنلار بىزنى چاقىرىپ:

— مالىك سادىق ئىنتىزارلىق تارتىۋاتىدۇ. رازى بولساڭلار، سىلەرنى ئۇنىڭ ئالدىغا پاتراق ئېلىپ بارساق! — دېگەن ئىدى، مۇبارەك ئېيتتى:

— قىز سىلەرنى كۆرسە قورقۇپ كېتىدۇ!

ئاندىن جىنلار پەسكويغا چۈشۈپ: «ياخشىلىق قىلغان ئىكەن، ياخشىلىققا ياخشىلىق!» دېيىشتى.

جىن قولىدىكى قىز

شۇنداق قىلىپ، جىنلاردىن ئىككى - ئۈچى مالىك سادىققا خەۋەر يەتكۈزگىلى ماڭدى. قالغانلىرى دەشتۇچۆل قوينىغا كىرىپ كەتتى. ئەمما بۇ ئىشلاردىن قىز بىخەۋەر ئىدى.

بېيىت

بولمىغايكى ھېچكىم مەندەك ھالى خاراب،
مۇپتىلا مەن قارا كۈنگە تارتىپ ئازاب.

قىزنىڭ بەدىنىگە ياغنى سۈرتۈشتىن ئاۋۋال مالىك سادىقنىڭ ۋە-

قەسىنى بىلدۈرۈپ قويۇشنى لازىم تېپىپ ، ئەھۋالنى ئېيتقان ئىدۇق ، قىز ئاڭلاپلا كۆز يېشى قىلدى :

— ئى دوستلار ، ئۆز ۋەتىنىمدىن ئايرىپ جىنلارغا ئەسىر قىلىپ بەرمەكچى بولۇۋاتامسىلەر ، مەن نېمە گۇناھ قىلدىم ؟ پادىشاھنىڭ ئوغلى ئۆلگەن ھېلىقى كېچىسى ئۇلارغا قاراشقىمۇ تاقىتىم قالمىغان ئىدى . سىلەرنىڭ ئادەمگە رەھمىڭلار كەلمەمدۇ ؟ شۇ تاپتا بىر خەنجەر بولغىنىدا ئۆزۈمنى ھالاك قىلىپ ، بۇ بالادىن بىراقلا خالاس بولاتتىم .

نەزم

ئالدامچىلىقتا پىر ئۇستاز سىلەر ،
ھىيلە ـ مىكىردە نەيرەڭۋاز سىلەر .

ئول كۈن ھەممىنى كۆرگەنمەن روشەن ،
ئىشەنسە بولماس پېتىق ساز سىلەر .

چىقاردىڭلارمۇ خۇدانى ئەستىن ،
خەلقئالەمدىن ئۇيالمامسىلەر ؟

ئىنسانىنى جىنغا تۇتۇپ بەرسەڭلار ،
ۋىجدان ئالدىدا يۈز ساتمامسىلەر ؟!

نازىنىن سەنەم قانچە قىلسىمۇ بۇ تەقدىردىن قۇتۇلالمايدىغانلىقىغا كۆزى يەتكەندىن كېيىن ، بەدىنىگە ياغنى سۈركىدى . بىر كۈن شۇ تەرىقىدە ئۆتتى . ئىككىنچى كۈنى كېچىسى مۇبارەك ئۇخلاپ قالغاندا ، شەپە چىقارماستىن ئاستا سەنەمنىڭ قېشىغا سۈرۈلدۈم ـ دە ، بېشىمنى ئايىغىغا قويۇپ ئۆزرىخاھلىق ئېيتتىم :

— ئى سەنەم ، قەسەم قىلىمەنكى ، مېنىڭ ئېتىقادىم بىلەن سۆزۈمدە يالغانچىلىق يوق . چۈنكى سېنىڭ سۈرىتىڭنى كۆرگىنىمدىلا

مېھرىڭ يۈرىكىمگە ئورناپ ، كۆڭلۈم ھاياتلىقتىن كېچىش دەرىجىسىگە يەتكەن ، دىدارلىششىش نېسىپ بولغاندىن بېرى سېنى جېنىمدىن ئەزىز بىلىپ كەلدىم !

مەسنەۋى

كىم بېرىدۇ ئۆز جېنىنى دۈشمەنگە ،
ئۆلتۈرمەكنى قەست ئەيلىگەن ئۆچمەنگە ؟

دۈشمىنىم تارتىپ سېنى ئالماقچىمىش ،
خوتۇن قىلىپ مەھكەم گىرە سالماقچىمىش .

كېچىلەر كۆز يۇممىدىم ئۇيقۇسىراپ ،
ھىجرىدىن زەھەر قۇيۇپ ئىچتىم شاراب .

نەچچە يىل سەرسان بولۇپ تاغلاردا مەن ،
ئاختۇرۇپ بۇلبۇل كەبى باغلاردا مەن ؛

ئى خۇدا ، تاپتىم ئاخىر مەن بىر نىگار ،
رەھمىڭ بىلە ئۆلۈمنى سەن قىلغىن بىكار .

ساقلا توپاننىڭ بالاسى زەخمىدىن ،
جىن - شاياتۇن ھىيلىگەرنىڭ مىكرىدىن .

نالە - پىغانلىق ئۆتۈنۈشلىرىم ئول سەنەمنىڭ كۆڭلىنى ئېرىتتى بولغاي ، ئۇ ئېيتتى :

— ئى يىگىت ، مۇشۇنداق بالالار پېيىمىزگە چۈشكەن تۇرۇقلۇق يەنە نېمىدەپ بۇ شەھەرگە كېلىمىز ؟

— بۇنىڭ ئىككى سەۋەبى بار، — دېدىم ئۇنىڭغا چۈشەندۈرۈپ، — بىرى : پېشانىمىز شۇنداق بولۇشى مۇمكىن ؛ يەنە بىرى : مالىك سادىق

ھېيلە ئىشلەتكەن. ئۇ خەۋەر تېپىپ قالسا ھەممىمىزنى ھالاك قىلىشى مۇمكىن.

— ئۇنداق بولسا، ئامان - ئېسەنلىكىمىز ئۈچۈن خۇدادىن ئۈمىد كۈتۈپ تۇرايلى، — دېدى قىز، — ئەمما مەن كۆڭلۈمنى ساڭا باغلىدىم، ھەرگىز ۋاپاسىزلىق قىلمىغايسەن. بۇ سۆزۈمنى ئۇنتۇپ قالمىغايسەن.

ئۇنىڭ سۆزلىرىدىن بىتاقەتلىكىم ئېشىپ، زار - زار يىغلاپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدۇم:

بېيىت

جىسمىم قاچانكى لەھەتكە كىرگەي،
شۇندىلا سەندىن مېھرىم ئۈزۈلگەي.

ئىككىمىز چىڭگىللىكتەك بىر - بىرىمىزگە چىرمىشىپ بىھوش بولدۇق. ھوشىمىزغا كەلگەندە جىنلارنىڭ ئاۋازى قۇلىقىمىزغا كىردى. چېدىردىن تاشقىرىغا چىقىپ كۆردۇقكى، جىنلار جامائەسىدىن نەچچىسى ھازىر بولۇپ تۇرۇپتۇ. ئۇلار مەرۋايىتتىن ياسالغان بىر مەپىنى ئالاھىدە زىننەتلەپ ئېلىپ كەلگەن ئىكەن. مەپىگە سەنەمنى، يەنە بىر تەختكە مۇبارەك ئىككىمىزنى ئولتۇرغۇزۇپ مالىك سادىقنىڭ ئالدىغا ئېلىپ باردى. ئۇ بىزگە ھۆرمەت - ئېھتىرام بەجا كەلتۈرۈپ ھەم كۆپ تەھسىنلەر ئېيتىپ. ئاندىن سەنەمنى كۆرۈش ئۈچۈن ھەرەم تەرەپكە ماڭدى.

ئۇ، سەنەمگە يېقىنلاپ سېسىق پۇراقنى سېزىپ، غەزەپتىن پىشانىسىدىن تەر ئۆرلىدى، رەڭگىرويى ئۆچۈپ، كۆزلىرى ۋال - ۋۇل يېنىپ بىزنى چاقىردى.

— ئى قېرى رەڭگى! — دېدى ئۇ جاقىلداپ تىترەپ مۇبارەككە، — باھانە كۆرسەتمەسلىككە ئۆزۈڭ ۋەدە قىلغان تۇرۇقلۇق يەنە خىيانەت قىلدىڭمۇ؟ بۇ سېسىق پۇراق نەدىن كەلدى؟ بۇ كىمنىڭ قىلغان ئىشى؟

مۇبارەك دەرھال ئىشتىنىنىڭ بېغىنى يېشىپ ئىللىتىنى كۆرسىتىپ:

— مەندىن خىيانەت ئۆتۈلگىنى يوق . ئول كۈنى سەن خىزمەتكە بۇيرۇغاندىلا ئەرلىك ئىلىلىتىمنى خەزىنىچىگە ھاۋالە قىلىپ ، جاراھىتىمگە «مەلھەمى سۇلايمان»دىن ئازراق سۈركىگەن ئىدىم ، — دېدى ، ئاندىن ماڭا چالۋاقىدى ، — ئى بىلىمسىز يارىماس ، بىلدىمكى ، بۇ سېنىڭ ئىشىڭدۇر !

مەن قىزنى چەكسىز ياخشى كۆرگەنلىكىمدىن شۇنداق جاسارەت - غەيرەتكە كەلدىمكى ، ئۆزۈمنى تۇتالماستىن مۇبارەكنىڭ بېلىدىكى خەنجەرنى تارتىپ ئېلىپلا يۈگۈرۈپ بارغىنىمچە مالىك سادىققا سالدىم . ئارقىدىنلا ئىككى پەشۋا ئۇرغان ئىدىم ، ئۇ يىقىلدى ، تىنىقلىرىنىڭ توختىغانلىقىنى كۆرۈپ ، « ئۆلگەن ئوخشايدۇ ، ئەجەبا تۈزۈك جان تالاشمايلا ئۆلۈپ قالارمۇ ؟ » دېگەننى خىيال قىلىپ تۇرسام ، ئۇ ئاستا - ئاستا كىچىكلەپ ياڭاقتەك ھالغا كېلىپ ، ھاۋاغا كۆتۈرۈلۈپ كۆزۈمدىن غايىب بولدى . ئارقىدىنلا ئېگىزدىن بوراندەك ئۇچۇپ كېلىپ كۆكرىكىمگە بىرنى تەپكەن ئىدى ، چەيلەنگەن مايسىدەك يەرگە چاپلىشىپ كەتتىم . ئۆلۈك - تىرىكلىكىمنى بىلمەيمەن ، بىر چاغدا ھوشۇمغا كەلسەم بىر باياۋاندا يېتىپتىمەن . بۇ يەردە بىپايان چۆللۈكتىن باشقا ھېچ نەرسە يوق ئىدى . تەقدىرىمگە ئاھ ئۇرۇپ ، ھەسرەت - نادامەتلەر چەكتىم ، قىلغان ئىشىمغا قاتتىق پۇشايمانلار يېدىم ، لېكىن ھېچقانداق پايدىسى بولمىدى ، سېھىرلەنگەن « ئىشىك »مۇ ئېچىلمىدى . مەجنۇندەك چۆل - دەشتلەردە تېنەپ - تەمتىرەپ ، يېمەك - ئىچمەك ، ئۇيقۇ - ئارام دېگەننى كۆرمەي ، بېشىم قايغان ، پۇتۇم تايغان تەرەپكە كېتىۋەردىم . ئۇچرىغانلا ئادەمزاتتىن مالىك سادىقنىڭ تۇرار جايىنى سورايتتىم . ئۇلار بىردەك بىلمەيدىغانلىقىنى ئېيتىشاتتى . ئاخىر ھىجران دەشتىدە ھەممىدىن ئۈمىد ئۈزۈپ ، تىرىكلىكتىن ئۆلۈمنى ئەۋزەل كۆرۈپ : « ئالدىمدىكى تاغقا چىقىپ ئۆزۈمنى تاشلاپ ، دەرد - ئەلەمدىن بىر يولى خالاس تاپاي » دېگەن نىيەت بىلەن مەنزىلگە يەتسەم ، ئۇ سىلەرمۇ بېرىپ بىر زاھىتنىڭ ئىشارىسى بىلەن بۇ تەرەپكە ماڭغان تاغنىڭ

ئۆزى ئىكەن . خۇلاسە كالام شۇكى ، بابا يارەنلىرىم سۇلتان ئالىيلىرىنىڭ ئالدىدا ئېيتىپ ئۆتكەندەك مېنىمۇ ھېلىقى زاھىت مۇشۇ ياققا ئەۋەتىپ : «سېنىڭ مەقسىتىڭمۇ شۇ يەردە ھاسىل تاپىدۇ » دېگەن ئىدى . شۇنداق قىلىپ ، ھەممىمىز كۆڭلىمىزنى قادىر ئاللانىڭ شەپقىتىگە باغلاپ مۇرادىمىزنى تىلەپ تۇرۇۋېتىمىز .

نەزم

خۇدا ، سېنىڭ دەرگاھىڭغا يۈز تۇتتۇق ،
ئۈمىد بىلەن كېلىپ سۆھبەت قۇرۇشتۇق .
يەتكۈز بىزنى ئىزدەپ يۈرگەن ۋىسالغا ،
شەپقىتىڭگە تەلمۈرگەنچە تۇرۇشتۇق .

دەرۋىشلەر دۇئا قىلىپ ، مۇراد ـ مەقسىتىگە يەتكۈزۈشنى ئاللادىن تىلەشتى . سۇلتان ئازادە بەختىمۇ دەرۋىشلەردىن دۇئا تىلىگەن ئىدى ، دەرۋىشلەر ئۇنىڭ ئارزۇ ـ بەختىگە دۇئا قىلدى .

يەتتىنچى بلب

مالىك شاھباز ھېكايىسى

رىۋايەت قىلىنىشچە ، دەرۋىشلەرنىڭ دۇئاسى ئىجابەت بولۇپ ، مەقسەت ئوقى ئۆز نىشانىغا تەگدى . پادىشاھنىڭ ھەرەمخانىسىدا خۇشاللىق تەنتەنىسى ئەۋجىگە چىقتى . مۇلازىملار ئوردىغا يۇگۈرۈپ پەرزەنت خەۋىرىنى پادىشاھقا يەتكۈزدى .

رۇبائىي

پادىشاھ ، دۆلىتىڭ زىيادىدۇر ،
تا قىيامەت شۆھرىتىڭ قىيادىدۇر .
دوستلىرىڭ ياخشىلىقىڭدىن بەھرىمەن ،
دۇشمىنىڭ مەغلۇپ ، قىيا - چىيادىدۇر .

مەسنەۋى

خۇدايا ، شاھ « گۆھەر » تاپتى ،
خەۋەرچى ئوردىغا چاپتى .

تەختتىن چاقىندى ئاپتاپ ،
جاھاننى يورۇتۇپ شۇتاپ .

جامالىنى كۆرۈپ نۇرلۇق ،
قەسرنى قاپلىدى خۇشلۇق .

ئازادە بەخت خۇش خەۋەرنى ئاڭلاپ ھوشىدىن كېتىپ، ھوشىغا كەلگەندە سورىدى:

— خوتۇنلىرىمدىن ھېچبىرى ھامىلدار ئەمەس ئىدى، ماڭا ئۇ پەرزەنت قانداق ئاتا بولدى؟

ئۇلار ئېيتتى:

— خوتۇنلىرىدىن بىرسىگە ئۇزاقتىن بۇيان غەزەپ قىلىپ كەلگەن ئىدىلە. ئۇ بىچارە قورقۇپ بىر خىلۋەتتە يوشۇرۇنۇپ تۇرغان ئىدى. باشقىلارمۇ غەزەپلىرىگە ئۇچراشتىن خەۋپسىرەپ شاھ ئايالى قاتارىدا مۇئامىلە قىلالمىغان ئىدى. لېكىن خىزمەتكارلار ئانچە - مۇنچە ھالىدىن خەۋەر ئېلىپ كېلىۋاتاتتى. ئۇنى « ئوغۇل تۇغارمىكىن » دەپ گۇمان قىلىشاتتى. ئۇ دېگەندەك بىر ئوغۇل پەرزەنت تەۋەللۇت قىلدى.

پادىشاھ يالىڭاياغ - يالاڭۋاش پېتى ھەرەمخانىغا يۈگۈردى. بالىنى قۇچىقىغا ئېلىپ سۆيدى ۋە بۇ نەزمنى ئوقۇدى:

نەزم

شۈكۈركى ئاللاغا، بەختىيار بولدۇم،
مەقسەتنىڭ يولىدا خىزمەتكار بولدۇم.
دەرۋىشكە سەدىقە ئەكەلگىن، غۇلام،
ئوغلۇمغا ئۇنىڭدىن نام سورار بولدۇم.

دەرۋىشلەر بوۋاقنى قۇچىقىغا ئېلىپ سۆيۈپ، شاھزادىگە « بەختىيار » دەپ ئات قويدى. ئاندىن دەرۋىشلەر ۋە خاس مۇلازىملار شادلىققا چۆمۈپ، غەمدىن خالاس بولدى. بوۋاقنى ھەممەيلەن بىر - بىرلەپ قۇچىقىغا ئېلىپ سۆيۈپ، ئاخىرىدا پادىشاھقا بەردى. پادىشاھ بوۋاقنىڭ پېشانىسىگە سۆيۈپ ئۆز قولى بىلەن ئىنىكئانىلارغا تاپشۇرغاندىن كېيىن، ئوردىغا قايتىپ كەلدى ۋە ئوردا ئەھلىنى كېڭەشكە چاقىرىپ مەسلىھەتلىشىپ، خەلقنىڭ ئۈچ يىللىق باج - سېلىقىنى كەچۈرۈم قىلدى، زىنداندىكى گۇناھكارلارنىڭ گۇناھىدىن ئۆتتى. تۇتقۇنلارنى

ئازاد قىلىپ، ساۋابلىق خەزىنىسىنىڭ ئىشىكىنى ئاچتى. دەرۋىشلەر ۋە نامرات - يوقسۇللارغا خەير - ئېھسان ئالقىنىنى يايدى. ياخشىلىق داستىخىنىنى تەييارلاپ شاھانە بەزمە ئۇيۇشتۇرۇپ، سورۇنىنى ئەمدىلا ئەۋجىگە كۆتۈرۈۋاتقاندا ھەرەمخانا ھويلىسى تەرەپتىن يىغا - زار ئاڭلاندى. پادىشاھ ۋە ۋەزىرلەر ئېسەنكىرەپ نېمە ۋەقە يۈز بەرگەنلىكىنى بىلەلمەي، ھەرەم خادىملىرىنى چاقىرتقۇزۇپ كەلدى.

ئۇلار دېيىشتى:

— بالىنى تەربىيىچىلەر يۇيۇپ يېپەك يۆگەككە يۆگەپ، ئانىسىنىڭ قوينىغا ئەمدىلا ياتقۇزۇپ تۇرغان ئىدى، تۇيۇقسىز ھاۋادىن بىر پارچە قارا بۇلۇت چۈشۈپ، بوۋاق بىلەن ئانىسىنى قورشىۋالدى. بۇلۇت غايىب بولۇپ قاراڭغۇلۇق تۈگىگەندە قارىساق، ئانىسى ھوشىدىن كېتىپتۇ، بالا يوق تۇرىدۇ.

پادىشاھ يارەنلىرى بىلەن بۇ ھادىسىگە ھەيران بولۇپ، يىغلاپ ئولتۇرۇشتىن ئۆزگە ئامال قىلالمىدى، خۇشاللىق ئىشىكلىرى تاقالدى. دەرۋىشلەرمۇ بېشىنى جەندىسىنىڭ ئىچىگە تىقىشىپ، دەرد - ئەلەمدىن چاك كەتكەن يۈرەكلىرىدىن ئاھ ئۇرماقتا ئىدى. خەلق كۈتۈلمىگەن بۇ ۋەقەدىن ھەيرانلىق قايىنىمىغا چۈمۈپ، پادىشاھنىڭ قايغۇسىغا قايغۇرۇپ نىجاتلىق تىلەپ، ئاللاغا ئىلتىجا قىلىشقا باشلىدى. ھەممەيلەن بالىنىڭ خەۋپتىن ئامان - ئېسەن قۇتۇلۇپ قېلىشىنى خۇدايىتائالادىن ئۈمىدۋارلىق بىلەن كۈتۈشەتتى.

ئىككى كۈندىن كېيىن، بوۋاق رەڭگارەڭ جاۋاھىرلار بىلەن بېزەلگەن ئالتۇن بۆشۈككە بۆلەنگەن ھالدا پەيدا بولۇپ قالدى. بۇنىڭ بىلەن ئوردىنى ئىككىنچى قېتىم شادلىق قاپلاپ، خەلق كۆڭلى ئەمىن تاپتى. لېكىن بۇ سىرنىڭ تېگىگە ھېچكىم يېتەلمىدى. پادىشاھ دەرۋىشلەر ئۈچۈن مەخسۇس ئىستىقامەتخانا بىنا قىلدى ۋە ئالاقىلىشىپ تۇرىدىغان ئورۇنىنى بېكىتىپ، كۈندە سالامدىن كېيىن ئۇ يەرگە بېرىپ دەرۋىشلەر بىلەن سۆھبەتلىشىپ تۇردى.

شاھزادە ھەر ئايدا بىر نۆۋەت ئىككى كۈن غايىب بولاتتى ، يەنە يىگى كىيىم ـ كېچەك ۋە نۇرغۇن قىممەتلىك سوۋغاتلار بىلەن ئەكېلىپ قويۇلاتتى . ئۇنى كۆرگەن ئادەملىك كۆزلىرى چاقناپ كېتەتتى . بۇ ئىش شاھزادە يەتتە ياشقا كىرگۈچە شۇ تەرىقىدە داۋاملاشتى . پادىشاھ دەرۋىشلەرنىڭ مەسلىھىتى بىلەن شۇنداق مەزمۇندا بىر پارچە ئەرز يازدى :

« سالامدىن كېيىن ئۈممىدىمىز مەلۇم بولغايكى ، ھەرقايسىلىرىنىڭ تېگىشلىك خىزمەتلىرىنى قىلىپ ئېھسانلىرىدىن بەھرىمەن بولۇش ئىمكانىيىتىگە ئىگە بولالمىغىنىمىزدىن كۆپ مەيۇسلىنىپ ، مەقسەت مەنزىلىنى تېپىش ئۈممىدىدە ئاستانەڭلەرگە بۇ ئەرزنى يازدۇق . بىزنى بۇ ھەيرانلىقتىن قۇتۇلدۇررۇپ ، ئوتتۇرىمىزدا چۈشىنىش ھاسىل قىلىش ئۈچۈن ئۆز دەرگاھىڭلاردىن مەلۇمات بەرگەيسىلەر .

مىسرا

ئول قۇياش بۇلاق بېشىدىن جۇرئەت ئالۇر ئاررۇيىغا .

ئەگەر قوپاللىق قىلىپ قويغان بولساق ، ئەپۇ ئېتىشىڭلارنى تىلەيمىز » .

شاھزادە غايىب بولىدىغان كۈن يېتىپ كېلىشى بىلەن پادىشاھ بۇ خەتنى ئۇنىڭ قوينىغا سېلىپ قويدى ـ دە ، ئىنتىزارلىق ئىلكىدە جاۋاب كۈتتى .

شاھزادە غايىب بولغان كېچىسى ئازادە بەخت دەرۋىشلەر بىلەن ھەمسۆھبەتكە مەشغۇل بولۇپ ئولتۇراتتى ، تۇيۇقسىز بىر پارچە خەت ئېتەكىگە چۈشتى . ئۇنى ئېچىپ ئوقۇغان ئىدى ، ھېلىقى ئەرزنىڭ ئارقىسىغا :

« ئى ئازادە بەخت ، بىزنىڭ مۇلازىمىتىمىزنى قوبۇل تۇتۇپ ئەرز يازغان ئىكەنسىز . شاھزادە بىزگىمۇ ئوخشاش پەرزەنت بولغاچقا ، ئەرزىڭىزنى توغرا تاپتۇق . بىرنەچچەيلەننى ئالدىڭلارغا ئەۋەتتۇق . مەجلىسىمىز

بار ئىدى ، ئىنتىزارلىق بىلەن كۈتۈۋاتىمىز ، دەرۋىشلەرنى ئېلىپ تېز كەلگەيسىز » دەپ يېزىپتۇ .

پادىشاھ ۋە دەرۋىشلەر خەتنىڭ مەزمۇنىدىن خەۋەر تېپىپ خۇشاللىقتا چۆمگەن ھالدا تۇراتتى ، تۇيۇقسىز 4 — 5 مەخلۇق پەيدا بولۇپ ، ئۇلارنىڭ ياقىلىرىدىن تۇتۇپ يۇقىرىغا تارتقان ئىدى ، شۇئان ھەممىسى ھوشىدىن كەتتى . ئۇلار ھوشىغا كەلگەندە بىر جاينى كۆردىكى ، ئۆمرىدە چۈشىگىمۇ كىرىپ باقمىغان ئىدى .

مەسنەۋى

ھېچكىم كۆرمىگەن بۇنداق ماكاننى ،
خۇش ھاۋالىقتا جەننەت - رىزۋاننى .

ئېچىلىپ تۇرغان ئەتىر - رەيھانى ،
يېقىملىق كۈيدە قۇشلار زۇۋانى .

باغقا تارقىتار خۇش ھىد قىزىلگۈل ،
شېخىغا قونۇپ سايرايدۇ بۇلبۇل .

ئايىنغان كۆچەت مېۋە بىلەن پۇر ① ،
نە مېۋىدۇر ئۇ ، گۆھەر بىلەن دۇر .

ئېرىق بويىدا ئۆسكەندۇر سەرۋى ،
شەنىنى كۈيلەر خىزىر شېئىرى .

قىسمەتلىرىكى ھەمىشە گۇ - گۇ ،
شەيدالىق ئېچرە ئوقۇيتتى ياھۇ .

باغنىڭ ئەتراپى تامام گۈلىستان ،
غوۋغالەر سالۇر ھىزارى داستان ② .

① پۇر — تولغان
② ھىزار داستان — بۇلبۇل

باغى ئېرەمدىن نىشانىدۇر بۇ ،
ئالەمدە قىزىق ئەپسانىدۇر بۇ .

ئازادە بەخت بىلەن دەرۋىشلەر بۇ گۈزەل ماكانىنى كۆرۈپ كۆزلىرىگە ئىشەنمەي قالدى .

بۇ پەرىلەرنىڭ شەھىرى بولۇپ ، پادىشاھى مالىك شاھباز ئىدى . شاھزادىنى بۇ يەرگە ئېلىپ كېلىشكە ئەمىر قىلغانمۇ ، ئازادە بەختكە جاۋاب خەت ئەۋەتىپ كەلتۈرگەنمۇ شۇ ئىدى . ئازادەبەخت بىلەن دەرۋىشلەر ئالدىن تەييارلاپ قويۇلغان جايغا ئورۇنلىشىپ ئارام - زامانىنى ئېلىپ بولغاندىن كېيىن ، مالىك شاھباز ئازادەبەختنى ھۇزۇرىغا چاقىرتىپ سوئال سورىدى . ئازادەبەخت ئۆز كەچۈرمىشى ۋە دەرۋىشلەرنىڭ ئەھۋالىنى بايان قىلدى ، ھەتتا ئۆزىنىڭ پەرزەنت ئوتىدا يېنىپ گۈمبەزگە بارغىنىدىن تارتىپ بالىنىڭ تۇغۇلۇش ۋە يوقاپ كېتىش جەريانلىرىدىكى ئىشلارنىڭ ھېچبىرىنى يوشۇرمىدى .

مالىك شاھباز ئۇنىڭ سەرگۈزەشتلىرىنى ئاڭلاپ كۆڭلى ئېرىپ ، ياردەم بېرىش نىيىتىدە شۇنداق پەرمان چىقاردى : «دىۋە - ئەفرىتلەر ، جىن - پەرىزاتلار ، كائىناتنى ئەركىن كېزىپ يۈرگۈچىلەر ۋە ئۇلارنىڭ پادىشاھلىرى ھەرقانداق شەھەر ، دەشتۇسەھرا ، ئېقىن - دەريالارنى بېسىپ ياتقان بولسا دەرھال ھۇزۇرۇمغا ھازىر بولسۇن ! ئەگەر ئۇلار ئادەمزات تۇتقۇن قىلىۋالغان بولسا بىرگە ئېلىپ كەلسۇن . ھەزرىتى سۇلايماننىڭ نايىبى مالىك شاھبازنىڭ بۇ پەرمانىدىن باش تارتقانلار قاتتىق تەنبىھ ۋە سىياسەتنىڭ جازاسىغا ئۇچرايدۇ » .

دىۋە - ئەفرىتلەر ، جىن - پەرىلەر پەرماننى ئاڭلاپ دەرھال ھاۋاغا كۆتۈرۈلدى - دە ، مالىك شاھباز ھۇزۇرىغا راۋان بولدى . مالىك شاھباز بۇ چاغدا ئازادەبەخت ھەم دەرۋىشلەر ۋە ئۆز دوست - بۇرادەرلىرى بىلەن ھەمسۆھبەت قىلىپ ئولتۇراتتى . ئۇ ئېيتتى :

— مەن جانابىي ئاللا سۇبھانەۋەتائالا ئىگەمدىن بىر پەرزەنت ئاتا

قىلىشنى تەلەپ قىلىپ، ئۇنىڭ ۋۇجۇد ئاپىرىدىسى مەلۇم بولغاندا خۇشاللىقىمدىن: «ئەگەر بۇ پەرزەنت خاھى ئوغۇل، خاھى قىز بولسۇن ئادەمزات نەسلىدىن بىر كۈندە تۇغۇلغۇچىغا جۈپ قىلىمەن» دېگەن ئىدىم. بالام قىز تۇغۇلۇۋىدى، قول ئاستىمدىكىلەرنى ئالەمنىڭ قەيىرىدە «شۇ سائەتتە تۇغۇلغان ئوغۇل بالا بولسا ئېلىپ كېلىڭلار» دەپ ئەۋەتسەم، تەقدىرنىڭ قىسمىتى بىلەن پادىشاھ ئازادە بەختنىڭ قىزىم بىلەن ئوخشاش ۋاقىتتا تۇغۇلغان شاھزادىسىنى ئېلىپ كەلگەن ئىكەن. خۇدايىتائالا ئۇنىڭ مېھىر - مۇھەببىتىنى كۆڭلۈمگە سالدىكى، ئۆز پۇشتۇمدىن تۆرەلگەن قىزىم بىلەن ئوخشاش، بەلكى ئۇنىڭدىنمۇ زىيادە ياخشى كۆرۈپ، پەرىزات ۋە ئىنىكئانىلارنىڭ تەربىيىسىگە تاپشۇردۇم، شۇندىن بۇيان ھەر ئايدا بىر قېتىم ئېلىپ كېلىپ ئېمىتىپ، ھالىدىن خەۋەر ئېلىۋاتىدۇ. چەكسىز ئامراقلىقىمدىن سورىغانلارغا «ئوغلۇم» دەيمەن.

ئازادە بەخت بۇنى ئاڭلاپ خۇشال بولغان ھالدا ئورنىدىن تۇرۇپ مالىك شاھبازغا ھەشقاللا ئېيتتى.

ئاردىن يەتتە كۈن ئۆتكەندە مالىك پادىشاھنىڭ پەرمانىغا ئاساسەن خەۋەر يەتكەن جىن - پەرى، دىۋە - ئەفرىتلەرنىڭ ھەممىسى (پادىشاھ - ئۇلۇغلىرىمۇ قالماي) گۈلىستان ئېرەم ۋە شەھىرى بىللۇرغا ھازىر بولدى. مالىك شاھباز ئۇلارغا ئاتاپ زىياپەت راسلاتقۇزدى. زىياپەت ئۈستىدە مالىك سادىقتىن ھېلىقى تەڭدىشى يوق نازىنىننى سورۇشتۇردى. مالىك سادىق ناھايىتى تەسلىكتە قىزنى تاپشۇردى. قىسسىمىزنىڭ ئالدىنقى بۆلىكىدە دېيىلگەندەك جىنلار پادىشاھى مالىكنىڭ ئومانىنىڭ قىزىغا نەمرۇز ۋىلايىتى پادىشاھىنىڭ ئوغلى — كالا مىنگەن يىگىت ئاشىق گىرىپتار ئىدى، ئۇ قىزنى ئەفرىتلەر سېھىر بىلەن ئۇخلىتىپ، يىگىتنى ساراڭ سىياقىدا قىلىپ قويغان ئىدى، مالىك شاھبازنىڭ غەزىپىگە ئۇچراشتىن قورقۇپ قىلغان سېھىرلىرىنى ياندۇرۇشتى. بۇ بىر جۈپ ئاشىق - مەشۇق ئەسلىگە كەلگەندىن كېيىن، مالىك شاھباز يەنە فەرەڭ پادىشاھىنىڭ قىزى بىلەن بەھزادخاننىڭ ئىشىنى

سۈرۈشتۈرگەن ئىدى، قۇلزەم جىنلىرىنىڭ پادىشاھى يەرگە قاراپ تۇ-رۇۋالدى. مالىك شاھباز ئۇنى تازا قىستاۋەرگەچكە ئامالسىز ئېيتتى:

— ئول كۈنى ئەجەم پادىشاھى ئوغلىنى قارشى ئالغىلى دەريا بويىغا كەلگەندە مەنمۇ تاماشا قىلىش ئۈچۈن بارغان ئىدىم. قىزنى كۆرۈپلا ئاشىق بىقارار بولدۇم ــ دە، ئاتىنىڭ چۇلۋۇرىدىن تۇتۇپ سۇغا ئەكىرىپ كەتتىم. بەھزادخان مەشۇقىنى قۇتقۇلدۇرماققا ئېتىنى سۇغا سالدى، ئۇنىڭ مەرد ــ مەردانىلىكىنى كۆرۈپ غەرق بولۇشتىن ساقلاپ قالدىم. ئۇلار ھازىر ھۇزۇرىمدىدۇر.

مالىك شاھباز پەرمان چۈشۈرۈپ ئۇلارنىمۇ ئەكەلدۈردى. ئاندىن شام پادىشاھىنىڭ قىزنىڭ دىرىكىنى قىلغان ئىدى، دىۋە ــ پەرى، جىن ــ ئەفرىتلەرنىڭ ھەممىسى بىلمەيدىغانلىقىنى ئېيتىشتى.

مالىك شاھباز ئۇلاردىن سورىدى:

— دىۋە ــ پەرى، جىن ــ ئەفرىت پادىشاھلىرىدىن بۇ يەرگە كەلمىگەنلەر بارمۇ؟

— مەسەلسەل جادۇ ئىسىملىك بىرسى كەلمىدى. ئۇ جادۇگەرلىك ئىلمىدا يېگانىدۇر، تاغنىڭ ئۈستىگە سېھىر بىلەن بىر قەلئە بىنا قىلىپ ماكانلىشىۋالغان بولۇپ، ھېچكىم بىلەن دوستلۇق، ئالغۇ ــ بەرگۈ مۇناسىۋىتى يوقتۇر.

مالىك شاھباز دىۋىلەر پادىشاھىغا ئەمر قىلىپ، مەسەلسەل جادۇنى ئېلىپ كېلىشنى بۇيرۇدى. دىۋىلەر شاھى مەسەلسەل جادۇنى نەچچە كېچە ــ كۈندۈزگە سوزۇلغان جەڭ ئارقىلىق ئاخىر ئەسىر ئېلىپ، بارلىق خەزىنىلىرى، شۇنداقلا شام پادىشاھىنىڭ قىزىنى قوشۇپ قايتۇرۇپ كەلدى. ئارقىدىن مالىك شاھباز يەنە چىن ماچىن پادىشاھىنىڭ قىزى بىلەن تاغىسىنى ئەكەلدۈردى. ئاخىرىدا بەسرەدىكى ساخاۋەتلىك مەلىكىنى ۋە نەمرۇز شەھىرىنىڭ شاھزادىسى — كالا مىنگەن يىگىتنىڭ سىڭلىسىنى بەھزادخان بىلەن ئېلىپ كېلىشتى.

ئاندىن مالىك شاھباز ئەمر قىلىپ ئېيتتى:

— بۇ مەجلىسكە پادىشاھ ئازادە بەخت بىلەن دەرۋىشلەرنى چاقىرىپ كىرىڭلار !

ئۇلار شۇئان ھازىر بولدى .

مەجلىس ئەھلى ئىچىدە ئادەمزات نەسلىدىن بولغانلار بىر - بىرىنى كۆرسىمۇ ، جىن - پەرى ، دىۋە - ئەفرىتلەرنى كۆرەلمەيتتى . مالىك شاھباز خەزىنىدىن « سۇرمەئى سۇلايمان »نى ئەكەلدۇرۇپ ئۇلارنىڭ كۆزىگە شۇنداق سۇركىگەن ئىدى ، شۇئان كۆزلىرى روشەنلىشىپ ھەيۋەتلىك جىن - پەرى پادىشاھلىرىنىڭ ھەممىسىنى كۆرۈشكە مۇۋەپپەق بولدى . ئاندىن مالىك شاھباز ئۇلارنى ئۆز بوۋىسى شاھروھ ئوردىسىغا تەكلىپ قىلدى . پادىشاھ ئازادەبەخت بىلەن دەرۋىشلەر ۋە جىن - پەرى ، دىۋە - ئەفرىتلەر پادىشاھلىرى باغ ئارىلاپ مېڭىپ ، ھەشەمەتلىك بىر ئوردىغا داخىل بولدىكى ، ئالەمدە تەڭدىشى تېپىلمايتتى .

نەزم

خىشلىرى كۈمۈشتىن ، سۇۋىقى ئالتۇن ،
تام - تورۇس جۇلاسى چاچاتتى يالقۇن .

مىخلىرى لەئلىدىن ، تۈۋرۈكى مەرمەر ،
قىش — ئاياز ئىسسىق ، ياز كۈنى سالقىن .

سايە چۈشۈرگەن سەرۋىلەر ھاي - ھاي ،
بەكمۇ پىنھاندۇر بۇ خۇش ھاۋا جاي !

ئوردا ئوتتۇرىسىغا ئالتۇندىن ياسالغان بەھەيۋەت بىر تەخت قويۇلغان بولۇپ ، ئۇستىدە مالىك شاھباز ئولتۇراتتى ، ئەتراپىدا 6 — 7 پەرىزات شاھزادە بەختىيارنىڭ شادلىقىنى كۆزلەپ نەغمە - ناۋا قىلىشماقتا ئىدى . ئازادە بەخت ۋە دەرۋىشلەر مالىك شاھبازنىڭ بۇ ياخشىلىقىدىن خۇرسەن بولدى . مالىك شاھباز ئۇلارغا ئىززەت كۆرسىتىپ ، ئالتۇن

تەختلەردىن ئورۇن بەردى .

ئەتىسى كاتتا توي ئۆتكۈزۈلۈپ ، ئەرلەر ئەرلەر بىلەن ، ئاياللار ئاياللار بىلەن ئولتۇرۇپ بەزمىگە ئىشتىراك قىلدى . ئاندىن مالىك شاھباز قىزىنى شاھزادە بەختىيارغا نىكاھلاپ قويدى . شام پادىشاھىنىڭ قىزى بىرىنچى دەرۋىش — يەمەنلىك سودىگەرنىڭ ئوغلىغا ، پەرەڭ پادىشاھىنىڭ قىزى ئىككىنچى دەرۋىش — ئەجەم شاھزادىسىگە ، بەسرەلىك ساخاۋەتچى مەلىكە ئۈچىنچى دەرۋىش — پارس پادىشاھىغا ، مالىك سادىق ئىگىلىۋالغان تەگدىشى يوق نازىنىن تۆتىنچى دەرۋىش — چىن پادىشاھىنىڭ شاھزادىسىگە نىكاھلاندى . چىن پادىشاھىنىڭ قىزىنى مالىك سادىق ، مالىك ئومماننىڭ قىزىنى كالامىنگەن يىگىت ، ئۇنىڭ سىڭلىسىنى بولسا بەھزادخان نىكاھىغا ئېلىپ ، توي بەزمىسى ئەۋجىگە كۆتۈرۈلدى .

ئاخىرىدا مالىك شاھباز ھەممەيلەنگە تېگىشلىك ئىنئاملار بېرىپ ، دەرۋازىۋەن جىنلارغا ئۇلارنى ئۆز ۋىلايەتلىرىگە يولغا سېلىپ قويۇشنى بۇيرۇدى . شۇنداق قىلىپ ، پادىشاھ ۋە شاھزادىلەر جاپا ـ مۇشەققەتلىك كۈنلىرىنى ئاياغلاشتۇرۇپ ، سەلتەنەت تەختلىرىگە قايتىدىن ئولتۇرۇشتى . تۆتىنچى « دەرۋىش »مۇ چىن ماچىنغا سالامەت قايتىپ ، مەملىكىتىنى ئۆز قولىغا ئالدى ، مۇبارەك ۋەزىر بولدى .

شۇنداق قىلىپ ، ئۇلار مۇراد ـ مەقسەتلىرىگە يەتتى . بەھزادخان مالىك شاھبازنىڭ ئەمرىگە بىنائەن ئازادەبەخت ۋە بەختىيار شاھنىڭ خىزمىتىدە سىپاھ بولۇپ ، ئۇلارنىڭ دۆلەت سايىسىدا ئۆمرىنى دوستلۇق ـ ئۈلپەتچىلىك ، راھەت ـ پاراغەت ، ئاسايىشلىق بىلەن ئۆتكۈزدى .

ـ تامام

这是一部很有趣的传奇故事，经过多种形象揭示人生道路上善与恶之间的较量。

جاۋابكار مۇھەررىرى : تۇردى يامغۇر
جاۋابكار كوررېكتورى : ئايشەم ئابدۇۋەلى
تېخنىكىلىق مۇھەررىرى : غولام ئەبەيدۇللا

تەنبىھات دەرۋىشىيە
ئاپتورى : ئەمىر خىسراۋ دېھلەۋىي
نەشرگە تەييارلىغۇچى : مۇھەممەت ئوسمان

قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى نەشر قىلىپ تارقاتتى
(قەشقەر شەھرى تاربوغۇز يولى 14 ـ قورۇ ،پوچتا نومۇرى : 844000)
جايلاردىكى شىنخۇا كىتابخانىلىرى ساتىدۇ
قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى : 1168×850 مم 32 / 1
باسما تاۋىقى : 9.625 قىستۇرما ۋارىقى : 1
2000 ـ يىل 7 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
2000 ـ يىل 7 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
تىراژى : 5110 —— 1

ISBN7 — 5373 — 0790 — 3/I. 220
باھاسى : 13.50 يۈەن

مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى : ئىلشات تۇرسۇن
خېتىنى يازغۇچى : قۇربانجان روزى شەيدائىي

ISBN 7-5373-0790-3
9 787537 307901 >

ISBN7 — 5373 — 0790 — 3
I·220 (民文) باھاسى : 13.50 يۈەن